



ชีวิต~งาน



วิทยา เวชชาชีวะ

ในวาระสิริอายุครบ ๗ รอบ

ชีวิต~งาน



วิทยา เวชชาชีวะ

ในวาระสิริอายุครบ ๗ รอบ

ชีวิต-งาน วิทยา เวชชาชีวะ

จำนวนหน้า ๒๒๖ หน้า
พิมพ์ครั้งที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๕
จำนวนพิมพ์ ๕๐๐ เล่ม
ISBN 978-616-94135-1-6

จัดทำและออกแบบโดย บริษัท แพลน สารา จำกัด
๑๓๖, ๑๓๘ ถนนวิภาวดีรังสิต แขวงรัชดาภิเษก
เขตดินแดง กรุงเทพมหานคร ๑๐๔๐๐
โทร. ๐๒ ๒๗๗ ๒๒๒๒

พิมพ์ที่ บริษัท แพลน พรินท์ติ้ง จำกัด
๓๐/๓ หมู่ ๑ ถนนเจริญาวีถี ตำบลโคกขาม
อำเภอเมืองสมุทรสาคร สมุทรสาคร ๗๔๐๐๐
โทร. ๐๓๔ ๔๕๒ ๑๕๐-๘

໑ ເອົາຊາມ ຫຸ່ນຊາມ ບໍ່ກວາກຫຼາຍ
 ເອົາຫີນໜີ້ ພໍ່ເອົາຊາມ ພໍ່ເອົາຊາມ
 ເອົາຊາມ ເອົາໄກຍ ໄກຍໄກຍ
 ຊາມຊາມ ຫຸ່ນ ເອົາຊາມ ເອົາຊາມ
 ເອົາຊາມ ຊາມ ຊາມ ຊາມ ໄກຍ
 ເອົາຊາມ ຊາມ ຊາມ ຊາມ ຊາມ
 ເອົາຊາມ ຊາມ ຊາມ ຊາມ ຊາມ
 ເອົາຊາມ ຊາມ ຊາມ ຊາມ ຊາມ



คำปรารภ	๖
บทนำ	๘
ชีวิต วัยเยาว์	๑๓
ชีวิตและงาน ในกระทรวงการต่างประเทศ	๒๗
ชีวิต หลังเกษียณ	๘๑
คู่ชีวิต คู่ความสำเร็จ	๑๐๑
ในความ ทรงจำ	๑๒๒
วิทยา เวชชาชีวะ ปราชญ์ - นักการทูต	๒๑๔



คำปรารภ

หนังสือ “ชีวิต-งาน วิทยา เวชชาชีวะ” เล่มนี้ เป็นหนึ่งในชุดหนังสือสามเล่ม ซึ่งรวมถึงหนังสือ “ชีวิต-งาน หม่อมราชวงศ์เทพกมล เทวกุล” “ชีวิต-งาน อาสา สารสิน” คณะผู้จัดทำหนังสือซึ่งเป็นกลุ่มผู้ได้บังคับบัญชาได้จัดทำขึ้นเพื่อแสดงความกตัญญู กตเวทิตาในวาระที่ท่านทั้งสามสรีรอายุครบ ๗ รอบในปี ๒๕๖๓ ท่านเกิดในปีเดียวกัน คือปี ๒๔๗๙ และต่างดำรงตำแหน่งปลัดกระทรวงการต่างประเทศเช่นเดียวกัน

หนังสือชุดนี้จะกล่าวถึงบทบาทการทำงานของท่านทั้งสามในด้านการทูตและการต่างประเทศเป็นเวลายาวนานกว่าสามทศวรรษ ซึ่งเป็นมิติสำคัญของชีวิตท่าน ตลอดระยะเวลาที่รับราชการในกระทรวงการต่างประเทศ แต่ละท่านได้แสดงให้เห็นถึง **การครองตน การครองงาน และการครองใจคน** ที่ทำให้ท่านประสบความสำเร็จ ในชีวิตครอบครัวและการทำงาน มีผลงานมากมายที่เป็นคุณูปการแก่ประเทศชาติ ถือเป็น **ปูชนียบุคคลด้านการทูตและการต่างประเทศของไทย** ที่ชาวกระทรวงการต่างประเทศ ภาคภูมิใจ ให้ความเคารพนับถือ และยึดถือเป็นแบบอย่างของการเป็นนักการทูต ที่สมบูรณ์แบบ

ท่านทั้งสามเข้ารับราชการในกระทรวงการต่างประเทศในช่วงเวลาที่สำคัญของการต่างประเทศไทย ในขณะที่โลกและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีความขัดแย้ง ภายใต้บรรยากาศของสงครามเย็น ภารกิจหลักของกระทรวงการต่างประเทศในช่วงนั้น จึงเกี่ยวข้องกับความมั่นคงและอธิปไตยของชาติ โดยนโยบายต่างประเทศของไทย ที่มีส่วนสำคัญในการเปลี่ยนสถานะความขัดแย้งในภูมิภาคมาสู่สันติภาพ เกิดจาก แนวคิด ข้อเสนอแนะ และการผลักดันของทั้งสามท่านอย่างมีนัยสำคัญ แต่ละท่าน ได้เสริมสร้างบทบาทด้านการต่างประเทศของไทยท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ ให้มีความแข็งแกร่งและโดดเด่น ทั้งในระดับภูมิภาคและระหว่างประเทศ เป็นผลให้ ประเทศไทยมีสถานะเป็นที่ยอมรับนับถือและมีศักดิ์ศรีในประชาคมโลก

คณะผู้จัดทำหนังสือชุดนี้มีได้มีวัตถุประสงค์ให้หนังสือชุดนี้เป็นตำราทางวิชาการ หากแต่เป็นการรวบรวม ถ่ายทอดข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาการด้านการต่างประเทศของไทย ในช่วงที่ท่านทั้งสามเข้ามามีบทบาท ตลอดจนเพื่อให้ได้รับทราบบทบาท แนวคิด และวิธีการทำงานที่มีคุณค่าซึ่งยึดถือผลประโยชน์สูงสุดของประเทศชาติเหนือสิ่งอื่นใด

อันเป็นที่ประจักษ์จากบทความ การสัมภาษณ์จากตัวท่านเอง และจากผู้ที่เกี่ยวข้อง
ในบริบทต่างๆ ด้วยหวังว่าจะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่าน โดยเฉพาะผู้ที่สนใจและทำงาน
ด้านการต่างประเทศและนักการทูตรุ่นหลัง เพราะนอกจากจะเป็นประโยชน์ในด้าน
องค์ความรู้แล้ว สารและข้อคิดที่ได้จากชุดหนังสือนี้ยังจะช่วยสร้างแรงบันดาลใจ
ในการอุทิศตนทำงานเพื่อยังประโยชน์ให้แก่สถาบันและประเทศชาติเป็นส่วนรวม

อนึ่ง ตั้งแต่เริ่มจัดทำหนังสือชุดนี้เมื่อต้นปี ๒๕๖๓ และทุกขั้นตอนของการจัดทำ
หนังสือ ท่านทั้งสามได้เน้นย้ำกับคณะผู้จัดทำหนังสือในหลายโอกาสว่าไม่ประสงค์
ให้หนังสือมีเนื้อหาหยกเยี่ยงนิยาย แต่ให้คำนึงถึงสาระประโยชน์ที่ผู้อ่านจะได้รับเป็นสำคัญ
ซึ่งคณะผู้จัดทำหนังสือได้น้อมรับและดำเนินการตามความประสงค์นั้น

คณะผู้จัดทำขอขอบคุณทุกท่านที่ได้กรุณาสละเวลาให้สัมภาษณ์ หรือส่งข้อเขียน
มาทำให้หนังสือสามเล่มนี้สมบูรณ์ด้วยสาระและอรรถรส และขอขอบคุณในความร่วมมือ
อย่างดียิ่งของคุณเดชา สุทธินนท์ ประธานบริหารบริษัทแปลน สารา และทีมงานในการ
จัดพิมพ์หนังสือชุดนี้ด้วยความประณีต

ความรู้และสาระประโยชน์ใดๆ ที่ท่านผู้อ่านได้รับจากหนังสือชุดนี้ คณะผู้จัดทำ
ถือเป็นอาภุชาธิคุณขอบแต่ **หม่อมราชวงศ์เทพกมล เทวกุล ท่านอาสา สารสิน และ
ท่านวิทยา เวชชาชีวะ** ด้วยความเคารพ

คณะผู้จัดทำหนังสือ

๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๕

คณะผู้จัดทำหนังสือ

จักรกฤษณ์ ศรีวิสัย

ธนวัฒน์ ธนพุทธิ

สีหศักดิ์ พวงเกตุแก้ว

จักร บุญหลง

ธีรกุล นิยม

อัฉรวา เสรีบุตร

ณรงค์ ศศิธร

ปิยวัชร นิยมฤกษ์





บทนำ

ช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมาเชื่อมต่อกันระหว่างคริสต์ทศวรรษ ๑๙๘๐ กับ ๑๙๙๐ เป็นหัวเลี้ยวหัวต่อครั้งใหญ่ในประวัติศาสตร์โลก ๖๖ เปลี่ยนจากยุคสงครามเย็นที่มีการขัดแย้งอย่างเข้มข้นทางอุดมการณ์ ไปสู่ยุคที่ Francis Fukuyama นักวิชาการชาวอเมริกันวิเคราะห์ว่าเป็นจุดสิ้นสุดของประวัติศาสตร์ “The End of History” เนื่องจากดูเหมือนว่าแนวคิดประชาธิปไตยและเสรีนิยมประสมชัยชนะเหนือระบอบอื่นๆ อย่างเด็ดขาด

แม้ว่า Fukuyama จะด่วนสรุปไปหน่อย แต่ที่ปฏิเสธไม่ได้คือการล่มสลายของจักรวรรดิโซเวียตทำให้ปัจจัยที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างประเทศได้เปลี่ยนไปอย่างสิ้นเชิง แม้ว่าจะต้องใช้เวลากว่าหลายปีกว่าความจริงนี้จะเป็นที่ประจักษ์อย่างกว้างขวาง ระเบียบโลกใหม่กลับไร้ระเบียบกว่าที่หลายคนคิด การพึ่งพาซึ่งกันและกันอย่างซับซ้อนไม่ได้ขจัดความแปรปรวนผันผวนทั้งระหว่างประเทศและภายในประเทศ

ในเวลานั้นคำที่ใช้ดาษดื่นในปัจจุบันเช่น globalization หรือ internet ยังไม่เป็นที่รู้จักกว้างขวาง และในหลายกรณียังไม่มีคำแปลเป็นไทยด้วยซ้ำ

ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ความขัดแย้งในกัมพูชาเริ่มคลี่คลายโดยมีไทยดำเนินบทบาทสำคัญในการส่งเสริมให้เกิดความปรองดองในประเทศนั้น รวมทั้งผ่านความร่วมมือในกรอบอาเซียนซึ่งเป็นผลงานผลักดันให้อาเซียนกลายเป็นกลุ่มความร่วมมือระดับแนวหน้าของโลก และความสำเร็จทางการเมืองนี้ก็นำให้อาเซียนมีบทบาทมากขึ้นในการธำรงและส่งเสริมความมั่นคงในภูมิภาค



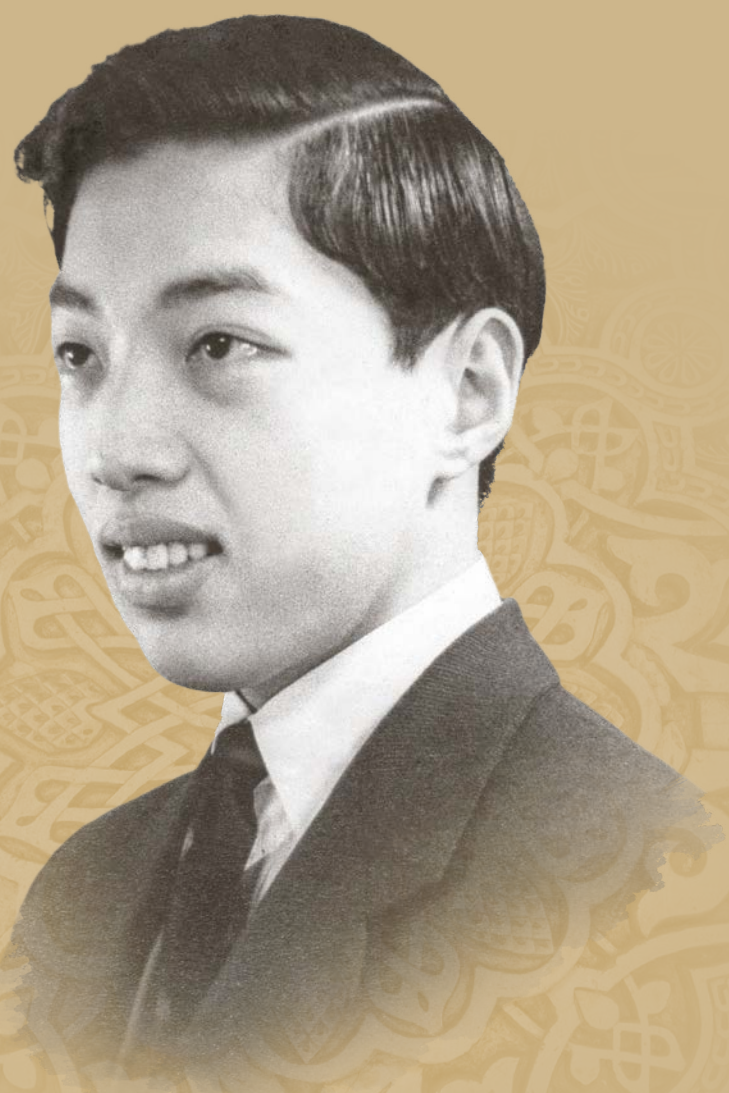
ในประเทศไทยเองก็มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง
ครั้งสำคัญ ประชาธิปไตยของไทยได้พัฒนาการจากครั้งใบ
เป็นเต็มใบ แล้วกลับไปนับหนึ่งใหม่อีกครั้ง หากแต่ว่าครั้งนี้
ได้อานันท์ ปันยารชุน ผู้เคยดำรงตำแหน่งปลัดกระทรวง
การต่างประเทศมาเป็นนายกรัฐมนตรี จัดตั้งรัฐบาล
เทคโนโลยี มืออาชีพบริหารประเทศ และแนะนำให้สังคมไทย
รู้จักแนวคิดแปลกใหม่ในการบริหารประเทศ เช่น ธรรมาภิบาล
การตรวจสอบได้ และความโปร่งใส

ท่ามกลางสายลมแห่งการเปลี่ยนแปลงระดับประเทศ
ภูมิภาค และโลก ไม่กี่เดือนหลังจากที่เยอรมนีเริ่มทบทวน
ท่าแห่งเบอร์ลิน กระทรวงการต่างประเทศก็ได้โยกย้าย
เอกอัครราชทูตจากกรุงวอชิงตันมาดำรงตำแหน่งปลัดกระทรวง
คนใหม่

วิทยา เวชชาชีวะเป็นนักเรียนเก่าอัสสัมชัญและจบกฎหมาย
จากสถาบันชั้นนำทั้งในอังกฤษและอเมริกา แต่ไม่เคยใช้อาวุธ
ความรู้ กลับอ่อนน้อมถ่อมตนตามวิสัยสุภาพบุรุษที่แท้จริง
เป็นคนไม่ธรรมดาที่ทำตัวธรรมดา และเป็นแบบอย่างของ
นักการทูตมืออาชีพ

ในชีวิตการทำงาน วิทยา เวชชาชีวะ ได้เติบโตมาในช่วง
ที่ความอยู่รอดและอธิปไตยของประเทศภายใต้สงครามเย็น
ขึ้นอยู่กับความสามารถทางการทูตโดยแท้ และเมื่อสงครามเย็น
สิ้นสุดลง สถานการณ์ในภูมิภาคคลี่คลายลง วิทยา เวชชาชีวะ
ก็เลือกที่จะอำลาชีวิตราชการเพื่อทำอย่างอื่นที่สนใจและ
เปิดโอกาสให้คนอื่นขึ้นมาแทน





ชีวิต
วัยเยาว์



ออกเดินทางไปอังกฤษพร้อมกับพี่ชาย
ศาสตราจารย์ นายแพทย์อรรถสิทธิ์ เวชชาชีวะ
๒๐ มิถุนายน ๒๕๔๕

วิทยา เวชชาชีวะ

วิทยา เวชชาชีวะ เป็นบุตรคนที่ ๔ ในจำนวน ๑๐ คนของ นายโฆสิต เวชชาชีวะ น้องชายของพระบรมราชชนนาถ (หลวง เวชชาชีวะ) เคยดำรงตำแหน่งปลัดกระทรวงสาธารณสุขและ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข มีพี่ชายเป็นข้าราชการ กระทรวงการต่างประเทศเช่นกัน คือ เอกอัครราชทูตนิสสัย เวชชาชีวะ บิดาของนายสุรณันท์ เวชชาชีวะ

วัยเยาว์

วิทยาเล่าว่า...สำหรับผมและพี่น้องที่มีอยู่ด้วยกันหลายคน พ่อคือ “โลก” เรารู้จักโลก ก็จากพ่อ พ่อไม่ได้มีการศึกษาสูง เพียงจบจากเทพศิรินทร์เมื่อกว่า ๑๐๐ ปีมาแล้ว (เลขประจำตัว ๙๖๖) สมัยแรกๆ ที่โรงเรียนยังสอนทุกวิชาเป็นภาษาอังกฤษโดยครู ชาวอังกฤษ ยกเว้นวิชาภาษาไทย พ่อเป็นคนเรียนเก่ง ได้ที่ ๑ เสมอ จึงแตกฉานภาษาอังกฤษพอสมควร พ่อชอบอ่านหนังสือเป็นชีวิตจิตใจ ไม่ว่าภาษาไทยหรืออังกฤษ และ ต้องใช้ภาษาอังกฤษตลอดเวลาในการทำงานกับฝรั่งเศสติดเนมาร์กที่บริษัทอีสต์เอเซียติก (พ่อเป็นคนเดียวในบรรดาพี่น้องผู้ชาย ๓ คนที่ไม่ได้เป็นแพทย์และรับราชการ) ในฐานะกำพร้า (comprador) คือเป็นตัวแทนบริษัทในการซื้อขายสินค้า จำเป็นต้องใช้ภาษาจีนด้วย ซึ่งพ่อพูดไม่ได้ เพราะแม่เป็นเชื้อสายจีนแต่ที่บ้านไม่พูดภาษาจีน กันมาหลายชั่วคนแล้ว พ่อจึงต้องมาหัดเรียนพูด พ่อชอบอ่านหนังสือเกี่ยวกับ ประวัติศาสตร์และวรรณคดีไทย ภาษาอังกฤษนั้นพ่อชอบอ่านนิตยสาร เช่น National Geographic หรือแม้แต่ Illustrated London News พ่อชอบฟังวิทยุ เรามีเครื่องรับ ใหญ่ รับคลื่นสั้นก็ได้ จึงรับฟังได้แม้กระทั่ง BBC จึงทราบข่าวคราวของโลกได้ทันทั่วทั้งที่ พ่อสมควร ผมชอบฟังด้วย รู้เรื่องบ้างไม่รู้เสียเป็นส่วนใหญ่ แต่ก็ได้รับการถ่ายทอดจากพ่อ





วิทยา เกิดวันที่ ๓๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๔ แม้ว่าอาจจะเด็กเกินกว่าที่จะจำวันที่ญี่ปุ่นโจมตีท่าเรือ Pearl Harbor ซึ่งจุดชนวนสงครามโลกครั้งที่สองในภาคพื้นแปซิฟิก แต่ก็จำวัน “ญี่ปุ่นขึ้น” (วันที่ญี่ปุ่นยกพลขึ้นบกแผ่นดินไทย) ในวันต่อมา คือ ๗ ธันวาคม ๒๔๘๔ ได้ และสนใจเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศตั้งแต่นั้นมา

ในวันที่ประเทศไทยประกาศ “สันติภาพ” เมื่อ ๑๖ สิงหาคม ๒๔๘๘ (ค.ศ. ๑๙๔๕) ยุติสงครามกับบรรดาประเทศสัมพันธมิตร (อังกฤษ สหรัฐอเมริกา จีน ฯลฯ) ที่เป็นฝ่ายชนะญี่ปุ่น วิทยาจำได้ว่าผู้สำเร็จราชการฯ ปรีดี พนมยงค์เป็นผู้ประกาศว่าการที่ไทยเคยประกาศสงครามไว้นั้นเป็น “โมฆะ”

ตอนนั้น วิทยา อายุเพียง ๙ ขวบ จำได้แต่ว่า ถามผู้ใหญ่ว่า “โมฆะ” คืออะไร

เมื่อวันทีประกาศสันติภาพนั้น วิทยา เวชชาชีวะยังอยู่ที่บ้านที่อพยพไปอยู่กับคุณตาคุณยายที่ลพบุรี (ก่อนนั้นเคยหนีภัยระเบิดไปไกลถึงซอยสุขุมวิท ๔๗ บ้านดอนหลักเขตกรุงเทพ) คุณตาเล่าให้ฟังข่าวจากวิทยุว่าจะเสร็จสงครามแล้ว หลานๆ จะจากตากับกรุงเทพฯ กันหมดแล้ว

ระหว่างที่อยู่ลพบุรี ๒ ปีเต็มๆ วิทยาจำได้ว่าไปที่ท่าเรือติดแม่น้ำเสมอๆ คอยแอบเอาผลไม้เช่นกล้วยส่งให้เชลยฝรั่งที่ทหารญี่ปุ่นเดินเป็นขบวนพามาอาบน้ำ เชลยฝรั่งเหล่านั้นต้องรีบกินขณะดำนํ้า พอเสร็จสงครามกลับมากกรุงเทพฯ เมื่อเห็นญี่ปุ่นถูกจับบ้าง กอดตาสารไม่ได้ เพราะแถวๆ ที่บ้านมีชาวญี่ปุ่นอยู่มากมาย

ในช่วงเริ่มต้นสงคราม ฝรั่งอังกฤษอเมริกันที่เข้าบ้านอยู่ใกล้ๆ ต้องรีบอพยพกลับประเทศหรือเข้าไปอยู่ในค่ายที่ธรรมศาสตร์มาร่ำลา ผากข้าวของเครื่องเรือนไว้ เราก็เก็บรักษาไว้ให้ พอญี่ปุ่นแพ้ เพื่อนฝรั่งกลับมา ก็ดีอกดีใจกัน มอบข้าวของของเขาคืนให้ นี่แหละน้ำใจคนไทยมิให้ได้ทุกโอกาสทุกสถานการณ์

หลังเสร็จสงครามโลกก็มีเหตุการณ์สำคัญระดับโลกเกิดขึ้น ด้วยการประกาศเอกราชของอินเดียในปี ๒๔๘๐ (ค.ศ. ๑๙๔๗) และราว ๒ ปีต่อมาในปี ๒๔๘๒ (ค.ศ. ๑๙๔๙) ก็คือ การประกาศสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีน ขึ้นเป็นรัฐที่มีการปกครองในระบอบสังคมนิยม (คอมมิวนิสต์) อย่างเต็มภาคภูมิ ซึ่งภายหลังนี้ส่งผลกระทบกว้างไกล รวมทั้งในสัมพันธภาพระหว่างไทยกับจีน

สำหรับเด็กอายุ ๑๓ เช่นวิทยา ก็ยังพอเห็นผลกระทบได้จากการที่คนจีนอพยพ “หนีคอมมิวนิสต์” มากลายเป็นเพื่อนบ้านบ้าง และต่อมากลายมาเป็นเพื่อนก็มี ไม่นานต่อมาก็มีสงครามเกาหลี ไทยส่งทหารไปสมทบกับกองกำลังประชาชาติเป็นครั้งแรก ตื่นเต้นกันพอสมควร เนื้อเพลง “ข้ามโขง” ของคุณหลวงวิจิตรวาทการ ก็มาแปลงให้เข้ากับสถานการณ์ใหม่นี้ เป็น “มิตรไทยถูกเขาราวี” (หมายถึงเกาหลีใต้) จากครั้งนั้น จนบัดนี้เกือบ ๗๐ ปีแล้ว เรื่องเกาหลีก็ยังไม่จบ



| กับอรรถสิทธิ์ พืชาย

ในปี ๒๔๙๕ (ค.ศ. ๑๙๕๒) ที่มีการเริ่มการเจรจาสงบศึกเกาหลีที่เมือง Panmunjom วิทยาอายุได้ ๑๕ ปี เรียนจบที่โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาและกำลังจะไปเรียนต่อที่อังกฤษ โดยทุนส่วนตัว ที่เรียนเร็วก็เพราะข้ามชั้นเรียนที่โรงเรียนอัสสัมชัญถึง ๒ ครั้ง วิทยายกขาไม่ได้เป็นเพราะความสามารถพิเศษเฉพาะตัวแต่อย่างใด แต่โรงเรียนต้องการจะให้โอกาสพวกที่เสียเวลาไม่ได้เรียนระหว่างสงครามสามารถอุดหนุนก่อนหน้าได้ทัน เด็กเล็กๆ ที่ไม่ได้เสียเวลาระหว่างสงครามเลยพลอยได้อานิสงส์ “ยกชั้น” ไปกับเขาด้วยเป็นสิบๆ คน รวมทั้งวิทยาและพืชาย ศาสตราจารย์ นายแพทย์อรรถสิทธิ์ เวชชาชีวะ บิดาของอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ

วิทยาเรียนอยู่ที่โรงเรียนอัสสัมชัญรวมเวลา ๕ ปี เป็นเด็กอายุน้อยที่สุดในชั้น ในช่วง ๔ ปีหลัง โรงเรียนอัสสัมชัญเป็นเหมือน “เบ้าหลอม” มีนักเรียนคนละเคล้าหลายชาติพันธุ์ ทั้งไทย จีน แขก ฝรั่งเศส และลูกผสมนานาพันธุ์ ส่วนใหญ่เป็นลูกจีน หรือแม้แต่ที่ถือใบต่างด้าวมักจะมีอายุมากหน่อยเพราะเรียนโรงเรียนจีนมาแล้ว วิทยาจึงอยู่ในรุ่นเล็กของชั้น

หลังสงครามสิ้นสุดลง บ้านเมืองก็ไม่สงบนัก ใจผู้ร้ายชุกชุม การกินการอยู่ยังฝืดเคือง การบ้านการเมืองก็ไม่นิ่ง เปลี่ยนรัฐบาลบ่อย

แต่ที่น่าสังเกตก็คือ ยุคนั้นประชาธิปไตยกลับเฟื่องฟู คณะเสรีไทยภายใต้ท่านปรีดี พนมยงค์ครองอำนาจ มีเลือกตั้งทั่วไปเป็นครั้งแรก วิทยาจำได้ว่าที่บ้านทั้งรุ่นเล็กรุ่นใหญ่ยกขบวนไปดูการนับคะแนนเลือกตั้งที่หน่วยใกล้บ้านที่ถนนสาทร คุณคง อภัยวงศ์ เป็นผู้ชนะในเขตนั้น ได้เป็นนายกรัฐมนตรีระยะสั้นๆ ต่อมาเป็นฝ่ายค้าน แต่แม้เป็นหัวหน้าฝ่ายค้านแล้ว รัฐบาลก็ยังเป็น “ประชาธิปไตย” พอที่จะให้ร่วมเป็นผู้แทนไปเจรจากับฝรั่งเศสที่กรุงวอชิงตัน





รัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งครั้งนั้น คุณหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ซึ่งขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีแทนท่านปรีดี ยอมให้มีการเปิดอภิปรายทั่วไป มีการถ่ายทอดสดทางวิทยุเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ วิทยานั่งฟังกับคุณพ่อ จำได้ว่านายฯ เก่งมาก แสดงฝีปากจนได้รับฉายาว่า “นายกิลนทอง” ทางคุณพ่อก็ดูจะปลื้มมาก เพราะเป็นศิษย์เก่าเทพศิรินทร์และเคยร่วมเป็นกรรมการสมาคมศิษย์เก่าด้วยกัน

ที่วิทยาและคนไทยทั้งประเทศจดจำได้ไม่รู้ลืม คือเหตุการณ์สำคัญที่สุดในประวัติศาสตร์ของยุคนั้น คือการสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล เมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน ๒๔๘๙

ตอนนั้น วิทยา อายุเกือบ ๑๐ ขวบแล้ว ที่บ้านทราบข่าวเร็วเพราะคุณพ่อมีน้องเขยคนหนึ่งเป็นนายทหารราชองครักษ์และเผอิญเข้าเวรเข้าวันนั้นพอดี โทรศัพท์มาที่บ้าน วิทยาเป็นคนรับสาย แล้วส่งต่อให้คุณพ่อ เห็นคุณพ่อนั่งทรุดตัวลงหน้าแดงก่ำ พูดว่า “ในหลวงสวรรคตแล้ว”

กรณีสวรรคตได้มีผลสะท้อนต่อสถานการณ์ทางการเมืองของไทยอีกเป็นเวลานานต่อมา และส่งผลกระทบโดยตรงต่อรัฐบาลขณะนั้น ความปั่นป่วนในบ้านเมืองยิ่งทวีขึ้น ถึงเวลานั้น ความไม่ลงรอยกันในกลุ่มต่างๆ ในคณะเสรีไทยได้ปะทุขึ้น แยกแยกเป็นพรรคการเมือง แนวร่วมรัฐธรรมนูญ (หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์) ขวา ประชาธิปัตย์ (กลาง) สหชีพ (ซ้าย) ฝ่ายทหารที่ได้เคยเสียอำนาจไปเมื่อหลวงพิบูลสงคราม หรือ จอมพล ป. พ้นไป ในตอนปลายสงครามโลก ชัดแย้งอย่างรุนแรงกับคณะเสรีไทย และก็สามารถกระทำการยึดอำนาจจากรัฐบาลของคุณหลวงธำรงฯ ได้ และในที่สุดก็ได้จอมพล ป. กลับมาเป็นหัวหน้าและนายกรัฐมนตรี

นั่นเป็นครั้งแรกที่วิทยาได้ยินคำว่า “รัฐประหาร” ซึ่งแปลตรงมาจาก coup d'état ในภาษาฝรั่งเศส วันนั้นคือ ๙ พฤศจิกายน ๒๔๙๐ วิทยา เวชชาชีวะอายุจะ ๑๑ ปีเต็มพอดี นับเป็นการปิดฉากประชาธิปไตยยุคสั้นๆ และทศวรรษแรกของชีวิตเขา

ทศวรรษที่สองเป็นช่วงสำคัญในระยะเวลาที่ชีวิตกำลังเริ่มก่อร่างของวิทยา เขาเข้าเรียนที่อัสสัมชัญ ไปต่อที่โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาจนจบ อายุได้ ๑๕ ก็ไปเรียนต่อที่ประเทศอังกฤษ เข้าเรียนวิชากฎหมายที่มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ สำเร็จปริญญาตรีเมื่ออายุ ๒๖ อยู่ต่ออีก ๒ ปี แล้วไปต่อที่สหรัฐอเมริกาในทศวรรษถัดไป



วิทยา ในวัย ๑๕ ปี และพี่ชาย
(ศาสตราจารย์ นายแพทย์อรรถสิทธิ์
เวชชาชีวะ) ไปศึกษาต่อที่ประเทศ
อังกฤษ ๒๐ มิถุนายน ๒๕๔๕

ไปเรียนอังกฤษ

วิทยาไปถึงอังกฤษเมื่อปี ๒๕๔๕ (ค.ศ. ๑๙๕๒) หลังจากที่สมเด็จพระนางเจ้าเอลิซาเบธที่ ๒ เพิ่งขึ้นครองราชย์ และในปี ๒๕๔๖ (ค.ศ. ๑๙๕๓) สถานีโทรทัศน์ BBC ได้ถ่ายทอดสดพิธีบรมราชาภิเษกตลอด ๘ ชั่วโมง ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ใหม่สำหรับวงการโทรทัศน์ ตอนนั้นเขาอยู่กับครอบครัวอังกฤษที่เมือง Norwich และไปเรียนวิทยาลัยเทคนิคพร้อมกับนักเรียนทุนจากไทยหลายคน โดยที่โทรทัศน์ยังราคาแพง ในวันที่ ๒ มิถุนายน จึงได้ไปร่วมกับประชาชนชาวอังกฤษชมพิธีจากจอหนังกลางแปลงขนาดยักษ์ในสวนสาธารณะของเมือง

อันที่จริงตอนนั้นเขายังอายุน้อยพอที่จะเข้าเรียนโรงเรียนประจำได้ แต่ความที่อยากเรียนจบเร็วๆ จะได้รับกลับเมืองไทย จึงเลือกเรียนที่วิทยาลัยเทคนิค ปรากฏว่าผลการเรียนก็น่าพอใจ ผ่าน A levels และสอบเข้า Gonville and Caius College มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ได้ ในช่วงปีที่เว้นว่างก่อนไปศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัยซึ่งได้รับเข้าเรียนไว้แล้ว (gap year) ไปใช้ชีวิตในสวิตเซอร์แลนด์หนึ่งปีเพื่อเรียนภาษาฝรั่งเศส ซึ่งติดตัวไปตลอดชีวิต

คนไทยที่ไปเรียนด้วยกันที่เคมบริดจ์ปีนั้นมี ๗ คนมากเป็นประวัติการณ์จบพร้อมกัน ๔ คน คือ นอกจากวิทยา เวชชาชีวะแล้วยังมี พชร อิศรเสนา อนุจินต์ สุพล และ สุรพล หวังหลี่



| ในงานประชุมนักเรียนไทยที่อังกฤษ ๒๕๐๐



กับเพื่อนนักเรียนที่เคมบริดจ์
(จากซ้าย) โกวิทย์ โปษยานนท์
อนุทิน สุลล พชร อิศรเสนา
วิทยา และ ม.ร.ว.สฤษดิ์ดิคุณ กิตติยากร

ถึงแม้นักเรียนไทยจะอยู่ต่างคอลเลจกันแต่ก็พบกันอยู่เสมอ โดยวิทยาเป็น “เด็ก” ที่สุด สมัยนั้นเด็กอังกฤษพออายุ ๑๘ ต้องไปเป็นทหาร ๒ ปีก่อนที่จะไปเรียนมหาวิทยาลัย พวกเพื่อนๆ ฝรั่งส่วนใหญ่จึงแก่กว่าวิทยาประมาณ ๒ ปี

ชีวิตที่เคมบริดจ์เป็นช่วงเวลาที่ผมแต่ความเข้าใจ ตื่นตาตื่นใจ ได้เห็นโลกกว้างขึ้น นอกจากวิชาที่เรียนแล้ว วิทยายังได้รู้จักกับสิ่งที่ประเทืองปัญญาในด้านต่างๆ รูปแบบต่างๆ

ที่ยังติดตัวมาโดยตลอดคือการที่ได้เข้าถึงวรรณกรรมภาษาอังกฤษหลายประเภท โดยเฉพาะนวนิยายของ Thomas Hardy, D.H. Lawrence และแม้แต่ Tolstoy และ Dostoevsky ซึ่งพชร อิศรเสนา เพื่อนสนิท เป็นผู้แนะนำ

นักเรียนไทยที่เคมบริดจ์ในยุคนั้นยังมีโกวิทย์ โปษยานนท์ ที่ขึ้นไปหลัง ๑ ปี และยังมีเพื่อนสนิทอีกคนหนึ่งคือ คุณไก่อ (ม.ร.ว.สฤษดิ์ดิคุณ กิตติยากร) ที่ขึ้นไปทีหลัง รวมเป็นกลุ่มที่มีคุณสุธี ประศาสน์วินิจชัย อีกคนหนึ่งเป็นผู้อาวุโส

ในช่วงวันหยุดยาว เพื่อนๆ เหล่านี้ไม่กลับไปเยี่ยมบ้าน เพราะสมัยนั้นค่าตัวเครื่องบินแพงมาก ขณะที่อยู่กับครอบครัวอังกฤษค่าที่พักกินอยู่เบ็ดเสร็จตกเพียง ๕/๖ ปอนด์เท่านั้น ไปเช่าแฟลตอยู่กันที่ลอนดอนบ้าง ไปเที่ยวที่ภาคพื้นยุโรปบ้าง เช่น สเปน สวิตเซอร์แลนด์ ออสเตรีย ฯลฯ สนุกกันไป

เพื่อนๆ ชาวอังกฤษที่เรียนกฎหมายด้วยกันก็ยังติดต่อกันมาจนปัจจุบัน คนหนึ่งประสบความสำเร็จเป็นผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ ได้บรรดาศักดิ์เป็น Sir และอีกคนหนึ่งกลับไปวชนเป็นพระและได้เป็นถึง bishop

นอกจากนั้น วิทยายังมีเพื่อนเป็นแขกหลายคน ทั้งจากอินเดียและปากีสถาน แต่ที่สนิทสนมกลับเป็นชาวเบ็งกอลที่มาจากพม่า ะยะนั้นในหมู่นักเรียนจากชมพูทวีปได้แย่งกันทางการเมืองมาก เพราะเป็นยุคที่อังกฤษต้องผจญกับการเรียกร้องเอกราชของผู้นั้นในดินแดนอาณานิคมทั้งหลาย ทำให้ดวงอาทิตย์เริ่มอัสดงในจักรวรรดิอังกฤษที่เคยกว้างใหญ่ไพศาลจนกล่าวกันว่า “The sun never sets on the British Empire.”

ระหว่างที่วิทยาอยู่เคมบริดจ์ก็มีเหตุการณ์สำคัญที่ตอกย้ำว่าโลกที่ Pax Britannica เป็นกรอบกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างประเทศได้ปิดฉากไปแล้วและถูกทดแทนโดยสงครามเย็นระหว่างสหรัฐกับสหภาพโซเวียต

กรณีแรกคือวิกฤตการณ์คลองซูเอซในปี ๒๔๙๙ (ค.ศ. ๑๙๕๖) ซึ่งจุดชนวนโดยการที่ประธานาธิบดีอียิปต์ Gamal Abdel Nasser ประกาศยึดคลองซูเอซในเดือนกรกฎาคม อิสราเอล ตามด้วยอังกฤษและฝรั่งเศสในอีกสองวันต่อมา ได้ส่งกำลังทหารเข้าไปยึดพื้นที่บริเวณรอบคลองได้สำเร็จ แต่ Nikita Khrushchev ผู้นำสหภาพโซเวียตซึ่งอุปถัมภ์อียิปต์ในขณะนั้น ชูจะถล่มยุโรปตะวันตกด้วยขีปนาวุธปรมาณูหากทั้งสามประเทศไม่ถอนกองกำลังของตนออกไป

ประธานาธิบดี Dwight Eisenhower แห่งสหรัฐเห็นท่าไม่ดีจึงออกมาปรามโซเวียตไม่ให้เข้าไปยุ่ง พร้อมกับขู่ว่าสามประเทศว่าสหรัฐจะลงโทษทางเศรษฐกิจหากไม่ถอนกำลังออกจากดินแดนอียิปต์ เป็นคำขู่ที่ได้ผลและแสดงให้เห็นว่ามหาอำนาจที่ทุกฝ่ายต้องเกรงใจไม่ใช่อังกฤษอีกต่อไป

กรณีที่สองคือการปฏิวัติฮังการี ในวันที่ ๒๓ ตุลาคม ๒๔๙๙ (ค.ศ. ๑๙๕๖) ซึ่งกลายเป็นสัญลักษณ์ของการดิ้นรนเพื่อเสรีภาพจากระบอบคอมมิวนิสต์





ที่มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ปี ๒๕๓๑ กับอาจารย์ Mr. Michael Prichard
และเพื่อนร่วมชั้น

เหตุการณ์ที่ทำให้โลกตะลึงครั้งนี้ เริ่มจากนักศึกษาประชาชนออกมาเดินขบวนอย่างสงบต่อต้านรัฐบาลที่อยู่ภายใต้อำนาจของสหภาพโซเวียต รวมถึงเรียกร้องให้ถอนกำลังโซเวียตทั้งหมดออกจากฮังการี

แต่เมื่อรัฐบาลปราบปรามผู้เดินขบวนอย่างรุนแรง สถานการณ์ก็ยิ่งเลวร้ายลงบานปลายกระจายไปทั่วประเทศจนในที่สุดรัฐบาลต้องลาออก มีการจัดตั้งรัฐบาลใหม่ที่รับข้อเรียกร้องของผู้ประท้วง

แต่รัฐบาลใหม่นี้อยู่ได้เพียง ๑๐ วัน โซเวียตก็ส่งกำลังขนาดใหญ่บุกฮังการีกวาดล้างผู้เรียกร้องสิทธิเสรีภาพอย่างเด็ดขาดและจัดตั้งรัฐบาลคอมมิวนิสต์ขึ้นมาใหม่ ทำให้ชาวฮังการีราวสองแสนคนอพยพลี้ภัยออกนอกประเทศ ที่เคมบริดจ์เองก็รับนักศึกษาฮังการีมาอยู่ที่คอลเลจ ซึ่งบางส่วนก็ไปเรียนต่อที่อเมริกา

เวลา ๓ ปีที่เคมบริดจ์ผ่านไปอย่างรวดเร็ว วิชาจบปริญญาตรีแล้วเรียนต่ออีก ๑ ปี เพื่อทำปริญญาตรีนิติศาสตร์บัณฑิต (LL.B.) ควบกับเรียนเนติบัณฑิต (Barrister-at-law) และสอบได้เป็นเนติบัณฑิตอังกฤษ เมื่อสอบเสร็จแล้วก็ออกจากอังกฤษ จะไปเรียนปริญญาโทที่สหรัฐอเมริกา (ตอนนั้นเป็นนักเรียนทุนของกระทรวงการต่างประเทศไทยแล้ว) โดยขอกลับมาเยี่ยมบ้านที่เมืองไทยก่อน หลังจากไม่ได้กลับมาเลยร่วม ๘ ปี

เรียนต่อที่อเมริกา

จบการศึกษา จบชีวิตนักเรียนที่อังกฤษ ประจวบกับจบทศวรรษที่ ๒ ของชีวิต ไปเริ่มทศวรรษที่ ๓ ที่สหรัฐอเมริกา

วิทยาลับมาฉลองปีใหม่นี้ปี ๒๕๐๓ (ค.ศ. ๑๙๖๐) กับพ่อแม่พี่น้องที่กรุงเทพฯ ซึ่งเปลี่ยนไปมากในเวลา ๘ ปีที่วิทยาไม่อยู่ ทั้งทางกายภาพและวิถีชีวิตของผู้คน ได้ดูโทรทัศน์ที่เมืองไทยเป็นครั้งแรก

ส่วนทางด้านการบ้านการเมืองนั้น ช่วงเวลาหลายปีที่อยู่อังกฤษไม่ค่อยได้ติดตาม แต่อันที่จริงเป็นระยะที่มีความสำคัญต่อความมั่นคงของประเทศเนื่องมาจากภัยของลัทธิคอมมิวนิสต์ เป็นยุคของท่านจอมพล ป. พิบูลสงครามที่เพิ่งผ่านพ้นมาถึงสมัยของจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์

การกลับมามหาวิทยาลัย ครั้งนั้นเป็นครั้งสุดท้ายที่วิทยาได้พบคุณพ่อ ท่านเสียชีวิตอีก ๒ ปีต่อมาขณะที่เขาเรียนอยู่ที่อเมริกา

วิทยาเรียนอยู่ที่อเมริกา ๓ ปี ปีแรกไปทำปริญญาโททางกฎหมายที่มหาวิทยาลัย Harvard เมื่อสำเร็จแล้วจึงลงไปทำปริญญาเอกที่มหาวิทยาลัย Georgetown ที่กรุงวอชิงตัน ดี.ซี. แต่เขียนวิทยานิพนธ์ไม่เสร็จสิ้นตามกำหนด จึงขอยุติการศึกษาและกลับมาเริ่มรับราชการที่กระทรวงการต่างประเทศ ตามพันธะนักเรียนทุน

เดิมทีวิทยาดั้งใจว่าจะเรียนด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ที่อเมริกา ความรู้จะได้กว้างออกไป แต่รัฐมนตรีถนัด คอมันตร์ไม่ยอม อยากให้เรียนกฎหมายระหว่างประเทศโดยเฉพาะ วิทยาไปเรียนความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (IR) ที่ University of California, Berkeley ได้หนึ่งเทอม แต่กระทรวงฯ ไม่ยอมให้ต่อ ให้กลับไปเรียนกฎหมายระหว่างประเทศใหม่ จึงต้องย้ายไปเข้า Harvard Law School ช่วงปี ๒๕๐๓ - ๒๕๐๔ (ค.ศ. ๑๙๖๐ - ๑๙๖๑) ซึ่งเป็นปีที่มีการเลือกตั้งชิงตำแหน่งประธานาธิบดีระหว่าง John F. Kennedy กับ Richard Nixon

วิทยาเรียนปริญญาโทนิติศาสตร์ (Master of Laws - LL.M.) แต่ไปลงเรียนนิชากฎหมายระดับปริญญาตรี (Bachelor of Laws - LL.B.) ของปีสามด้วย ได้เรียนกฎหมายอเมริกัน กฎหมายรัฐธรรมนูญ และอื่นๆ จนได้รับการนับเป็น LL.B. Class of 1960

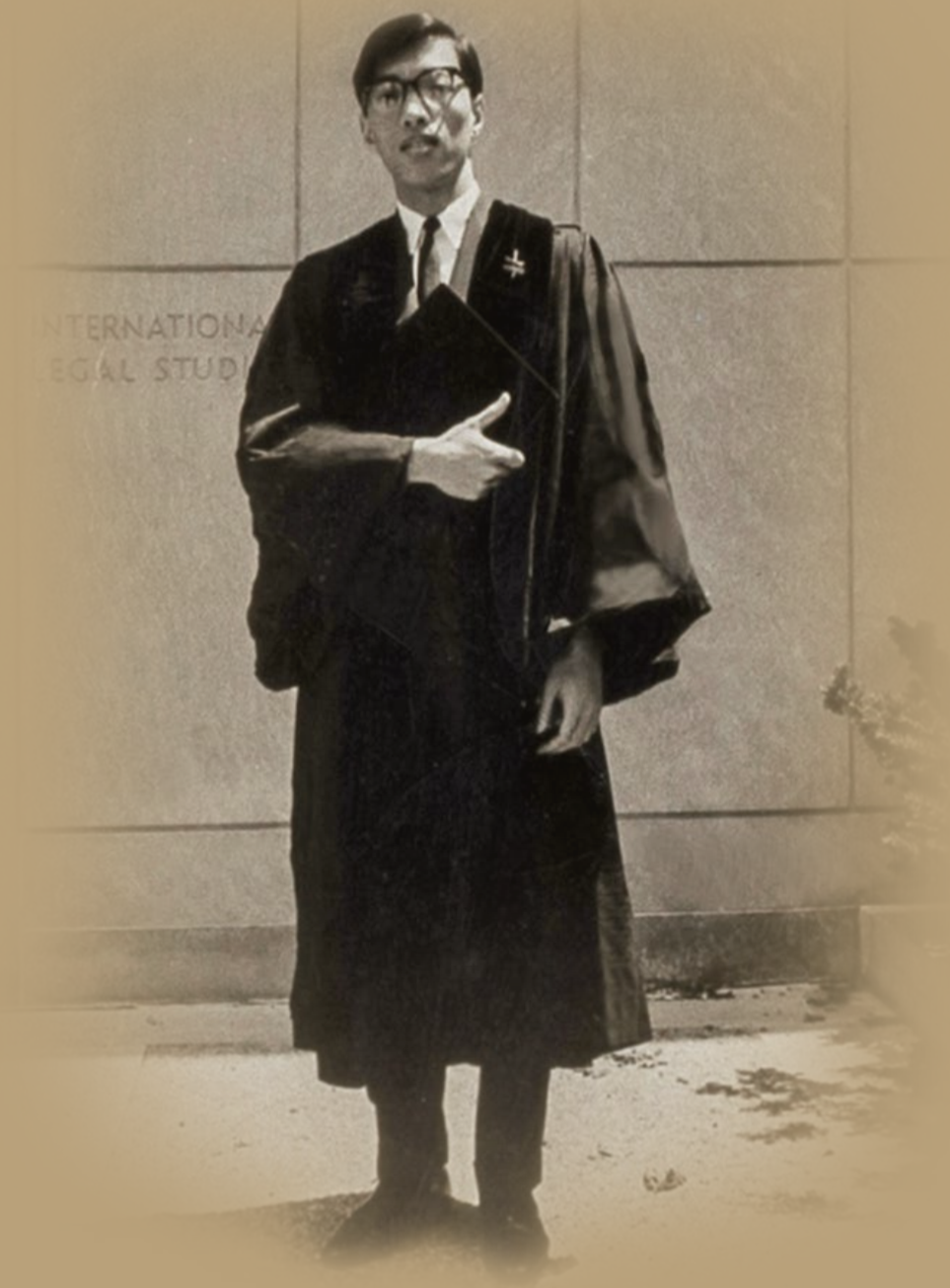




จบปริญญาโทนิติศาสตรมหาบัณฑิต (LL.M.) จาก Harvard แล้วลงมาอยู่ที่ Georgetown Law Center (ปัจจุบันเป็น Georgetown Law School) เพื่อทำปริญญาเอก แต่เขียนวิทยานิพนธ์ไม่เสร็จ ก็เลยทิ้งไว้อย่างนั้น กระทั่งถามว่าจะขอต่อเวลาอีกหรือไม่ อนุญาตให้ต่อได้ แต่เขาขอไม่ต่อ เพื่อการเรียนเต็มที ไปสอนหนังสือภาษาไทย ให้พวกกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐ ได้เงินเดือนพิเศษเดือนละหลายร้อยเหรียญ (สมัยนั้นยังไม่ค่อยเข้มงวดกับนักเรียนทุนว่าทำอะไรไม่ได้บ้าง) ซักรถยนต์ขับไปเที่ยวกับเพื่อนฝูงสนุกกว่าเป็นไหนๆ

จุดเด่นในความทรงจำของวิทยาจุดหนึ่งก็คือ การได้ช่วยงานสมาคมนักเรียนไทย เข้าร่วมกับสถานเอกอัครราชทูตรับเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ (พระราชอิสริยยศขณะนั้น) เมื่อครั้งเสด็จเยือนสหรัฐ เพื่อเจริญพระราชไมตรี (State Visit) กลางปี ๒๕๐๓ (ค.ศ. ๑๙๖๐) วิทยาตื่นเต้นและได้ชื่นชมพระบารมีในระยะใกล้ เพราะเสด็จทรงดนตรีร่วมกับคณะนักเรียนไทย

ปลายปีเดียวกันนั้น มีการเลือกตั้งประธานาธิบดีสหรัฐ เป็นการแข่งขันระหว่าง John F. Kennedy กับ Richard Nixon ที่ Harvard Law School ซึ่งวิทยาเรียนอยู่ เอียงไปทางพรรคเดโมแครตอยู่แล้ว จึงเชียร์ Kennedy เต็มที่ ส่วนที่ Harvard Business School นั้นหนุนพรรคริพับลิกัน จึงเข้าข้าง Nixon เต็มที่ วิทยาได้ชมการโต้วาทีระหว่างผู้สมัครทั้งสองทางโทรทัศน์ ซึ่งเป็นเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ ทำให้โทรทัศน์เข้ามามีความสำคัญต่อการเมืองสหรัฐ เป็นครั้งแรก พอ Kennedy ชนะ โรงเรียนกฎหมายต้องเสียอาจารย์ไป ๒ ท่านไปเป็นรัฐมนตรีให้ประธานาธิบดี Kennedy วิทยาได้มีโอกาสเข้าพบประธานาธิบดี Kennedy ร่วมกับนักศึกษาต่างชาติหลายคน จากเขตกรุงวอชิงตัน เมื่อมีการเปิดตัวโครงการ Peace Corps เป็นปฐมฤกษ์



วันรับปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต (LL.M.)
มหาวิทยาลัยฮาวาร์ด มิถุนายน ๒๕๐๔



ชีวิตและงาน
ใน
กระทรวงการต่างประเทศ



| กระทรวงการต่างประเทศ วังสราญรมย์

ชีวิตในกระทรวงการต่างประเทศ

กองกฎหมาย

วิทยาอยู่อเมริการวมสามปี Harvard หนึ่งปี Georgetown สองปี ก็ขอกลับเมืองไทย กระทรวงฯ ให้กลับพร้อมกับเพื่อนสนิท คือ ม.ร.ว.กอนน้อย กองใหญ่ ซึ่งอยู่ที่อังกฤษ ม.ร.ว.เทพ เทวกุล^๑ เพื่อนสนิทอีกคนตอนอยู่อังกฤษ ก็จบ Bar อังกฤษพอดี สามคนเข้ากระทรวงฯ ในเวลาไล่เลี่ยกัน ในปี ๒๕๐๖ (ค.ศ. ๑๙๖๓) และไปลงที่กรมสนธิสัญญาและกฎหมายเหมือนกัน เป็นที่ยินดีของ กระทรวงฯ ที่มีคนจบกฎหมายล้นๆ เข้ามา จะได้เป็นมือกฎหมายของกระทรวงฯ ต่อไป

ในช่วงนั้น ศาลโลกเพิ่งตัดสินคดีพระวิหารเสร็จใหม่ๆ คนไทยกำลังอยู่ในช่วง “เลี้ยวแผล” เชิดชวยาดกับกฎหมายระหว่างประเทศหรืออะไรก็ตามที่เป็นเรื่องระหว่าง ประเทศ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ กับ รัฐมนตรีถนัด คอมันตร์ต่างผิดหวังเพราะ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช เคยพูดไว้ว่าไทยชนะแน่

ตอนนั้น วิทยาอายุได้ ๒๖ ปี คดีพระวิหารเพิ่งเสร็จสิ้น สงครามเวียดนามเกิดขึ้น แล้ว กระทรวงฯ จึงหันมาสนใจว่าควรมีคนที่เรียนรู้กฎหมายมาโดยเฉพาะเข้ามาทำงาน

ดร.สมปอง สุจริตกุล ซึ่งอยู่กองกฎหมาย ได้รับมอบหมายให้ไปทำคดีเขาพระวิหาร กองกฎหมายจึงขาดคน

วิทยา เป็นนักเรียนทุนกระทรวงฯ เรียนกฎหมายอย่างเดียว คือกฎหมายอังกฤษเป็น ส่วนใหญ่ พอปีที่ ๔ ทำ LL.B. นิติศาสตรบัณฑิต เรียนเฉพาะกฎหมายระหว่างประเทศ ทั้งภาคมหาชน และเอกชน จึงได้รับการบรรจุที่กองกฎหมายเป็นเลขานุการโทชั้น ๒ พร้อมกับ ม.ร.ว.เทพ เทวกุล และสุกรี คชเสนี

งานที่กองกฎหมายสนุกสำหรับวิทยา โดยเฉพาะหากเป็นเรื่องของกฎหมาย ระหว่างประเทศซึ่งเล่าเรียนมา แต่เขาไม่มีความรู้ด้านกฎหมายไทย ต้องได้ถามหาความรู้ ส่วนใหญ่แล้วก็พบว่าพอเทียบเคียงกับกฎหมายอังกฤษได้

^๑ ชื่อของ ม.ร.ว.เทพกมล เทวกุล ในขณะนั้น





วิทยา กับเพื่อนร่วมงาน

จากซ้าย วิทยา ม.ร.ว.ทองน้อย ทองใหญ่
ม.ร.ว.เทพ เทวกุล เกรียงศักดิ์ ศรีมงคล
ม.ล.พีระพงศ์ เกษมศรี

ความทรงจำเกี่ยวกับกองกฎหมาย คือเห็นหัวหน้ากอง จาพิกรณ์ เศรษฐบุตร ตกเก้าอี้ ท่านตัวใหญ่เบ้อเริ่มล้มตึงใหญ่ สองวันต่อมาท่านได้รับแต่งตั้งเป็นชั้น พิเศษ ได้ย้ายเข้าไปอยู่ในห้องใหญ่มี เครื่องปรับอากาศติดกับห้องของสามหนุ่ม เป็นการชดเชยเคราะห์ที่ตกเก้าอี้ได้อย่างดี

วิทยากับ ม.ร.ว.เทพ มักได้รับมอบหมายงานจาก ดร.สมปอง ซึ่งหลังจากนั้นปีกว่า ก็ย้ายขึ้นไปเป็นเลขาธิการรัฐมนตรีถนัด คอมันตร์ แทนอนันท์ ปันยารชุนซึ่งย้ายไป นิวยอร์ก

ดร.สมปอง อยากให้วิทยาได้ออกมาเห็นโลกกว้าง ซึ่งก็ตรงกับความประสงค์ ของวิทยาเอง ด้วยเห็นว่าถ้าอยู่กองกฎหมายตลอดไปก็คงโลกแคบจำกัดอยู่ในเพียง กรมสนธิสัญญาและกฎหมาย ซึ่งเมื่อออกไปเป็นทูตจะมีปัญหาประสบการณ์ไม่พอ

กอง สปอ.

อยู่ที่กองกฎหมายได้ ๒ ปี ดร.สมปองให้วิทยาย้ายไปอยู่กอง สปอ. (สนธิสัญญาป้องกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้) ซึ่งมีความสำคัญในด้าน ความมั่นคงของประเทศในขณะนั้น ได้ ม.ล.พีระพงศ์ เกษมศรี เป็นเพื่อนร่วมงาน และผู้อำนวยการกอง วิวรรธน์ ณ ป้อมเพชร์ เป็นผู้บังคับบัญชาโดยตรง

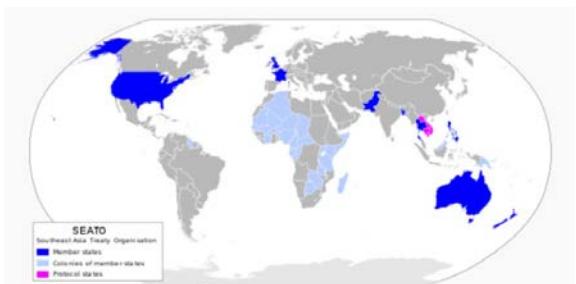
คุณชายเทพก็ย้ายออกจากกองสนธิสัญญาเช่นกัน ไปอยู่กรมการเมือง

สำหรับข้าราชการกระทรวงการต่างประเทศ กอง สปอ. เป็นหน่วยงานเดียวนอกจาก ที่องค์การสหประชาชาติที่จะได้ทำงานด้านพหุภาคี เป็นคล้ายสนามฝึกสำหรับนักการทูต รุ่นใหม่ที่ต้องรับมือกับการประชุมระหว่างประเทศ มีโอกาสได้ไปประชุมสหประชาชาติ ที่นิวยอร์กปีละครั้ง

องค์การสนธิสัญญาป้องกัน
แอ่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้



ธงของซีโต้



แผนที่ประเทศที่เป็นสมาชิกซีโต้แสดงเป็นสีน้ำเงิน

ที่ทำการองค์การ สปอ. หรือซีโต้ (SEATO-Southeast Asia Treaty Organization) ตอนนั้นอยู่ข้างสนามมวยราชดำเนินที่เป็นกระทรวงการท่องเที่ยวและการกีฬาในปัจจุบัน ต่อมารัฐบาลไทยให้แปลงที่ดินที่ถนนศรีอยุธยาซึ่งเป็นที่ตั้งของกระทรวงการต่างประเทศ ในปัจจุบันเป็นทำเลสร้างอาคารที่ทำการองค์การ สปอ.

สมัยนั้นอาเซียนยังไม่ได้ก่อตั้ง แต่ไทยเริ่มให้ความสำคัญกับการทูตพหุภาคี พร้อมกับการจัดตั้งองค์การสหประชาชาติ ซึ่งไทยเข้าเป็นสมาชิกเมื่อวันที่ ๑๖ ธันวาคม ๒๔๘๙ (ค.ศ. ๑๙๔๖) แต่นอกจากสหประชาชาติแล้ว ก็ไม่มีที่ไหนที่จะให้การทูตไทย ฝึกงานการทูตพหุภาคีได้ มีแต่กอง สปอ. ที่ทำงานเกี่ยวกับองค์การระหว่างประเทศ อย่างแท้จริง ดูผลงานทุกอย่างที่เกี่ยวกับองค์การซีโต้ ซึ่งก่อตั้งตามสนธิสัญญามะนิลา (Manila Pact) ซึ่งมีภาคี ๘ ประเทศ คือ ไทย ฟิลิปปินส์ สหรัฐ อังกฤษ ฝรั่งเศส ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ และปากีสถาน

ในยุคนั้นภัยคุกคามความอยู่รอดของประเทศและภูมิภาคที่เด่นชัดที่สุดคือ การแพร่ขยายของระบอบคอมมิวนิสต์ไทยจึงให้ความสำคัญอย่างมหาศาลกับสนธิสัญญา สปอ. โดยหวังจะให้เป็นที่พึ่งต่อต้านคอมมิวนิสต์ หลังจากสนธิสัญญาลงนามในปี ๒๔๙๗ (ค.ศ. ๑๙๕๔) ที่กรุงมะนิลาและก่อตั้งเป็นองค์การในอีกสองปีถัดมา องค์การซีโต้ ได้มาตั้งสำนักงานใหญ่ที่กรุงเทพฯ ตามคำเชิญของไทย โดยมีท่านพจน์ สารสิน เป็นเลขาธิการคนแรก

กอง สปอ. สังกัดกรมองค์การระหว่างประเทศ และดำเนินการทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับ องค์การซีโต้ มีการประชุมบ่อย ระดับทูตเดือนละครั้ง โดยฝ่ายไทยส่งผู้ใหญ่ระดับชั้นพิเศษ เป็นตัวแทน (council representative) เช่น ม.จ.โชติสฤทธิกา เทวกุล วิวรรณ ญ ป๋อมเพรช





แผน วรรณเมธี และระดับเจ้าหน้าที่สัปดาห์ละครั้งโดยตั้งเป็นคณะทำงานถาวร (permanent working group) มีผู้แทนจากสถานทูตประเทศสมาชิกทุกประเทศเข้าร่วมหารือตั้งแต่เรื่องใหญ่ระดับยุทธศาสตร์ลงไปถึงเรื่องการบริหารองค์กรและงบประมาณ

กอง สปอ. เป็นแหล่งผลิตคนที่ทำงานเกี่ยวข้องกับพหุภาคี ไม่ว่าจะเป็น อานันท์ ปันยารชุน แผน วรรณเมธี ม.ร.ว.เกษมสโมสร เกษมศรี สมปอง สุจิตกุล ม.ล.พีระพงศ์ เกษมศรี หรือวิทยา ต่างได้ฝึกการประชุมระหว่างประเทศและทำงานเกี่ยวข้องกับองค์การระหว่างประเทศ ไม่ใช่เฉพาะเกี่ยวกับสาระสำคัญ นโยบายหลัก แต่รวมทั้งงานด้านบริหาร และสารสนเทศ

ที่กอง สปอ. ต่อจากวิทยาก็มีนิตย พิบูลสงคราม วรพุทธิ ชัยนาม เรื่อยมาจนถึง กษิต ภิรมย์ จนกระทั่งองค์การ สปอ. ถูกยุบ ส่วนอาสา สารสิน ก็เคยอยู่กอง สปอ.มาก่อน สำหรับ ม.ร.ว.เทพ เทวกุล นั้นส่วนใหญ่อยู่กรมการเมือง

กรมองค์การระหว่างประเทศในสมัยนั้น ทำงานด้านบริหารเป็นหลัก อธิบดีกรมองค์การระหว่างประเทศ สมัยนั้นไม่ค่อยได้ไปประชุมสหประชาชาติ

งานที่กอง สปอ. ทำมีสารพัด รวมทั้งการหาข่าวกรอง ติดต่อทหาร สันติบาล เพราะเกี่ยวข้องกับเรื่องคอมมิวนิสต์

ในระยะแรกๆ องค์การซีโต้ยังดูเหมือนกับว่าน่าจะจะได้ผลในการสกัดกั้นการแพร่ขยายของลัทธิคอมมิวนิสต์ในภูมิภาค แต่รัฐมนตรีถนัด คอมันตร์ ก็ผิดหวังกับองค์การนี้มากขึ้นเรื่อยๆ เนื่องจากประสงค์ให้ซีโต้ เข้าไปมีส่วนร่วมในการรบกับฝ่ายคอมมิวนิสต์ในลาว แต่ภายในหมู่ประเทศสมาชิกซีโต้ เองมีความเห็นไม่ลงรอยกันเกี่ยวกับการให้ซีโต้ มีบทบาททางทหาร แม้ว่าสหรัฐต้องการเช่นนั้นและเป็นประเทศที่ให้การสนับสนุนด้านงบประมาณมากที่สุด แต่อังกฤษกับฝรั่งเศสไม่เห็นด้วยที่จะให้ซีโต้มีบทบาททางทหารถึงกับถ้ามีการสู้รบ (ที่ซีโต้มี Military Advisers จากทุกประเทศสมาชิกปรึกษาหารือกันในกิจการด้านการทหาร เช่น ยุทธศาสตร์การวางแผน ฯลฯ เท่านั้น) องค์การซีโต้จึงเป็น “เสือกระดาษ” ตามคำดูแคลนของจีน

อย่างไรก็ดี แม้ทำงานขององค์การซีโต้จะไม่สัมฤทธิ์ผลด้านการทหารหรือความมั่นคง แต่ในระยะหลังๆ ก็สร้างผลงานด้านอื่นที่ยังส่งผลกระทบมาถึงทุกวันนี้

ในปี ๒๕๑๑ (ค.ศ. ๑๙๖๘) ได้มีการก่อตั้ง SEATO Literary Awards เพื่อส่งเสริมวรรณกรรมในประเทศสมาชิก เบิกทางสำหรับรางวัลซีไรต์ซึ่งก่อตั้งขึ้นภายหลังจากที่

องค์การซีไต้ถูกยุบไปแล้ว ในช่วงสี่ปีที่มีรางวัลนี้ นักเขียนไทยที่ได้รับรางวัลดังกล่าว ได้แก่ กฤษณา อโศกสิน (เรียมมนุษย์) สุวรรณี สุคนธา (เขาชื่อกานต์) และโปต้น (จดหมายจากเมืองไทย)

นอกจากนี้งานขององค์การซีไต้ ยังได้แผ่ขยายไปทางการแพทย์ (SEATO lab ของกองทัพบก) การทดลองวิจัย วัฒนธรรม ฯลฯ แต่ผลงานที่น่าจะเป็นที่รู้จักดีที่สุดคือ ทางด้านการศึกษา โดยตั้งโรงเรียน SEATO Graduate School จากความคิดริเริ่มของ รัฐมนตรีถนัด คอมันตร์ ซึ่งในภายหลัง ในช่วงที่วิทยา เวชชาชีวะอยู่กอง สปอ. ได้แปลงมาเป็น Asian Institute of Technology (AIT)

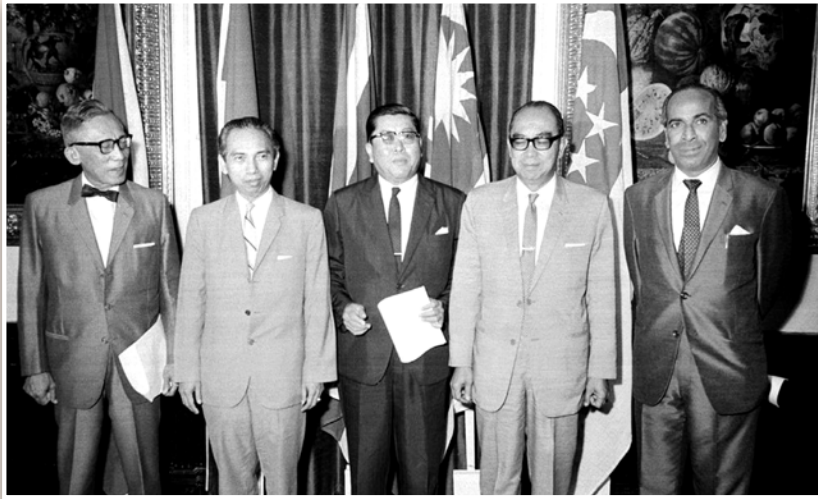
AIT เป็นสถาบันการศึกษาระหว่างประเทศแห่งแรกในไทย มีสนธิสัญญารับรอง ต้องออกกฎหมายไทยเพื่อให้สถานะเป็นนิติบุคคล และมีเอกสิทธิ์ต่างๆ ทางทางทูตพอสมควร

การดำเนินการแปลงสถานะของ SEATO Graduate School ตกเป็นหน้าที่ของ วิทยากับ ม.ล.พีระพงศ์ เกษมศรี สองคนช่วยกันทำ เรื่องกฎหมายต่างๆ วิทยาเป็นคนช่วยดู เพราะต้องออกเป็นพระราชบัญญัติ เป็นผลงานระดับเจ้าหน้าที่

เดิมที SEATO Graduate School ขึ้นอยู่กับคณะวิศวกรรมศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยมีซีไต้เป็นสปอนเซอร์ รับนักเรียนต่างชาติจากสมาชิกซีไต้ตามนโยบายของซีไต้ ผลិតศิษย์เก่าดีเด่นหลายคน อาทิ ทองฉัตร หงส์ลดารมภ์ อาชวี เตาลานนท์ อาณัติ อาภาภิรมย์ เป็นต้น

ถึงแม้จะมีผลงานต่างๆ เหล่านี้ แต่ต้องยอมรับว่าซีไต้เป็นองค์การระหว่างประเทศที่ล้มเหลวในการบรรลุวัตถุประสงค์หลัก แม้ว่าทุกประเทศที่เกี่ยวข้องตระหนักดีถึงจุดอ่อนของมันแต่ก็จำเป็นต้องปล่อยให้มันลากยาวต่อไปเรื่อยๆ จนกระทั่งปากีสถานถอนตัวในปี ๒๕๑๕ (ค.ศ. ๑๙๗๒) หลังจากปากีสถานตะวันออกแยกตัวออกกลายเป็นบังคลาเทศ และต่อมาฝรั่งเศสก็ถอนการสนับสนุนทางการเงินในปี ๒๕๑๘ (ค.ศ. ๑๙๗๕) ทำให้คณะมนตรีซีไต้เห็นพ้องว่าถึงเวลาแล้วที่จะเริ่มดำเนินการสลายตัวองค์การ และในที่สุดซีไต้ก็ปิดฉากลงในวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๒๐ (ค.ศ. ๑๙๗๗) ขณะนั้น กษิต ภิรมย์ เป็นเจ้าหน้าที่ แผน วรรณเมธี เป็นผู้แทนมนตรี และสุนทร หงส์ลดารมภ์ เป็นเลขาธิการซีไต้คนสุดท้าย





(จากซ้าย) Tun Abdul Razak (มาเลเซีย) Narciso Ramos (ฟิลิปปินส์)
ดร.ณิด คอมนตร์ Adam malik (อินโดนีเซีย) S. Rajaratnam (สิงคโปร์)

กรอบความร่วมมือในภูมิภาค

นานก่อนหน้านั้น โดยเฉพาะหลังจากการประชุมเจนีวาระว่าด้วยความเป็นกลางของลาว ในปี ๒๕๐๕ (ค.ศ. ๑๙๖๒) แล้ว เป็นที่ทราบกันว่าซีโต้คงจะไม่สามารถสกัดกั้นการแพร่ขยายของคอมมิวนิสต์ได้ รัฐมนตรีถนัดจึงพยายามก่อตั้งองค์การความร่วมมือระหว่างประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้วยกันขึ้นมา

อันที่จริงเดิมทีไทยได้ร่วมก่อตั้งกรอบความร่วมมือระดับภูมิภาคขึ้นเป็นครั้งแรกชื่อ Association of Southeast Asia (ASA) ซึ่งเป็นองค์การหลวมๆ ก่อตั้งตั้งแต่ปี ๒๕๐๔ (ค.ศ. ๑๙๖๑) แล้ว โดยอีกสองประเทศสมาชิก ได้แก่ ฟิลิปปินส์ และสหพันธรัฐมลายา

อย่างไรก็ดี หลังจากทีสหพันธรัฐมลายาผนวกสิงคโปร์บอร์เนียวเหนือ และซาราวักกลายเป็นประเทศมาเลเซียในปี ๒๕๐๖ (ค.ศ. ๑๙๖๓) ฟิลิปปินส์ก็พิพาทกับมาเลเซียเรื่องกรรมสิทธิ์เหนือเกาะซาบาร์ (บอร์เนียวเหนือ) และซาราวัก (โดยมีอินโดนีเซียเข้าข้างฟิลิปปินส์) เป็นเหตุให้ ASA ล้มเหลว

ตอนนั้นเป็นช่วงที่วิทยาเข้ารับราชการที่กองกฎหมายพหุดี รัฐมนตรีถนัดพยายามดึงประเทศเหล่านี้มาปรองดองกัน จึงเสนอกรุงเทพฯ เป็นสถานที่จัดการเจรจาไกล่เกลี่ยระหว่างฟิลิปปินส์ มาเลเซีย และอินโดนีเซีย

งานพิเศษที่วิทยาได้รับมอบหมายคือให้เป็นเจ้าหน้าที่ประสานงาน (liaison) ประจำคณะของมาเลเซียซึ่งนำโดยรัฐมนตรีต่างประเทศตุน ราซัก คณะได้ไปพักที่บ้านพิษณุโลก ซึ่งหมายความว่าเจ้าหน้าที่ของไทยก็ต้องไปค้างคืนที่นั่นด้วย

เริ่มแรกดูเหมือนการเจรจาจะไปได้ดี ตกกลางคืนได้ถึงกับจะมีการหยุดยิง โดยให้ฝ่ายไทยเป็นตัวกลาง รัฐมนตรีถนัดมอบหมายให้ท่านทูตประสงค์ บุญเฉลิม ดร.โอวาท สุทธิวาทนฤพุฒิ (ตอนนั้นเป็นชั้นเอก) และวิทยาเป็นเจ้าหน้าที่ที่จะไปไกล่เกลี่ยการหยุดยิง แต่ไม่ทันออกเดินทางก็ยิ่งกันอีกแล้ว จึงล้มเหลวอีก

งานพิเศษอีกชิ้นที่วิทยาได้รับมอบหมายตรงจากสมปอง สุจริตกุลให้ทำคนเดียว นั่นคือให้ติดต่อฝ่ายสหรัฐ และประสานงานเพื่อสร้างสถานีวิทยุเอเซียเสรี ตอนนั้นสหรัฐมีสถานีส่งแล้ว ต้องการสถานีรับที่จะกระจายสัญญาณต่อ (relay transmission) ใต้ต้องอยู่ใกล้กรุงเทพพอสมควร แต่ไม่ใกล้เกินไป ไทยจึงช่วยสรรหาพื้นที่ให้และได้ที่อยุธยา

ในช่วงนั้นวิทยาจึงต้องขับรถสปอร์ต Sunbeam สีเขียวคู่วิ่งไปอยุธยาประจำ บุกเบิกการวัดพื้นที่สำหรับตั้งสถานีรับที่ตำบลระโสม อำเภอกาชาญ จังหวัดอยุธยา ติดต่อกรมธนารักษ์ขอที่ราชพัสดุได้มา ๒๐ ไร่ ต้องดูว่าติดหรือรูกล้าที่ชาวบ้านหรือไม่ ฯลฯ จนกระทั่งวิทยาย้ายไปสังกัดโปรภารกิจนี้ก็ไม่เสร็จคืนัก มอบหมายให้สุขุม รัศมีทัต ดำเนินการต่อ สถานีรับสัญญาณที่อำเภอกาชาญนี้ได้ปฏิบัติการเรื่อยมาจนทุกวันนี้

ในปี ๒๕๐๘ (ค.ศ. ๑๙๖๕) รัฐมนตรีถนัดได้เริ่มความพยายามใหม่ เพื่อก่อสร้างองค์การระดับภูมิภาค ดึงอินโดนีเซียเข้ามาด้วย ร่วมกับมาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และไทย



กับ ดร.นิต คอมันต์
อาสา สารสิน แผน วรรณเมธี
และ ประชา คุณะเกษม
ในงานเลี้ยงรับรอง





ปีนั้นเป็นปีที่มาเลเซียแตก ไล่สิงคโปร์ออกไปในเดือนสิงหาคม สิงคโปร์กลายเป็นประเทศแรกที่ได้รับเอกราชโดยไม่สมัครใจ ว่าเหว่แว้งคว้างวิ่งมาหาไทย เคาะประตูขอร่วมกระบวนการด้วย เพราะมองสถานการณ์แล้วว่าอยู่ไปก็คล้ายอิสราเอล ประเทศเล็กๆ เชื้อสายจีนส่วนใหญ่ท่ามกลางทะเลอิสลาม มีสิ่งเดียวที่พอยึดเกาะได้คือไทยกับองค์การภูมิภาคที่กำลังจะตั้งขึ้นใหม่

ไทยเล็งเห็นประโยชน์มองจากหลายแง่มุม มุมหนึ่งก็คือว่าในระยะนั้นได้มีการจัดตั้งกลุ่ม Maphilindo ขึ้น ประกอบด้วยมาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และอินโดนีเซีย สามประเทศล้วนเป็นชาติพันธุ์มาเลย์ ไทยต้องการให้มีความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยรวม หรืออย่างที่ปัจจุบันคงเรียกว่า inclusive จึงสนับสนุนให้สิงคโปร์ร่วมก่อตั้งอาเซียน แต่นั่นมาสิงคโปร์ไม่เคยละเว้นโอกาสที่จะใช้ประโยชน์จากอาเซียน ซึ่งในขั้นแรกนั้นเท่ากับต้องพึ่งเพื่อความอยู่รอดของประเทศเลยทีเดียวได้

ในที่สุดสิงคโปร์จึงร่วมประชุมด้วยที่บางแสน ซึ่งจัดประชุมหารือเป็นการภายในก่อนที่จะออกมาเป็น “Bangkok Declaration” รัฐมนตรีถนัดมองว่าในกรอบ ASA ไทยเป็นส่วนน้อย มลายุกับฟิลิปปินส์พูดภาษาเดียวกันได้ เราเป็นหนึ่งเดียวที่ไม่รู้ภาษาเขา พอเป็นอาเซียนยังเพิ่มอินโดนีเซียมาอีก ยิ่งทำให้น้ำหนักของประเทศมุสลิมและภาษามาเลย์เพิ่มขึ้นอีก ไทยมีหวังโดดเดี่ยวโดยปริยาย จึงเล็งเห็นประโยชน์จากการที่สิงคโปร์จะมาเข้าร่วมด้วย ดร.สมปอง สุจริตกุล ในฐานะเลขาธิการรัฐมนตรี มีบทบาทสำคัญในการเจรจาก่อตั้งอาเซียน

ไทย ฟิลิปปินส์และสิงคโปร์ ต่างกลัวคอมมิวนิสต์และมีนโยบายสนับสนุนสหรัฐด้วยกัน แต่ในขณะเดียวกันประธานาธิบดีซูการ์โนแห่งอินโดนีเซียมีพรรคคอมมิวนิสต์เป็นฐานสนับสนุน มีนโยบายต่อต้านตะวันตก ไม่ยอมรับการก่อตั้งประเทศมาเลเซียซึ่งผนวกบอร์เนียวตอนเหนือ และพยายามใช้กำลังยึดรัฐซาบาห์และซาราวักมาเป็นส่วนหนึ่งของอินโดนีเซียภายใต้ชื่อ “รัฐกาลิมันตันเหนือ”

สงครามระดับต่ำระหว่างอินโดนีเซียและมาเลเซียนี้ ซึ่งเรียกเป็นภาษา Bahasa ว่า “Konfrontasi” เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการก่อตั้งความร่วมมือระดับภูมิภาค แต่การพลิกผันทางการเมืองของอินโดนีเซียทำให้อุปสรรคนี้หมดไปได้ นั่นคือเหตุการณ์กบฏ ๓๐ กันยายน ๒๕๐๘ (ค.ศ. ๑๙๖๕) ในอินโดนีเซียซึ่งนำไปสู่การกวาดล้างคอมมิวนิสต์ทั่วประเทศ การเสื่อมอำนาจของประธานาธิบดีซูการ์โน และการขึ้นมาของพลเอกซูฮาร์โตผู้บัญชาการปราบกบฏในครั้งนั้น

หลังจากฐานอำนาจสำคัญของซูการ์โนถูกตัดไปหนึ่งในสาม (อีกสองฐานคือ ทหารกับอิสลามชาตินิยมซึ่งต่างหวาดระแวงอำนาจของพรรคคอมมิวนิสต์) อินโดนีเซีย ก็หันมาดำเนินนโยบายที่ยอมรับตะวันตกมากขึ้น (เช่นกลับไปเป็นสมาชิกสหประชาชาติ หลังจากที่ถูกถอนตัวออกมาประท้วงการที่มาเลเซียได้ที่นั่งในคณะมนตรีความมั่นคง) และต่อต้านคอมมิวนิสต์ สอดคล้องอย่างเหมาะสมเจาะกับเหตุผลของรัฐมนตรีนัดที่พยายาม โน้มน้าวมาตลอดว่าประเทศในภูมิภาคมีประโยชน์ร่วมกันที่ต้องต่อต้านคอมมิวนิสต์ ด้วยกัน

ในที่สุดในเดือนสิงหาคม ปี ๒๕๑๐ (ค.ศ. ๑๙๖๗) ก็มีการประชุมกันที่กรุงเทพฯ มีการออก “ปฏิญญากรุงเทพ” (Bangkok Declaration) ก่อตั้งสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ประกอบด้วย ๕ ประเทศคือ อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และไทย

วิทยายังเป็นข้าราชการระดับกลาง กำลังจะได้เลื่อนเป็นชั้นเอก ได้รับมอบหมาย ให้เป็นหัวหน้าฝ่ายเลขานุการของการประชุม มีหน้าที่หลักในการจดและจัดทำรายงาน การประชุมทั้งหมด จึงต้องเข้าร่วมในการประชุมตลอดเวลา จึงได้มีโอกาสได้ยินชื่อ “อาเซีย” เปล่งออกมาจากปากของ Dr. Adam Malik รัฐมนตรีต่างประเทศอินโดนีเซีย เป็นครั้งแรก เมื่อรัฐมนตรีนัดปรึกษา Dr. Malik ในตอนท้ายของการประชุมว่า “อาดัม อินโดนีเซียเก่งเรื่อง *acronyms* (คำย่อ) ช่วยหน่อย นี่มัน ASEAN”

Dr. Malik ตอบว่าได้ ขอให้เติมคำว่า Nations เข้าไปที่ท้ายชื่อ และเปลี่ยนคำว่า Asia เป็น Asian ตามหลักไวยากรณ์อังกฤษ ก็จะได้ชื่อเต็มใหม่ว่า Association of South-East Asian Nations แล้ว Dr. Malik ก็จิบปากเปล่งชื่อย่อของสมาคมนี้ออกมาว่า อาเซียอัน หรือ ASEAN เป็นครั้งแรกที่คำนี้ได้ถือกำเนิดในโลก ทุกคนในที่ประชุมก็เฮ ดีใจว่ามันฟังดีกว่า ASEAN

ในพิธีลงนามปฏิญญากรุงเทพ ครั้งนั้น สวนิต คงสิริ ซึ่งตอนนั้นเป็นข้าราชการ แรกเข้า เป็นผู้นำเสนอตัวบทของ “Bangkok Declaration” ให้รัฐมนตรีลงนามทีละคน โดยนอกจาก ดร.ถนัด คอมันตร์ ของไทย และ Adam Malik ของอินโดนีเซียแล้ว ยังมี Nacisso Ramos ของฟิลิปปินส์ (บิดาของ Fidel Ramos ประธานาธิบดีฟิลิปปินส์ ในเวลาต่อมา) Tun Razak ซึ่งต่อมาเป็นนายกรัฐมนตรีแห่งมาเลเซีย และ S. Rajaratnam แห่งสิงคโปร์





วิทยาผู้นั่งจบบันทึกการประชุมอยู่ที่หลังห้อง ได้บันทึกเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์นี้ลงในรายงานการประชุม และยังได้เขียนในอาศิรพจน์แด่ ดร.ถนัด คอมันตร์ ในวารสารของสยามสมาคมอีก ๕๐ ปีต่อมาด้วย

ถึงแม้ว่าผู้ก่อตั้งสมาคมอาเซียนจะมีความปรารถนาที่จะพัฒนาอาเซียนให้เป็นองค์การระดับภูมิภาคที่สมบูรณ์แบบในที่สุดก็ตาม ในขั้นต้นนั้น อาเซียนปฏิเสธตลอดเวลาว่าไม่ยุ่งเกี่ยวกับการเมืองการทหาร ปฏิญญากรุงเทพซึ่งเป็นเอกสารก่อตั้งอาเซียนในปี ๒๕๑๐ (ค.ศ. ๑๙๖๗) จึงต้องประกาศยืนยันว่าเป็นเพียงความร่วมมือด้านเศรษฐกิจ สังคม และวิชาการ ไม่ระบุอะไรในเอกสารที่อาจถูกตีความได้ว่าพาดพิงถึงด้านการเมืองหรือการทหาร

วิทยา อยู่กองกฎหมายปักษ์ กอง สปอ. อีกปักษ์

สิงคโปร์

ในปี ๒๕๐๙ หนึ่งปีก่อนที่อาเซียนถือกำเนิด วิทยาได้ก้าวมาถึงจุดสำคัญของชีวิตส่วนตัว ได้แต่งงานกับ อรสา วสุธาร ภริยาคู่ชีวิต และในปี ๒๕๑๐ ด้วยวัย ๓๖ ปี สอบขึ้นเอกผ่านได้ในรอบแรก และได้ลูกชายสองวันหลังจากการก่อตั้งอาเซียน ในปลายปีเดียวกัน ทางกระทรวงฯ ก็ได้มีคำสั่งให้เขาออกประจำการครั้งแรกที่ สิงคโปร์ในตำแหน่งเลขานุการโท (ชั้น ๑) วิทยาได้เดินทางไปรับตำแหน่งพร้อมด้วย ภริยาและบุตรอายุ ๔ เดือน

สำหรับวิทยา โฟสต์แรกได้ให้ประสบการณ์มากมายหลายด้าน

งานที่สิงคโปร์ส่วนใหญ่เป็นงานรับแขก สมัยนั้นสินค้าจีนเข้าไทยไม่ได้ สตรีไทยที่ไปเที่ยวสิงคโปร์จึงนิยมไปซื้อผ้าแพรจีน และเสื้อใส่เล่นชายหญิงที่สมัยนั้นเรียกว่า “เสื้อมองตากู”

วิทยาไปรับหน้าที่แทนรองเพชร สุจริตกุล ซึ่งย้ายไปออสเตรเลีย ได้เรียนรู้งานจากท่านทูตนิพนธ์ วิไลรัตน์ ซึ่งเป็นผู้ใหญ่ที่ใจคอหนักแน่น และเป็นแบบอย่างให้กับ วิทยา ว่าเอกอัครราชทูตไทยไม่ได้เป็นทูตจากกระทรวงการต่างประเทศเท่านั้น แต่เป็น



พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร
ทรงเจิมคู่บ่าวสาวในพิธีมงคลสมรส



วันแต่งงาน ๒๐ สิงหาคม ๒๕๐๔





ทูตวัฒนธรรมไทยด้วย หน้าที่ของเอกอัครราชทูตรวมถึงการรักษาขนบธรรมเนียมไทย ทำบุญตักบาตร เลี้ยงพระที่สถานทูต เผยแพร่วัฒนธรรม ท่านทูตนิพนธ์เอาใจใส่ชุมชนชาวไทยที่นั่นถึงแม้ว่าตอนนั้นไม่ได้เป็นชุมชนใหญ่โต ส่วนกับคณะทูตต่างชาติ ท่านก็คบหาสมาคมเป็นอย่างดี จัดงานเลี้ยงรับรองผู้คนมากมาย รู้จักคนกว้างขวาง รวมทั้งประธานศาลฎีกา (Chief Justice) ของสิงคโปร์ ซึ่งเวลาที่มีผู้ใหญ่ฝ่ายไทยไปสิงคโปร์ ก็เชิญเขามาคุยได้

วิทยาจัดได้ว่าเป็นนักการทูตอาเซียนรุ่นแรก (first-generation ASEAN diplomat) พร้อมกับนักการทูตหนุ่มอื่นๆ เช่น ชวาล ชวณิชย์ (ประจำการที่ มาเลเซีย) สุธี ประศาสน์วินิจัย (อินโดนีเซีย) เกรียงศักดิ์ ศิริมงคล (ฟิลิปปินส์) ม.ร.ว.เทว เทวกุล (ญี่ปุ่น) อาสา สารสิน (แทนชวาล ชวณิชย์ ที่มาเลเซีย)

นักการทูตอาเซียนรุ่นแรกทุกคนมีหน้าที่ร่วมการประชุม ASEAN Committee ซึ่งแบ่งหน้าที่ระหว่างประเทศสมาชิกทั้งห้าว่าประเทศใดเป็นเจ้าของเรื่องอะไร โดยที่ สิงคโปร์เป็นเจ้าของเรื่องการบินพลเรือน วิทยาจึงได้ไปประชุมเกี่ยวกับเรื่องนี้ตลอด ซึ่งเป็นประโยชน์ในเวลาต่อมาเมื่อได้ประจำอยู่ที่กรมเศรษฐกิจดูแลเรื่องการบิน

นักการทูตจากประเทศอาเซียนรุ่นแรกนอกจากจะทำงานร่วมกันในกรอบ ASEAN Committee แล้ว ยังสังสรรค์กันจนสนิทสนม หนึ่งในนั้นมีนักการทูตผอมสูงชื่อ Kamil Jafar ซึ่งต่อมาได้เป็นปลัดกระทรวงการต่างประเทศของมาเลเซียรุ่นเดียวกัน

วิทยาได้เห็นความกระมิดกระเมี้ยนของอาเซียนที่เริ่มจะแสดงบทบาททางการเมือง เมื่อรัฐมนตรี ถนัด คอมันตร์แวะสิงคโปร์ในเดือนมีนาคม ๒๕๑๓ (ค.ศ. ๑๙๗๐) เพื่อเดินทางต่อไปประชุมเรื่องกัมพูชาที่กรุงจาการ์ตา ซึ่งเกี่ยวกับการเมืองการทหารล้วนๆ การประชุมครั้งนั้นเป็นไปอย่างเรื่อยๆ เพียง ๓ ปี หลังจากการก่อตั้งอาเซียน

ประเด็นร้อนในครั้งนั้นที่ทำให้อาเซียนต้องเรียกประชุมอย่างเร่งด่วนแต่เจียบๆ คือการที่พลเอก ลอนนอล นายกรัฐมนตรีกัมพูชาผู้นิยมอเมริกา ได้โค่นล้มกษัตริย์สีหนุ และปลดจากสถานะประมุขแห่งรัฐ เนื่องจากทนไม่ไหวกับนโยบาย “เป็นกลางสุดโต่ง” ของสีหนุ ซึ่งอิงจีนใกล้ชิดและปล่อยให้เวียดนามเหนือเข้ามาปฏิบัติการบริเวณชายแดน ฝั่งตะวันออก

พัฒนาการเช่นนี้ย่อมส่งผลต่อความมั่นคงของภูมิภาค แต่อาเซียนก็ยังเหนียวแน่นเกินกว่าที่จะประกาศว่าหัวข้อของการประชุมคือสถานการณ์ในกัมพูชา เพราะนั่นจะเท่ากับเป็นการยอมรับว่าอาเซียนยุ่งกับเรื่องการเมือง

ทุกวันนี้สิงคโปร์เป็นที่ยอมรับทั่วไปว่าเป็นประเทศพัฒนาแล้ว ถ้าเปรียบเป็นนกก็เป็นนกที่ปีกกล้าขาแข็ง นักการทูตสิงคโปร์ก็เป็นที่ยอมรับว่ามีฝีมือไม่แพ้ใคร แต่ตอนนั้นเพิ่งถูกขับออกจากมลายูได้เพียง ๒ - ๓ ปี เปรียบเหมือน “นกตกน้ำ” เป็นประเทศเล็กๆ ที่ไม่มีทรัพยากรอะไร รัฐบาลพรรค PAP ของนายก ลี กวน ยู ยังต้องประสบกับการคุกคามของฝ่ายคอมมิวนิสต์ที่แทรกซึมอยู่ในทุกส่วนขององคาพยพของประเทศ รวมทั้งในมหาวิทยาลัย Nanyang ซึ่งสมัยนั้นขึ้นชื่อว่ายู่ภายใต้อิทธิพลของคอมมิวนิสต์

กระทรวงการต่างประเทศสิงคโปร์ก็เป็นเพียงห้องเล็กๆ ในอาคาร City Hall เดิม อธิบดีกรมพิธีการทูตก็ยังไม่ค่อยมั่นใจ คอยถามเลขานุการเอก (ตำแหน่งท้องถิ่น หรือ local rank) ของไทยซึ่งอ่อนประสบการณ์พอๆ กันว่าทำอะไรอย่างไร แต่ก็ช่วยแนะนำเขาไป โดยเฉพาะในด้านพิธีการทูต



ที่สถานเอกอัครราชทูต ณ สิงคโปร์ ปี ๒๕๐๒
(จากซ้าย) อาณัติ สุวรรณวิหก (เลขานุการโท) วิทยา (เลขานุการเอก)
เอกอัครราชทูต นิพนธ์ วิไลรัตน์ สายัณห์ อุทัยศรี (เลขานุการเอก) ฝ่ายศุลกากร
สุชาติ ภาณจร ณ อยุธยา (เลขานุการตรี)



จึงกล่าวได้ว่าวิทยาเป็นสักขีพยานต่อการสร้างชาติของสิงคโปร์ตั้งแต่ระยะแรกๆ ได้เห็นบทบาทของอิสราเอลซึ่งเป็นประเทศเดียวที่ตอบรับคำร้องขอจากลี กวน ยู ให้เข้ามาช่วยก่อตั้งกองทัพและระบบเกษตรทหาร และโดยที่สมัยนั้นประเทศมุสลิมในภูมิภาคเป็นไม้เบื่อไม้เมากับอิสราเอล ความช่วยเหลือนั้นจึงต้องดำเนินไปอย่างลับๆ ถึงขั้นที่รัฐบาลสิงคโปร์เรียกทีมที่ปรึกษาชาวอิสราเอลที่เข้ามาช่วยว่าเป็น “ชาวเม็กซิกัน” เพื่อปิดบังสัญชาติแท้จริง

วิทยายังได้อยู่ในสิงคโปร์ช่วงปี ๒๕๑๑ (ค.ศ. ๑๙๖๘) เมื่อรัฐบาลอังกฤษประกาศถอนกองกำลังทหารออกจากทุกฐานทัพทางปากตะวันตกของคลองซูเอซ (East of Suez Policy) ซึ่งทำให้สิงคโปร์ยิ่งต้องเร่งจัดการให้มีผลกระทบน้อยที่สุดจากการถอนกำลังทหารอังกฤษซึ่งเคยค้าเงินเศรษฐกิจของสิงคโปร์ตลอดมา

วิทยาได้เห็นความสามารถของสิงคโปร์ในการพลิกแพลงสถานการณ์ให้เป็นโอกาส เช่น การอาศัยประเทศเพื่อนบ้านอย่างไทยและอินโดนีเซียเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว สิงคโปร์ ซึ่งในสมัยนั้นแทบไม่มีอะไรดึงดูดนักท่องเที่ยว โดยจัดโปรโมชันเกาะบาห์ลี โดยบริษัทการบินไทยเข้าร่วมบินเส้นทาง กรุงเทพฯ-สิงคโปร์-บาห์ลี ซึ่งประสบความสำเร็จเกินคาด

ความประทับใจอย่างหนึ่งของข้าราชการหนุ่มที่มีต่อสิงคโปร์คือ การที่ความหลากหลายทางเชื้อชาติไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อการรับราชการหรือดำรงตำแหน่งทางการเมือง รัฐมนตรีสิงคโปร์มีทั้งที่เป็นจีน มาเลย์ จีนปนมาเลย์ มาเลย์ปนฝรั่ง ต่างจากมาเลเซียในสมัยนั้นที่ตำแหน่งปลัดกระทรวงการต่างประเทศมีแต่เชื้อชาติมาเลย์เท่านั้นที่เป็นได้

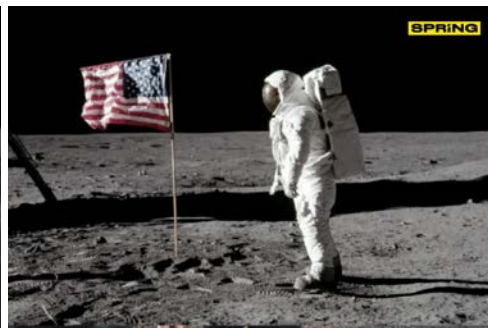
ลักษณะพิเศษอีกอย่างของสิงคโปร์คือความเรียบง่ายทางการแต่งกาย ลี กวน ยู ตอนนั้นนิยมทำงานในเสื้อเชิ้ตแขนสั้นสีขาวแทนที่จะผูกไทใส่สูทตามสากลนิยม ไม่ใช่เพียงเพราะการใส่สูทไม่เหมาะสมสำหรับภูมิอากาศร้อนชื้น แต่ยังเป็นเพราะพรรค People's Action Party (PAP) ในตอนนั้นยึดอุดมการณ์สังคมนิยมจัด ไม่เอาด้วยกับอเมริกา ไม่ยอมหลบหลีกหลบตาเดินตามฝรั่ง แถมยังเหินแนมไทยอยู่เนืองๆ

วิทยาอยู่ในคณะของสถานทูตที่ไปรับจอมพล ถนอม กิตติขจร ที่สนามบินทางฝ่ายสิงคโปร์ก็ส่งปลัดกระทรวงการต่างประเทศไปรับ เป็นชาวจีนสกุลหว่อง ท่านทูตนิพนธ์แนะนำปลัดกระทรวงสิงคโปร์กับผู้นำไทย จอมพลถนอมแปลกใจ เพราะปลัดกระทรวงแต่งตัวธรรมดาเหลือเกิน สวมเสื้อขาวแขนสั้น ท่านนายกฯ นี่กว่าเขาเป็นเจ้าหน้าที่ห้อง VIP

ในช่วงนั้นมีหนังสือเล่มหนึ่งตีพิมพ์ในสิงคโปร์ชื่อว่า As the Wind Blows กล่าวถึงนโยบายไผ่ลู่ลมของไทยในสงครามโลกครั้งที่สองในทำนองวิพากษ์วิจารณ์ ทำให้จอมพลถนอมไม่พอใจ สั่งให้สถานทูตไทยไปประท้วงกับ ลี กวน ยู ท่านทูตนิพนธ์ไม่เห็นด้วยที่จะต้องไปประท้วง เพราะปกติไม่มีใครทำกันกับแค่การแสดงความเห็นในหนังสือ หากจะประท้วงก็จะดูเหมือนว่าแสดงถึงจิตใจอ่อนไหวเพราะบางต้นตอเกินเหตุ ซึ่งย่อมไม่เป็นผลดีต่อภาพพจน์ภาวะของรัฐบาลไทย ในที่สุดเลขาธิการเอกอัครราชทูตฯ จึงไปพูดให้กระทรวงการต่างประเทศสิงคโปร์ฟังแล้วรายงานให้กระทรวงทราบ

ความตื่นตัวของรัฐบาลไทยต่อเรื่องที่ไม่น่าตื่นเต็นเป็นคุณสมบัติที่ยังตกทอดมาอีกนาน ภายหลังเมื่อวิทยา ไปประจำการที่ลอนดอน ทางเมืองไทยพากันตื่นเต็นกับการที่ห้าง Harrods จัดตู้โชว์รองเท้าผู้หญิงโดยใช้เศียรพระพุทธรูปเป็นเครื่องประกอบประดับ กระทรวงฯ ก็สั่งให้ไปประท้วงอีก แต่วิทยาเกรงคนอังกฤษจะมองไทยว่าไม่รู้จักรักโลกสมัยใหม่ จึงเพียงแต่ไปพูดคุยให้เข้าใจโดยไม่ได้ถึงขั้นประท้วง

วิทยากลับจากสิงคโปร์ในปี ๒๕๑๔ พร้อมกับภริยาและบุตรสองคน โดยได้บุตรในเดือนกรกฎาคม ๒๕๑๒ หนึ่งวันก่อนที่ Neil Armstrong นักบินอวกาศสหรัฐ จะเหยียบพื้นดวงจันทร์เป็นคนแรกของโลก



| Neil Armstrong เหยียบพื้นดวงจันทร์เมื่อปี ๒๕๑๒



ยุคแห่งความปั่นป่วน

กลับมาที่กระทรวงฯ ชีวิตก็เข้าไปเกี่ยวข้ององค์การซีโต้อีกเล็กน้อย เมื่อกระทรวงฯ ย้ายส่วนราชการบางส่วนไปอยู่ที่ตึกซีโต้ที่ถนนราชดำเนินกลาง เป็นการชั่วคราว ขณะที่กำลังก่อสร้างตึกใหม่ของกระทรวงฯ ที่วังสราญรมย์ กรมสนธิสัญญาและกฎหมายต้องย้ายไปอยู่ที่อาคารถนนราชดำเนินอยู่กันอย่างแออัด

ในปี ๒๕๑๔ วิทยากลับจากสิงคโปร์ ก็มีการเมืองเข้ามายุ่งเกี่ยวในชีวิต หลังจากที่ถูกจอมพลถนอม กิตติขจร ปฏิวัติตัวเอง ท่านพจน์ สารสิน รองหัวหน้าคณะปฏิวัติ ได้รับมอบหมายให้ดูแลเรื่องต่างประเทศทั้งหมด ปลัดกระทรวงเจริญพันธุ์ อิศรางกูร ณ อยุธยา เป็นผู้ใช้อำนาจรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ตามธรรมเนียมไทยเมื่อมีการรัฐประหาร วิทยายกขณะนั้นเป็นเลขานุการของปลัดและรองปลัด ได้รับมอบหมายให้ไปอยู่กองบัญชาการคณะปฏิวัติ ทำงานภายใต้ ดร.อำนาจ วิรวรณ ซึ่งเป็นเลขานุการของท่านพจน์ สารสิน

ปี ๒๕๑๔ วิทยาไปประชุมอาเซียนที่มะนิลาพร้อมกับท่านพจน์ สารสิน เป็นครั้งแรกที่ได้เห็นพลตรี จรัล กุลละวณิชช์ ไปประชุมด้วย ในการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนปีนั้น มีพูดถึงเรื่องการเมืองกันไม่น้อย หลังจากประชุมแล้ว แผลงการณ์ไม่พูดถึงเรื่องการเมืองเลย

ความเกี่ยวข้องของอาเซียนกับการเมืองการทหารวิวัฒนาการไปอย่างต่อเนื่อง หลังจากนั้น ในปี ๒๕๑๕ มีการออกแถลงเกี่ยวกับการเมืองบ้าง แต่แยกต่างหากไม่นับเป็นส่วนของแถลงการณ์ แล้วในปีต่อจากนั้นก็รวมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของแถลงการณ์ เมื่อเกิดปัญหาแกมพูชาในยุคของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ พลอากาศเอก สิทธิ เสวตศิลา จึงกลายเป็นเนื้อเดียวกันกับแถลงการณ์ นับเป็นจุดสูงสุดของความร่วมมือทางการเมือง คล้ายๆ กับการวิวัฒนาการไปสู่ความร่วมมือทางการเมืองของยุโรป

เมื่อมองย้อนหลังไป คงต้องยอมรับว่าที่กลไกความร่วมมือในภูมิภาคเกิดขึ้นได้ แม้ว่าจะมีความระหองระแหงระหว่างสมาชิกบางประเทศเป็นเพราะบริบทของสงครามเย็น ซึ่งเป็นเลนส์ที่นักยุทธศาสตร์อย่างรัฐมนตรีถนัด คอมันตร์ ต้องมองทุกอย่าง และสไตร์

การทำงานของท่านก็มุ่งผลลัพธ์โดยไม่ยึดติดกับกระบวนการขั้นตอนตามระบบราชการ โดยให้สมปอง สุจริตกุล ผู้เป็นเลขานุการรัฐมนตรี มอบหมายงานให้เจ้าหน้าที่ เช่น วิทยา หรือ ม.ร.ว.เทพ เทวกุล โดยตรง ไม่ผ่านผู้บังคับบัญชาของเจ้าหน้าที่เหล่านั้นแต่อย่างใด

แม้ว่าวิธีการทำงานแบบนี้เน้นผลลัพธ์ทำให้รัฐมนตรีถนัด คอมันตร์ ถูกครหาว่าเป็น “เผด็จการ” โดยเฉพาะที่ทำงาน “ข้ามหัว” หัวหน้ากองและอธิบดี แต่สำหรับบรรดาข้าราชการหนุ่มไฟแรงภาษาอังกฤษแตกฉานซึ่งรวมถึงวิทยา กลับเป็นโอกาสได้ทำงานทั้งที่เป็นเรื่องลับและเกี่ยวข้องกับนโยบายระดับสูง ได้ประสานงานกับทหาร หน่วยข่าวกรอง และสถานทูตต่างประเทศ

ผลของวิธีการทำงานแบบนี้ปรากฏชัดเมื่อจอมพลถนอม กิตติขจรปฏิบัติตัวเองในปี ๒๕๑๔ เป็นเหตุให้รัฐมนตรีถนัด คอมันตร์ พ้นจากตำแหน่งหลังจากเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศมานานกว่า ๑๒ ปี จึงทำให้เกิด “สุญญากาศ” ในกระทรวงการต่างประเทศ เพราะผู้ใหญ่กระทรวงที่เป็นอธิบดีทั้งหลายไม่ค่อยได้เคยทำงานที่เกี่ยวข้องกับนโยบาย

ผู้บริหารคนใหม่คือ ท่านจุฑาพันธุ์ อิศรางกูร ณ อยุธยา ผู้เพิ่งมารับตำแหน่งปลัดกระทรวงได้ไม่นานหลังจากประจำการต่างประเทศอยู่ ๑๐ ปี และได้แต่งตั้งแผน วรณเมธี อธิบดีกรมองค์การระหว่างประเทศเป็นรองปลัดกระทรวง

เมื่อท่านปลัดจุฑาพันธุ์เลื่อนเป็นรัฐมนตรีแล้วก็ให้รองปลัดแผนขึ้นเป็นปลัดกระทรวงเป็นหัวหน้าทีมนักการทูตหนุ่ม ประกอบด้วยโกศล สิ้นธวานนท์ ขวาล ขวณิชย์ อาสา สารสิน วิทยา เวชชาชีวะ ม.ร.ว.เทพ เทวกุล และสุจินดา ยงสุนทร รวมทั้งรุ่นน้อง เช่น นิติย์ พิบูลสงคราม เตช บุนนาค และวรพุทธิ ชัยนาม โดยมีเป้าหมายร่วมกันคือเดินเครื่องกระทรวงฯ ไปข้างหน้าให้ได้

การเปลี่ยนทีมงานกระทรวงการต่างประเทศเกิดขึ้นในช่วงที่ประเทศไทยและภูมิภาคกำลังจะเข้าสู่ยุคแห่งความปั่นป่วนพลิกผันครั้งใหญ่ ไม่ว่าจะเป็นเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ หรือการแตกของกัมพูชา เวียดนาม และลาวในปี ๒๕๑๘ (ค.ศ. ๑๙๗๕) ซึ่งสร้างความตื่นตระหนกให้กับคนไทยเป็นอย่างมาก กระทั่งหลายคนพากันหอบเงินทองหนีไปต่างประเทศ





ภายในประเทศ นักศึกษาได้กลายเป็นพลังสำคัญทางการเมือง เริ่มจากการต่อต้านการครอบงำเศรษฐกิจไทยโดยญี่ปุ่น ขยายวงไปถึงการเรียกร้องรัฐธรรมนูญซึ่งนำไปสู่เหตุการณ์ “วันมหาวิปโยค” ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ทำให้รัฐบาลทหารต้องล้มไปและบทบาทของนักศึกษาโดดเด่นมากขึ้นอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งเกิดเหตุการณ์สังหารหมู่ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในวันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙

ในช่วงที่นักศึกษารุ่งโรจน์วิทยาได้มีประสบการณ์ที่ออกจะแปลกใหม่สำหรับยุคนั้นคือเมื่อนายกรัฐมนตรี Tanaka ของญี่ปุ่นมาเยือนไทย (รวมทั้งประเทศอาเซียนอื่นๆ) ท่านนายกรัฐมนตรีสัญญา ธรรมศักดิ์ และท่านรัฐมนตรีต่างประเทศจุฬารัตน์ไปต้อนรับและไปส่งถึงที่พักที่โรงแรมเอราวัณตามธรรมเนียม พวกนักศึกษายังตามมาประพวงที่หน้าโรงแรมมากมายและค่อนข้างดุเดือดจนเจ้าหน้าที่ฝ่ายความปลอดภัยแนะนำให้ท่านผู้ใหญ่ทั้งสอง “ออกประตูหลัง” วิทยาจึงได้รับเกียรติ “หลบภัย” พร้อมท่านผู้ใหญ่ด้วย

ผลที่ตามมาจากเหตุการณ์ ๑๔ ตุลา โดยเฉพาะทางการเมืองคือ “ฟ้าเปิดกว้าง” ให้นักเคลื่อนไหวใหม่ๆ เข้าสู่การเมือง เป็นการ “บรรลุนิติภาวะ” ทางการเมืองของลูกจีนซึ่งพัฒนาเรื่อยมาจนทุกวันนี้

หลัง ๑๔ ตุลาคม มีการแต่งตั้งสภาแห่งชาติ และการเลือกสมาชิกสภานิติบัญญัติตามที่โปรดเกล้าฯ พระราชทานลงมา วิทยาได้รับแต่งตั้งให้เป็นสมาชิกสภาแห่งชาติด้วยคนหนึ่ง ทำหน้าที่เลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งใช้สนามม้านางเลิ้งเป็นที่ประชุมที่เรียกกันว่า “สภาสนามม้า” ทำหน้าที่นิติบัญญัติและยกร่างรัฐธรรมนูญด้วย

ผลจากเหตุการณ์ ๑๔ ตุลา ที่กระทรวงการต่างประเทศ คือ นอกจากท่านจุฬารัตน์ อิศรางกูร ณ อยุธยา ปลัดกระทรวงได้รับแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศแล้ว พลตรี ชชาติชาย ชุณหะวัณ ก็กลับมาเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศอีก ท่านรองปลัดแผน วรณเมธีขึ้นเป็นปลัด ส่วนวิทยา ซึ่งเป็นเลขานุการของปลัดจุฬารัตน์ก็มาเป็นเลขานุการรัฐมนตรี

ท่านรัฐมนตรีจุฬารัตน์กับท่านนายกรัฐมนตรีสัญญา ธรรมศักดิ์ มีแนวความคิดไปในทางเดียวกัน จึงดำเนินงานไปด้วยกันได้ง่าย ปัญหาด้านนโยบายหลักคือการเปิดความสัมพันธ์กับจีนคอมมิวนิสต์ แม้จะให้มีการติดต่อกันในรูปแบบที่ไม่เป็นการเมือง โดยเฉพาะผ่านกักขังอย่างปึงปึงหรือเบดมินตันและการซื้อน้ำมันในราคา “มิตรภาพ” ก็ตาม แต่เป็นที่เข้าใจกันว่ารัฐบาลชั่วคราวนั้นต้องการให้เป็นการตัดสินใจของรัฐบาลใหม่ที่จะเข้ามาภายหลังการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญใหม่



การอพยพคนอเมริกันและลูกจ้าง
ท้องถิ่นจากดาวฟ้าสถานทูตสหรัฐ



การเจรจาและการลงนามในข้อตกลงปารีส
ในปี ๒๕๑๖ (ค.ศ. ๑๙๗๓) ยุติสงครามเวียดนาม

จุดจบสงครามเวียดนาม

รัฐบาลใหม่ที่มาจากการเลือกตั้งเข้ามาบริหารประเทศโดยมี ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช หัวหน้าพรรคกิจสังคมเป็นนายกรัฐมนตรีเมื่อต้นปี ๒๕๑๘ ยืนยันจะเปิดสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนตามที่หาเสียงไว้ ในชั้นแรกกำหนดไว้ว่าจะเป็นประมาณสิ้นปี

แต่แล้วเหตุการณ์ที่แปรผันอย่างรวดเร็วในโลกและภูมิภาคในระยะครึ่งแรกของปี ๒๕๑๘ นั้น ทำให้บรรดาประเทศโดยเฉพาะในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ต้องปรับตัวอย่าง “หายใจแทบไม่ทัน”

กรุงเทพมหานครถูกเขมรแดงเข้ายึดสำเร็จเมื่อวันที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๑๘ (ค.ศ. ๑๙๗๕) หลังจากที่นายพลลอนนอลได้ขึ้นเฮลิคอปเตอร์หนีออกนอกประเทศเพื่อไปขอลี้ภัยที่สหรัฐอเมริกาในที่สุด

แต่ที่สร้างความตกใจอย่างกว้างขวางกว่านั้นคือการที่กรุงไซ่ง่อนแตกเมื่อวันที่ ๓๐ เมษายนในปีเดียวกัน ท่ามกลางความโกลาหลของการอพยพคนอเมริกันและลูกจ้างท้องถิ่น โดยใช้เฮลิคอปเตอร์ลำเลียงจากดาวฟ้าสถานทูตไปยังเรือรบอเมริกันที่ทอดสมออยู่นอกฝั่ง

ก่อนหน้านั้น เอกอัครราชทูตสหรัฐ Graham Martin (ซึ่งเคยเป็นทูตประจำไทยในช่วงที่สหรัฐขยายกำลังในภูมิภาค) มีความศรัทธาฝีมือรบของกองทัพเวียดนามใต้ และแม้ว่าเวียดกงจะตีเมืองสำคัญๆ เช่น เว้และดานังสำเร็จ และกำลังเข้าประชิดกรุงไซ่ง่อน แต่ก็เชื่อว่ากองทัพเวียดนามใต้ยังสามารถยันกองกำลังเวียดกงได้อีกหลายเดือน และไม่ยากให้ภาพออกมาว่าสหรัฐสั่งอพยพผู้คน จนกระทั่งในที่สุดรัฐมนตรีต่างประเทศ Henry Kissinger ต้องโทรเลขมาสั่งเอง ส่วนตัวท่านทูตก็ขึ้นเฮลิคอปเตอร์เที่ยวสุดท้าย





การที่เวียดนามได้ล่มสลายเร็วเกินคาดทำให้คนไทยแตกตื่นกันทั้งประเทศ ฝ่ายคอมมิวนิสต์ (เขมรแดง) มาประชิดชายแดนไทย-กัมพูชาโดยมีกองกำลังอันน่าเกรงขามของเวียดนามหนุนหลัง

ในวันฉัตรมงคล ๕ พฤษภาคม ๒๕๑๘ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ ทรงมีพระราชดำรัสทางโทรทัศน์ขอให้คนไทยอยู่ในความสงบและสามัคคี อย่าที่ตระหนก ส่วนนายกรัฐมนตรี ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ก็ออกโทรทัศน์ในคืนวันเดียวกันเพื่อปลอบขวัญประชาชน พยายามอธิบายว่าเราไม่ได้เป็นคู่ศัตรูกับเขา เราไม่ได้แพ้สงคราม ไม่ต้องกลัว

สิ่งหนึ่งที่คนไทยทั่วไปไม่รู้คือในวันรุ่งขึ้นหลังจากไซ่ง่อนแตก ฝ่ายเวียดนามจากเวียดนามได้ติดต่อผ่านสถานทูตไทยที่เวียงจันทน์ และเข้ามาเจรจาขอเครื่องบินหลายลำที่กองทัพอากาศของรัฐบาลเวียดนามได้ได้นำมาจอดไว้ที่สนามบินอู่ตะเภา แต่คณะผู้แทนไทยโดยมีท่านปลัดแผนเป็นหัวหน้า ได้ปฏิเสธข้อเรียกร้องและยืนยันว่าจะปฏิบัติตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศในการพิจารณาว่าฝ่ายใดมีกรรมสิทธิ์โดยชอบธรรม

ตามติดมาคือคณะผู้แทนระดับสูงจากเวียดนามเหนือ นัยว่าจะมาปลุกความสัมพันธ์ แต่ก็แสดงท่าทีว่าเป็นผู้ชนะ ทวงค่าปฏิกรรมสงครามเพราะความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการทิ้งระเบิดโดยเครื่องบิน B-52 ของสหรัฐที่บินจากดินแดนไทย รัฐมนตรีชาติชายก็ยืนยันว่าไม่มีปัญหาอะไรทั้งสิ้น ไว้คุยกันใหม่เมื่อไปเยือนฮานอยตอนปลายปี

วิทยาเชื่อว่าการที่เวียดนามเหนือเข้ามาด้วยท่าทีที่ดูเหมือนการชูไทยเป็นตัวเร่งให้รัฐมนตรีชาติชาย ชุณหะวัณและนายกรัฐมนตรีคึกฤทธิ์เลื่อนกำหนดการเดินทางไปเยือนจีนให้เร็วขึ้น จากเดิมกำหนดว่าจะไปเดือนธันวาคม ก็สั่งท่านทูตอานันท์ ปันยารชุนให้ไปบอกจีนว่าไทยอยากขอไปเยือนโดยเร็วที่สุด ซึ่งจีนก็ตอบสนองโดยดี ให้ไปปลายเดือนมิถุนายน

ปลายเดือนมิถุนายน นายรัฐมนตรีคึกฤทธิ์ได้เดินทางไปกรุงปักกิ่ง โดยในคณะมี เตช บุนนาค หัวหน้ากองเอเชียตะวันออก และวิทยาในฐานะผู้อำนวยการกองนโยบายและแผน (ขณะนั้น) ซึ่งมีหน้าที่เขียนประเด็นหารือให้นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีสำหรับการเจรจากับนายเติ้ง เสี่ยวผิง ได้เข้าไปจดบันทึกสนทนาประวัติศาสตร์ในครั้งนั้น

ก่อนเดินทาง วิทยาได้หารือกับเพื่อนร่วมงานที่กองนโยบาย นิธย์ พิบูลสงคราม กับ สอนิต คงสิริ ว่าต้องโยงเรื่องเวียดนามกับจีนเข้าด้วยกันให้ได้ เพราะเวียดนามกลัวจีนอยู่ประเทศเดียว ประเด็นหารือสำหรับนายกรัฐมนตรีจึงเขียนตามนั้น

เมื่อถึงเวลา ท่านนายกคึกฤทธิ์นั่งโต๊ะประชุมตรงข้ามกับเติ้ง เสี่ยวผิง ก็ถามท่านเติ้งว่าถ้ามีประเทศใดประเทศหนึ่งในภูมิภาคนี้มักใหญ่ใฝ่สูงหวังเป็นเจ้าในภูมิภาค (regional hegemony) จีนจะว่าอย่างไร



| คณะของนายกรัฐมนตรีไทยถึงสนามบินกรุงปักกิ่ง มิถุนายน ๒๕๑๘

ท่านเติ้งฟิ่งล่าวแปลเสร็จก็ตบโต๊ะผาง บอกว่าจีนจะไม่มีความทนต่อการครองความเป็นเจ้าในภูมิภาค คุณชายคึกฤทธิ์รวมทั้งทุกคนในคณะไทยก็ยิ้มออก

วิทยามองว่านั่นคือจุดเริ่มต้นที่แท้จริงของความสัมพันธ์ไทย-จีน และการร่วมมือกัน “แก้ลำ” เวียดนามเรื่อยมาจากการ “ทำโทษ” ของจีนต่อมา จนร่วมหัวจมท้ายกับอาเซียน ในการต่อต้านการรุกรานกัมพูชาของเวียดนามที่ยึดเยื้อมาอีกกว่าหนึ่งทศวรรษ

พอท่านนายกคึกฤทธิ์กลับจากการเยือนจีนก็มีหนังสือพิมพ์ถามว่าเป็นอย่างไรบ้าง เมืองจีนดีไหม คงต้อง “ซูเอีย” เขาแล้วไซ้ไหม (อย่าลืมนว่าตอนนั้นมีคนไทยน้อยคนที่เคยไปเมืองจีน) คุณชายคึกฤทธิ์ก็บอกว่า “โอ๊ย ! ไม่เห็นมีอะไรดีเลย เปิดปักกิ่งยังสู้เปิดอย่างสกลาของไทยเราไม่ได้เลย”

การตอบที่แฝงไว้ด้วยอารมณ์ขันแบบนี้ยังแสดงถึงขั้นเชิงสูงทางการเมืองของท่านนายกคึกฤทธิ์ เพราะหากแสดงความชื่นชมประเทศที่ไทยเคยถือว่าเป็นศัตรูก่อนหน้านี้ ไม่นาน ก็อาจถูกฝ่ายชาตินิยมขวาจัดกระหน่ำได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งท่ามกลางบรรยากาศการเมืองในประเทศที่ร้อนแรง อย่างที่รัฐมนตรียุชย รัตกุล เจอกับตัวเองหลังจากการเยือนเวียดนามเพื่อเจรจาเปิดความสัมพันธ์ทางการทูตในปีถัดไป (ตอนนั้นอานันท์ ปันยารชุนเป็นปลัดกระทรวง ส่วนปลัดแผนไปเป็นทูตที่เยอรมนีแล้ว วิทยาก็ไปประจำการที่อังกฤษแล้ว)

สถานการณ์ในภูมิภาคตอนนั้นแปรผันอย่างรวดเร็ว ในวันเดียวกับที่คณะของท่านนายกคึกฤทธิ์เข้าพบกับเติ้ง เสี่ยวผิง เรือรบโซเวียตก็เข้าไปเทียบท่าที่ดานังเป็นครั้งแรก แทนเรือรบอเมริกัน และหลังจากกรุงพนมเปญถูกเขมรแดงยึดได้ไม่นาน ในบ่ายของ



วันที่ ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๑๘ (ค.ศ. ๑๙๗๕) ก็เกิดเหตุการณ์ที่สหรัฐถือว่าเป็นศึกจากสุดท้ายของสงครามเวียดนาม นั่นคือการที่เขมรแดงบุกยึดเรือบรรทุกสินค้าอเมริกันชื่อ “มายาเกซ” (SS Mayaguez) ซึ่งล้าเข้าไปในน่านน้ำกัมพูชา

สหรัฐซึ่งเพิ่งถอนตัวออกมาจากเวียดนามได้อย่างหมดท่าเมื่อสองสัปดาห์ก่อน รั้งไม่ได้ที่ประเทศเล็กอีกประเทศอย่างกัมพูชามาตบหน้าซ้ำ จึงวางแผนเร่งด่วนเตรียมช่วงชิงเรือมายาเกซกลับคืน โดยขอให้ฐานทัพอากาศอยู่ตะเภาเป็นฐานปฏิบัติการ โดยติดต่อประสานตรงกับฝ่ายทหารไทย ได้รับอนุญาตให้อยู่ตะเภาได้ สร้างความไม่พอใจในหมู่นักศึกษาประชาชนซึ่งออกมาประท้วงต่อต้านสหรัฐอย่างกว้างขวาง

ในจังหวะนั้นมีการประชุมอาเซียนประจำปีที่กรุงกัวลาลัมเปอร์ รัฐมนตรีชาติชาย ชุณหะวัณเป็นหัวหน้าคณะผู้แทนไทยเข้าร่วมการประชุม ซึ่งมีปลัดแผนและวิทยา อยู่ในคณะ รัฐมนตรีชาติชายสั่งงานกับปลัดแผน ซึ่งมอบหมายให้เดช บุญนาค ทำงานร่วมกับวรพจน์ ฐิตินาม หัวหน้ากองอเมริกา ร่างหนังสือประท้วงสหรัฐ ก่อนหน้านั้น การต่อต้านสหรัฐดำเนินโดยนักศึกษาประชาชน นำโดยธีรยุทธ บุญมี เรียกร้องให้อเมริกาถอนฐานทัพออกจากไทย และเมื่อเกิดเหตุการณ์มายาเกซก็มาชุมนุมกันเป็นหนึ่งคนหน้าสถานเอกอัครราชทูตสหรัฐ

การที่สหรัฐ “ข้ามหัว” รัฐบาลพลเรือนแสดงให้เห็นประหนึ่งว่าผู้กุมอำนาจแท้จริงในประเทศหาใช้รัฐบาลที่มาจากทางเลือกตั้งไม่ การหักหน้ารัฐบาลไทยครั้งนั้น ในขณะที่กระแสต่อต้านอเมริกากำลังเชี่ยวกรากไม่เปิดทางอื่นให้รัฐบาลคึกฤทธิ์นอกเหนือไปจากการยื่นประท้วงที่สหรัฐละเมิดอธิปไตยของไทย กระทรวงเรียกเอกอัครราชทูตอาณันท์ ปันยารชุน กลับด่วนจากวอชิงตัน “เพื่อปรึกษาข้อราชการฯ” เรียกร้องให้สหรัฐมีหนังสือขอโทษ และให้มีการทบทวนข้อตกลงต่างๆ ที่มีกับสหรัฐ นับเป็นจุดที่ความสัมพันธ์ไทย-สหรัฐตกต่ำที่สุด

สงครามเวียดนามเป็นครั้งแรกในคริสต์ศตวรรษ ๑๙๗๐ ที่มหาอำนาจสหรัฐอเมริกา แพ้สงคราม แคมคู่ต่อสู้ยังเป็นประเทศเล็กๆ ที่ไม่ได้มีแสนยานุภาพยุทธโปกรณ์ได้ แม้แต่เดียวหนึ่งของอเมริกา ทำให้สหรัฐต้องกลับไปทบทวนอยู่นาน เป็นแผลที่ค้างคาในใจของชาวอเมริกันจนกระทั่งสงครามอ่าวเปอร์เซีย

สำหรับไทยที่เคยหวังพึ่งความช่วยเหลือจากมหามิตรสหรัฐ ให้รอดพ้นจากปากเหยี่ยวปากกาของคอมมิวนิสต์ จุดจบอย่างกะทันหันของสงครามเวียดนามและการแสดงท่าทีไม่นำพาต่อความรู้สึกของคนไทยในกรณีมายาเกซทำให้นโยบายต่างประเทศต้องปรับเข้ากับสถานการณ์อย่างรวดเร็ว

ภัยคุกคามต่อเอกราชและอธิปไตยที่ไทยหวั่นเกรงในตอนนั้นคือเวียดนาม หลังจากที่นายกรัฐมนตรีคึกฤทธิ์เยือนจีน เวียดนามก็ไม่ได้มีท่าทีอ่อนลง แต่อย่างน้อยไทยก็ได้รับความมั่นใจในระดับหนึ่งว่าหากเกิดอะไรขึ้นจีนคงจะอยู่กับไทย และเมื่อไทยเปิดความสัมพันธ์ทางการทูตกับเวียดนามเองในเดือนสิงหาคม ๒๕๑๙ (ค.ศ. ๑๙๗๖) ก็ทำให้สถานการณ์คลี่คลายลงบ้าง แม้ว่าความหวาดระแวงในระดับประชาชนไม่ได้ลดน้อยลง

เหตุการณ์ที่ทำให้ไทยวิตกกังวลมากขึ้นเริ่มในช่วงปลายปี ๒๕๒๑ (ค.ศ. ๑๙๗๘) โดยในวันที่ ๒๕ ธันวาคม เวียดนามได้บุกกัมพูชา ขับเขมรแดงออกไป และยึดกรุงพนมเปญสำเร็จภายในวันที่ ๗ มกราคม ปีถัดมา และแต่งตั้งรัฐบาลหุ่นเชิดโดยมีเฮง สัมริน เป็นนายกรัฐมนตรี

กองกำลังเวียดนามไล่ล่าเขมรแดงเข้ามาประชิดและรุกล้ำชายแดนไทย มีการปะทะกับทหารไทยและทำให้ราษฎรตามชายแดนบาดเจ็บล้มตายจำนวนไม่น้อย ที่น่ากลัวที่สุดสำหรับไทยคือไม่รู้ว่าเวียดนามจะหยุดการรุกรานที่ชายแดนกัมพูชาแค่นั้น หรือจะหาเหตุรุกต่อลึกเข้ามาในดินแดนไทย

แต่สถานการณ์ชายแดนอันตึงเครียดได้ผ่อนคลายลงบ้าง เมื่อจีนซึ่งสนับสนุนเขมรแดงได้ส่งกองกำลังขนาดใหญ่บุกเวียดนามเพื่อ “สังคมน” ทำให้เวียดนามต้องเบี่ยงความสนใจและกองกำลังไปยังชายแดนภาคเหนือ

หลายปีให้หลัง วิทยาคุยกับนักการทูตเวียดนาม ได้ความว่าที่มาเมืองไทยตอนแรกแล้วทำท่าว่านั่น ความจริงเป็นแต่เพียงต้องการขมวดว่าเพื่อนบ้านกันจะร่วมมือกันรับมือจีนได้ไหม ซึ่งสอดคล้องกับรายงานที่กระทรวงการต่างประเทศทำเสนอนายกรัฐมนตรีเมื่อพฤษภาคม ๒๕๑๘ ว่าเวียดนามอาจไม่ได้มาอย่างที่เรากลัวกัน แต่อาจมาขมวดหาเพื่อน และต่อมาก็พบว่าในเอกสารของทางเวียดนามเองก็ระบุเช่นนั้น

ในที่สุดแล้วทฤษฎีโดมิโนที่ตั้งสมมุติฐานว่า หากเวียดนามตกเป็นคอมมิวนิสต์ จะทำให้ประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และกว้างไปกว่านั้นกลายเป็นคอมมิวนิสต์ทั้งหมดประดุจโดมิโนที่ล้มเรียงรายก็ถูกพิสูจน์ว่าไม่เป็นความจริง ไทยเป็นประเทศที่ stopped the domino effect ไม่ล้มตาม และทำให้ภูมิภาคยับยั้งต่อไปได้ ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลอะไรก็ตาม กลยุทธเล็กๆ น้อยๆ การมีความคิดร่วมกัน หรือการที่รัฐบาลประชาธิปไตยจีนเข้ามาโดยเร็ว เหมือนกับในประวัติศาสตร์โบราณที่ไทยมักเข้าหาจีนเมื่อมีปัญหากับเวียดนาม





เข้าเฝ้าฯ สมเด็จพระราชินีนาถเอลิซาเบธที่ ๒
ณ สถานเอกอัครราชทูตอังกฤษ ที่กรุงเทพฯ ปี ๒๕๓๔

สหราชอาณาจักร

วิทยาออกประจำการครั้งที่สองที่กรุงลอนดอนเมื่อปลายปี ๒๕๑๘ (ค.ศ. ๑๙๗๗) เนื่องจากเอกอัครราชทูตคนใหม่ยังไม่มาเข้ารับตำแหน่ง อันเป็น ปีรัชดาภิเษก (Silver Jubilee) ของสมเด็จพระราชินีนาถเอลิซาเบธที่ ๒ วิทยาในฐานะอุปทูตรักษาราชการสถานทูต จึงได้รับพระราชทานเหรียญรัชดาภิเษก (Silver Jubilee Medal) เป็นเกียรติยศ อีกหลายปีต่อมาเมื่อพระองค์เสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศไทย วิทยาซึ่งเกษียณอายุราชการแล้วได้รับเชิญจากเอกอัครราชทูตอังกฤษประจำประเทศไทยให้ไปร่วมรับเสด็จที่ท่าอากาศยานดอนเมือง วิทยาได้ประดับเหรียญ Silver Jubilee Medal ที่ได้รับพระราชทานไปด้วย เมื่อเสด็จพระราชดำเนินผ่านมาที่วิทยา พระองค์ก็แย้มพระสรวลรับสั่งว่า “Oh! So you were there!”

หลังจากวิทยาไปรับตำแหน่งที่อังกฤษ สถานการณ์การเมืองไทยก็เข้มงวดยิ่ง
มากขึ้นเรื่อยๆ แม้ว่าไทยจะสถาปนาความสัมพันธ์กับเวียดนาม แต่ความหวาดกลัว
คอมมิวนิสต์ในสังคมไทยก็ยังไม่ลดเลือน

เมื่อเกิด “เหตุการณ์ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙” นักศึกษาไทยในอังกฤษก็มีปฏิกิริยาออกมา
ประท้วงที่สถานทูตไทย รวมทั้งนักเรียนทุนกระทรวงการต่างประเทศซึ่งล้วนเป็นระดับ
หัวกะทิ ทางรัฐบาล “หอย” ของนายกรัฐมนตรีธานินทร์ กรัยวิเชียร ไม่พอใจและเอาจริง
เอาจังกับเรื่องนี้มาก ทางผู้ช่วยทูตทหารทั้งหลายก็ทำรายงานเข้ากรุงเทพฯ เป็นการใหญ่
ทำนองว่าจะเอาผิดกับนักเรียนเหล่านั้น

ในฐานะอุปทูตฯ วิทยารู้ดีว่าต้องทำหน้าที่ปฏิบัติตามนโยบาย แต่ก็ตั้งสติไม่ให้
หัวนัว ในใจก็ไม่อยากเอาผิดกับนักเรียนผู้จะเป็นกำลังทางสติปัญญาของชาติในอนาคต
จึงพยายามผ่อนหนักให้เป็นเบา และเมื่อมองย้อนหลังก็จิตใจที่ไม่ได้ขัดขวางอนาคตของ
พวกเขา เมื่อจบการศึกษา นักเรียนเหล่านั้นก็กลับมาเป็นกำลังสำคัญของทางราชการ
โดยเฉพาะที่กระทรวงการต่างประเทศ

เมื่อสมัคร สุนทรเวช รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เดินทางไปอังกฤษ
เพื่อ “ชี้แจง” เกี่ยวกับเหตุการณ์ ๖ ตุลาคม วิทยาในฐานะอุปทูตฯ ก็ต้องทำหน้าที่
ประกบกับรัฐมนตรีเสมอ และโดยที่รัฐมนตรีสมัครได้มีบทบาทสำคัญในการปลุกระดม
ความเกลียดชังต่อนักศึกษาในช่วงก่อนหน้าเหตุการณ์นองเลือดครั้งนั้น จึงมีนักเรียนไทย
ไปชุมนุมต่อต้านหน้าสำนักงานผู้ดูแลนักเรียนไทยในประเทศอังกฤษ อุปทูตฯ วิทยาจึงถาม
รัฐมนตรีสมัครว่าจะออกทางประตูหลังไหม เมื่อรัฐมนตรีตอบตกลง ทั้งสองก็ออกไปยัง
สวนด้านหลัง ปีนรั้วเตี้ยๆ ไปขึ้นรถของสถานทูตที่มารออยู่ในซอย นับเป็นครั้งที่สอง
ในชีวิตที่วิทยา “ต้องหลบภัยออกทางประตูหลัง”

นอกจากนั้นยังมีเรื่องตื้นตันเกิดขึ้นข้างสำนักงานผู้ดูแลนักเรียนไทย ซึ่งเป็นที่
ตั้งของสถานทูตอิหร่าน กล่าวคือในเดือนเมษายน ๒๕๒๓ (ค.ศ. ๑๙๘๐) สถานทูต
อิหร่านได้ถูกบุกยึดโดยนักศึกษาชาวอิหร่านในอังกฤษ หลังจากที่มิปฏิวัติล้มระบอบของ
พระเจ้าชาห์ เป็นความตื้นตันส่งท้ายก่อนที่วิทยาจะกลับจากลอนดอนเพื่อรับตำแหน่ง
อธิบดีกรมเศรษฐกิจด้วยวัย ๔๒ ปี





กรมเศรษฐกิจ

เมื่อแรกที่จะไปรับตำแหน่งอธิบดีกรมเศรษฐกิจ วิทยาออกจะเกรงๆ อยู่เพราะรู้สึกว่าคุณเองไม่มีความรู้ทางเศรษฐกิจเลย เคยเรียนระดับ A-Level ที่โรงเรียน แล้วต้องถอนเพราะไม่เข้าใจ แต่ที่จริงงานด้านเศรษฐกิจของกระทรวงการต่างประเทศเป็นเรื่องของการประสานงานกับหน่วยราชการหลักๆ เสียมากกว่า มีงานด้านพหุภาคีส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งเป็นงานทวิภาคี และดูแลโลกทัศน์หลักๆ เช่น ข้าว ดีบุก ยาง และมันสำปะหลัง ซึ่งขณะนั้นกำลังมาแรงเป็นเรื่องใหญ่ และจะติดตามวิทยาไปจนถึงการออกประกาศการครั้งต่อไป

ในการเจรจาความตกลงจำกัดการส่งออกมันสำปะหลังไปประชาคมเศรษฐกิจยุโรป (EEC) ในปี ๒๕๒๕ ไทยอยู่ในสถานะค่อนข้างเสียเปรียบ เมื่อเทียบกับผู้ส่งออกอื่นๆ แม้ว่าไทยจะเป็นผู้ส่งออกมากที่สุดแต่ไทยยังมิได้เป็นประเทศภาคี GATT ขณะที่บราซิลและอินโดนีเซียเป็นประเทศผู้ส่งออกในระดับ initial supplier และ principal supplier จึงได้สิทธิ compensatory adjustment จากการเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขการค้า การเตรียมการเจรจาของไทยจึงไม่ใช่เรื่องง่าย ทั้งในด้านน้ำหนักในการเจรจาต่อรอง มี dilemma ในการได้รายได้จากการส่งออก แต่พึ่งตลาดใหญ่ คือ EEC เพียงตลาดเดียว รวมทั้งปัญหาที่จะเกิดตามมากับผู้ปลูกมันสำปะหลังซึ่งส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อย ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

กรมเศรษฐกิจให้ความสำคัญกับเงื่อนไขในการหาพืชทดแทนมันสำปะหลัง หากไทยต้องจำกัดการส่งออก EEC รวมทั้งพยายามหาวิธีใช้ประโยชน์มันสำปะหลัง นอกจากเป็นอาหารสัตว์ เป็นที่มาของโครงการพืชทดแทนต่างๆ ที่ “ร่วมมือ” กับ EEC เช่น ถั่วพู ยางพารา ก่อนหน้าที่จะเจรจาจำกัดการส่งออก ต่อมาเงื่อนไขสำคัญในการทำความตกลงจำกัดการส่งออกมันสำปะหลังไป EEC คือโครงการพัฒนาชนบทและการปลูกพืชทดแทน คงจะถือได้ว่าเป็น “compensation” ให้ไทย

อธิบดีวิทยาเป็นผู้มองการณ์ไกลและรอบด้าน กรมเศรษฐกิจได้จัดสัมมนา ระหว่างประเทศในเรื่องมันสำปะหลัง ระดมผู้เชี่ยวชาญของไทยและจากต่างประเทศทางการค้า การเกษตร อุตสาหกรรม ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เกษตรกร และผู้ผลิตรายสำคัญ มันสำปะหลังเข้าร่วม เพื่อให้ไทยได้มีข้อมูลครบถ้วนในการเจรจาทันทีกับ EEC แม้ว่าในที่สุดไทยต้องจำกัดการส่งออกมันสำปะหลังไป EEC และต่ออายุความตกลงว่าด้วยความร่วมมือระหว่างไทยกับ EEC ในเรื่องการผลิต การตลาด และการค้ามันสำปะหลัง



| สัมผัสกับข้าราชการกรมเศรษฐกิจ ขณะดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมเศรษฐกิจ

พ.ศ. ๒๕๒๖ - ๒๕๒๙ (Cooperation Agreement between the Kingdom of Thailand and the European Economic Community on Manioc Production, Marketing, and Trade, 1982 - 1986) ไปอีก ๔ ปี แต่ไทยก็ได้มีการเตรียมการอย่างดีที่สุด

ระยะนั้นเป็นช่วงเวลาที่มึตึกสงครามในกัมพูชา ผู้คนอพยพหนีภัยเข้ามาเมืองไทยเป็นจำนวนมาก ไทยขณะนั้นยังยึดถือนโยบายดั้งเดิม ไม่ยอมรับผู้อพยพเหล่านี้ จนต้นปี ๒๕๒๓ (ค.ศ. ๑๙๘๐) ชาวกัมพูชาหลังไหลเข้ามาจำนวนมหาศาลตามชายแดน โดยเฉพาะที่เขาล้วนบาดเจ็บล้มตายกันเป็นเบือ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ในฐานะสถานายิกาสภาภาาชาดไทย ทรงคำนึงถึงมนุษยธรรมเป็นหลัก โปรดเกล้าฯ ให้สภาภาาชาดไทยรับมือ ให้การบรรเทาทุกข์ ฯลฯ รวมทั้งให้ที่พักพิงในค่ายที่รืบเร่งก่อสร้างขึ้น นับเป็นจุดหักเหที่สำคัญ เพราะหลังจากนั้นรัฐบาลได้ปรับนโยบาย อะลุ่มอล่วยผ่อนปรนต่อผู้อพยพ พระมหากษัตริย์คุณในครั้งนั้นมีผลเสริมสร้างภาพลักษณ์ของไทยจนได้รับการยกย่องในด้านมนุษยธรรมมาจนทุกวันนี้

ในเหตุการณ์ครั้งนั้น วิทยาได้มีส่วนช่วยท่านปลัดกระทรวงในการติดต่อกับนายกรัฐมนตรี พลเอก เกรียงศักดิ์ ชมะนันท์ ซึ่งขณะนั้นไปเยือนต่างประเทศอยู่พร้อมทั้ง ดร.อุปดิษฐ์ ปาจริยางกูร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ซึ่งไม่นานต่อมา ได้มีการปรับคณะรัฐมนตรีของนายกรัฐมนตรี พลเอก เกรียงศักดิ์ ชมะนันท์ พลอากาศเอกสิทธิ เสวตศิลา มาดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และได้อยู่ในตำแหน่งนี้ไปอีกประมาณ ๑๐ ปี





เอกอัครราชทูตวิทยา กับ H.E. Edward Schreyer ผู้สำเร็จราชการของแคนาดา
ในงานสโมสรสันนิบาต กรุงออตตาวา ปี ๒๕๒๕

แคนาดา

ปลายปี ๒๕๒๔ วิทยาออกไปเป็นเอกอัครราชทูตเป็นครั้งแรก ประจำประเทศ
แคนาดา ได้มีโอกาสเข้าเฝ้าฯ รับพระราชสาส์นจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
รัชกาลที่ ๙ ตามธรรมเนียมปฏิบัติ ทรงมีพระราชปฏิสันถารกับทูตคนอื่นๆ
ที่มาเข้าเฝ้าฯ รับพระราชสาส์น เมื่อเสด็จพระราชดำเนินผ่านมาถึงวิทยา ทรงมี
รับสั่งถามว่า “พูดภาษาอังกฤษได้ดีไหม” ท่านปลัด ม.ร.ว.เกษมสโมสร เกษมศรี
ชิงกราบบังคมทูลว่า “พูดได้พะยะค่ะ” จึงรับสั่งว่า “ดีแล้ว จะได้ได้ใจเขา” ทรงเล่าถึง
เมื่อครั้งพระองค์ท่านเสด็จพระราชดำเนินเยือนแคนาดาเมื่อ ๑๐ กว่าปีก่อนว่า
ช่วงนั้นปัญหาเรื่องแนวคิดแยกประเทศของฝ่ายพูดภาษาอังกฤษกำลังรุนแรง
จึงทรงมีพระราชดำริสทั้งภาษาอังกฤษและภาษาฝรั่งเศส และที่นครวิกตอเรีย ทรงใช้
ภาษาฝรั่งเศสตลอด วิทยาย้อนรำลึกด้วยความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ
อย่างไม่เสื่อมคลาย

จึงพอเห็นได้ว่าแม้แคนาดาและสหรัฐจะ “พูดภาษาเดียวกัน” เป็นส่วนใหญ่ แต่แคนาดาไม่ได้เป็น “เบ้าหลอม” แบบอเมริกา แต่มักเปรียบกันว่าเป็นคล้ายผ้าที่มี patchwork หลายแบบหลายสีปะติดปะต่อกันเป็นผืนเดียว จึงมีชุมชนของชาติพันธุ์ต่างๆ เช่น ยูเครน โปแลนด์ อาร์มีเนียที่ยังรักษาเอกลักษณ์ไว้อย่างมั่นคง

ในระหว่างที่วิทยาไปถึงแคนาดา ก็เริ่มมีชุมชนชาวเวียดนาม เขมร และลาวที่เพิ่งอพยพไปอยู่ที่นั่น ก็เลยเป็น “ลามปาก” ให้แก่คนไทย เพราะชาวอินโดจีนอพยพเหล่านี้ก็ใช้เครื่องปรุงอาหารเหมือนไทย ซึ่งเกือบทั้งหมดผลิตจากประเทศไทย เป็นการส่งเสริมอุตสาหกรรมด้านอาหารยุคแรกๆ ของไทย ส่วนร้านอาหาร “ไทย” ก็เริ่มมีแล้ว ครั้งหนึ่งทูตวิทยาได้รับเชิญให้ไปทำพิธีเปิดร้านอาหารที่ฝั่งตรงข้ามแม่น้ำกับกรุงออตตาวา อยู่ในมณฑลควิเบก เจ้าของร้านเป็นคนเขมรเคยอยู่เมืองไทย เชื้อเชิญท่านทูตให้รับประทานอาหารจานดังของร้าน ซึ่งไม่ใช่อาหารไทยทั่วไปแต่เป็นลาบเลือดแบบเขมร ท่านทูตก็รับประทานโดยดีไม่ให้เสียหน้าใจเจ้าภาพ

ความสัมพันธ์ระหว่างแคนาดากับไทยราบรื่นเสมอมา ไม่มีปัญหาอันใด ด้านการค้าในสมัยนั้นยังมีน้อย ดุลการค้าเสียเปรียบได้เปรียบกันขึ้นอยู่กับว่า ถ้าปีไหนการไฟฟ้าฝ่ายผลิตของไทยซื้อเครื่องจักรเทอร์ไบน์ราคาเป็นพันล้านบาท แคนาดาก็ได้เปรียบ ถ้าปีไหนไม่ซื้อไทยก็ได้เปรียบ แต่มาในระยะหลังไทยส่งสินค้าออกมากขึ้น เช่น เสื้อผ้า เครื่องเรือน หรือแม้แต่เครื่องประดับ และในตอนปลายวาระประจำการของวิทยา ก็มีการตกลงจะส่งรถยนต์ที่ประกอบที่เมืองไทยออกสู่ตลาดในแคนาดา

การไปประจำการที่แคนาดาทำให้ทูตวิทยานึกเปรียบเทียบย้อนมาถึงบ้านเราเอง แคนาดาเป็นเพื่อนบ้านประชิดติดกับมหาประเทศสหรัฐอเมริกา ต้องพึ่งพาอาศัยกันมาก โดยเฉพาะจากฝั่งแคนาดา ไม่แต่ทางเศรษฐกิจที่ต้องอาศัยสหรัฐ แต่อิทธิพลของอเมริกา มีอยู่ในด้านสังคมด้วย เช่น โทรทัศน์ หรือวัฒนธรรมระดับประชาชน (popular culture) จึงมีภาวะกึ่งๆ love-hate relationship ยิ่งใกล้ชิดกันทางภูมิศาสตร์และภาษา แต่เป็นเพื่อนบ้านที่ “ระดับ” ไม่เท่ากัน ยิ่งเกิดปัญหารากลึกได้ ทำให้อย่นมาดูเห็นความคล้ายคลึงไม่น้อยในกรณีของไทยกับลาว และทำให้เข้าใจปัญหาระหว่างไทยกับลาวดีขึ้น

ทูตวิทยามีความสุขกับชีวิตและการทำงานที่ออตตาวา ที่นั่นอากาศหนาวแต่ไม่ชื้นแฉะ เหมาะแก่การเล่นกีฬาสกีหรือสเก็ต ความเป็นอยู่ของครอบครัว ก็ดีเยี่ยม เด็กๆ เติบโตไปโรงเรียนได้อย่างสบาย





ชีวิตในวงสังคมทูตก็มีรสชาติ คณะทูตที่ออกตัวว่าใหญ่มาก มีสถานทูตกว่า ๑๐๐ ประเทศ แคนาดาเป็นสมาชิกสำคัญของเครือจักรภพอังกฤษ และยังเป็นสมาชิกของประชาคมฝรั่งเศส จึงมีทูตจากประเทศสองกลุ่มใหญ่นี้มากมาย โดยเฉพาะประเทศที่กำลังพัฒนาจากทวีปแอฟริกาและจากย่านแคริบเบียน ซึ่งแคนาดาให้ความร่วมมือทางเศรษฐกิจและวิชาการอย่างเป็นล่ำเป็นสัน ทูตวิทยาได้รู้จักคุ้นเคยกับทูตจากประเทศต่างๆ เหล่านี้ ซึ่งหลายคนยังเป็นเพื่อนบ้านในละแวกบ้านเดียวกันอีกด้วย

ในละแวกบ้านนั้นยังมีเพื่อนบ้านคนสำคัญอีกราย ได้แก่ผู้นำฝ่ายค้านรัฐบาล ซึ่งมีบ้านประจำตำแหน่งอยู่เยื้องกับทำเนียบเอกอัครราชทูตไทย เป็นคฤหาสน์ที่มีผู้อยู่อาศัยสลับกันไปมาตามแต่กระแสทางการเมือง

หนึ่งในผู้ที่เคยพำนัก ณ บ้านหลังนั้นคือนาย Pierre Trudeau ผู้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีและชนะการเลือกตั้งทุกสมัยตั้งแต่ปี ๒๕๑๑ (ค.ศ. ๑๙๖๘) จนกระทั่งวางมือจากการเมืองในปี ๒๕๒๗ (ค.ศ. ๑๙๘๔) มีช่วงเวลาเพียงสั้นๆ ที่กลายเป็นผู้นำฝ่ายค้านหลังจากแพ้การเลือกตั้งห้วงฤดูหนาวในปี ๒๕๒๒ (ค.ศ. ๑๙๗๙) แต่ได้กลับมาเป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้งในการเลือกตั้งปีถัดมา หลังจากรัฐบาลถูกฝ่ายค้านไม่ให้ความไว้วางใจ

นายก Trudeau ชอบเมืองไทยมาก บอกทูตวิทยาว่าเคยมาเมืองไทยตั้งแต่สมัยยังเป็นนักเรียนอยู่ที่อังกฤษ ลงเรือมาเที่ยวพร้อมกับจักรยานคู่ชีพ มาเยือนดูโรงแรมโอเรียนเต็ลข้างนอกเพราะได้ยินชื่อเสียงมาจากนักประพันธ์ชื่อดัง เช่น Somerset Maugham และ Joseph Conrad แต่ตอนนั้นไม่มีทางจะเข้าไปพักได้

ระหว่างที่ทูตวิทยาประจำอยู่ที่แคนาดาได้ประสบ “โชค ๒ ชั้น” นั่นคือการเยือนแลกเปลี่ยนกันระหว่างนายกรัฐมนตรีทั้งสองประเทศ โดยนายกทูตโยธินไทยก่อน และในปลายวาระประจำการ นายกรัฐมนตรีพลเอก เปรม ติณสูลานนท์ จึงได้ไปเยือนแคนาดาอย่างเป็นทางการ

เมื่อนายก Trudeau จะมาเยือนไทย (และประเทศอาเซียนอื่นๆ) ก็บอกกับทูตวิทยาว่าอยากไปพักที่โรงแรมโอเรียนเต็ลเพราะไฝผื่นมานานแล้ว และพร้อมที่จะรับผิดชอบค่าใช้จ่ายที่อาจมีเพิ่มขึ้น เมื่อทูตวิทยารายงานเข้ากรุงเทพฯ กระทรวงฯ ก็ดีใจหาย ตกลงให้คณะของนายกทูตโยธินเข้าพักที่โอเรียนเต็ล ทั้งๆ ที่ตามระเบียบขณะนั้น แยกเมืองต้องพักที่โรงแรมเอราวัณซึ่งเป็นของรัฐบาลเท่านั้น ทูตวิทยาจึงพลอยได้เข้าพักที่โรงแรมหรูนั้นด้วยเป็นครั้งแรกในชีวิต



งานเลี้ยงเป็นเกียรติที่ทำเนียบทูตในโอกาสที่นายกรัฐมนตรี Pierre Trudeau เยือนไทย

กำหนดการการเยือนของนายก Trudeau ที่กรุงเทพฯ มีการเลี้ยงอาหารค่ำโดย ม.ร.ว.พันธุ์ทิพย์ บริพัตรเป็นเจ้าภาพจัดที่วังสวนผักกาด มีหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ อดีต นายกรัฐมนตรีมาร่วมด้วย สนุกสนานครื้นเครงกันดี นายก Trudeau พอใจกับการมา เยือนไทยเป็นอย่างมาก ไม่นานหลังจากนั้นท่านก็พ้นจากตำแหน่งในปลายเดือนมิถุนายน ๒๕๒๗ (ค.ศ. ๑๙๘๔) เพราะพรรค Liberal แพ้การเลือกตั้ง เมื่อทูตวิทยาเข้าไปลาท่านตอนจะ ย้ายกลับ ท่านก็กำลังจะย้ายออกจากทำเนียบนายกรัฐมนตรี ทูตวิทยาจึงบอกท่านว่า ท่านเป็นนายกรัฐมนตรีตลอดเวลาที่ผมมาเป็นทูต ก็ขอออกไปพร้อมกัน

อีกท่านหนึ่งที่ทูตวิทยาได้เข้าเยี่ยมอำลาได้แก่มาดาม Jeanne Sauve ผู้สำเร็จ ราชการแทนพระองค์สมเด็จพระราชินีนาถเอลิซาเบธแห่งแคนาดา สุภาพสตรีท่านนี้ เป็นบุคคลที่ชาญฉลาดเป็นที่ยกย่องทั่วไป และเคยดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีต่างประเทศ พอท่านทราบว่าทูตวิทยาจะย้ายไปประจำที่ประเทศเบลเยียม ท่านเอ่ยขึ้นมาว่าเบลเยียม ก็กำลังมีปัญหาเรื่องภาษา ฯลฯ คล้ายกับที่แคนาดา รัฐบาลไทยคงเห็นประสบการณ์ ของท่านทูต ส่วนท่านทูตได้แต่ยิ้มๆ เพราะในใจนั้นไม่คิดว่าทางเมืองไทยจะมองอะไรลึกซึ้ง เช่นนั้น ไทยก็มีวิธีคิดแบบไทยๆ การทูตไทยก็คงไม่ต่างจากการเมืองไทยนัก





กับข้าราชการสถานเอกอัครราชทูต ในวันถวายพระพรราชสำนักตราตั้ง แด่สมเด็จพระราชาธิบดี Baudouin แห่งราชอาณาจักรเบลเยียม



ก่อนถวายพระพรราชสำนักตราตั้งเป็นเอกอัครราชทูตประจำนครรัฐลักเซมเบิร์ก
 แด่ Grand Duke เจ้าผู้ครองนครรัฐ
 (จากซ้าย) ดร.สมเกียรติ อริยปรีชา (อัครราชทูต) อรสา เอกอัครราชทูตวิทยา
 กรมวังผู้ใหญ่ราชสำนัก Luxemburg ปกศักดิ์ นิลอุบล (อัครราชทูตที่ปรึกษา)

เบลเยียมและประชาคมยุโรป

จากกรุงออตตาวา กูตวิกย้ายไปกรุงบรัสเซลส์ ซึ่งเป็นที่ตั้งของ
สถานทูตไทยประจำเบลเยียม และคณะผู้แทนไทยประจำประชาคมเศรษฐกิจยุโรป
(European Economic Community - EEC) ในขณะนั้น

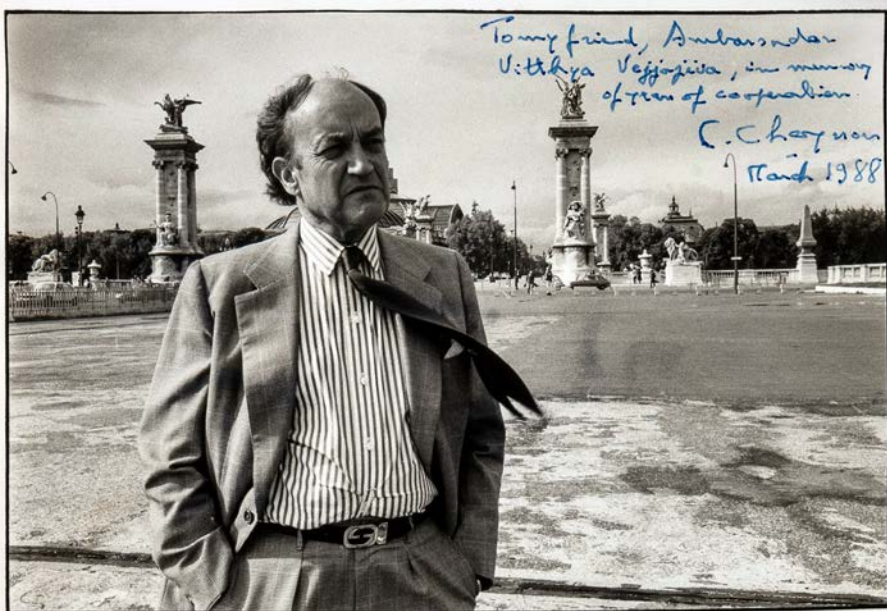
ไทยกับเบลเยียมมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่างราชวงศ์
ทั้งสอง สมเด็จพระราชาธิบดี Baudouin ทรงเมตตาทูตไทยทุกคน ในการถวาย
พระราชสาส์นตราตั้ง ทูตวิทยาได้กราบบังคมทูลว่าบ้านครอบครัวที่กรุงเทพฯ ที่ตนเกิด
และเติบโตมาอยู่ตรงข้ามกับสถานทูตเบลเยียม จึงคุ้นเคยดีกับธงชาติเบลเยียม
ซึ่งชักขึ้นเสาทุกวัน พระองค์รับสั่งตอบว่าเคยไปสถานทูตเบลเยียมที่กรุงเทพฯ และยินดี
ที่ได้เพื่อนบ้านมาเป็นทูต

โครงการความร่วมมือระหว่างไทย-เบลเยียมนั้นมีมากมาย ส่วนใหญ่เป็นด้าน
วิชาการและเทคโนโลยี ในอดีตตรวรางในกรุงเทพฯ และอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องก็มาจาก
เบลเยียม และในช่วงที่วิทยาเป็นเอกอัครราชทูต ณ กรุงบรัสเซลส์ ประชาชนชาวเบลเยียม
ก็ได้มอบสะพานไทย-เบลเยียมเป็นของขวัญเฉลิมพระเกียรติในโอกาสมหามงคล
พระชนมพรรษา ๕ รอบของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ ในขณะนั้น

ความสำคัญอีกด้านหนึ่งของบรัสเซลส์คือเป็นที่ตั้งของสำนักงานใหญ่ประชาคม
เศรษฐกิจยุโรป ซึ่งในขณะนั้นเป็นแหล่งอำนาจทางเศรษฐกิจของประเทศสมาชิก
โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการค้า เมื่อทูตวิทยาไปรับตำแหน่ง สมาชิกประชาคมฯ มีเพียง
๖ ประเทศผู้ร่วมก่อตั้ง บวกสหราชอาณาจักรและเดนมาร์ก ต่อมาก็มีสเปน โปรตุเกส และ
กรีซเพิ่มเข้าไปอีก

ประเด็นสำคัญสำหรับไทยในกรอบประชาคมฯ ที่รอทูตวิทยาในช่วงนั้นคือการค้า
มันสำปะหลัง ก่อนหน้านั้นพ่อค้าไทยได้ใช้ประโยชน์จากอัตราภาษีร้อยละ ๖ ที่ประชาคม
ยุโรปไปผูกไว้กับ GATT (General Agreement on Tariffs and Trade) ส่งมันสำปะหลัง
อัดเม็ดเข้าไปขายให้เกษตรกรยุโรปนำไปใช้ปนกับโปรตีนถั่วเหลืองทำอาหารสัตว์เพื่อ
เลี้ยงหมู ราคาถูกเมื่อเทียบกับอาหารสัตว์ที่ทำจากธัญพืชของยุโรปเองซึ่งมีราคาแพง
เพราะเป็นนโยบายหลักของประชาคมฯ ที่จะพยุงราคาสินค้าเกษตรให้สูงเพื่ออุดหนุน
ชาวไร่ของตน





ภาพนาย Claude Cheysson รองประธานคณะกรรมการการค้าประชาคมยุโรป มอบให้วิทยา

ปรากฏว่ามันสำปะหลังไทยติดตลาดและดีตลาดยุโรป กลายเป็นสินค้าส่งออกอันดับหนึ่งของไทย ทำรายได้สูงกว่าข้าวเสียอีก เมื่อถึงปี ๒๕๒๑ (ค.ศ. ๑๙๗๘) บรรดาประเทศที่ผลิตธัญพืช นำโดยฝรั่งเศส จึงเรียกร้องให้ประชาคมฯ แก้ไขปัญหาโดยจะห้ามนำเข้าหรือกำหนดโควตา ร้อนถึงรัฐบาลไทยต้องยื่นมือเข้าช่วยผู้ส่งออก

การเจรจาต่อรองต้องใช้เหตุผลทั้งทางเศรษฐกิจและการเมือง ซึ่งได้ผลพอสมควร เพราะฝ่ายไทยให้เหตุผลว่าชาวโรมันสำปะหลังส่วนใหญ่อยู่ในภาคอีสานอันมีฝ่ายคอมมิวนิสต์จึงจะเข้าครอบงำ ทั้งยังประสบปัญหาความยากจน ฯลฯ อาสา สารสิน เมื่อดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูตประจำเบลเยียมก่อนหน้านี้แล้ว ได้ดำเนินการในด้านต่างๆ เพื่อแก้ไขปัญหามันสำปะหลังอย่างเป็นผลดีเป็นอันมาก

เมื่อถึงเวลาที่วิทยาไปรับหน้าที่เป็นช่วงเวลาทางประชาคมฯ กับไทยเจรจา
ทำความเข้าใจเพื่อกำหนดโควตาแล้ว ผลออกมาเป็นตัวเลขปริมาณรวมสำหรับ ๕ ปี
มีความแน่นอน ฯลฯ แต่ก็ถูกตำหนิว่าเป็น “สัญญาทาส”

ทางสถานทูตไทยต้องทำการล๊อบบี้ ไม่เพียงแต่รัฐบาลสมาชิกของประชาคมฯ แต่
รวมไปถึงเอกชนที่มีผลประโยชน์เกี่ยวกับไทย เช่นบริษัท Airbus จะได้ช่วยเป็นแรงกระตุ้น
รัฐบาลเขาเองอีกแรงหนึ่ง

ในแง่ของการสนับสนุนจากประเทศสมาชิกของประชาคมฯ ไทยจะเสียเปรียบ
พวกประเทศอาเซียนด้วยกันเพราะไม่เคยเป็นอาณานิคมตะวันตก ในขณะที่มาเลเซีย
และสิงคโปร์มีอังกฤษคอยหนุน อินโดนีเซียก็มีเนเธอร์แลนด์ และแม้แต่ฟิลิปปินส์
ก็ยังมีสเปน

ส่วนไทยไม่เคยมี “นาย” มีแต่ “เพื่อน” ที่ดี เช่น เยอรมันและเดนมาร์ก ซึ่งช่วยได้
มากในเรื่องมันสำปะหลัง (หมูเดนมาร์กที่กินอาหารมีมันสำปะหลังขึ้นชื่อว่าเอาเนื้อไปทำ
เบคอนได้กรอบเป็นเลิศ)

อย่างไรก็ดี ไทยถือว่าเรื่องมันสำปะหลังเป็นเรื่องทวิภาคีกับประชาคมฯ ไม่ได้ยกให้
เป็นเรื่องของอาเซียน ซึ่งในระยะที่ทูตวิทยาอยู่นั้นพัฒนาเป็นความสัมพันธ์ระหว่าง
กลุ่มต่อกลุ่ม โดยได้ทำความเข้าใจร่วมมือระหว่างอาเซียนกับประชาคมเศรษฐกิจยุโรป
นับเป็นพื้นฐานของความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศนี้ตลอดมา

เรื่อง “นอกกรอบ” ของอาเซียนกับประชาคมฯ คือเรื่องการเมือง โดยเฉพาะปัญหา
กัมพูชา ซึ่งทั้งสองกลุ่มมีจุดยืนตรงกันในการต่อต้านการรุกราน อาเซียนคัดค้านการบุกรุก
กัมพูชาโดยเวียดนาม ประชาคมฯ ก็ต่อต้านการรุกรานอัฟกานิสถานโดยโซเวียตรัสเซีย
ทั้งสองฝ่ายจึงร่วมมือเกื้อกูลกัน

วิทยาย้ายไปเป็นทูตที่สหรัฐอเมริกาในปี ๒๕๓๖ หลังจากที่ประจำอยู่ที่เบลเยียม
ร่วม ๔ ปี





นำส่ง สรรพศรี ปลัดกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและ ฯพณฯ ท่าน สืบธวานัน องค์กรมนตรี
เจ้าฟ้าฯ เจ้าชายอัลเบิร์ต (ต่อมาคือ สมเด็จพระราชาธิบดี Albert I แห่งเบลเยียม)



กับ Baron Rolin - Jacquemins ที่ภักดีของตระกูล Rolin - Jacquemyns
กับภาพถ่ายของเจ้าพระยาอภัยราชสยามานุรักษ์
(Gustave Henri Ange - Hippolyte Rolin - Jacquemyns)



| กับข้าราชการสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงบรัสเซลส์





สหรัฐอเมริกา

เมื่อวิทยาไปเป็นทูตครั้งแรกที่แคนาดากล่าวได้ว่าแทบจะเขียนระเบียบวาระสำหรับงานที่จะต้องทำได้เอง เพราะไม่มีประเด็นปัญหาอะไรที่ค้างคาต้องแก้ไข เมื่อไปถึงเบลเยียมมีประเด็นมันสำปะหลังรอให้แก้ปัญหายุ่

แต่เมื่อไปถึงสหรัฐอเมริกา “กระดิกตัวลำบาก” เพราะมีเรื่องที่จะต้องทำตาม “โผ” มากมาย บางเรื่อง เช่น โควตาน้ำตาลเป็นเรื่องเก่าแก่ รัฐบาลไทยก็ว่าจ้าง lobbyist เจ้าเก่านี้ไว้นานแล้ว ยังมี lobbyist เฉพาะทางอีก เช่น เรื่องสิ่งทอ หรือแม้แต่ท่อเหล็ก

สหรัฐอเมริกาเป็นประชาธิปไตยโดยตัวแทน (representative democracy) ไม่เฉพาะในแง่ที่ผู้บริหารประเทศทั้งฝ่ายบริหารและนิติบัญญัติมาจากการเลือกตั้ง แต่ยังมีผลประโยชน์ของกลุ่มเฉพาะต่างๆ ยังมีตัวแทนที่มาจากการว่าจ้าง หรือที่เรียกว่า lobbyist ไปผลักดันผลประโยชน์เหล่านั้นกับผู้แทนที่มาจากการเลือกตั้งเพื่อให้กลายเป็นนโยบาย

กรุงวอชิงตันเป็นแดนของ lobbyist อาชีพ แต่ที่มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่ากัน คือ การลอบบี้โดยสถานทูต เป็นหัวใจของการทำงานตั้งแต่ตัวทูตลงมา

ระบบการบริหารราชการของสหรัฐมีเสาหลักอยู่ที่การแบ่งอำนาจอธิปไตยระหว่างฝ่ายบริหารกับฝ่ายนิติบัญญัติ และการคานอำนาจระหว่างกัน ฝ่ายนิติบัญญัตินั้นมีอำนาจสูงมากเพราะถือว่ามาจากการเลือกตั้งโดยประชาชน และในบางเรื่องเช่นการดำรงรัฐธรรมนูญก็ให้อำนาจไว้โดยเฉพาะ กฎหมายต่างๆ ก็มักจะออกโดยไม่นำพาว่าจะมีผลกระทบไปไกลถึงต่างประเทศ

ลักษณะพิเศษของรัฐบาลอเมริกันนี้ทำให้ดูคล้ายกับว่ารัฐบาลเป็น “รัฐบาล” อีกหน่วยหนึ่ง และคงเป็นเพราะเหตุนี้ที่ทูตหรือผู้แทนต่างประเทศสามารถเข้าไปผลักดันเรื่องที่อยู่ในผลประโยชน์ตั้งแต่ในขั้นที่ยังไม่เป็นกฎหมาย โดยไม่ถูกกล่าวหาว่าแทรกแซงกิจการภายใน เพราะอันที่จริงแล้วเป็นการทำหน้าที่ปกป้องผลประโยชน์ของชาติตนแต่เนิ่นๆ และเมื่อออกเป็นกฎหมายแล้วก็ยังต้องตามลอบบี้กันต่อไป



To H.E. The Ambassador of Thailand
and Mrs. Vejjajiva
With best wishes *Barbara Bush* *George Bush*

กับประธานาธิบดีแห่งสหรัฐอเมริกา George Bush และภริยา



To Ambassador and Mrs. Vejjajiva
With best wishes, *Marilyn Quayle* *Dan Quayle*

กับรองประธานาธิบดีแห่งสหรัฐอเมริกา Dan Quayle และภริยา





เรื่องหนึ่งที่สถานทูตไทยต้องลอบบี้หนัก คือร่างกฎหมายที่เรียกกันว่า Jenkins Bill นาย Ed Jenkins เป็นผู้แทนราษฎร (Congressman) ของเขตทางรัฐจอร์เจียตอนเหนือ ซึ่งเป็นแหล่งอุตสาหกรรมสิ่งทอ เมื่อถูกสิ่งทอนำเข้า (รวมทั้งเส้นเชือกจากไทย) ราคาถูกกว่า ตลาดโรงงานทอผ้าในเขตนั้นต้องปิดกันเป็นแถว นาย Jenkins จึงเสนอร่างกฎหมาย มุ่งจำกัดการนำเข้าสิ่งทอ ซึ่งจะทำให้ประเทศกำลังพัฒนาหลายประเทศเดือดร้อน รวมทั้งไทย

เรื่องนี้เริ่มตั้งแต่สมัยทูตอาสา สารสิน แต่ในช่วงที่ทูตวิทยาไปรับตำแหน่งต่อ เรื่องได้ขยายไปใหญ่ ไทยถูกกล่าวหาว่าใช้แรงงานเด็กบ้าง อะไรบ้าง

ในกรณีเช่นนี้ การไปลอบบี้กับเจ้าของร่างกฎหมายโดยตรงย่อมยากที่จะได้ผล เพราะเขาย่อมต้องรักษาผลประโยชน์ของลูกเขตเขา แต่โดยที่แต่ละรัฐมีวุฒิสมาชิกสองคน ซึ่งเป็นตัวแทนทั่วทั้งรัฐจึงเป็นระดับที่อาจรับฟังมากกว่า เพราะมีผลประโยชน์จากแหล่งอื่นๆ ในรัฐที่ต้องดูแลซึ่งอาจ “แลกเปลี่ยน” กันได้ ท่านทูตอาสาจึงเข้าพบวุฒิสมาชิก Sam Nunn แห่งรัฐจอร์เจีย ซึ่งเป็นประธาน Senate Armed Services Committee ผู้ทรงอิทธิพล

ในที่สุด แม้ว่า Jenkins Bill จะผ่านความเห็นชอบของรัฐสภา แต่โดยที่มีเนื้อหาที่ ปกป้องการค้า (protectionist) จึงถูกประธานาธิบดี Ronald Reagan วิโต้ เป็นอันตกไป

เรื่องหนึ่งที่ทูตวิทยาเองต้องไปลอบบี้วุฒิสมาชิกสหรัฐ คือการห้ามนำเข้าไม้ที่มี แหล่งกำเนิดจากพม่า

หลังจากที่คณะทหารพม่าล้มกระดานผลการเลือกตั้งในปี ๒๕๓๑ (ค.ศ. ๑๙๘๘) และปราบปรามประชาชนอย่างนองเลือด วุฒิสภาสหรัฐก็พยายามหาทางกดดันรัฐบาลทหารพม่า โดยตัวตั้งตัวตีได้แก่วุฒิสมาชิกจากพรรคเดโมแครต D. Patrick Moynihan แห่งรัฐนิวยอร์ก ซึ่งมีผู้ช่วยมีแผนเป็นสาวกะเหรี่ยงแนะนำให้ห้ามการนำเข้าไม้จากพม่า

ที่ไทยพลอยโดนหางเลขไปด้วยก็เพราะในปี ๒๕๓๒ นายกรัฐมนตรีชาติชาย ชุณหะวัณ ได้ออกนโยบายปิดป่าเพื่อป้องกันภัยพิบัติซ้ำแล้วซ้ำเล่าที่เกิดจากการตัดไม้ ทำลายป่า ผลของนโยบายดังกล่าวคือทำให้ไม้ที่ส่งออกจากประเทศไทยเป็นไม้พม่า แทบทั้งสิ้น

เมื่อกระทรวงฯ สั่งสถานทูตให้ไปลอบบี้ไม่ให้รัฐสภาออกข้อมติดังกล่าว ทูตวิทยาก็ ประชุมกับเจ้าหน้าที่ที่ปรึกษาประดาป พิบูลสงคราม (ตำแหน่งในขณะนั้น) ก็ออกความเห็น ว่าเราควรหาคนอเมริกันไปพูดแทน โดยดูว่ากลุ่มไหนได้ประโยชน์มากที่สุดจากการนำเข้า ไม้ไทย ก็ได้ข้อสรุปว่าอุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์ เครื่องเรือน เครื่องไม้ จะถูกกระทบกระเทือน มากที่สุดหากมีการห้ามนำเข้าไม้จากไทย



กับข้าราชการสถานทูต
และคู่สมรส



กับข้าราชการสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงวอชิงตัน
ในงานวันชาติ ๕ ธันวาคม

ทูตวิทยาจึงไปเข้าพบวุฒิสมาชิกจากพรรครีพับลิกัน Jesse Helms แห่งรัฐ North Carolina ซึ่งมีอุตสาหกรรมเครื่องเรือนใหญ่ที่สุดในประเทศอเมริกา Helms เป็นนักการเมืองรุ่นใหญ่ มากด้วยอาวุธและบารมีไม่แพ้ Moynihan จากพรรคฝ่ายตรงข้าม มองเห็นทันทีว่าผลประโยชน์ของรัฐตนในเรื่องนี้สอดคล้องกับของไทย จึงไปเจรจากับ Moynihan และในที่สุดร่างมติก็ออกมาในรูปแบบที่เบาลง เป็น non-binding resolution ไม่มีการห้ามนำเข้าไม้จากไทย

การที่ทูตวิทยาลอบบีได้ผลเป็นเพราะอาศัยข้อมูลเป็นสำคัญ ต้องรู้ “อะไรเป็นอะไร” จึงเดินได้ถูกทาง ตามปกติเมื่อกระทรวงสั่งให้สถานทูตโฆษณาประชาสัมพันธ์หรือชี้แจงอะไรก็ตาม การทำตามคำสั่งของกระทรวงฯ จะไม่ค่อยได้ผลถ้าเราทำเอง เพราะคนอื่นรู้ว่าเราเป็นเจ้าของผลประโยชน์ เขาก็คิดว่าเรามาโฆษณามาขอ ดังนั้นต้องให้คนอเมริกันที่มีอิทธิพลและฐานะและมีส่วนได้เสียกับประเทศไทยไปพูดแทนเรา เราต้องรู้ว่าใครเป็นใคร





พลอากาศเอก สิทธิ เสวตศิลา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
เข้าเยี่ยมคารวะและหารือข้อราชการกับประธานาธิบดี Ronald Reagan
ณ ทำเนียบขาว กันยายน ๒๕๓๑

การเมืองไทยกับกัมพูชา

อีกภาระใหญ่สำหรับงานของสถานทูตขณะนั้น คือเรื่องปัญหากัมพูชา ซึ่งอาเซียนยังต้องการให้สหรัฐไม่รับรองสาส์นตราตั้งของผู้แทนรัฐบาลที่ฝ่ายเวียดนามแต่งตั้งขึ้นในกัมพูชา

ปัญหาล่าสุดอยู่ที่บทบาทเขมรแดง ซึ่งจีนได้ผลักดันให้ร่วมอยู่ในรัฐบาลผสมสามฝ่าย ที่อาเซียนสนับสนุนให้ได้การรับรองโดยมิตรประเทศรวมทั้งสหรัฐ แต่เขมรแดงเป็นที่รังเกียจในโลกตะวันตกเพราะนโยบายฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ที่ตีแผ่ในภาพยนตร์เรื่อง The Killing Fields ซึ่งออกฉายในปี ๒๕๒๗

แต่ที่ทำให้ยิ่ง “ปวดหัว” นักขึ้นไปอีกคือในขณะที่ยกกระทรวงการต่างประเทศ ภายใต้รัฐมนตรีสิทธิ เสวตศิลา ยังคงยึดมั่นในรัฐบาลผสมสามฝ่าย ท่านนายกชาติชาย (ซึ่งเป็นหัวหน้ารัฐบาลผสมของไทย) เริ่มติดต่อกับรัฐบาลกัมพูชาของนายฮุนเซน พันธมิตร



ของเวียดนาม ทางรัฐบาลสหรัฐ ไม่ว่าจะเป็นกระทรวงการต่างประเทศ (State Department) หรือสมาชิกรัฐสภาบน Capitol Hill ทราบดีถึงความเป็นไปในเมืองไทยเกี่ยวกับปัญหา กัมพูชาในขณะนั้น สร้างความปวดเศียรเวียนเกล้าแก่ทูตวิทยาและสถานทูต แม้จะต้อง ฟังคำสั่งของกระทรวงต่างประเทศเจ้าสังกัด แต่ก็เป็นไปได้ที่ทูตจะไม่รับรู้การดำเนินการ ของนายกรัฐมนตรีและคณะบ้านพิษณุโลก อย่างไรก็ดี อีกไม่นานต่อมาก็มีการปรับปรุง คณะรัฐมนตรีในรัฐบาลผสมของไทย ทำให้ความยุ่งยากในการดำเนินนโยบายค่อยจางไป

ชุมชนชาวไทยในสหรัฐอเมริกา

หน้าที่ของทูตที่สำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่าการติดต่อกับประเทศเจ้าภาพคือ การดูแลสารทุกข์สุกดิบของคนไทยในประเทศที่ประจำการ

รองจากประเทศไทย สหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่มีคนไทยอยู่อาศัยมากที่สุด กระจัดกระจายกันอยู่ตามรัฐต่างๆ มากที่สุดอยู่ในรัฐแคลิฟอร์เนีย แต่โดยที่ชาวไทยจำนวนมากมิได้โอนสัญชาติเป็นอเมริกันจึงไม่มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง ไม่อาจเป็นเสียงสนับสนุน นักการเมืองแม้แต่ระดับท้องถิ่นที่หรือรัฐได้ ผิดกับชาวอินโดจีนอพยพที่พร้อมจะเป็นและ มักจะได้รับสัญชาติอเมริกัน และเข้าไปมีส่วนร่วมในการเมืองอเมริกันได้โดยเร็ว

คนไทยในสหรัฐประกอบอาชีพหลากหลาย รวมทั้งมีแพทย์และพยาบาลชาวไทย อยู่เป็นจำนวนมาก ระยะนั้นรัฐบาลไทย มีนโยบายต้องการชักจูงผู้มีวิชาชีพเหล่านั้น กลับเมืองไทย ทูตวิทยาได้ออกไปพบคนไทย เหล่านั้นตามเมืองใหญ่ต่างๆ โดยแนะนำให้ กลับไปเยี่ยมชมบ้านเกิดก่อนที่จะตัดสินใจ



| ชุมชนชาวไทยในสหรัฐอเมริกา

แพทย์และพยาบาลเหล่านี้จากเมืองไทยมาตั้งแต่สมัยสงครามเวียดนาม ไม่เคย ได้เห็นความเจริญในระยะต่อมาของประเทศไทย หลายรายกลับมาเยี่ยมบ้านและตัดสินใจ ย้ายถิ่นฐานกลับไทย บางรายก็ประสบความสำเร็จอยู่เมืองไทยอย่างถาวร แต่บางคน ก็ย้อนกลับมาอยู่อเมริกาอีกเพราะไม่เคยชินกับวิถีชีวิตและระบบในการประกอบอาชีพ ที่เมืองไทย





สิ่งท้าทายระหว่างเป็นทูตที่สหรัฐอเมริกา

เรื่องที่สร้างความลำบากใจไม่น้อยสำหรับทูตวิการะหว่างการดำรงตำแหน่ง เอกอัครราชทูต ณ กรุงวอชิงตันสืบเนื่องมาจากปัญหากับพวชน นั่นคือคณะที่ปรึกษาบ้านพิชญ์โลกของนายกรัฐมนตรีชาติชาย ชุณหะวัณ

ในขณะที่รัฐมนตรีสิทธิ เสวตศิลาได้ลือบปีและร่วมมือกับอาเซียนและเวทีระหว่างประเทศเต็มที่ แต่ในเวลาต่อมานายกชาติชายก็หันไปคบกับสุนเซน ทำอะไรอย่างไร ทูตไทยประจำสหรัฐไม่มีทางรู้เลย แต่ทางฝ่ายอเมริกันรู้ เพราะทูตอเมริกันรายงานหมด

คำถามที่เกิดขึ้นคือทูตไทยเป็นเฉพาะทูตของกระทรวงต่างประเทศ ทูตของรัฐบาล (รวมทั้งของนายกรัฐมนตรีด้วย) หรือเป็นทูตของประเทศจริงๆ ในฐานะตัวแทนของพระประมุข

ในทางปฏิบัติ การให้ทูตเป็นตัวแทนเพียงเฉพาะของกระทรวงต่างประเทศนั้น แคล ทำงานไม่ได้ ไม่ได้รับรู้หรือนายกรัฐมนตรีไปทำอะไร กับใคร ที่ไหน อย่างไร เพราะทางกระทรวงฯ เองก็ไม่เคยได้รับการบอกเล่า อีกทั้งยังแบ่งกันเป็นทีม A ทีม B อีก แต่สถานการณ์เช่นนั้นก็เปลี่ยนแปลงในไม่ช้าเมื่อมีความผันแปรทางการเมือง ทำให้ทูตวิทยาโล่งใจไปได้เปละหนึ่ง

ความลำบากใจอีกอย่างหนึ่งคือการที่ทูตไทยทำงานโดยไม่ได้รับข้อมูลจากประเทศตัวเองแต่ฝรั่งกลับทราบหมด ส่วนหนึ่งก็เพราะว่าทูตอเมริกันพบกับ “ผู้ใหญ่” ของไทยบ่อยๆ ทูตอะไรกับทูต ทูตก็รายงานวอชิงตัน กระทรวงต่างประเทศสหรัฐรู้หมด ในขณะที่ทูตไทยไม่ได้รับรายงานจากเมืองหลวง ระบบไทยไม่มีการ debrief จากผู้ใหญ่ จนบางครั้งทูตไทยหน้าหงาย ต้องขายผ้าเอาหน้ารอด



| กับบรรดาทูตอาเซียนที่กรุงวอชิงตัน

ความบกพร่องอย่างหนึ่งของระบบไทยคือ “ผู้ใหญ่” ของไทยชอบคุยกับทูตต่างประเทศ เล่าเรื่องต่างๆ นานา แต่ไม่บอกให้กระทรวงการต่างประเทศรับทราบ ซึ่งต้องมารู้ทีหลัง ในระยะหลังๆ จึงมีการเล่าสู่ให้กันฟังมากขึ้น แต่ส่วนใหญ่ก่อนหน้านั้นไม่เคยเลย

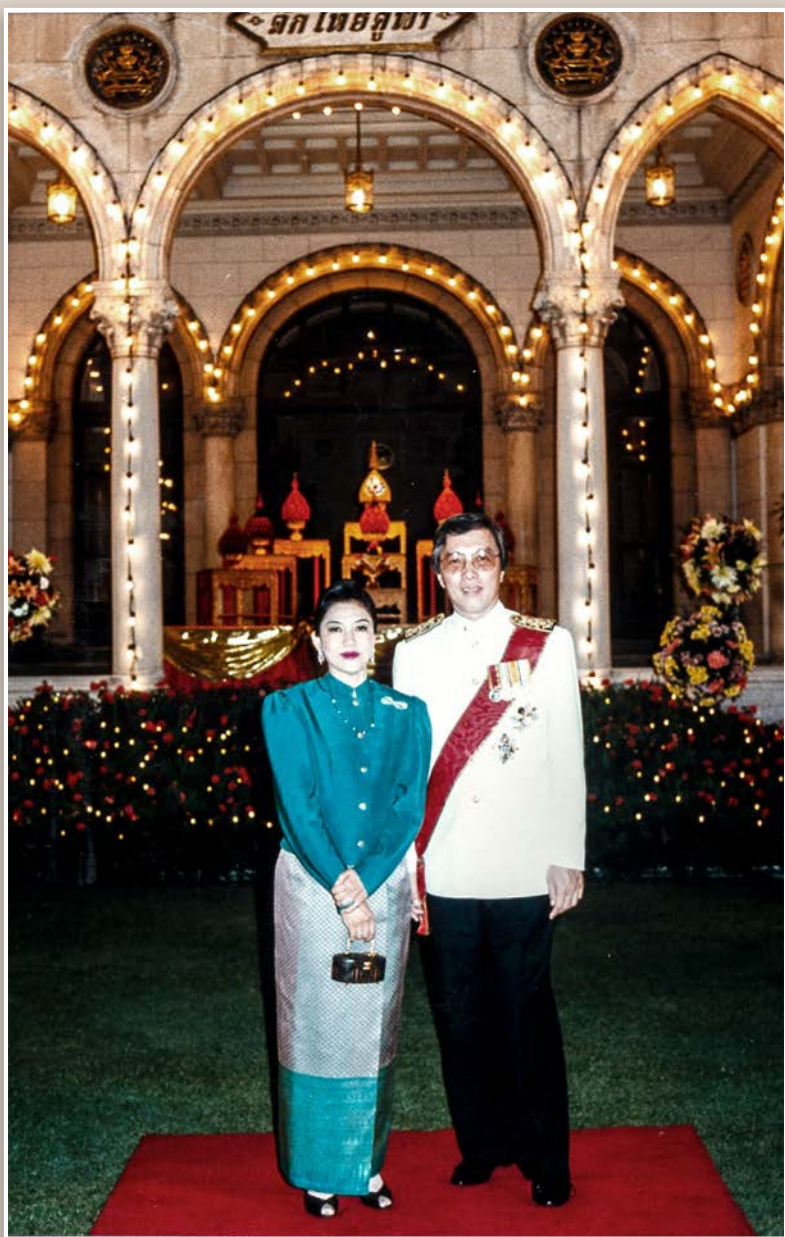


เข้าร่วมในการหารือระหว่างอาสา สารสิน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
กับข้าราชการระดับสูงของสหรัฐ ปี ๒๕๓๔

ปลดกระทรวงการต่างประเทศ

ในวันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๔ “คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ” (รชช.) นำโดยพลเอก สุนทร คงสมพงษ์ ผู้บัญชาการทหารสูงสุด พลเอก สุจินดา คราประยูร ผู้บัญชาการทหารบก พลเอก อีสระพงศ์ หนูนภักดี รองผู้บัญชาการทหารบก และพลอากาศเอก เกษตร โรจนนิล ผู้บัญชาการทหารอากาศ ได้ยึดอำนาจจากรัฐบาลนายชาติชาย ชุณหะวัณ โดยให้เหตุผลว่ารัฐบาลชั่วร้ายทรยศบังหลวง ข่มเหงข้าราชการประจำ เผด็จการทางรัฐสภา ทำลายสถาบันทางทหาร และบิดเบือนคดีล้มล้างสถาบันพระมหากษัตริย์

บังเอิญในช่วงเดียวกันนั้นทูตวิทยาได้กลับมาเยี่ยมเมืองไทยโดยตั้งใจจะมาลาออกจากราชการ แต่อาสา สารสิน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศในรัฐบาลใหม่ของนายกรัฐมนตรีอานันท์ ปันยารชุน ขอให้ทูตวิทยากลับมาดำรงตำแหน่งปลัดกระทรวง



ในงานสโมสรสันนิบาตที่ทำเนียบรัฐบาล
๕ ธันวาคม ๒๕๒๔

แม้ว่าทูตวิทยาจะไม่ได้ล้มเลิกความตั้งใจเดิมแต่ก็รับไว้ชั่วคราว เพราะดีใจที่จะได้กลับบ้านเสียที หลังจากทีออกไปอยู่เมืองนอกมาเป็นเวลาต่อกันถึง ๑๐ ปี อายุได้ ๕๔ ปีแล้ว ลูกๆ ก็เริ่มเรียนจบและทำงานแล้ว

ในสมัยของปลัดวิทยาได้มีพัฒนาการสำคัญๆ ในภูมิภาคหลายอย่างที่ส่งผลมาถึงทุกวันนี้

ในฐานะเจ้าหน้าที่อาวุโสอาเซียน หรือที่สมัยนี้นิยมเรียกว่า ASEAN SOM ซึ่งย่อจาก ASEAN Senior Officials' Meeting ปลัดวิทยาได้เข้าร่วมการประชุมที่กรุงปารีส (Paris Conference) เมื่อเดือนตุลาคม ๒๕๓๔ (ค.ศ. ๑๙๙๑) เพื่อ “สรุป” การเจรจา Comprehensive Cambodian Peace Agreements หรือที่นิยมเรียกกันว่า 1991 Paris Peace Agreements ซึ่งเป็นการปิดฉากสงครามกับพวกับเวียดนามอย่างเป็นทางการ ในการประชุมครั้งนั้น ปลัดวิทยาได้กล่าวสดในที่ประชุมเกี่ยวกับความปรารถนาของไทย และบทบาทของไทยในการแก้ไขวิกฤตกัมพูชา

พัฒนาการสำคัญอื่นในอาเซียนก็มี เช่น การเปิดรับจีนและรัสเซียให้มีสถานะเป็นที่ปรึกษา (consultative partner) ซึ่งยังไม่ถึงขั้นเป็นประเทศคู่เจรจา (dialogue partner) มีการหยิบยกประเด็นทะเลจีนใต้มาหารือเป็นครั้งแรก โดยพยายามใช้กรอบสนธิสัญญาไมตรีและความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ASEAN Treaty of Amity and Cooperation) แก้ไข โดยเฉพาะบทที่ว่าด้วยการระงับการพิพาท และมีการเตรียมการจัดตั้ง ASEAN Regional Forum

นอกจากนั้นไทยยังได้เป็นประธานและเจ้าภาพเอเปค (APEC) เป็นครั้งแรกในปี ๒๕๓๕ ในฐานะเจ้าหน้าที่อาวุโส ปลัดวิทยาจึงได้รับภาระของการเป็นประธานเอเปคตลอดปี สมัยนั้นการประชุมระดับสูงสุดยังเป็นระดับรัฐมนตรี ยังไม่มีการประชุมระดับผู้นำ ผลสำคัญจากการประชุมครั้งนั้นคือการตกลงที่จะจัดตั้งสำนักเลขาธิการเอเปคที่สิงคโปร์

แต่ผลงานชิ้นสำคัญที่สุดของปลัดวิทยาสำหรับอนาคตของกระทรวงการต่างประเทศน่าจะเป็นการปรับปรุงโครงสร้างกระทรวงการต่างประเทศ



แต่เดิมความสัมพันธ์ทวิภาคีกับประเทศต่างๆ อยู่ภายใต้การดูแลของกรมการเมือง โดยมีกรมเศรษฐกิจสนับสนุนข้อมูลเศรษฐกิจทวิภาคี ซึ่งสะท้อนสภาพความเป็นจริง ในยุคที่การเมืองครอบงำความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ แต่ในยุคของ complex interdependence การจัดตั้งกรมภูมิภาคเพื่อรับผิดชอบทั้งด้านการเมืองและเศรษฐกิจ เป็นแนวคิดที่มีน้ำหนักเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ

ความคิดที่จะมีกรมภูมิภาคเริ่มมาตั้งแต่สมัย ม.ร.ว.เกษมสโมสร เกษมศรี เป็น ปลัดกระทรวงและวิทยาเป็นอธิบดีกรมเศรษฐกิจ ทั้งสองทำงานใกล้ชิดกันมาก และเห็นพ้องกันว่าการทำงานเป็นการเมืองกับเศรษฐกิจนั้นล้าสมัยไปแล้ว เพราะปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นมีทั้งเศรษฐกิจและการเมือง น่าจะเป็นกรมภูมิภาคเหมือนบรรดาประเทศอื่นทั้งหลาย ท่านปลัดเกษมสโมสรก็เห็นด้วยและเริ่มทำตอนเป็นปลัดกระทรวงแต่ยังไม่สำเร็จ

ปลัดวิทยาเข้ามารับตำแหน่งในยุค รสช. ตอนนั้นสภาผู้แทนราษฎรถูกยุบไปแล้ว แทนที่โดยสภานิติบัญญัติซึ่งประกอบด้วยข้าราชการทหารและพลเรือน ซึ่งรวมถึง ปลัดกระทรวงต่างๆ ปลัดวิทยาร่วมงานกับคุณหญิงทิพาวดี เมฆสวรรค์ รองเลขาธิการ ก.พ. ชงเรื่องเข้าสภานิติบัญญัติ ผ่านออกมาเป็นส่วนหนึ่งของพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวงกรม พ.ศ. ๒๕๓๔ อย่างราบรื่นตลอดรอดฝั่ง เป็นการปรับปรุงโครงสร้างกระทรวง การต่างประเทศครั้งสำคัญครั้งหนึ่ง

จากนั้นกระทรวงต่างประเทศก็ต้องออกกฎกระทรวงตามมา ระบุรายละเอียด เช่น จะให้มีกี่กรม มีกี่กอง ฯลฯ มีคนออกความคิดว่าน่าจะเปลี่ยนชื่อกรมเป็นกรม ๑ กรม ๒ กรม ๓ แบบที่ประเทศอย่างเวียดนามทำ แต่ปลัดวิทยาไม่เห็นด้วย ให้เป็นชื่อกรม ตามภูมิภาคอย่างที่เป็นอยู่ทุกวันนี้

ตำแหน่งปลัดกระทรวงมาพร้อมกับงานด้านบริหารมากมาย ซึ่งปลัดวิทยาให้ความสำคัญอย่างมากกับความโปร่งใส สอดคล้องกับนโยบายและแนวคิดของท่านนายกรัฐมนตรีอานันท์ ปันยารชุน

หนึ่งในนั้นคือเรื่องตำแหน่งข้าราชการในต่างประเทศ

ตั้งแต่สำนักงาน ก.พ. ใช้ระบบจำแนกตำแหน่ง (Position Classification) หรือ P.C.สำหรับข้าราชการพลเรือนเมื่อปี ๒๕๑๔ กระทรวงการต่างประเทศก็กำหนดว่า C (common level) หรือระดับใดเทียบเป็นตำแหน่งทางการทูตระดับใด ตามแนวปฏิบัติสากล เช่น ระดับ C7 เป็น Counsellor (ที่ปรึกษา) ระดับ C8 เป็น Minister-Counsellor (อัครราชทูตที่ปรึกษา) ระดับ C9 เป็น Minister (อัครราชทูต) ฯลฯ ข้าราชการกระทรวงอื่น เช่นกระทรวงพาณิชย์มาเป็นระดับ C8 ก็ต้องไปเป็น Minister Counsellor เป็นต้น

ปัญหาคือการที่กำหนดว่าระดับ C9 ต้องเป็นอัครราชทูต ทำให้เจ้าหน้าที่ของกระทรวงอื่นที่ประจำการในต่างประเทศไม่สามารถเลื่อนจากระดับ C8 เป็นระดับ C9 ได้ เพราะไม่มีตำแหน่ง ปลัดกระทรวงพาณิชย์ในตอนนั้น พชร อิศรเสนา บังเอิญเป็นเพื่อนกับปลัดวิทยานำเรื่องนี้มาปรึกษา ปลัดวิทยาได้ชี้แจงว่าเป็นไปตามที่อนุสัญญาเวียนนา ค.ศ. ๑๙๖๔ ระบุไว้ว่าต้องเป็นคนของกระทรวงการต่างประเทศ แต่ในขณะเดียวกันสถานทูตบางประเทศ เช่นอังกฤษหรือสหรัฐก็มีอัครราชทูตจากกระทรวงอื่น

หลังจากปลัดวิทยาเรียกประชุมและหารือกันอย่างถี่ถ้วนภายในกระทรวงฯ ก็ได้ทางออกว่า Minister ที่เป็นเบอร์สองของสถานทูตและเป็นอุปทูตรักษาราชการเวลาที่ทูตไม่อยู่ จะต้องเป็น Minister ของกระทรวงการต่างประเทศเท่านั้น แต่คนของกระทรวงอื่นขึ้นเป็นระดับ ๙ ได้โดยวงเล็บไว้ว่าเป็น Minister ด้านพาณิชย์หรือด้านใด

ประเด็นด้านบริหารอีกเรื่องคือการโยกย้ายข้าราชการไปประจำการต่างประเทศ ซึ่งเป็นหัวใจของชีวิตข้าราชการกระทรวงฯ ทุกคนคาดหวังที่จะได้รับการจัดสรรประเทศที่ประจำการอย่างยุติธรรม

ในสมัยก่อนหน้านั้น แม้จะมีคณะกรรมการพิจารณาข้าราชการไปประจำการต่างประเทศ ประกอบด้วยปลัดกระทรวงและอธิบดีทุกกรมเป็นผู้พิจารณาก็ตาม การพิจารณาโยกย้ายขึ้นอยู่กับ การที่ได้รับการพิจารณาเป็นที่รู้จักของอธิบดีหรือไม่ ท่านปลัดเกษมสโมสรมเคยหันไปถามอธิบดีท่านหนึ่งว่าคนนี้เป็นอย่างไร อธิบดีตอบว่า ผมไม่รู้จักเพราะเขาเพิ่งมาอยู่ที่กรม แต่อธิบดีวิทยา (ในขณะนั้น) บังเอิญรู้จัก จึงกล่าวสนับสนุน



ปลัดวิทยาเห็นว่าชะตากรรมของข้าราชการไม่ควรขึ้นอยู่กับว่าอธิบดีรู้จักหรือไม่ เพราะโดยมากอธิบดีจะไม่ได้สัมผัสกับเจ้าหน้าที่ระดับล่างอย่างใกล้ชิด ผู้ที่รู้จักดีก็คือ รองอธิบดี เมื่อมาเป็นปลัดจึงตั้งคณะกรรมการประกอบด้วยรองอธิบดีทุกกรมมา กลั่นกรองก่อน โดยให้มีการประชุมบ่อยครั้ง โดยคณะกรรมการนอกจากจะมีรองอธิบดี แล้วยังจะมีรองปลัดที่ปลัดวิทยามอบหมายเป็นประธาน ซึ่งได้ผลในการทำให้กระบวนการ พิจารณาโยกย้ายเป็นระบบมากขึ้น

ก่อนสมัยปลัดวิทยา การโยกย้ายข้าราชการระดับ ๖ เท่านั้นจึงต้องเข้า คณะกรรมการโยกย้าย ถ้าเป็นระดับสูงกว่านั้นเป็นเรื่องของปลัดกระทรวงคนเดียวที่จะ ตัดสินใจ ซึ่งย่อมขึ้นอยู่กับคุณลักษณะส่วนตัว เช่น ความ “ใจกว้าง” หรือ “เข้มงวด” ของ ปลัดกระทรวง ปลัดวิทยาเห็นว่าแบบนี้ยังไม่รัดกุมพอ เพราะเป็นไปไม่ได้ที่ปลัดกระทรวง จะรอบรู้ถี่ถ้วนไปเสียทุกอย่าง ถึงแม้จะมีกองการเจ้าหน้าที่สนับสนุนก็ตาม

ปลัดวิทยาจึงริเริ่มตั้งกลุ่มไม่เป็นทางการ มีตัวท่านเองกับรองปลัดทั้งสาม (ประชา คุณะเกษม สุจินดา ยงสุนทร และสาโรจน์ ชวนะวิรัช) รับประทานอาหารกลางวันด้วยกัน และคุยเรื่องการแต่งตั้งโยกย้ายข้าราชการตั้งแต่ระดับ ๗ ขึ้นไปด้วย ก่อนที่ปลัดวิทยา จะถือ “โผ” สำหรับระดับทูตไปเสนอให้รัฐมนตรีพิจารณา นับว่าเป็นรุ่นแรกของกลไก ที่ภายหลังวิวัฒนาการมาเป็นกลุ่มที่เรียกกันว่า G5

ระบบหารือกับผู้บริหารระดับสูงอย่างทั่วถึงเช่นนี้ พร้อมกับการสนับสนุนจาก กองการเจ้าหน้าที่ ทำให้ปลัดกระทรวงและรัฐมนตรีสบายใจได้ว่าไม่ตกเป็นที่ครหานินทา จริงอยู่ บางครั้งก็มีคนขอตำแหน่งนั้นตำแหน่งนี้ แต่ก็ต่อรองแลกเปลี่ยนกันอย่างโปร่งใส ทำให้เห็นว่าเป็นความเป็นธรรม จึงเป็นระบบที่ใช้ต่อไปจนถึงสมัยของปลัดสาโรจน์ ชวนะวิรัช

การที่ปลัดเพียงผู้เดียวเป็นผู้ตัดสินใจการโยกย้ายขั้นพิเศษ (ระดับ ๖ ขึ้นไป) ทำให้ ระดับ ๖ ในต่างประเทศไม่ค่อยได้มีโอกาสเลื่อนเป็นระดับ ๗ เพราะกระทรวงมักส่ง ระดับ ๗ ไปแทนที่ว่าง ปิดหนทางที่ระดับ ๖ จะได้เลื่อน ในสมัยนั้นระดับ ๗ อยู่ในกระทรวง จำนวนมาก ยิ่งเกลี้ยไม่ทั่วถึง ในต่างประเทศส่วนใหญ่จึงมีเลขานุการเอกแล้วข้ามไป ระดับ ๙ หรือทูตเลย

ในสมัยปลัดวิทยามีระดับ ๖ หลายคนที่ออกประจำการและติดค้างเลื่อนระดับไม่ได้ เพราะมีการแต่งตั้งระดับ ๗ ไปขวางหน้า ปลัดวิทยาเห็นว่าไม่เป็นธรรม จึงประกาศว่าระดับ ๖ คนใดที่ไปอยู่ต่างประเทศเกิน ๒ ปีแล้วและพร้อมที่จะกลับเมืองไทย กระทรวงฯ จะรับมาให้โอกาสเป็นระดับ ๗ ซึ่งก็ทำให้มีหลายคนขอกลับมากระทรวงฯ

อีกประเด็นคือการสอบชั้นเอกซึ่งสอบรวมกันทั้งกระทรวงฯ ไม่ว่าใครจะมาจากกรมกองไหน แล้วตั้งตามอัตราตำแหน่งที่ว่างโดยไม่ได้ดูอย่างอื่น อธิบดีอักษฎา ชัยนามได้ทำวงปลัดวิทยาว่าลูกน้องของท่านตอนสอบอยู่ที่กรมของท่าน แต่เมื่อเลื่อนเป็นระดับ ๗ แล้วต้องไปปฏิบัติงานที่กรมอื่นเพราะไปตามอัตราที่ว่าง ซึ่งปลัดวิทยาก็เห็นด้วยว่าอธิบดีควรรู้ว่าใครจะมาอยู่กับตนใครจะออกไปไหน แต่ละกรมควรเป็นหน่วยที่มีเอกลักษณ์ของตัวเอง เพราะนอกจากกรมจะมีสถานะเป็นนิติบุคคลแล้ว ยังมีคณะอนุกรรมการสามัญประจำกรมด้วยตามกฎหมายขณะนั้น จึงบอกไปว่าจะถามอธิบดีทุกครั้งก่อนที่จะย้ายคนออกนอกกรม

อีกสิ่งหนึ่งที่ปลัดวิทยาริเริ่มคือการพยายามสร้างให้ข้าราชการมี career path ให้เจ้าหน้าที่การทูตได้สั่งสมประสบการณ์ที่หลากหลายกว้างขวางมากกว่าเรื่องที่ชำนาญอยู่แล้ว เช่น ให้ผู้ที่เชี่ยวชาญภาษาญี่ปุ่นไปอยู่ประเทศที่ไม่ได้ใช้ภาษาญี่ปุ่นเพื่อจะได้รู้จักโลกกว้างขึ้น โดยกำหนด career path ให้สัปดาห์หนึ่งไปเป็นทูตที่ญี่ปุ่น ต่างจากแบบเดิมที่โยกย้ายเจ้าหน้าที่ตามใจผู้ใหญ่ที่ขอโดยไม่มีการวางแผนระยะยาวสำหรับอนาคตของข้าราชการ

เมื่อรัฐบาลอานันท์ ๒ พ้นไปและมีการเลือกตั้งทั่วไป มีรัฐบาลผสมภายใต้นายกรัฐมนตรีชวน หลีกภัย ปลัดวิทยาก็ลาออกจากราชการตามที่ตั้งใจไว้แต่เดิมไม่ได้มีอะไรในใจ ไม่จำเป็นต้องใหญ่โตหรือโด่งดัง เพียงแต่ต้องการออกสู่โลกกว้างเท่านั้น หลังจากอยู่กับโลกที่ “แคบ” มา ๓๐ ปี โดยคิดเพียงแต่อยากทำอะไรที่มีประโยชน์ต่อสังคม โดยเฉพาะด้านการศึกษา



ชีวิต
หลังเกษียณ



ตัดเค้กในโอกาสฉลองแต่งงานครบ ๕๐ ปี
๒๐ สิงหาคม ๒๕๕๙

ชีวิตหลังเกษียณ

วิทยาได้วางแผนการดำเนินชีวิตภายหลังลาออกจากกระทรวงบัวแก้วไว้อย่างน่าสนใจ โดยยืนยันที่จะไม่ทำงานประจำ แต่จะทำงานที่สามารถทำประโยชน์ให้สังคมและสาธารณชนโดยส่วนรวม และอยากทำงานกับภาคเอกชนเพื่อเรียนรู้การทำงานภาคธุรกิจ หากกระทรวงการต่างประเทศยังเห็นว่าจะสามารถใช้ประสบการณ์มาช่วยงานได้ ก็ยินดีที่จะทำงานให้กระทรวงฯ เวลานอกจากนั้นต้องการแบ่งเวลาให้กับการพักผ่อนกับครอบครัว รวมถึงการปลูกต้นไม้ซึ่งเป็นงานอดิเรกที่ชื่นชอบ

ในด้านการทำประโยชน์ให้สังคมนั้น วิทยาได้เริ่มงานแรกตามที่ได้ตั้งใจคือ การเข้ารับตำแหน่งเป็นรองประธานกรรมการบริหารสวนหลวง ร.๙ ตามคำแนะนำของท่านผู้บัญชาการมณฑลรัตน บุนนาค เป็นงานที่วิทยาภูมิใจมาก เพราะได้มีโอกาสทำงานตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙ ซึ่งมีพระราชประสงค์ที่จะให้มีการพัฒนาที่ดินที่ราษฎรทูลเกล้าฯ ถวายในวโรกาสที่ทรงเจริญพระชนมพรรษาครบ ๖๐ พรรษาในปี ๒๕๓๐ ให้เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของประชาชน วิทยาได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาสวนหลวง ร.๙ สืบมา จนถึงการเลือกปลูกต้นไม้มาชนิดเพื่อให้สวนหลวง ร.๙ เป็นสวนสาธารณะที่เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจของประชาชนอย่างแท้จริง

ในงานด้านสาธารณกุศล วิทยามีความภาคภูมิใจที่ได้รับโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งโดยองค์สภานายิกาสภาอากาศไทย ให้เป็นกรรมการสภาอากาศไทยตั้งตั้งแต่ปี ๒๕๓๙ และต่อมาเป็นกรรมการบริหารอีกด้วยจนถึงปัจจุบัน ทำให้มีโอกาสได้สนับสนุนกิจกรรมอันหลากหลายในด้านมนุษยธรรมของสภาอากาศไทย รวมทั้งการส่งเสริมฐานะและอำนาจหน้าที่ของสภาอากาศไทยด้วยการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติสภาอากาศไทยฉบับเดิมให้ทันสมัยกับสภาพการณ์ปัจจุบันโดยการตราพระราชบัญญัติฉบับใหม่ขึ้นในปี ๒๕๕๐ ซึ่งวิทยาในฐานะสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติขณะนั้น ได้มีส่วนอยู่เบื้องหลังการดำเนินการเพื่อตราพระราชบัญญัตินั้น







| รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ กุฎียจุลจอมเกล้า เมื่อปี ๒๕๓๙

ในด้านการศึกษาวិทยาเป็นกรรมการของมูลนิธิจุฬาลงกรณ์-พันธุ์ทิพย์ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาให้ทุนการศึกษาแก่เด็กนักเรียนในต่างจังหวัดที่ยากจนขาดสน และเป็นที่ประธานองค์การสหภาพวิทยาลัย United World College (UWC) เป็นระยะเวลา ๑๐ ปี ตั้งแต่ลาออกจากกระทรวงการต่างประเทศ UWC มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมสันติภาพและความเข้าใจอันดีระหว่างชาติ โดยการใช้การศึกษาเป็นกลไกในการรวบรวมคนจากหลากหลายประเทศ เชื้อชาติ ศาสนาและวัฒนธรรม เพื่อมาร่วมกันสร้างสันติภาพและอนาคตที่ยั่งยืน โดยให้ทุนการศึกษาแก่นักเรียนอายุ ๑๖ - ๑๙ ปี จากทั่วโลกให้ศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เพื่อเรียนรู้ซึ่งกันและกันและพร้อมที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสันติ วิทยายังเป็นประธานกรรมการของมูลนิธิ Fulbright ซึ่งเป็นโครงการแลกเปลี่ยนการศึกษาระหว่างประเทศไทยกับสหรัฐอเมริกาซึ่งมีเป้าประสงค์ที่จะส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างกันภายใต้ความแตกต่างทางวัฒนธรรม และอยู่ในตำแหน่งนี้นานกว่า ๑๐ ปี

ในส่วนของภาคเอกชน ซึ่งถือเป็นการทำงานในบริบทใหม่ซึ่งแตกต่างไปจากการทำงานภาครัฐการในกระทรวงการต่างประเทศ วิทยายอมรับว่าเป็นความท้าทายอย่างยิ่ง เพราะไม่เคยมีพื้นฐานในการทำงานกับภาคเอกชนมาก่อนเลย แต่ด้วยความมุ่งมั่นที่จะเปิดใจให้กว้าง พร้อมที่จะเรียนรู้เพิ่มเติม ทำให้สนุกสนานกับงานภาคเอกชน ถือเป็นการเปิดโลกทัศน์ครั้งสำคัญ



วิทยาได้เข้าร่วมเป็นกรรมการในบริษัทเอกชนหลายแห่งซึ่งมีสถานะและแนวทางการทำธุรกิจที่หลากหลายแตกต่างกัน ได้แก่ กรรมการบริษัท Country (Thailand) Co., Ltd. ซึ่งประกอบกิจการด้านอสังหาริมทรัพย์ กลุ่มบริษัท CP ที่ฮ่องกง บริษัท TRUE ที่ทำธุรกิจด้านการสื่อสารโทรคมนาคม บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ Finansa บริษัท GLOW Energy PCL. ซึ่งประกอบธุรกิจด้านพลังงาน และเป็นประธานกรรมการบริษัท K Line (Thailand) Ltd. ซึ่งประกอบกิจการขนส่งสินค้าทางเรือของญี่ปุ่นเป็นระยะเวลายาวนานถึง ๒๕ ปี จากการที่ได้เป็นกรรมการในธุรกิจเอกชนที่หลากหลาย จึงเป็นโอกาสที่วิทยาได้เรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ตลอดเวลา ทั้งยังได้รับประสบการณ์ในการทำงานกับเอกชนต่างประเทศได้เห็นวัฒนธรรมการทำงานที่แตกต่างออกไป

แม้ว่าวิทยาจะได้ใช้ชีวิตนอกวัฏจักรทรวงบัวแก้วตามใจปรารถนาที่ได้วางแผนไว้ แต่ก็ไม่เคยลืมกระทรวงการต่างประเทศซึ่งเปรียบเสมือนบ้านแห่งที่สอง จึงได้กลับมาช่วยงานในหลายวาระ อาทิ เป็นกรรมการในคณะกรรมการสามัญ (อ.ก.พ) ประจำกระทรวงการต่างประเทศ เป็นประธานคณะกรรมการตรวจสอบและประเมินผลภาคราชการของกระทรวงการต่างประเทศ (คตป.) เดินทางไปตามสถานทูตสถานกงสุลหลายแห่งทั่วโลก ซึ่งวิทยาได้ถ่ายทอดประสบการณ์จากที่เคยเป็นผู้บริหารของกระทรวงฯ ให้คำปรึกษาชี้แนะแนวทางปรับปรุงการบริหารจัดการให้แก่ข้าราชการรุ่นหลัง เป็นผู้ทรงคุณวุฒิของ ASEAN-EU Eminent Person Group ตามคำเชิญของกระทรวงการต่างประเทศ เพื่อช่วยผลักดันความร่วมมือด้านต่างๆ ของอาเซียนกับประชาคมยุโรป ให้ก้าวหน้ามากขึ้น และเป็น Governor ไทยคนแรกใน ASEF (Asia-European Foundation) ซึ่งเป็นองค์กรเพื่อส่งเสริมความร่วมมือในด้านวัฒนธรรมที่ ASEAN กับ EU ร่วมกันจัดตั้ง

วิทยาใช้ชีวิตภายหลังลาออกจากกระทรวงการต่างประเทศอย่างคุ้มค่าตามที่ตั้งใจ โดยได้ทำงานด้านสังคม ทำประโยชน์ให้แก่สาธารณชน ผลักดันด้านการศึกษา หยิบยื่นโอกาสการเรียนรู้ให้กับนักเรียนนักศึกษาที่ยังขาดโอกาส และเรียนรู้งานในโลกใบใหม่ของภาคเอกชนที่มีความหลากหลาย วิทยากล่าวว่าทั้งหมดนี้เป็นประสบการณ์ที่มีคุณค่ามาก

“เราต้องเปิดกว้างและพร้อมที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ที่เข้ามาในชีวิต เรียนรู้ประสบการณ์จากผู้คนใหญ่ เรียนรู้วิทยาการใหม่ๆ จากรุ่นที่เด็กกว่า เช่นนี้แล้วเราจะได้มีชีวิตที่สนุกสนานตลอดเวลา”

วิทยาเล่าว่า “นอกเหนือจากการงานใหม่ๆ ที่ได้เรียนรู้มากมายแล้ว ต้องมีเวลาพักผ่อน ทำงานอดิเรก สังสรรค์กับเพื่อนร่วมงาน กับญาติสนิทมิตรสหาย และกับคนรุ่นใหม่ เพื่อเป็นโอกาสให้ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ ที่เกิดขึ้นรอบตัวท่ามกลางสถานการณ์ภายในประเทศและโลกที่เปลี่ยนแปลงไม่หยุดยั้ง”

งานอดิเรกที่วิทยาชื่นชอบคือการจัดสวน โดยชอบที่จะไปตลาดต้นไม้ ลงมือปลูกต้นไม้ รดน้ำ พรวนดิน ใส่ปุ๋ยด้วยตนเอง วิทยารู้จักต้นไม้หลากหลายชนิด สามารถให้คำแนะนำเรื่องความต้องการแสงแดดและน้ำของต้นไม้ต่างๆ บ้านที่ชอยแดงอุดมจึงมีรั้วสวนสวยงามด้วยไม้ดอก ไม้ใบหลากหลายชนิด

วิทยาชอบที่จะไปพักผ่อนเป็นคณะใหญ่กับครอบครัวทั้งลูกและหลาน รวมไปถึงครอบครัวของเพื่อนสนิทของลูกๆ โดยจะเข้าบ้านหลังใหญ่ในต่างประเทศเพื่อให้ทั้งคณะได้อยู่ร่วมกันเป็นเวลาประมาณสองสัปดาห์ ชื้อกับข้าวมาทำเอง สลับกับออกไปรับประทานอาหารตามร้านอาหารเล็กๆ มีความสุขท่ามกลางลูกหลาน

นอกเหนือจากนั้น วิทยาได้ค้นพบงานที่สร้างความเพลิดเพลินอย่างยิ่งให้กับตนเอง คือการเขียนหนังสือ วิทยาเป็นผู้ที่มีทักษะในการเขียนหนังสือ ค้นคว้าหาข้อมูลด้วยตนเอง เพื่อประกอบการเขียนอย่างจริงจังจากแหล่งต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นหอบชดหมายเหตุ หอบสมุดแห่งชาติ หอบสมุดของมหาวิทยาลัยต่างๆ จนกลายเป็นแขกประจำของสถานที่เหล่านี้ ความสนใจและความรอบรู้ด้านประวัติศาสตร์ที่เป็นทุนเดิม ประกอบกับทักษะในการถ่ายทอดเรียบเรียงออกมาเป็นลายลักษณ์อักษร ทำให้หนังสือที่วิทยาเขียนทุกเล่มมีคุณค่า น่าอ่าน ขวนติดตา มีเกร็ดประวัติศาสตร์ที่น่านรู้

ด้วยความที่วิทยารู้คุณค่าของการอ่านหนังสือ ทำให้เขาส่งเสริมและสนับสนุนให้ลูกหลานรักการอ่านหนังสือ วิทยาเขียนหนังสือเกี่ยวกับบรรพบุรุษ คือ **“เรื่องของตา เรื่องของปู่”** ให้ลูกหลานและญาติมิตรอ่าน ในโอกาสที่ตนเองอายุครบ ๖ รอบ (๗๒ ปี) เมื่อปี ๒๕๕๑

ในปี ๒๕๕๔ เมื่อวิทยามีอายุ ๗๕ ปี ได้เขียนหนังสือเรื่อง **“ถนนพระยาพิพัฒน์ เรื่องเล่าจากปลายชอย”** เกี่ยวกับคนในละแวกถนนสีลมและถนนสาทร ซึ่งเป็นย่านบ้านเกิดของตนเอง และบทบาทของพระยาพิพัฒน์โกษา (Celestino Marie Xavier) ชาวโปรตุเกสผู้ริเริ่มตัดถนนพระยาพิพัฒน์หรือถนนพิพัฒน์โกษา และเป็นผู้ดำรงตำแหน่งปลัดพลุฉลองกระทรวงการต่างประเทศในตอนปลายรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว





“บาราศนราดुर นามนี้มาแต่ใด” เกี่ยวกับชีวิตและเรื่องราวของพระบาราศนราดुर (บาราศ เวชชาชีวะ) อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขผู้อุทิศตนแก่วงการแพทย์ และสาธารณสุข ผู้เป็นลุงของวิทยา ในโอกาสครบ ๑๒๐ ปีชาตกาลพระบาราศนราดुर ในปี ๒๕๕๙

“Through the heat and the cold” เกี่ยวกับชีวิตและงานของ พลอากาศเอก สิทธิ เสวตศิลา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ แปลจากบันทึกความทรงจำเป็นภาษาไทยของพลอากาศเอก สิทธิ เสวตศิลา

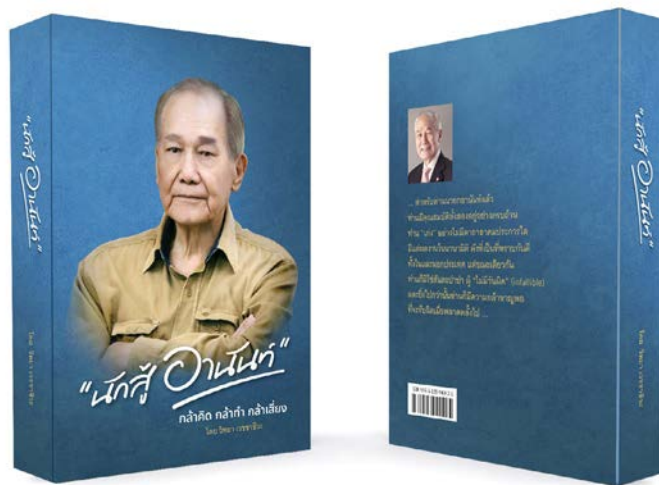
“แผน เพื่อแผ่นดิน” เกี่ยวกับชีวิตและงานของท่านปลัดแผน วรณเมธี อดีตเลขาธิการสภาการศึกษา ในโอกาสที่ท่านปลัดแผนมีอายุ ๙๐ ปี ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่นประเภทสารคดีประจำปี ๒๕๕๘ จากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ และรางวัลพระองค์วรรณ (นราธิป) ในฐานะนักเขียนจากสมาคมนักเขียนแห่งประเทศไทย

“บัวบาน ปลัดกระทรวงการต่างประเทศในช่วง ๓๐๐ ปีจากยุคกรมท่าจนถึงสมัยปัจจุบัน” เกี่ยวกับประวัติของกรมท่าจนถึงกระทรวงการต่างประเทศ และปลัดทูตฉลองกรมท่าจากสมัยอยุธยาถึงรัตนโกสินทร์ ในโอกาสที่วิทยามีอายุ ๘๐ ปี และธีรกุล นิยม อดีตปลัดกระทรวงการต่างประเทศ มีอายุ ๖๐ ปี ในปี ๒๕๕๙

“มิใช่อื่นไกล” เกี่ยวกับชาวจีนโพ้นทะเลที่มาตั้งถิ่นฐานในสยามประเทศตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงรัตนโกสินทร์ และความผสมกลมกลืนของคนจีน-คนไทย ในโอกาสที่วิทยามีอายุครบ ๗ รอบ (๘๔ ปี) ในปี ๒๕๖๓ ท่านนายกอานันท์ ปันยารชุน เป็นประธานในงานเปิดตัวหนังสือเมื่อ ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๓ ที่สยามสมาคม ในพระบรมราชูปถัมภ์



วิทยาได้ขอพระราชทานพระราชนุญาตจากสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี แปลพระราชนิพนธ์การเสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศอาเซียน ๑๐ ประเทศเป็นภาษาอังกฤษ โดยมอบหมายให้เอกอัครราชทูตที่เคยประจำประเทศอาเซียนนั้นๆ เป็นผู้แปลร่วมกับข้าราชการปัจจุบันของกระทรวงการต่างประเทศ และวิทยาเป็นผู้ตรวจแก้ทั้งหมด รวมเป็นหนังสือ ๑๑ เล่ม พระราชทานชื่อหนังสือชุดนี้ว่า “ASEAN’s Cultures: The Glorious Past and the Vibrant Present” วิทยาได้นำคณะกรรมการสนับสนุนการจัดพิมพ์หนังสือและผู้แปลนำโดยท่านปลัดแผน วรณเมธี ร่วมด้วย อาสา สารสิน เข้าเฝ้าทูลเกล้าฯ ถวายหนังสือชุดนี้แด่สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เมื่อวันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๖๕ ที่วังสระปทุม โดยมีโครงการจะเผยแพร่หนังสือชุดนี้ไปยังสถาบันและองค์กรต่างๆ ทั้งในประเทศไทยและประเทศอาเซียน

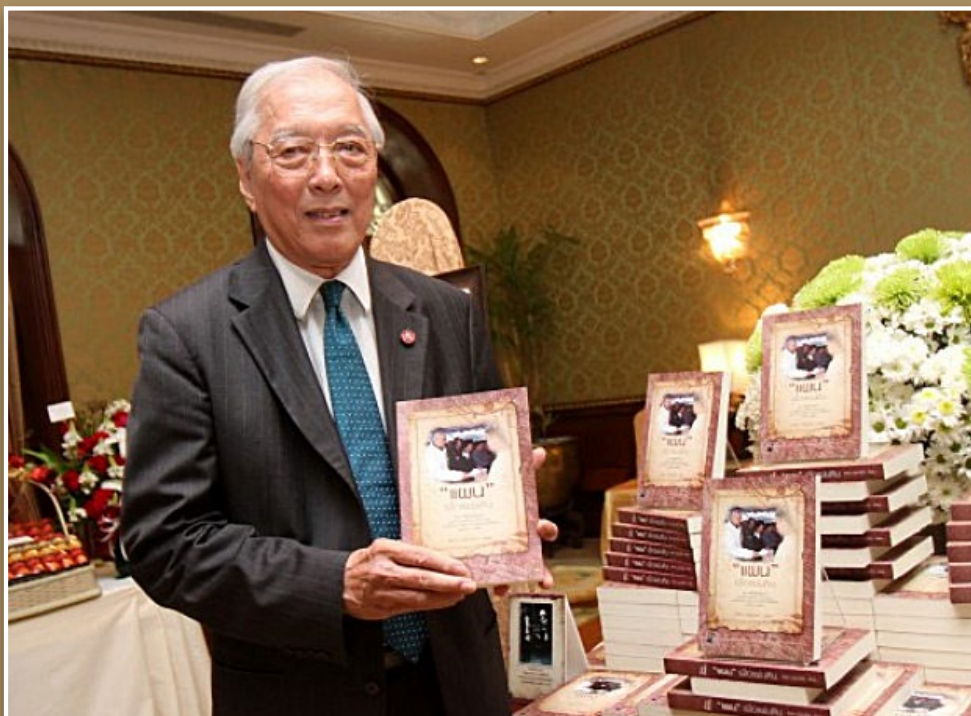


วิทยาได้เขียนเรื่องราวเกี่ยวท่านนายกอานันท์ ปันยารชุน เรื่อง “นักสู้ อานันท์” ในโอกาสที่ท่านนายกอานันท์ มีอายุครบ ๙๐ ปี ในเดือนสิงหาคม ๒๕๖๕ เปิดตัวหนังสือ เมื่อวันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๕ ณ อาคารนวมณูมินทร์ วชิราวุธวิทยาลัย ซึ่งเป็นโรงเรียนที่พระยาปริชานูศาสน์ ท่านบิดาของท่านนายกอานันท์เป็นผู้บังคับการคนแรก และท่านนายกอานันท์เกิดที่นั่น

ชีวิตหลังเกษียณของวิทยาเป็นชีวิตที่สมบูรณ์แบบ ได้ทำทุกอย่างตามที่ใจปรารถนา ได้ทำงานกับภาคเอกชน ทำกิจกรรมเพื่อประโยชน์ต่อสังคม ทำงานอดิเรกที่ใจรัก และพักผ่อนท่องเที่ยวกับครอบครัว ทั้งหมดนี้เกิดขึ้นจากการวางแผนชีวิตที่มีเป้าหมาย ไม่ยึดติดกับหัวโขนหรือตำแหน่ง มีความสุขกับชีวิตที่เรียบง่ายและพอเพียง

จากทั้งหมดนี้ น่าจะกล่าวโดยรวมได้ว่าสิ่งที่วิทยา เวชชาชีวะ ได้ฝากไว้ให้กับชาวกระทรวงการต่างประเทศรุ่นหลัง มิใช่เป็นเพียงแบบอย่างของนักการทูตที่รอบรู้ และเป็นเลิศด้านภาษา แต่ยังเป็นต้นแบบของผู้ที่มีจิตใจเป็นธรรม เปิดกว้าง พร้อมรับความเห็นที่แตกต่าง ถ่อมตน และเอาใจใส่ห่วงใยผู้ใต้บังคับบัญชาทุกระดับ

จึงไม่แปลกที่อดีตผู้ใต้บังคับบัญชาของวิทยายังมีความชื่นชมเคารพรักท่าน ไม่เสื่อมคลายจนถึงทุกวันนี้ ดังสะท้อนในความทรงจำของของผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน และผู้ที่เคยเป็นลูกน้องของท่าน



รับรางวัลหนังสือดีเด่นประเภทสารคดี ประจำปี ๒๕๕ จากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ จากหนังสือเรื่อง “แผน เพื่อแผ่นดิน”



โล่เกียรติยศรางวัลหนังสือดีเด่น
จากกระทรวงศึกษาธิการ



โล่เกียรติยศรางวัลพระองค์วรรณ
(นราธิป)



งานเปิดตัวหนังสือ “มิใช่อื่นไกล” เขียนโดย วิทยา เวชชาชีวะ
เมื่อ ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๓ ณ สยามสมาคม ในพระบรมราชูปถัมภ์
โดยมีท่านนายกอานันท์ ปันยารชุน เป็นประธาน





งานเปิดตัวหนังสือ “นิกลู้อาปันท์” เขียนโดย วิทยา เวชชาชีวะ
ณ อาคารนวมฤมิตร วชิราวุธวิทยาลัย เมื่อ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๕





| กับเพื่อนกลุ่มคอมบริดจ์



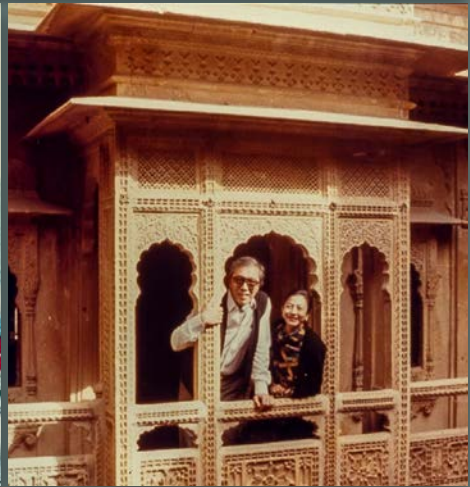
| วิทยากับเพื่อนๆ ที่ถนน Rue du Siam เมืองมาร์เซย์ ประเทศฝรั่งเศส
(จากซ้าย) ม.ร.ว.สฤษดิ์ดิคุณ ทิตติยากร สุเมธ ชุมสาย ณ อยุธยา (ซ้ายยืนบน) ม.ร.ว.ทองน้อย ทองใหญ่

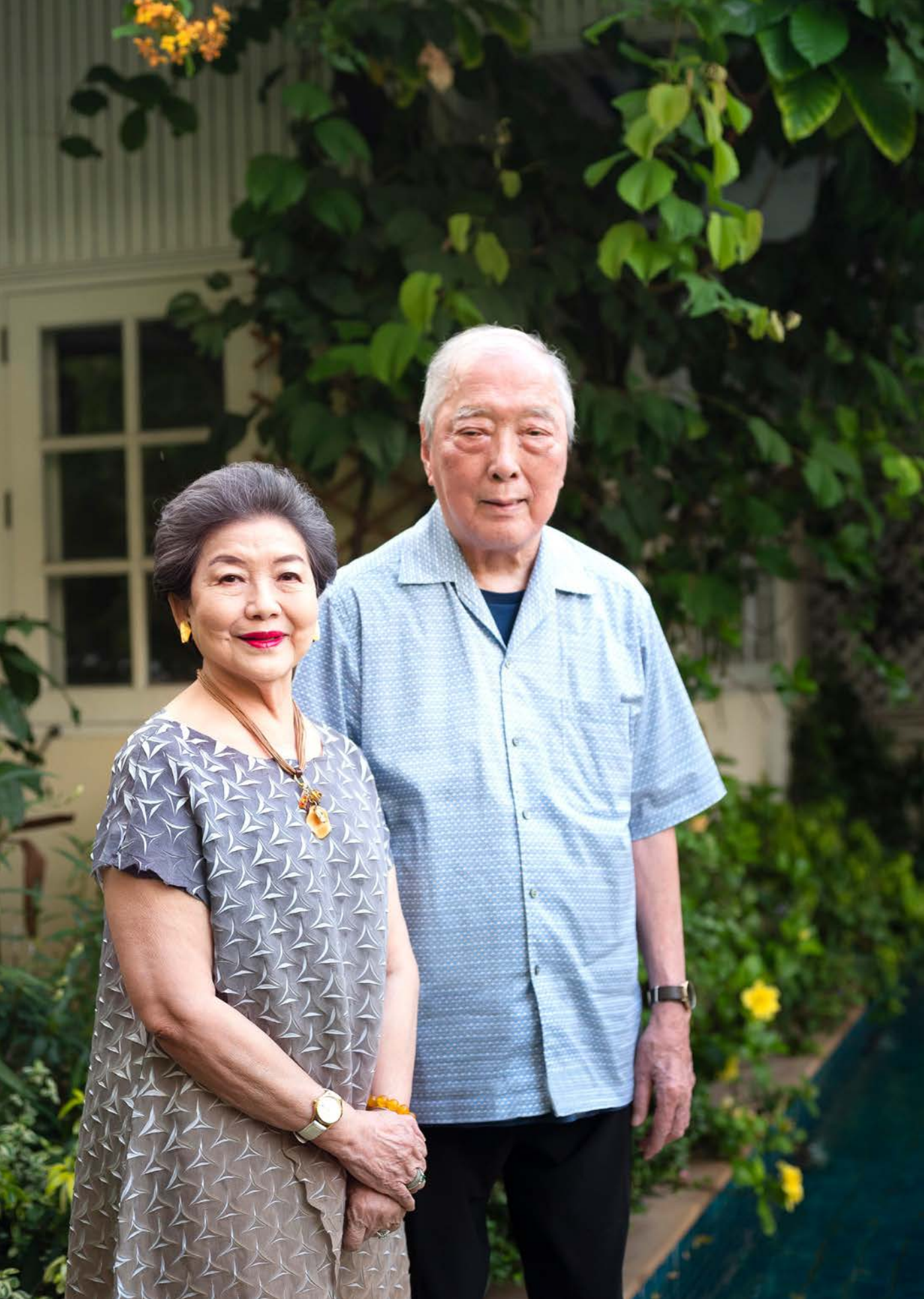


| ร่วมคณะพลอากาศเอก สิทธี เสวตศิลา เขื่อนจีน



| กับหลานตาและหลานปู่ในวันครบรอบแต่งงานครบ ๕๐ ปี เมื่อวันที่ ๒๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๔





คู่ชีวิต
คู่ความสำเร็จ



เบื้องหลังความสำเร็จของสามี
จะมีภริยาที่เคียงข้างเสมอ อรสา เวชชาชีวะ
ภริยาคู่ชีวิตของวิทยาเป็นผู้ที่ยืนเคียงข้างวิทยา
และมีส่วนสำคัญที่เกื้อกูลชีวิตครอบครัว
และการทำงานของวิทยา
ให้ประสบความสำเร็จมาตลอด

อรสา เกิดวันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ ที่กรุงเทพฯ เป็นธิดาคนที่ ๓ ของคุณสัจด์ และ คุณศุภราญ วสุธาร มีพี่ชาย ๒ คน คือ ดุชนิ วสุธาร และ ปรีชา วสุธาร น้องสาว ๑ คน คือ สรียวดี สุนทรนาวัน และ น้องชาย ๑ คน คือ ปิยะบุตร วสุธาร มีหลาน ๕ คน

อรสาเรียนหนังสือที่โรงเรียนเซนต์ฟรังซิสซาเวียร์ตั้งแต่ชั้นอนุบาล เพราะพี่ชายเรียนอยู่ที่โรงเรียนเซนต์คาเบรียล สะดวกแก่การรับส่ง เรียนอยู่ ๒ ปี แล้วย้ายไปเรียนต่อที่โรงเรียนมาแตร์เดอีจนจบชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ศึกษาต่อที่คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจนจบปริญญาตรี เข้าทำงานที่ธนาคารกรุงเทพ สำนักงานใหญ่ ได้ ๑ ปี คุณพ่อก็ส่งไปเรียน Cours De la Civilisation ที่มหาวิทยาลัย Sorbonne กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส เรียนอยู่ ๒ ปี คุณพ่อป่วยจึงกลับเมืองไทยมาช่วยคุณแม่ดูแลคุณพ่อ

อรสาพบรักกับวิทยา เวชชาชีวะ นักการทูตหนุ่มซึ่งเป็นเพื่อนพี่ชายคนโตที่กรุงเทพฯ คุณพ่อหวงมาก เวลาไปไหนมาไหนกับวิทยาต้องมีเพื่อนไปด้วย จนกระทั่งหมั้นแล้วจึงไปเกี่ยวกับวิทยาสองต่อสองได้ พิธีมงคลสมรสทำที่บ้านคุณพ่อคุณแม่วิทยาที่ซอยพิพัฒน์ สีสม เมื่อวันที่ ๒๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๐๖ โดยพระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร ทรงเป็นองค์ประธานในพิธีหลังน้ำพระพุทธรูปมณฑล แต่งงานแล้วไปอยู่ที่บ้านคุณพ่อคุณแม่ อรสาที่หัวหมาก ไปฮันนีมูนที่นิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา





วิทยาและออร์สามีชีวิตครอบครัวที่อบอุ่น มีบุตรธิดา ๓ คน คือ ศุภกรณ์ สมรสกับ สมกมล จิราธิวัฒน์ นักกานต์ สมรสกับ ภาวุธ วรรณะกุล และ นภัทพร สมรสกับ Mr. Leland Timblich มีหลาน ๘ คน

ออร์สาลึกถึงประสบการณ์ระหว่างติดตามเลขานุการโทวิทยาไปประชุมสมัชชาสหประชาชาติที่นิวยอร์กได้ว่า มีภริยาของเพื่อนๆ ที่สนิทสนมกันไปด้วยกันหลายคน คือ



คุณหญิงเรวดี ภริยา ม.ร.ว.เกษมสโมสร เกษมศรี ม.ร.ว.สุจิตคุณ ภริยาอาสา สารสิน สิริพันธ์ ภริยา ม.ร.ว.ทองน้อย ทองใหญ่ เครือวัลย์ ภริยา ศักดิ์ชัย บำรุงพงศ์ และนิลวรรณ ภริยา เจตน์ สุจริตกุล พักที่โรงแรม Excelsior ซึ่งเป็นที่พักของคณะผู้แทนไทย ใกล้ตึกองค์การสหประชาชาติ ตอนเช้าบรรดาสามีไปประชุม ตอนเย็นกลับมารับประทานอาหารร่วมกันที่ ฝ่ายภริยาช่วยกันทำ สนุกสนานมาก

ระหว่างติดตามวิทยาไปประจำการที่สิงคโปร์ ออร์สาใช้เวลาว่างไปเรียนทำอาหารกับมารดาของลี กวน ยู นายกรัฐมนตรีสิงคโปร์ ซึ่งสอนให้คู่สมรสคณะทูต เป็นอาหารยำหยา เช่น อีมี พูยรงหอย ซึ่งเป็นอาหารมีชื่อของสิงคโปร์ จนทำให้อีมีเป็นจานเด็ดของออร์สาที่ทุกคนติดใจ

อยู่สิงคโปร์ไม่เหงาเลย เพราะช่วงหยุดเทศกาลหรือวันสุดสัปดาห์ อาสา สารสิน ซึ่งประจำการอยู่ที่มาเลเซียมักขับรถพา ม.ร.ว.สุจิตคุณ มาเยี่ยมเยียนที่สิงคโปร์ บ่อยครั้ง วิทยาก็ขับรถพาออร์สาไปเยี่ยมทั้งสองคนที่มาเลเซียเช่นกัน ได้ไปเที่ยวปีนังด้วยกัน มีการแข่งม้าที่สิงคโปร์และมาเลเซียผลัดกันเป็นเจ้าภาพครั้งใด ก็ได้ไปดูแข่งม้ายด้วยกันทุกครั้ง เป็นที่สนุกสนาน

เมื่อติดตามวิทยาไปประจำการที่อังกฤษเป็นครั้งแรก นอกจากเรียนทำอาหารหลักสูตร Cordon Bleu แล้ว ออร์สายังเรียนจัดดอกไม้กับ Lady de La Mare ชาวอังกฤษสามีเคยเป็นทูตอังกฤษประจำสิงคโปร์แล้วมาเป็นทูตที่เมืองไทย ได้รู้จักสนิทสนมกับเพื่อนใหม่หลายคนซึ่งเป็นภริยาข้าราชการสำนักงานอื่นที่ประจำอยู่ที่กรุงลอนดอน เช่น ศันสนีย์ ยมะสมิต ม.ร.ว.เดียนเด่น กิตติยากร และยังรักษามิตรภาพไปมาหาสู่กันจนทุกวันนี้





| กับภริยา Dan Quayee รองประธานาธิบดีสหรัฐ



| กับเอกอัครราชทูตเยอรมัน ที่กรุงเทพฯ



ครั้นติดตามวิทยาไปเป็นทูตที่แคนาดา ก็ไปเรียนวาดกระเบื้องกับครูชาวแคนาดา หัดเรียนวาดภาพสีน้ำมัน หัดเล่นบริดจ์ และร่วมกิจกรรมหลายอย่างกับภริยาทูตประเทศต่างๆ กิจกรรมอย่างหนึ่งที่สนุกมากคือ ช่วงหน้าหนาวมีหิมะปกคลุมทั่วเมือง ได้ไปเดินย่ำหิมะโดยสวมรองเท้าของอินเดียแดงที่เวลาเดินรองเท้าไม่จมลงไปหิมะ และได้ไปเดินแฟชั่นโชว์ร่วมกับภริยาทูตหลายคน ที่สถานทูตสหรัฐและที่ทำเนียบทูตอิตาลี

งานที่ภาคภูมิใจคือได้จัดงานเลี้ยงนายกรัฐมนตรี Trudeau ที่ทำเนียบทูต และได้ร่วมกับภริยาติดตามนายกรัฐมนตรีทูตไปเยือนไทยในฐานะแขกของรัฐบาล

เมื่อติดตามวิทยาไปประจำการเบลเยียม อรสาไปเรียนทำอาหารยุโรป เรียนวาดกระเบื้องกับชาวอิตาลีชื่อ Loretta Pratola ซึ่งเป็นครูคนเดียวที่สอน ม.ร.ว.สุขจิตคุณสารสิน และคุณหญิงขวัญตา เทวกุล

อรสาได้มีโอกาสถวายงานรับเสด็จสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ (พระเจ้าสิริบุญสมขณะนั้น) ซึ่งเสด็จเยือนเบลเยียมเป็นการส่วนพระองค์ ประทับที่พระราชวัง Laeken ได้ทำพระกระยาหารถวาย ทั้งได้ถวายพระกระยาหารไทยแด่สมเด็จพระราชินี Fabiola ด้วย อรสาจำได้ว่าทรงโปรดขนมทับทิมกรอบมาก

ระหว่างวิทยาเป็นทูตที่กรุงวอชิงตัน อรสาคุ้นเคยสนิทสนมเป็นอย่างดีกับมาดาม Marilyn ภริยาของประธานาธิบดี Dan Quayle และได้รู้จักกับบรรดาภริยาสมาชิกสภาผู้แทนสหรัฐหลายคน อรสายังคงใช้เวลาว่างไปทำสิ่งที่ชอบคือ เรียนทำอาหาร เรียนวาดกระเบื้องเป็นลวดลายสีเส้นสวยงามลงบนวัสดุต่างๆ จนมีฝีมือเป็นที่เลื่องลือ ทำเป็นของชำร่วย หรือเป็นของกำนัลมอบให้แก่เจ้าภาพที่เชิญไปร่วมงานเลี้ยงที่บ้าน ทั้งที่เป็นเจ้าภาพชาวต่างชาติ และมอบให้ข้าราชการ

งานอดิเรกที่อรสาชื่นชอบ ไม่ว่าจะเป็นการเรียนทำอาหาร จัดดอกไม้ และการวาดกระเบื้อง ล้วนแล้วแต่เป็นการส่งเสริมการปฏิบัติหน้าที่ทางสังคมการทูตของวิทยาระหว่างประจำการต่างประเทศเป็นอย่างดี

เมื่อวิทยาย้ายกลับมาจากกรุงวอชิงตันเป็นปลัดกระทรวง อรสาได้รับการเชิญชวนจากท่านผู้หญิงมณีรัตน์ บุนนาค ให้ไปช่วยงานที่พิพิธภัณฑ์ศิลปาชีพซึ่งเพิ่งเปิดทำการ พระที่นั่งอักษะกฤติ รัชหน้าที่เป็นอาสน์มณฑลนิทรรศการศิลปาชีพ ที่พระที่นั่งอักษะกฤติ





| งานฝีมือของอรสา



ขวัญตา เทวกุล ณ อยุธยา อรสา เวชชาชีวะ และ ม.ร.ว.ศุจิตกคุณ สารสิน
เมื่อปี ๒๕๑๘

อย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลา ๒๐ ปี ร่วมกับภริยาข้าราชการกระทรวงการต่างประเทศหลายคน ได้แก่ มัทนะพาธา ภริยาพิรวัสส์ อิศรเสนา อรวิมล ภริยา ดร.สมเกียรติ อริยปรัชญา วิภารณ์ ภริยาอุ้ม เมลลันนัท และสุภาพสตรีอีกหลายท่านที่เป็นอาสาสมัครมูลนิธิศุภนิมิตแห่งประเทศไทย

ทุกวันนี้ อรสายังคงใช้เวลาว่างวาดกระเบื้องบนวัสดุต่างๆ ทำดอกไม้ประดิษฐ์ เรียนทำ decoupage (การฉีกกระดาษที่มีลวดลายต่างๆ แล้วเคลือบเงา) ระบายสีบนเปลือกหอยสวยงาม ทำขาย หรือเป็นของขวัญ และเป็นของขวัญมอบแก่ผู้ใกล้ชิด ทั้งยังชักชวนเพื่อนๆ ร่วมออกร้านขายงานฝีมือที่ทำเองในงานแสดงดอกไม้ประจำปี ที่โรงแรมฮิลตัน ปาร์คนายเลิศ เป็นเวลาติดต่อกันถึง ๒๐ ปี จนโรงแรมเลิกกิจการ หลังจากนั้นได้ไปออกร้านในงานแสดงดอกไม้ที่บ้านท่านผู้หญิงเลอศักดิ์ สมบัติศิริด้วย ทำรายได้ให้ไม่น้อย ทั้งยังเคยร่วมจัดสวนกับวิทยาในงานแสดงดอกไม้ด้วย

ข้าราชการที่เคยเป็นผู้ใต้บังคับบัญชาของวิทยาและคู่สมรสของข้าราชการ
ต่างกล่าวถึงออร์สา หรือ “พีเพิก” ด้วยความชื่นชมและประทับใจ



ระวีวรรณ กาญจนกฤษณ์^๒

...ดิฉันพบพีเพิกครั้งแรกในชีวิตเมื่อครอบครัวของดิฉัน คือ คุณกฤษณ์
กาญจนกฤษณ์ ดิฉันและลูกชาย ด.ช.ชาลี กาญจนกฤษณ์ ได้มีโอกาสไปประจำการ
ที่สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงวอชิงตัน สำหรับเราเป็นครั้งแรกที่ออกประจำการ
โดยคุณกฤษณ์ดำรงตำแหน่งอัครราชทูตที่ปรึกษา

สิ่งแรกที่ดิฉันประทับใจมากเมื่อมีโอกาสได้เจอพีเพิก ทั้งในโอกาสที่ดิฉันไปช่วย
งานสถานทูต หรือเมื่อต้องเข้าร่วมงานเลี้ยงต่างๆ ของสถานทูต และงานของหน่วยงาน
อื่นๆ ในกรุงวอชิงตัน คือ จะเห็นพีเพิกแต่งกายได้สวยงามมากและมีกิริยาอ่อนหวาน
แสดงไมตรีจิตกับทุกๆ คนโดยถ้วนหน้า นอกจากนั้น ยังแสดงความห่วงใยกับน้องๆ
ทุกคนที่สถานทูต และเป็นที่ปรึกษาให้กับพวกเราเมื่อเรามีปัญหา พร้อมให้คำแนะนำ
ที่ดีแก่พวกเราเสมอ

สิ่งที่สองที่ดิฉันซึ่งมากเกี่ยวกับพีเพิกคือ การที่พีเพิกมีความสามารถอย่าง
ยิ่งในการวาดภาพ porcelain painting การทำ decoupage และงานศิลปะต่างๆ
โดยสามารถทำได้อย่างเป็นเรื่องเป็นราว ไม่ใช่ทำนิดๆ หน่อยๆ แล้วทิ้ง และมีความ
อดทนที่จะทำงานศิลปะเหล่านี้ได้เป็นระยะเวลายาวนาน ดิฉันจำได้ว่าดิฉันเคยพูด
ชมกับพีเพิกว่า พีเพิกเป็นคนมีสมาธิดีมากจริงๆ

สิ่งสุดท้ายที่ดิฉันประทับใจเกี่ยวกับพีเพิก คือ การที่พีเพิกเป็นคน cool นิ่งและ
สุขุมในสถานการณ์ต่างๆ ซึ่งเหมาะอย่างยิ่งที่จะเป็นภริยาเอกอัครราชทูตเคียงข้าง
ท่านปลัดวิทย์ เวชชาชีวะ

ดิฉันตระหนักดีว่าดิฉันโชคดีมากที่ได้มีโอกาสมาใกล้ชิดพีเพิกในกระทรวงการ
ต่างประเทศ ซึ่งเพิ่มอีกมิติหนึ่งที่ล้ำค่าให้กับชีวิตของดิฉัน

^๒ ระวีวรรณ กาญจนกฤษณ์ ภริยาของกฤษณ์ กาญจนกฤษณ์ อธิบดีกรมราชเลขาธุการในพระองค์ฯ สำนักพระราชวัง



บุษบา บุญนาค

...จำได้ว่าตอนประจำการอยู่ที่สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงวอชิงตัน ช่วงที่ท่านปลัดวิทยา เวชชาชีวะ เป็นเอกอัครราชทูตนั้น พี่เป็กภริยาท่านทูตเป็นผู้ใหญ่น่ารักมาก ให้ความเมตตาและความเป็นกันเองกับข้าราชการสถานทูตและครอบครัว และกับข้าราชการของหน่วยงานอื่นด้วย ทุกครั้งที่ท่านทูตจัดงานเลี้ยงที่ทำเนียบ หากเป็นงานที่ไม่เกี่ยวกับคู่สมรส พี่เป็กจะไม่เคยปรากฏตัวให้เห็น อีกเรื่องที่น่าชื่นชมคือ พี่เป็กไม่เคยเข้ามาท้วงท้วงงานของสถานทูตแต่อย่างใด

พี่เป็กมีฝีมือในการวาดระบายสีลงบนถ้วยชามได้อย่างสวยงามมาก ทำให้พวกเราสาว ๆ อยากเรียนรู้และทำตาม ภรรยาข้าราชการและดิฉันจึงตามไปเรียนกับครูของพี่เป็กด้วย แต่วาดออกมาได้ไม่สวยเท่า พี่เป็กยังทำของกระจุกกระจิกน่ารัก เช่น วาดลายดอกไม้สีสวยๆ บนเปลือกหอยให้พวกเราอยู่เสมอจนถึงปัจจุบัน

นอกจากพี่เป็กจะมีรสนิยมในการแต่งตัวดี สวยงาม เหมาะกับกาลเทศะแล้ว ยังวางตัวเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ข้าราชการสตรีและคู่สมรสข้าราชการด้วย



ปากกิดี นิลอบล

คุณอรสา เวชชาชีวะที่ผมรู้จัก

...คุณอรสาหรือคุณพี่เป็ก ภริยาของท่านทูตวิทยา เวชชาชีวะนับเป็นผู้ใหญ่ใจดี เป็นที่เคารพนับถือของบรรดาข้าราชการของสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงบรัสเซลส์ ในช่วง ๓ ปีหลังที่ผมประจำการอยู่ที่นั่น (พ.ศ. ๒๕๒๗ - ๒๕๓๐) ซึ่งข้าราชการสถานเอกอัครราชทูตและครอบครัวได้รับเชิญให้ไปพบปะสังสรรค์ ทานอาหารร่วมกันที่ทำเนียบบ่อยครั้งในช่วงสุดสัปดาห์ พวกเราทุกคนจึงมีความคุ้นเคยกับคุณพี่เป็ก และเห็นว่าแม้คุณพี่เป็กไม่ใช่คนช่างพูด แต่ด้วยใบหน้าที่ยิ้มแย้มแจ่มใสและแววตาที่แสดงออกถึงความเป็นกันเอง สะท้อนถึงความเมตตาและความอบอุ่นแก่ผู้ที่พบปะมากกว่าคำพูดหลายเท่าทวีคูณ

จำได้ว่าในช่วงเดือนธันวาคม ๒๕๒๘ ท่านทูตวิทยาได้เดินทางกลับมาราชการที่กรุงเทพฯ ในช่วงสั้นๆ กอปรกับท่าน อทป.ได้ลาไปต่างประเทศเช่นกัน เป็นช่วงที่มีหญิงไทย ๓ คนถูกหลอกลวงไปค้าประเวณีที่เมือง Mechelen ใกล้กรุงบรัสเซลส์ ได้หลบหนีออกมาจากบ้านที่ถูกคุมขัง โดยมีพลเมืองดีชาวเบลเยียมได้พาตัวไปส่งที่สถานทูต

ผมจึงได้ไปขออนุญาตจากคุณพี่เป็กในการให้ที่พักพิงชั่วคราวเป็นเวลาสองวันที่ห้องพักของผู้ติดตามที่ทำเนียบฯ ในระหว่างที่รอการส่งตัวกลับไทย อีกทั้งหญิงสามคนดังกล่าวตกอยู่ในสภาพหวาดกลัวและเงินที่เคยมีติดตัวก็ถูกพวกที่หลอกลวงมาริบไปจนหมดสิ้น

เหตุการณ์ครั้งนั้นจึงนับเป็นความกรุณาของคุณพี่เป็กที่ได้มีส่วนร่วมอย่างมาก ในการช่วยเหลือคนไทยที่ตกทุกข์ได้ยากในเบลเยียม ให้เดินทางกลับบ้านเกิดเมืองนอนได้โดยสวัสดิภาพ



วิญจนา มานวพัฒน์^๓

...ความทรงจำที่ก้าวเข้าไปในทำเนียบทูตที่ Cathedral Avenue ครั้งแรกในชีวิต ยังแจ่มชัดแม้จะผ่านมากกว่า ๓๐ ปี ตอนนั้นดิฉันเป็นภรรยาเลขานุการเอก ได้รับมอบหมายจาก ภริยาท่านทูต คือ พี่เป็กให้ไปดูการจัดโต๊ะอาหารก่อนงานเลี้ยง ตอนนั้นดิฉันก็ตื่นเต้น แต่พอไปถึงก็พบว่าโต๊ะถูกจัดวางอย่าง เรียบร้อยหมดแล้ว พี่เป็กก็บอกให้ช่วยดูความเรียบร้อยว่า ช้อน ส้อม แก้วไวน์แดง แก้วไวน์ขาว ฯลฯ วางเรียบร้อยทุกที่ ใหม่... เพิ่งมาคิดได้ภายหลังว่านี่คือการสอนที่นุ่มนวล แนบเนียน เป็นวิธีการสอนจากผู้ใหญ่ให้ผู้ที่ยังไม่คุ้นเคยให้ค่อยๆ เรียนรู้ สังเกต และซึมซับ

เกร็ดเล็กๆ น้อยๆ ที่ดิฉันไม่ลืม คือ การจัดวางภาดาอาหาร ในงานเลี้ยงแบบบุฟเฟต์ ซึ่งพี่เป็กแนะนำควรเอาภาดาอาหารแห้ง เช่น ผักสลัด ไข่เจียว ปอเปี๊ยะทอด ควรวางไว้ติดขอบโต๊ะด้าน ผู้ตักอาหาร ส่วนภาดาที่เป็นอาหารแบบมีน้ำ เช่นพะโล้ แกงเผ็ด ควรวางด้านใน เพราะคนตักอาจไม่ได้รับังพอก ขาเยื่ออาจจะ เลอะจากอาหารที่เป็นน้ำตอนที่ตักได้

^๓ วิญจนา มานวพัฒน์ ภริยาของพิศาล มานวพัฒน์



พิศาล มานวพัฒน์

...ในด้านครอบครัว ผมได้รับความเมตตา จากท่านปลัดวิทยาในคำแนะนำอย่างไม่สามารถเขียนได้ในแบบที่จะสะท้อนความรัก ความห่วงใย และปรารถนาดีที่ท่านมี และได้แสดงต่อเราทั้งสองมาจนถึงลูกได้ครบ ถือว่าท่านยิ่งใหญ่ในชีวิตมากกว่าผู้บังคับบัญชา และจากพี่เป็ก ซึ่งเป็นคุณุญที่ส่งเสริมความเป็นผู้ใหญ่ของท่านปลัดวิทยาอย่างสมบูรณ์ เป็นเพชรตัวอย่างแก่คู่สมรส และแก่ข้าราชการทุกคน วิชาญา ภรรยาของผม ได้เรียนรู้งานของคู่สมรสเอกอัครราชทูต และประสบความสำเร็จในการสนับสนุนส่งเสริมงานของผมในระหว่างการประจำการในต่างประเทศทั้งหมด ก็เพราะจากโอกาสในช่วงสองปีแรกของการได้เห็นเป็นตัวอย่างที่ดีงามของคู่สมรสเอกอัครราชทูต ซึ่งก็คือจากพี่เป็กทั้งสิ้น

๒๐ กว่าปีต่อมา ท่านปลัดวิทยาได้มอบภาพเขียนทำเนียบเอกอัครราชทูตที่กรุงฮอนดูรา ในโอกาสที่ผมไปรับตำแหน่งที่นั่น โดยบอกว่า เป็น “บ้าน” ที่ท่านและครอบครัวอยู่อย่างมีความสุขที่สุด เพราะลูกๆ ท่านยังเล็กจึงได้พำนักอยู่ด้วยกันหมด ก่อนหน้านั้นผมและภริยาได้มีโอกาสต้อนรับท่านปลัดและพี่เป็กในปี ๒๕๕๔ ณ ทำเนียบเอกอัครราชทูต กรุงบรัสเซลส์ที่เพิ่งซ่อมใหม่หมด เป็นบ้านหลังเดียวกับที่ท่านและพี่เป็กเคยพำนักอยู่กับครอบครัวอย่างมีความสุขต่อจากทำเนียบที่กรุงฮอนดูรา

ผมและภริยาได้ต้อนรับท่านปลัดและพี่เป็กอีกครั้งที่กรุงวอชิงตัน ในปี ๒๕๕๙ เมื่อท่านได้กรุณาเลือกกรุงวอชิงตันเป็นที่พำนักจุดหนึ่งของการท่องเที่ยวเกี่ยวกับครอบครัวประจำปีในช่วงหยุดเทอมยาวของหลานๆ ตลอดเวลาที่ท่านมาพำนัก ณ ทำเนียบ Decatur Place ที่ท่านทูต หม่อมหลวงพีระพงศ์ เกษมศรี เป็นผู้ซื้อไว้ ท่านปลัดกับพี่เป็กยังคงเป็นผู้ใหญ่ที่มีแต่ความรัก ความปรารถนาดี มีความเมตตาคุณุญดี ผู้ใหญ่มาเยี่ยมเยียน พร้อมเสมอที่จะให้กำลังใจ ให้คำแนะนำ ให้ภูมิหลังและความรู้ทางประวัติศาสตร์ และ ที่สำคัญคือ การวางตัวที่เป็นแบบอย่างของท่านและพี่เป็กยังผลให้เป็นที่ประจักษ์ชัดแก่ผมและภริยา ถึงความอบอุ่นภายในครอบครัวของท่าน ตลอดเวลาที่เรทั้งสองได้มีโอกาสดูแลท่านปลัด พี่เป็ก และลูกหลาน



การเยือนกรุงวอชิงตัน
 ข้าราชการ วิทยาลัยเกษตรศาสตร์
 เกษตรกรชาวสุพรรณบุรี ๓๑ ประจําจังหวัดสุพรรณบุรี และ
 อดีตปลัดกระทรวงการต่างประเทศ พร้อมคณะผู้บริหาร วิทยาลัยเกษตรศาสตร์
 ๒๓ - ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๕๕

ผมรู้สึกยินดีเป็นอย่างยิ่งที่ได้มีโอกาสมาเยือนเมืองหลวงของสหรัฐอเมริกาในวันนี้
 และขอขอบคุณทุกท่านที่ให้การต้อนรับอย่างอบอุ่นและประทับใจเป็นอย่างสูง
 โดยเฉพาะอย่างยิ่งการต้อนรับของคณะผู้บริหารและบุคลากรของวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
 ที่ให้การต้อนรับอย่างอบอุ่นและประทับใจเป็นอย่างสูง

ในนามของคณะผู้บริหารและบุคลากรของวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
 ขอขอบคุณทุกท่านที่ให้การต้อนรับอย่างอบอุ่นและประทับใจเป็นอย่างสูง
 โดยเฉพาะอย่างยิ่งการต้อนรับของคณะผู้บริหารและบุคลากรของวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
 ที่ให้การต้อนรับอย่างอบอุ่นและประทับใจเป็นอย่างสูง

John Limkiet
 ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๕๕



อดิศักดิ์ ภาณุพงศ์

...ผมและครอบครัวมีความเคารพรักพี่เป็กเป็นอย่างสูง ทั้งในฐานะภริยาของผู้บังคับบัญชา และในฐานะพี่สาวของเพื่อนรัก ที่ร่วมโรงเรียนเดียวกันเมื่อวัยเยาว์ พี่เป็กเป็นแบบอย่างในการครองตนของสตรีที่เป็นภรรยานักการทูต ซึ่งพร้อมจะร่วมเดินน้ำเคียงคู่ไปกับสามีในทุกสถานการณ์ ด้วยคุณสมบัติที่เพียบพร้อมทั้งชาติตระกูล ภูมิสมบัตติ และจริยวัตรอันงดงามเหมาะสมในทุกโอกาส สิ่งที่ผมประทับใจที่สุด คือ ความเมตตากรุณา และความปรารถนาดีต่อผู้อื่นโดยเฉพาะกับน้องๆ และครอบครัว “ชาวสราญรมย์” อย่างสม่ำเสมอตลอดมาจวบจนปัจจุบัน





อธสา เวชชาชีวะ หรือ “พีเป็ก” สำหรับคนกระทรวงฯ
หรือข้าราชการสถานทูตที่มีโอกาสเป็นผู้โต้แย้งกับบัญชาของ
วิทยา เป็นต้นแบบของภริยานักการทูตที่คู่สมรสนักการทูต
รุ่นหลังพึงยึดถือเป็นแบบอย่าง ทั้งในด้านบุคลิกภาพและ
การวางตัวอย่างเหมาะสม

พีเป็กเป็นภริยาเอกอัครราชทูตที่เพียบพร้อมด้วยรูปสมบัติและคุณสมบัติ ทั้งใน
ด้านบุคลิกภาพ และการวางตัวอย่างเหมาะสม พีเป็กแต่งกายสวยงาม มีรสนิยม เป็นสไตล์
ของตัวเอง เหมาะสมกับกาลเทศะ ไม่มากหรือน้อยไป พลอยทำให้คู่สมรสของข้าราชการ
ได้จดจำและเลียนแบบ พีเป็กมีบุคลิกสุขุม นุ่มนวล เยือกเย็น วาจาไพเราะ ทำให้ผู้ที่อยู่
ใกล้รู้สึกสบายใจ แม้พีเป็กมิใช่เป็นคนช่างพูด แต่ทุกคำพูดทุกถ้อยคำล้วนเป็นมธุรสวาจา
ไม่เคยว่าร้ายหรือวิพากษ์วิจารณ์ผู้ใดให้เสื่อมเสีย

นับแต่พบรักและแต่งงานกับวิทยาเป็นต้นมาจนถึงทุกวันนี้ พีเป็กได้เป็นศรีภริยา
ที่เคียงข้างดูแลสามีและเกื้อหนุนการทำงานของวิทยาตลอดมา ให้การอบรมเลี้ยงดู
บุตรธิดาทั้ง ๓ คน จนเจริญเติบโตประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน มีหลานที่น่ารัก
ให้ได้ชื่นชม

วิทยาเป็นผู้บังคับบัญชาที่เมตตาและเอื้ออาทร ไม่เฉพาะกับข้าราชการในกระทรวง
การต่างประเทศและครอบครัวเท่านั้น แต่ยังแผ่ไปถึงข้าราชการจากสำนักงานอื่น
ในทีมประเทศไทยด้วย พีเป็กได้ให้ความเมตตาข้าราชการทุกสำนักงานและครอบครัว
อย่างไม่ยิ่งหย่อน ทุกครั้งที่มีการสังสรรค์ที่ทำเนียบทูต พีเป็กจะคอยดูแลเอาใจใส่ให้
ทุกคนเริ่ดอร่อยกับอาหารเลิศรสที่พีเป็กจัดเตรียมไว้ให้อย่างสวยงาม กล่าวได้ว่าพีเป็ก
มีส่วนช่วยสร้างบรรยากาศของความสมัครสมานสามัคคีในหมู่ข้าราชการและครอบครัว

หลายคนจะกล่าวถึงวิทยาว่า มีความเป็นครู คอยสอนผู้โต้แย้งกับบัญชาในเรื่อง
ต่างๆ พีเป็กก็มีความเป็นครูเช่นกัน โดยได้สอนภริยาข้าราชการในเรื่องการวางตัว
ที่เหมาะสม ประพฤติปฏิบัติให้เห็นเป็นแบบอย่าง ให้คำปรึกษา และคำแนะนำที่เป็น
ประโยชน์ในเรื่องการจัดเลี้ยงซึ่งเป็นงานสำคัญของ “ฝ่ายใน” ในการสนับสุนนสามีระหว่าง
การประจำการในต่างประเทศ





คุณสมบัติของภริยานักการทูตต้นแบบมีอยู่ในตัวที่เปี่ยมอย่างครบครัน ภริยาของข้าราชการที่รู้จักและได้สัมผัสที่เปี่ยมอย่างใกล้ชิดจะได้เห็นตัวอย่างที่ดี ได้รับการแนะนำเรื่องบุคลิกภาพ การวางตัว รวมไปถึงการจัดเตรียมงานของฝ่ายใน ทำให้คู่สมรสหลายคนเป็นกำลังสำคัญของสามีนักการทูตที่เจริญเติบโตในหน้าที่ราชการขึ้นเป็นข้าราชการระดับสูงของกระทรวงการต่างประเทศหลายต่อหลายท่านในเวลาต่อมา

วิทยา และ อรสา เวชชีวะ เป็นแบบอย่างคู่ชีวิต
ที่เดินเคียงคู่บนเส้นทางชีวิตด้วยกันอย่างสง่างาม
และเกื้อกูลซึ่งกันและกันอย่างมั่นคง







ในความ
ทรงจำ



ท่านนายกอานันท์ ปันยารชุน^๔

...วิทยาไม่เคยทำงานกับผมโดยตรง ผมมีลูกน้องไม่มาก เพราะอยู่ต่างประเทศติดต่อกันมา ๑๒ ปี รู้ว่าเขาเป็นรุ่นเดียวกับ อาสาและเทพ แต่ได้ยีนกิตติศัพท์ว่าเขาเป็นคนเรียนหนังสือเก่ง เรียนที่อังกฤษแล้วไปต่อที่อเมริกา ได้ทราบว่ภาษาอังกฤษของเขาดีมากทีเดียว มารู้จักเขาในเรื่องของการทำงานจริงจัง เมื่ออาสาเป็นรัฐมนตรีต่างประเทศแล้วเลือกวิทยาเป็นปลัด ผมรู้จักวิทยาส่วนใหญ่ผ่านทางอาสา รัฐมนตรีต่างประเทศกับผม จะทำงานค่อนข้างใกล้ชิด อาสาเขามีประชุม Morning Prayer แล้วจะแฟกซ์เรื่องต่างๆ ส่งมาให้ผมทุกเช้า ตอนนั้นแม้ว่าเขาจะไม่ได้เป็นลูกน้องโดยตรง แต่ผมก็ได้เห็นผลงาน ได้เห็นฝีมือ ได้เห็นความสามารถของวิทยาตอนเขาเป็นปลัด

ผมนิยมชมชอบวิทยาเพราะเขาทำงานเก่ง เป็นคนมีหลักการ เมื่ออาสาพ้นจากตำแหน่งรัฐมนตรีต่างประเทศ วิทยาลาออกจากตำแหน่งปลัดกระทรวง ไม่ใช่ลาออกเพราะไม่ชอบรัฐมนตรีคนใหม่ แต่เป็นเพราะเมื่อได้รับแต่งตั้งและความไว้วางใจ

^๔ อานันท์ ปันยารชุน นายกรัฐมนตรีคนที่ ๑๔ เคยดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูตประจำแคนาดา สหรัฐอเมริกา ผู้แทนถาวรไทย ประจำองค์การสหประชาชาติ ณ นครนิวยอร์ก ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ เอกอัครราชทูตประจำเยอรมนี

ผมชื่นชมที่วิทยาเป็นคนมีหลักการ เป็นคนสุภาพ มีความจำดี เป็นคนละเอียดมาก มีไหวพริบในด้านการเขียน



ให้เป็นปลัดกระทรวงจากรัฐมนตรีคนนี้ พอเขาออกไป ก็คิดว่าพอแล้วจึงขอลาออกเป็นคุณสมบัติที่ผมชอบ

ผมมารู้จักวิทยามากขึ้นก็ตอนที่เขาเขียนหนังสือเกี่ยวกับผม ที่จริงมีคนเขียนหนังสือเกี่ยวกับชีวประวัติผมพอสมควรทั้งภาษาอังกฤษและภาษาไทย แต่ที่วิทยาเขียน เขาต้องการจะสะท้อนให้เห็นว่าผมเป็นคนอย่างไร และพยายามจะให้หนังสือออกมาในปี ๒๕๖๕ ซึ่งเป็นปีที่ผมมีอายุ ๙๐ ปี เขามาสัมภาษณ์ผมหลายครั้งหลายคราประมาณ ๒๐ - ๓๐ ชั่วโมง แล้วกลับไปเขียน เขาเอาร่างที่เขียนมาให้ผมตรวจสอบข้อมูลข้อเท็จจริงว่าถูกต้องหรือไม่ เรื่องไหนที่ผมจำไม่ได้ ผมก็ให้เขาไปตรวจสอบ ทุก ๒ สัปดาห์เขาก็จะกลับมาหาผม เอาเนื้อหามาให้ผมดูข้อเท็จจริง สำหรับสไตล์การเขียน และการประเมินว่าผมเป็นคนอย่างไรนั้น ผมไม่แต่ละต้อง ทำให้ผมรู้จักวิทยามากขึ้น

ก่อนหน้านี้ วิทยาส่งหนังสือที่เขาเขียนมาให้ผมอ่าน เช่น เรื่องประวัติของคุณแผน “แผนของแผ่นดิน” และเรื่องประวัติครอบครัวของเขา อ่านแล้วสนุก ทำให้รู้ว่าภาษาไทยเขาดีมาก วิทยาเขียนหนังสือดีจริงๆ

ผมคิดว่าหนังสือที่เขาเขียนเกี่ยวกับผมคงจะออกมาดี เขาตั้งชื่อหนังสือว่า “นักสู้อานันท์” ซึ่งผมชอบ เพราะผมสู้มาตั้งแต่เด็ก ผมมีพี่เขยคนหนึ่งเป็นผู้พิพากษาชอบแต่งโคลงกลอน แต่งกลอนให้ผมว่า “นักสู้-อานันท์” วิทยาเขาไปอ่านพบกลอนบทนี้ เลยเอามาตั้งชื่อหนังสือ เขาเป็นคนมีไหวพริบดี

ผมชื่นชมที่วิทยาเป็นคนมีหลักการ เป็นคนสุภาพ มีความจำดี เป็นคนละเอียดมาก มีไหวพริบในด้านการเขียน





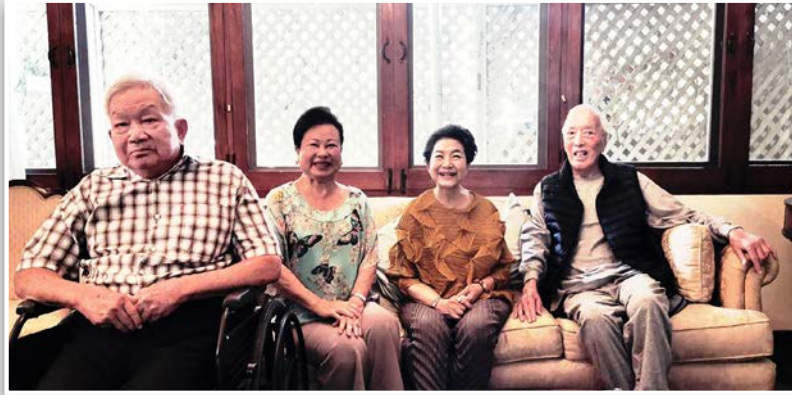
ท่านผู้หญิงวิวรรณ เศรษฐบุตร^๕

...คุณวิทยาเป็นทั้งเพื่อน น้อง ที่ปรึกษา เป็นเพื่อนร่วมงานที่กรมสนธิสัญญาและกฎหมาย เมื่อดิฉันได้รับแต่งตั้งเป็นเลขาธิการท่านรัฐมนตรีเจริญพันธุ์ อิศรางกูร ณ อยุธยา ซึ่งเป็นตำแหน่งการเมือง ก็ได้ร่วมงานกับคุณวิทยาซึ่งทำหน้าที่เป็นเลขาธิการท่านเจริญพันธุ์ตั้งแต่ท่านเป็นปลัดกระทรวงจนเป็นรัฐมนตรี คุณวิทยาเป็นเพื่อนร่วมงานที่ดีที่สุด ทำงานเข้ากันได้ดีมาก ให้คำปรึกษาที่ดี จนบัดนี้ก็ยังเป็นเพื่อนกัน

คุณวิทยาเป็นนักการทูตที่มีความสามารถ เขียนหนังสือทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษได้ไพเราะ มีสาระ ตรงประเด็น ดูแลลูกน้องเป็นอย่างดี เมื่อมูลนิธินิธิราธิปจัดงานในโอกาสครบ ๑๒๕ ปีแห่งชาตกาลสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๑๐ คุณวิทยาได้รับรางวัลนราธิปจากหนังสือที่เขียนเรื่อง “แผนของแผ่นดิน”

สำหรับคุณเป็ก ก็รู้จักกันมาตั้งแต่เด็ก เพราะรู้จักคุณแม่ของคุณเป็ก คุณเป็กเป็นภรรยาทูตที่มีคุณสมบัติเหมาะสมทุกประการ มีบุคลิกงดงาม กิริยามารยาทนุ่มนวล วาจาไพเราะ วางตัวดี รู้จักกาลเทศะ เข้าได้กับภรรยาข้าราชการทุกคน

^๕ ท่านผู้หญิงวิวรรณ เศรษฐบุตร ธิดาในศาสตราจารย์ พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ปลัดทูลฉลองกระทรวงการต่างประเทศ อดีตหัวหน้ากองแปล กรมสนธิสัญญาและกฎหมาย กระทรวงการต่างประเทศ และเลขาธิการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศเจริญพันธุ์ อิศรางกูร ณ อยุธยา



คุณหญิงขวัญตา เทวกุล ณ อยุธยา^๖

...ดิฉันพบคุณวิทยาเป็นครั้งแรกเมื่อ ๕๗ ปีมาแล้ว คุณวิทยาเป็นเพื่อนรักของคุณกิต (ม.ร.ว.เทพกมล เทวกุล) คุณวิทยาและคุณกิตเกิดปีเดียวกัน คุณกิตเกิดวันที่ ๑๒ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๙ คุณวิทยาเกิดวันที่ ๓๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๙ คุณวิทยากับคุณกิตรู้จักกันตั้งแต่เรียนที่อังกฤษ โดยคุณไก - ม.ร.ว.สฤษดิคุณกิตติยากร ซึ่งเป็นญาติของคุณกิตและเป็นเพื่อนกับคุณวิทยาที่มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ เป็นผู้แนะนำให้รู้จักคุณวิทยา ขณะนั้นคุณวิทยาเรียนกฎหมายที่เคมบริดจ์ ส่วนคุณกิตเรียน Barrister-at-law ที่ Middle Temple ในกรุงลอนดอน ช่วงวันหยุดนักเรียนไทยจากต่างเมืองจะมาพบปะสังสรรค์กันที่กรุงลอนดอน คุณกิตก็ขึ้นไปหาคุณไกที่เคมบริดจ์บ่อยๆ คุณกิตกับคุณวิทยาจึงได้พบกันเสมอ ทำให้สนิทสนมกันอย่างรวดเร็ว

เมื่อเรียนจบ คุณวิทยาและคุณกิตเข้ารับราชการที่กระทรวงการต่างประเทศในเวลาไล่เลี่ยกัน และทำงานที่ กรมสนธิสัญญาและกฎหมาย คุณวิทยาและคุณกิตจะไปไหนมาไหนด้วยกันเสมอ และยังใช้เวลาว่างหาเงินโดยการแปลหนังสือร่วมกัน ชื่อ “การศึกษาเกี่ยวกับมนุษย์” แปลจากเอกสาร USIS “Paper Study of Mankind” และอีกเล่มหนึ่งที่คุณกิตเล่าให้ฟัง เกี่ยวกับกฎหมายและทะเล ใช้ชื่อผู้แปลว่า “เทพวิทยา”

^๖ คุณหญิงขวัญตา เทวกุล ณ อยุธยา ภริยาของหม่อมราชวงศ์เทพกมล เทวกุล รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และองคมนตรีในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร





เมื่อดิฉันเริ่มทำงานที่บริษัทเซลล์ ดิฉันจะไปเที่ยวกับเพื่อนกลุ่มใหญ่ คุณก็ติดตามคุณวิทยามาที่บริษัทเซลล์ คุณวิทยาเป็นคนสำคัญที่แนะนำให้ดิฉันรู้จักคุณก็ต ตอนรู้จักกับคุณก็ตใหม่ๆ จะมีคุณวิทยาทำหน้าที่เป็น chaperone ไปด้วยเสมอ เราแต่งงานก่อนคุณวิทยา ๒ ปี ดิฉันพบจดหมายที่คุณก็ตเขียนติดต่อกับดิฉัน ช่วงที่คุณก็ตไปประชุมสมัชชาสหประชาชาติที่นิวออร์กันาน ๓ เดือน คุณก็ตได้มอบหมายให้คุณวิทยารับเงินเดือนแทนทุกเดือน และหากมีปัญหาให้ดิฉันปรึกษาคุณวิทยา ดิฉันยังได้ขอคำปรึกษาด้านกฎหมายจากคุณวิทยาเกี่ยวกับเรื่องบ้านเช่า ต่อมาเราต่างก็แยกย้ายกันไปประจำการต่างประเทศ คุณก็ตออกประจำการครั้งแรกที่ญี่ปุ่น คุณวิทยาไปสิงคโปร์ มาพบกันอีกเมื่อกลับเมืองไทยก็อีกหลายปีต่อมา เมื่อเราต่างมีลูกกันแล้ว

ช่วงปี ๒๕๑๖ - ๒๕๑๘ คุณก็ตกลับจากประจำการเป็นหัวหน้ากองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กรมการเมือง แล้วเป็นรองอธิบดีกรมพิธีการทูต ส่วนคุณวิทยาเป็นเลขานุการของท่านรัฐมนตรีเจริญพันธุ์ อิศรางกูร ณ อยุธยา กลุ่มเพื่อนของเรา มี คุณวิทยา เวชชาชีวะ คุณอาสา สารสิน คุณสุธี ประศาสน์วินิจัย คุณเกรียงศักดิ์ ศิริมงคล และคุณชวาล ชวณิชย์ ครอบครัวของเรามักจะพบปะสังสรรค์กันในวันหยุดสุดสัปดาห์ที่บ้านคนใดคนหนึ่ง ทำให้พวกเราสนิทสนมกัน รวมไปถึงลูกๆ ของพวกเราด้วย ฝ่ายชายจะคุยเรื่องการเมือง ซึ่งช่วงนั้นเกิดเหตุการณ์วันมหาวิปโยค ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ และมีเรื่องต่างประเทศ เช่น ปัญหาเวียดนามและจีน ล้วนแล้วแต่เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับงานของกระทรวงการต่างประเทศ ช่วงเวลานั้นเป็นช่วงเดียวที่เราได้อยู่ในเมืองไทยพร้อมหน้ากัน หลังจากนั้น เราต่างแยกย้ายกันไปประจำต่างประเทศ สวนกันไปสวนกันมาตลอด

คุณก็ตและคุณวิทยาต่างก็ดำรงตำแหน่งเป็นเอกอัครราชทูตประจำเบลเยียม และเป็นปลัดกระทรวงการต่างประเทศ คุณก็ตเป็นเอกอัครราชทูตประจำเบลเยียม ต่อจากคุณอาสา แล้วกลับมาเป็นอธิบดีกรมการเมือง รองปลัดกระทรวง และเอกอัครราชทูตประจำฝรั่งเศส ส่วนคุณวิทยาเป็นเอกอัครราชทูตประจำแคนาดา

แล้วไปรับตำแหน่งเอกอัครราชทูตประจำเบลเยียมต่อจากคุณกิต্ত และย้ายเป็นเอกอัครราชทูตประจำสหรัฐอเมริกา แล้วกลับมาเป็นปลัดกระทรวง หลังจากนั้นคุณวิทยาก็ลาออกจากราชการ คุณประชา คุณเกษมรับตำแหน่งต่อจากคุณวิทยาประมาณ ๑ ปีก็ลาออกจากราชการ ส่วนคุณกิต্তกลับจากปารีสมารับตำแหน่งปลัดกระทรวงต่อจากคุณประชา แล้วได้รับการแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ หลังจากนั้นคุณกิต্তก็ได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นองคมนตรีในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร

ดิฉันดีใจที่คุณวิทยาและคุณกิต্ত เพื่อนสนิทสองท่านตั้งแต่เรียนหนังสือ ที่อังกฤษจนเข้ารับราชการในกระทรวงการต่างประเทศ ต่างก็ดำรงตำแหน่งสำคัญเป็นเอกอัครราชทูตประจำประเทศเบลเยียม และเป็นปลัดกระทรวงการต่างประเทศเหมือนกัน คุณกิต্তเองก็คงคิดเช่นนี้

คุณกิต্তและดิฉันพบกับคุณวิทยาและคุณเป็กในงานสังคมต่างๆ เสมอ ได้ติดต่อกันมาตลอดจนถึงปัจจุบัน เมื่อปี ๒๕๖๓ คุณวิทยาไม่สบาย ต้องพักรักษาตัวที่บ้าน เวลานั้นคุณกิต্তความจำเลือนไปแล้ว ดิฉันยังเข็นรถให้คุณกิต্তไปเยี่ยมคุณวิทยาที่บ้าน

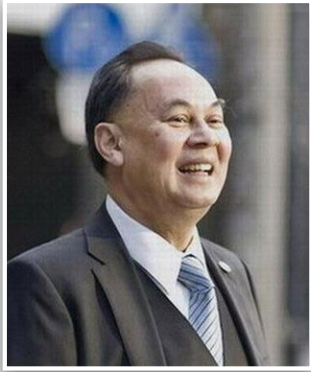
คุณวิทยาเป็นคนจิตใจดี มีน้ำใจ คุณกิต্তมักจะกล่าวถึงคุณวิทยาด้วยความชื่นชมว่า คุณวิทยาเป็นคนฉลาด หัวดี เรียนหนังสือเก่งมาก คุณกิตต์เคยเล่าว่าเวลาดูหนังสือ คุณวิทยาวลิกหน้าหนังสือ มองปราดทีละหน้าก็จำได้หมดทั้งหน้า หากคุณกิตต์จะสามารถกล่าวถึงคุณวิทยาด้วยตนเอง คงจะมีเรื่องอีกมากมายที่จะพูดและเขียน เพราะรักสนิทสนมกันมานาน และร่วมทำงานด้วยกันมาตลอดชีวิตราชการ

คุณหญิงขวัญตา เทวกุล ณ อยุธยา





ความทรงจำของผู้ใต้บังคับบัญชา



ในการสนทนาทุกครั้ง
ก็เสมือนอยู่กับปราชญ์
เพราะได้รับทั้งความรู้ การรับฟังคติ
และการเตือนสติไปในตัว



กษิต ภิรมย์^๗

...ท่านวิทยายุทธเป็นผู้หลักผู้ใหญ่ที่พวกเราที่เคยเป็นลูกน้องหรือที่รู้จักมักจี่กันต่างมีความรัก เคารพ และผูกพันมาโดยตลอดอย่างไม่เสื่อมคลาย เวลาอยู่กับท่านวิทยายุทธก็มีความอบอุ่น ได้รับความเมตตากรุณา และความเป็นกันเอง ในการสนทนาทุกครั้งก็เสมือนอยู่กับปราชญ์ เพราะได้รับทั้งความรู้ การรับฟัง คติ และการเตือนสติไปในตัว นำมาซึ่งความซาบซึ้งและประทับใจ

ขณะที่พี่เป็กผู้เป็นภรรยา ก็มักจะร่วมวงสนทนาด้วย ด้วยความตั้งอกตั้งใจ และหน้าตาที่ยิ้มแย้มแจ่มใส

พี่เป็กและท่านวิทยายุทธเป็นแบบอย่างของคู่สมรสอันประเสริฐของการเดินทางชีวิตไปด้วยกันอย่างแน่วแน่น มั่นคง และเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

เป็นโชคดีของผมและตัวที่ได้มีโอกาสได้มาข้องแวะ เห็นสิ่งที่ดีงาม ได้ช่วยประคับประคองชีวิตการทำงานและครอบครัว

ขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่ง

^๗ กษิต ภิรมย์ เคยดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูตประจำประเทศรัสเซีย อินโดนีเซีย เยอรมนี ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา และ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ในรัฐบาลของนายกรัฐมนตรีอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ



เตช บุนนาค^๔

...ผมรู้จักพี่วิทยาดังแต่เข้ากระทรวงฯ ในปี พ.ศ. ๒๕๑๒ สมัยนั้นมีเพื่อนรุ่นราวคราวเดียวกันทำงานด้วยกันที่กองประมวล และวิเคราะห์ข่าว กรมสารนิเทศ คือ นิตย พิบูลสงคราม ชวัช อรรถยุกติ และกษิต ภิรมย์ หัวหน้ากองคือ ดร.มนัสพาสน์ ชูโต ส่วนวรพุทธิ ชัยนามอยู่กอง สปอ. พวกเรามองรุ่นพี่ๆ ว่า เก่งเหลือเกิน เราไม่มีทางที่จะเทียบได้เลย รุ่นพี่ที่อาวุโสที่สุด สมัยนั้นก็ มี ท่านอานันท์ ปันยารชุน รองลงมาซึ่งเป็นระดับอธิบดี คือ ดร.สมปอง สุจริตกุล ม.ล.พีระพงศ์ เกษมศรี ซึ่งเป็นเลขานุการ ท่านรัฐมนตรีถนัด คอมันตร์ ผู้ช่วยเลขานุการรัฐมนตรีคือ พีตะ-ธงฉาน โชติกเสถียร ระดับหัวหน้ากองก็เก่งกันทุกคน มี ดร.มนัสพาสน์ ชูโต หัวหน้ากองประมวลและวิเคราะห์ข่าว ประชา คุณะเกษม หัวหน้ากองหนังสือพิมพ์ ม.ล.พีระพงศ์ เกษมศรี แล้วก็มีรุ่น อาสา สารสิน และ วิทยา เวชชาชีวะ ไม่รู้เราจะเติบโต เป็นแบบพี่ๆ เหล่านี้ได้อย่างไร

^๔ เตช บุนนาค เลขาธิการสภาการศึกษา เคยดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูตประจำสาธารณรัฐประชาชนจีน เอกอัครราชทูตผู้แทนถาวรไทยประจำสำนักงานสหประชาชาติ ณ นครเจนีวา เอกอัครราชทูตประจำประเทศฝรั่งเศส สหรัฐอเมริกา ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศในรัฐบาลนายกรัฐมนตรีสมัคร สุนทรเวช และที่ปรึกษา (ระดับ ๑๑) สำนักพระราชพิธี





คนที่ผมเห็นว่าเก่งที่สุด ตั้งแต่สมัยโน้นจนถึงสมัยนี้ก็คือ พี่วิทยา ซึ่งมีความสามารถเฉพาะตัวมาก



แต่คนที่ผมเห็นว่าเก่งที่สุดตั้งแต่สมัยโน้นจนถึงสมัยนี้ก็คือพี่วิทยา ซึ่งมีความสามารถเฉพาะตัวมาก สิ่งที่พี่สุจน์ได้เหมือนระยะทางพี่สุจน์ม้า กาลเวลา พี่สุจน์คนก็คือ จะเห็นได้ว่าหลังจากพี่วิทยาเกษียณไปแล้วยังเขียนหนังสือที่มีคุณค่า ต่อบรรณพิภพของไทยจนถึงทุกวันนี้ หนังสือทุกเล่มที่ท่านเขียนออกมาเป็นหนังสือที่มีคุณภาพ เป็นคุณูปการต่อประวัติศาสตร์ของไทย ท่านเขียนได้อย่างราบรื่น ลึกซึ้ง แสดงให้เห็นถึงความรู้ทางประวัติศาสตร์ของพี่วิทยาที่แม้แต่นักประวัติศาสตร์ไทยที่เป็นมืออาชีพจะเทียบได้

พี่วิทยาเป็นคนเก่ง ฉลาด ลึกซึ้ง มีความรู้กว้างขวางอย่างเหลือเชื่อ ไม่ว่าจะเป็นเกี่ยวกับการเมือง ประวัติศาสตร์ หรือสังคมไทย เวลาท่านพูดอะไร เราสามารถนำไปคิดต่อได้ นอกจากนั้น ภาษาภาษาไทยและภาษาอังกฤษของท่านก็ดีเหลือเกิน

เดช บุญนาค



พืวิทยาเป็นปูชนียบุคคลที่ประเสริฐ ของกระทรวงการต่างประเทศคนหนึ่ง ในการทำงาน

สาโรจน์ ชวนะวิรัช^๙

พืวิทยาที่ผมรู้จัก

...พืวิทยาเป็นอีกคนในกระทรวงการต่างประเทศที่คุณจะรู้จักชื่อเสียงก่อนที่จะได้พบตัว เมื่อตอนที่ผมเข้ากระทรวงนั้น ผมก็ได้ยินชื่อเสียงท่านแล้วว่าเป็นคนเก่งและอนาคตไกลในกระทรวงฯ อีกคนหนึ่ง ซึ่งก็เป็นจริงต่อมาในเวลาไม่นานนัก เพราะท่านก็ได้เลื่อนขั้นขึ้นอย่างรวดเร็ว และได้รับความไว้วางใจจนได้เป็นเลขาธิการรัฐมนตรีว่าการฯ และเป็นปลัดกระทรวงฯ ในที่สุด พืวิทยาเป็นคนที่รักการเขียนมาก และแน่นอนเป็นคนที่ใช้ภาษาทั้งไทยและอังกฤษได้อย่างงดงามและถูกต้อง เนื่องจากเป็นคนที่ตั้งใจทำอะไรทำจริงและทุ่มเทเต็มที่ ซึ่งก็ไม่แปลกเลยสำหรับนักเรียนไทยที่จบมาจากมหาวิทยาลัยชั้นเยี่ยมยอดของโลกเช่นมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์

ตลอดเวลามาถึงปัจจุบัน ท่านก็ยังไม่เคยทิ้งสิ่งที่ท่านรักคือการเขียนหนังสือ และยังได้รับรางวัลยอดเยี่ยมระดับชาติ ในสาขาสารคดี เกี่ยวกับชีวประวัติของท่านแผน วรณเมธิ ด้วย ผมเองจึงถือว่าได้รับเกียรติอย่างสูงที่ได้มีโอกาสในการทำหนังสือกับท่านมาสองสามฉบับ ซึ่งก็นับว่าได้ช่วยให้ผมได้รับประสบการณ์ใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์เพิ่มขึ้นมาก ในงานราชการนั้นผมไม่ได้มีโอกาสเป็นลูกน้องท่านจนกระทั่งเมื่อท่านได้รับแต่งตั้งเป็นปลัดกระทรวงการต่างประเทศ และผมเป็นอธิบดีกรมอาเซียน ท่านเป็นนายที่พวกเราลูกน้องรักและนับถือในความสามารถและนิสัยโอบอ้อมอารีของท่าน ผมยังจำได้ดีถึงวันสุดท้ายที่ท่านจะอำลาตำแหน่งปลัดกระทรวง

^๙ สาโรจน์ ชวนะวิรัช เคยดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูตประจำประเทศสิงคโปร์ ฝรั่งเศส ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศในรัฐบาลนายกรัฐมนตรีสมัคร สุนทรเวช และเลขาธิการมูลนิธิไทย



การต่างประเทศ วันนั้นพวกเราทุกคนได้ร่วมกันไปตั้งแถวส่งท่านตั้งแต่น้ำประตูล่องทำงานของท่านจนถึงประตูถนน ซึ่งก็ยังเป็นภาพที่ประทับใจผมอยู่จนทุกวันนี้

ทุกคนที่เคยร่วมทำงานกับท่านย่อมรู้ว่าท่านเป็นคนมีความสามารถและมีความรับผิดชอบสูง โดยทั่วไปท่านจะเป็นคนอารมณ์ดี แต่ท่านก็อารมณ์ศิลปินอยู่ไม่น้อย และบางครั้งก็มีคนทำให้ท่านถึงจุดระเบิดได้เช่นกัน ซึ่งผมก็เป็นคนหนึ่งในจำนวนนั้นที่เคยทำให้ท่านถึงจุดระเบิดดังกล่าวได้ครั้งหนึ่งในระหว่างรับประทานอาหารกลางวันที่เราทาน ซึ่งผมก็เชื่อว่าผมได้พูดหรือทำอะไรที่ไม่ได้คิดให้ดีไปแน่นอนที่ผมพูดเช่นนี้ก็เพราะผมจำไม่ได้เลยว่าผมพูดอะไร หรือทำอะไรไปให้ระเบิดลง และผมก็ไม่ได้เคยเก็บเรื่องนี้มาจดจำเป็นเรื่องใหญ่โต หรือมีความโกรธเคืองท่านเลย ส่วนท่านก็ไม่ได้เป็นคนโกรธนาน เพราะท่านก็ไม่เคยจดจำหรือถือเรื่องดังกล่าวเป็นเรื่องใหญ่โตแต่ประการใดเช่นกัน

มีอีกเรื่องหนึ่งซึ่งเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญในชีวิตผมประการหนึ่ง ซึ่งบังเอิญมีเพียงท่านวิทยาและท่านผู้ใหญ่อีกท่านหนึ่งที่ท่านรู้เรื่องนี้ เพราะอยู่ในเหตุการณ์ด้วย เรื่องนี้เกิดขึ้นหลังจากการปฏิวัติตนเองของจอมพลถนอม กิตติขจร ในปีพุทธศักราช ๒๕๑๔ ซึ่งก็ได้มีผลให้มีการแต่งตั้งรัฐบาลใหม่ และผมก็ต้องพ้นจากตำแหน่งผู้ช่วยเลขาธิการรัฐมนตรีฯ ไปด้วยโดยอัตโนมัติ ซึ่งในขณะนั้นผมก็ได้อยู่ในกระทรวงฯ มาหลายปีแล้ว ถึงเวลาที่จะต้องไปประจำการต่างประเทศ

ผมจำได้ว่าวันนั้นผมถูกเรียกขึ้นไปพบท่านผู้ใหญ โดยมีพี่วิทยายู่ด้วยอีกเพียงท่านเดียว โดยท่านผู้ใหญ่อถามผมว่าถึงเวลาจะต้องไปประจำการต่างประเทศแล้วมีความสนใจจะไปประจำการที่เมืองใดเป็นพิเศษหรือไม่ ตอนนั้นสำหรับผมก็ยังถือว่าอยู่กระทรวงฯ ได้ไม่กี่ปี ยังไม่ค่อยเข้าใจถึงการเมืองเรื่องการไปประจำการในต่างประเทศเลย ก็เลยตอบไปอย่างบริสุทธิ์ใจว่าผมสนใจจะไปประจำการที่คณะทูตถาวรฯ ประจำองค์การสหประชาชาติที่นิวยอร์ก เพราะคิดว่าจะได้เรียนรู้ประสบการณ์ใหม่ๆ ที่สำคัญในอาชีพนักการทูตได้มากที่สุด ผมตกใจมากเมื่อท่านผู้ใหญ่อตอบสวนกลับมาว่า “พวกคุณมันสุนัขมีเจ้าของ.....” ทางกระทรวงฯ อุตส่าห์จะคิดส่งเสริมโดยให้ไปอยู่ออสเตรเลียซึ่งก็จะได้มีโอกาสรับใช้พระบรมวงศานุวงศ์ด้วย....

สรุปก็คือผมต้องออกมาจากห้องโดยไม่มีการตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่ง และผมก็ไม่ได้เล่าเรื่องนี้ให้ใครฟังเลย อีกสองสามอาทิตย์ต่อมา ผมจึงได้รับทราบจากพี่วิทยาวาว่า “คุณได้ไปนิวยอร์กแล้ว” เพราะว่าทางท่านทูตที่ออสเตรเลียต้องการคนที่อาวุโสและอายุมากกว่าผม

ผมขอเรียนว่าผมไม่ได้กล่าวโทษใครในเรื่องข้างต้นนี้ เพราะผมก็เชื่อว่ากระทรวงฯ ก็ได้คิดสนับสนุนผมจริง

แต่ผมเองก็บริสุทธิ์ใจในคำตอบของผมเช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตาม เรื่องนี้ก็สอนให้ผมเข้าใจเมื่อผมถามข้าราชการรุ่นหลังๆ ว่าอยากจะไปประจำการที่ไหน แทบทุกคนก็จะตอบว่า นิวยอร์ก ปารีส ลอนดอนเท่านั้น !

ในโอกาสที่พี่วิทยาซึ่งเป็นปณิชนุคคลที่ประเสริฐของกระทรวงการต่างประเทศคนหนึ่งในการทำงาน และในด้านความคิดความอ่านจะเจริญอายุครบ ๗ รอบแล้ว และโดยส่วนตัว ท่านก็ได้ให้เกียรติกับผมมากในการมอบหมายให้ผมได้สืบทอดตำแหน่งที่ท่านได้ทำมาก่อน เช่น ASEF และประธานคณะที่ปรึกษา นโยบายการต่างประเทศของท่านพลเอก สนิธิ บุญยรัตกลิน หัวหน้าคณะปฏิรูปการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ผมขออาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัย และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายในสากลโลก จงดลบันดาลให้พี่วิทยามีแต่ความสุข ความสมบูรณ์ทางพลานามัยและปัญญา เป็นที่รักและเคารพของพวกเราชาวบัวแก้วต่อไปอีกนานแสนนาน

สาโรจน์ ชวนะวิรัช





ชัช อรรถยุกติ^{๑๐}

...ก่อนที่กระทรวงฯ จะย้ายที่ทำการไปอยู่ ณ อาคารใหม่ที่ถนนศรีอยุธยา ในบริเวณที่เคยเป็นที่ตั้งขององค์การ สปอ. นั้นข้าราชการกระทรวงฯ ทำงานในวังสราญรมย์ซึ่งเป็นตึกเก่าสองชั้นในรูปแบบที่มีความสง่างามแบบโบราณแต่มีเนื้อที่จำกัด มีห้องทำงานขนาดเล็ก และบางส่วนต้องตั้งโต๊ะทำงานให้ลั่นออกไปบนทางเดิน บางส่วนมีเครื่องปรับอากาศ บางส่วนก็ไม่มี เพราะเครื่องปรับอากาศสมัยนั้นยังถือว่าแพงและฟุ่มเฟือย แบ่งปันกันไม่ทั่วถึงทุกส่วน แต่ทุกคนก็รับสภาพและทำงานกันอย่างมีความกลมเกลียว สมัยผมแรกเข้ากระทรวงฯ ตึกโครงเหล็ก/กระจก ๓ - ๔ ชั้น ด้านหลังติดกับกรมแผนที่ทหารนั้นยังไม่ได้สร้าง

สมัยที่ผมเข้ามารับราชการในกระทรวงใหม่ๆ เป็นช่วงที่ท่านถนัด คอมันตร์เป็นรัฐมนตรีมีข้าราชการ รวมทั้งผู้ที่ประจำการในต่างประเทศและนักการภารโรงด้วยแล้ว มีจำนวนไม่กี่ร้อยคน

^{๑๐} ร้อยโท ชัช อรรถยุกติ รองประธานสถาบันจุฬารัตน์ฝ่ายวิเทศสัมพันธ์ เคยดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูตประจำประเทศแคนาดา ญี่ปุ่น และสเปน

จึงเป็นการทำงานในบรรยากาศที่มีความใกล้ชิดกันพอสมควร สิ่งที่รุ่นผมผู้แรกเข้า
กระทรวงฯ ได้รับ ซึ่งยังถือว่าเป็นบุญจนถึงบัดนี้นั้น คือความใกล้ชิดที่รุ่นพี่ได้ให้แก่
พวกผม ความใกล้ชิดคือการสอน การแนะ การเตือนโดยรุ่นพี่เหล่านี้ ได้เรียนรู้จาก
ประสบการณ์ที่รุ่นพี่ได้สะสมมาในการทำงานในกระทรวงฯ ภายใต้การควบคุมดูแล
ของรัฐมนตรีถนัด รุ่นพี่เหล่านั้นผู้หนึ่งคือ พี่แอ๊ด - วิทยา เวชชาชีวะ ที่ได้ให้ความสนใจ
ดูแลโดยห่างไกลบ้าง โดยใกล้ชิดบ้าง สุดแต่งานจะอำนวยให้อยู่ตรงไหน

พี่แอ๊ดเข้ากระทรวงฯ ก่อนผมหลายปี มีเส้นทางการทำงานมาประจวบกัน
ช่วงสั้นๆ ในระยะที่ผมกลับจากการประจำการที่กรุงกัวลาลัมเปอร์และเข้าสังกัดกรม
เศรษฐกิจ และยังต้องเรียนรู้งานทางเศรษฐกิจที่ไม่เคยได้ทำมาก่อน รวมทั้งได้เริ่ม
สัมผัสกับงานอันเกี่ยวกับสมาคมอาเซียนที่ยังแผ่อยู่ในกรมเศรษฐกิจในสมัยนั้น
พี่แอ๊ดก็ดูแลผมโดยที่ผมก็ไม่รู้ตัว แต่มาทราบทีหลังว่ารุ่นพี่เหลียวแลรุ่นน้อง
อย่างใกล้ชิด ผมได้มีโอกาสติดต่อกับพี่แอ๊ด ขอคำแนะนำเกี่ยวกับการปฏิบัติตัว
ในฐานะเป็นทูตในหลายเรื่องที่มีความละเอียดอ่อนเป็นพิเศษ โดยเฉพาะในช่วงที่
ผมเป็นทูตอยู่กรุงออตตาวาและพี่แอ๊ดเป็นทูตอยู่ที่วอชิงตัน ดี.ซี. ส่วนในช่วงที่
พี่แอ๊ดเป็นปลัดฯ นั้น ผมยังประจำอยู่ต่างประเทศ จึงไม่ได้มาเรียนรู้จากพี่แอ๊ดโดยตรง
แต่ถึงแม้อยู่ห่างไกลในช่วงท้ายๆ ของการประจำการอยู่ในกระทรวงฯ ของพี่แอ๊ด
ผมก็ขอขอบคุณพี่แอ๊ดที่ได้มีบุญคุณกับผมตลอดช่วงชีวิตราชการของผมในกระทรวง
การต่างประเทศมาโดยตลอด

ชววิช อรรถยุกติ





กฤษณ์ กาญจนบุญชู^{๑๑}

ท่านปลัดวิทยา ปราษญ์ นักการทูต

...ครั้งหนึ่งในวงสนทนา ท่านปลัดวิทยายกประเด็นในเชิงปรารภ อยากเห็นวิชาการทูตได้รับการยอมรับอัตลักษณ์ฐานะ บรรจุไว้ในกติกากำหนดคุณสมบัติ การเลือกสรรบุคคลเข้าทำหน้าที่กรรมการในองค์กรตามรัฐธรรมนูญต่างๆ ซึ่งแม้ปัจจุบันจะมีอดีตเอกอัครราชทูตได้รับเลือกเข้าไปปฏิบัติหน้าที่อยู่แล้วหลายต่อหลายท่าน นับแต่ประธานกรรมการการเลือกตั้ง ตุลาการ ศาลรัฐธรรมนูญ ตุลาการศาลปกครองสูงสุด ผู้ตรวจการแผ่นดิน เป็นต้น แต่ท่านเหล่านี้ล้วนแต่ได้รับเลือกสรรเข้าไปด้วยสาขาวิชานิติศาสตร์ หรือรัฐศาสตร์

คิดตามท่าน ก็อาจจะเข้าใจบทบาทของศาสตร์การทูต รวมถึงการปฏิบัติทางการทูตในการเพิ่มมิติที่จำเป็นอีกมิติหนึ่ง เพื่อช่วยกันธำรงรักษาและแก้ไขปัญหามันเมืองด้วยวิชาและประสบการณ์ทางการทูต

จะเห็นได้จากข้างต้นว่า การพินิจพิเคราะห์ประเด็นปัญหา ท่านปลัดจะไม่ยอมรับหรือหยุดอยู่แค่เปลือกนอก แต่จะมองผ่านเปลือกและกระพี้ให้เข้าถึงแก่นของปัญหา

วิสัยทัศน์ที่กว้างไกล ความรอบรู้ที่ลึกซึ้ง สติปัญญาที่แหลมคม การรู้ทันเข้าใจจิตวิทยามนุษย์ ล้วนเป็นสิ่งที่ปรากฏให้เห็นและให้ได้เรียนรู้ สำหรับคนที่มีโอกาสได้

^{๑๑} กฤษณ์ กาญจนบุญชู อธิบดีกรมราชเลขาการในพระองค์(ตั้งแต่มีถุนายน ๒๕๖๐) เคยดำรงตำแหน่งปลัดกระทรวงการต่างประเทศ เอกอัครราชทูตผู้แทนถาวรไทยประจำสำนักงานสหประชาชาติ ณ นครเจนีวา เอกอัครราชทูตประจำฝรั่งเศส สหรัฐอเมริกา ราชเลขาธิการในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (ตุลาคม ๒๕๕๕ - พฤษภาคม ๒๕๖๐)

วิทยาลัยที่กว้างไกล ความรอบรู้ที่ลึกซึ้ง
 สติปัญญาที่แหลมคม การรู้จักเข้าใจจิตวิญญาณมนุษย์
 ล้วนเป็นสิ่งที่ปรากฏให้เห็นและให้ได้เรียนรู้
 สำหรับคนที่มีโอกาสได้ทำงานใต้การบัญชาของท่านปลัด



ทำงานใต้การบัญชาของท่านปลัด ทั้งที่สถานเอกอัครราชทูต และที่กระทรวงการต่างประเทศในช่วงที่ท่านเป็นผู้บริหารสูงสุดฝ่ายข้าราชการประจำ

คุณูปการของท่านปลัดและผลงาน ไม่ว่าจะเป็นด้านการต่างประเทศ การทูต หรืองานการบริหารองค์กร ที่สร้างคนและพัฒนาระบบ ประกอบรวมเข้าด้วยกัน เป็นภาพใหญ่ แต่ก็ยังมีเกร็ดที่เป็นจุดเล็กๆ อันมีประกายส่องสว่างที่ไม่อาจลืมเลือนได้อีกมากต่อมาก โดยเฉพาะในขณะที่ยังดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูต ณ กรุงวอชิงตัน ด้วยสายตาที่กว้างไกลของท่านปลัดในการตัดสินใจเลือกอาคาร 1024 Wisconsin Ave. NW ในย่าน Georgetown เป็นอาคารที่ทำการของสถานเอกอัครราชทูตเมื่อ ๓๐ ปีก่อน หรือความเชี่ยวชาญภาษาของท่านทั้งอังกฤษและฝรั่งเศส สำเนียงที่ไพเราะไม่ว่าจะเป็นการกล่าวสุนทรพจน์ การนำเสนอและถกแถลงในการประชุมระหว่างประเทศ หรืออีกจุดหนึ่งคือความเอาใจใส่ เปี่ยมด้วยความเมตตาเอื้ออาทรต่อผู้ใต้บังคับบัญชา และครอบครัวทุกๆ คน

ความมุ่งมั่นค้นหาความจริง หรือ scholarship เป็นคุณสมบัติอย่างหนึ่งของปราชญ์ ความทุ่มเทของท่านปลัดในการสืบค้น ประมวล หลักฐานประมุข และหลักฐานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อเรียบเรียงแต่งหนังสือที่ให้สาระภายใต้บริบทประวัติศาสตร์การทูตของไทยเป็นคุณูปการที่ยังประโยชน์เป็นที่ยิ่ง

Intellect Vision Wisdom Scholarship Leadership มียุ่อย่างครบถ้วน
 ในท่านปลัดวิทยา

กฤษณ์ กาญจนบุญชร





คุณทลี ประจิมทิศ^{๑๒}

...ดิฉันได้มีโอกาสร่วมงานกับท่านวิทยากรครั้งแรก เมื่อครั้งที่ท่านกลับจากลอนดอนมาเป็นอธิบดีกรมเศรษฐกิจ ซึ่งท่านได้ย้ายดิฉันจากกองสนเทศเศรษฐกิจและการค้ามาช่วยงานด้านประชาคมเศรษฐกิจยุโรป หรือ EC (ก่อนแปรสภาพเป็นประชาคมยุโรปหรือ EU) กับเลขานุการกรม ตอนนั้นคือ ท่านกษิต ภิรมย์ และในบางครั้งได้ช่วยงานพี่สุโข ภิรมย์นาม เลขานุการของท่านอธิบดีเมื่อพี่สุโขไม่อยู่ ทำให้ดิฉันได้มีโอกาสทำงานใกล้ชิดกับท่านด้วย ท่านอธิบดีวิทยากรเป็นผู้บังคับบัญชาที่ใจดี มีเมตตา ใส่ใจ มีความจำเป็นเลิศ มีความรู้ด้านประวัติศาสตร์อย่างดี และเชี่ยวชาญด้านกฎหมาย จำคนได้แม่น และไม่เคยทำให้ลูกน้องลำบากใจ เมื่อมอบหมายงานให้ผู้ใด ท่านจะมอบนโยบายอย่างกระจ่างชัดและติดตามเรื่อง

การเป็นลูกน้องได้บังคับบัญชาของท่านทำให้ได้มีโอกาสเรียนรู้หลักการทำงานของ ท่าน โดยเฉพาะเรื่องความรับผิดชอบว่าการทำงานใดเมื่อมอบหมายงานให้ผู้ใดไปแล้ว ผู้บังคับบัญชา

^{๑๒} คุณทลี ประจิมทิศ เคยดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูตประจำโมร็อกโก

คือผู้รับผิดชอบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เมื่อดิฉันอยู่ที่กองสนเทศฯ ท่านได้กรุณามอบหมายให้ไปประชุมคณะกรรมการน้ำแห่งชาติแทนท่าน ซึ่งมีท่านรองนายกรัฐมนตรี พลเอก ประमाण อติเรกสาร เป็นประธาน เป็นการประชุมใหญ่ระดับชาติครั้งแรกที่ดิฉันจะต้องเข้าประชุมเพียงลำพัง ดิฉันเรียนท่านตรงๆ ว่าดิฉันเกรงว่าจะไปทำผิดพลาด ท่านได้มอบนโยบายให้และให้เรียนที่ประชุมตาม แนวทางที่ท่านให้ไว้ รวมทั้งทั้งทำว่า “ให้พูดได้ตามนี้ หากมีอะไรเกิดขึ้น ผมรับผิดชอบเอง เพราะคุณไปแทนผมตามที่ผมมอบหมาย” ดิฉันจึงได้ไปประชุมอย่างสบายใจ และมีความมั่นใจในการให้ข้อคิดเห็นในที่ประชุม เสมือนสอบผ่านข้อสอบยากๆ ได้

ช่วงที่ท่านวิทยาเป็นอธิบดีกรมเศรษฐกิจเป็นช่วงที่ไทยส่งออกมันสำปะหลังไปประเทศยุโรปเป็นปริมาณมาก จนเป็นอาหารสัตว์ที่ประเทศยุโรปนำเข้าเป็นอันดับหนึ่ง เพราะมันสำปะหลังเป็นที่นิยมของเกษตรกรของประเทศยุโรป ทั้งในบริบทของราคา การเก็บรักษา และเป็นที่ขึ้นชอบของปศุสัตว์มากกว่ากากข้าวโพดและเครื่องในสัตว์ อันส่งผลกระทบโดยตรงต่อเกษตรกรของประเทศสมาชิก EEC ช่วงนั้นคณะผู้แทน EEC ได้เข้ามาเจรจากับไทยขอให้ลดเนื้อที่การปลูกมันสำปะหลังลงเพื่อจำกัดการส่งออก โดยได้ส่งกรมการฝ่ายการเกษตรมาดูงาน และเสนอโครงการปลูกพืชทดแทนโดยเฉพาะในพื้นที่ภาคตะวันออกและตะวันออกเฉียงเหนือ โดยให้ลดพื้นที่ปลูกมันสำปะหลังลง และปลูกพืชอื่น เช่น ยางแทน

ด้วยเหตุนี้ กรมเศรษฐกิจโดยท่านอธิบดีวิทยาจึงได้เจรจาจัดทำความตกลงว่าด้วยความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างไทยกับ EEC จนเป็นผลสำเร็จ สามารถลงนามระหว่างกันได้ ส่งผลให้มีการจัดตั้งคณะผู้แทนของคณะกรรมการการ EEC ที่กรุงเทพฯ เมื่อปี ๒๕๒๑ ซึ่งถือเป็นคณะผู้แทนแรกของ EEC ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็น “คณะผู้แทนสหภาพยุโรปประจำประเทศไทย”

ในช่วงนั้นความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับ EEC แน่นแฟ้นมาก กรมเศรษฐกิจมีบทบาทสำคัญในการช่วยจัดตั้งสำนักงานฯ และดำเนินการโครงการความร่วมมือต่างๆ มีคณะผู้แทน EEC เดินทางเข้ามาเจรจาเป็นประจำและสม่ำเสมอ โดยมีท่านอธิบดีวิทยาเป็นหัวหน้าคณะผู้แทนฝ่ายไทยในการเจรจา โดยเฉพาะในเรื่องมันสำปะหลัง ได้มีการประชุมใหญ่เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหา และเพื่อระดมสมอง





และเตรียมการ สำหรับฝ่ายไทย ได้มีการจัดตั้งคณะทำงาน ประกอบด้วยผู้แทนจากกระทรวงต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะ กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงเกษตร ผู้เชี่ยวชาญ และนักวิชาการ จากมหาวิทยาลัย เช่น มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มี ดร.เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง เป็นต้น

จากจุดเริ่มต้นนี้ เป็นที่น่ายินดีที่ว่า ไทยกับสหภาพยุโรป มีความสัมพันธ์ทางการทูตมายาวนานกว่า ๔๐ ปี นอกจาก ได้มีการเจรจาจนได้ลงนามความตกลงว่าด้วยความร่วมมือ กับประชาคมยุโรป ซึ่งได้รวมงานความร่วมมือทุกด้านที่มีกับ ประชาคมยุโรปให้อยู่ในกรอบเดียวกันแล้ว ก็ได้มีการรวบรวม ความตกลงทางเศรษฐกิจต่างๆ ภายใต้ความรับผิดชอบของ กรมเศรษฐกิจให้เป็นระบบ ตรงกับขอบข่ายของงานแต่ละกอง เช่น ความตกลงด้านการค้า ความตกลงว่าด้วยการส่งเสริม และคุ้มครองการลงทุน และความตกลงว่าด้วยภาษีซ้อน (กรมสรรพากรเป็นเจ้าของเรื่อง) ให้อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบ ของกองสนเทศเศรษฐกิจและการค้า ความตกลงว่าด้วยความร่วมมือทางเศรษฐกิจและวิชาการ ความตกลงว่าด้วยความร่วมมือด้านการบิน (กรมการบินพาณิชย์เป็นเจ้าของ เรื่อง) และความตกลงพาณิชย์นาวี (สำนักงานพาณิชย์นาวี กระทรวงคมนาคม เป็นเจ้าของเรื่อง) เป็นความรับผิดชอบของ กองเศรษฐกิจระหว่างประเทศ

การเป็นหัวหน้าคณะเจรจาความตกลงต่างๆ ท่านวิทยา ไม่เคยทำให้ลูกน้องหนักใจ เหนื่อยใจหรือต้องลุ้นเลย ท่านมีความเยือกเย็น เตรียมตัวมาเป็นอย่างดี จำแม่น ประกอบกับ พื้นฐานทางกฎหมายของท่านดีเยี่ยม มีจังหวะจะโคนในการ เจรจา มีลูกเล่น ทำให้การเจรจาลุล่วงไปด้วยดีทุกครั้ง

เรื่องความรับผิดชอบที่ท่านได้กรุณาสอนสั่งอยู่เสมอคือ เรื่องการลงนาม ซึ่งท่านเน้นย้ำว่า เมื่อเราลงนามในเอกสารใด

ท่านจะสอนให้มองภาพกว้างอย่างมีวิสัยทัศน์
และเป็นระเบียบระบบท่านมีความเอื้อยคม
เตรียมตัวมาเป็นอย่างดี จำแนก
ประกอบกับพื้นฐานทางกฎหมายของท่านดีเยี่ยม
มีจังหวะจะโคนในการเจรจา มีลูกเล่น
ทำให้การเจรจาลุล่วงไปด้วยดีทุกครั้ง



ลงไป นั่นคือความรับผิดชอบซึ่งจะผูกมัดเราตลอดไป ดังนั้นก่อนลงนามในเอกสารใด
จะต้องไตร่ตรองให้ดีและรอบคอบเสมอ

ในการทำงาน ท่านจะสอนให้มองภาพกว้างอย่างมีวิสัยทัศน์ และเป็นระเบียบ
ระบบ มีปัญหาอะไรที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานอื่น ก็ต้องหาหรือทำความเข้าใจให้กระจ่าง
บางอย่างเป็นเรื่องใหม่ ท่านก็ให้ทำบันทึกเสนอกระทรวงฯ เช่น เมื่อครั้ง EEC มา
เปิดสำนักงานครั้งแรกในประเทศไทย ก็ได้มีการเสนอจัดตั้งคณะกรรมการประสาน
ความร่วมมือกับ EEC และนำปัญหาต่างๆ เช่น ปัญหามันสำปะหลัง สิ่งทอ ฯลฯ
มาประชุมหารือระดมสมอง ขอความคิดเห็นจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อแก้ปัญหา
และกำหนดนโยบายร่วมกัน

มีครั้งหนึ่ง ในการประชุมหารือความตกลงกับคณะผู้แทน EEC อากาศร้อนมาก
แอร์ก็ไม่ค่อยเย็น การเจรจาผิดมาก ดำเนินไปอย่างเชื่องช้า เกือบห้าโมงเย็นแล้ว
ก็ยังไปไม่ถึงไหน ท่านให้จัดเบียร์สิงห์มาเสิร์ฟ จุดติดการเจรจาให้มีรสชาติขึ้น
ทุกคนผ่อนคลาย สรุปลผลและจบการหารือได้ในเวลาประมาณหกโมงเย็น นับเป็น
กลยุทธ์อันชาญฉลาดยิ่งของท่านอธิบดีวิทยา

นอกจากเรื่องงาน ท่านให้ความสำคัญกับตนเองกับลูกน้องมาก เมื่อมีปัญหาใด
ห้องทำงานท่านจะเปิดกว้างเสมอ ท่านเป็นคนใจดี พาพวกเราไปทานข้าวที่บ้านที่มีห้อง
น่ารักสีม่วง และยังพาพวกเราไปเที่ยวหัวหินอีกด้วย เสียายที่ระบบเก็บภาพถ่าย





ไม่ทันสมัยนี้ จึงหารูปที่ระลึกกับท่านและพี่เป็กภริยาท่านไม่ได้ แต่ความสุข สนุกสนานยังจารีกอยู่ในความทรงจำเสมอมา

ท่านเป็นคนประณีต แต่งตัวเนียบ และตัวหอมมาก ตอนเช้าเมื่อท่านเข้ามาที่กรม เมื่อได้ยินเสียงลิฟต์ดังกริ่ง กลิ่นน้ำหอม Givenchy จะโชยมาพร้อมตัวท่าน เราก็จะ alert และเตรียมพร้อมทำงานเต็มที่

เกร็ดเล็กๆ น้อยๆ เกี่ยวกับท่านที่จำได้คือ ท่านชอบทานอาหารอินเดีย และมักจะมีกลุ่มเพื่อนสนิท เช่นท่านอาสา ม.ร.ว. เทพกมล ท่านสุธี มารับไปทานที่ร้านโปรดคือ “Café Indian Restaurant” ตอนที่ท่านไปเที่ยวรัสเซียกับพี่เป็กและครอบครัว ก็ได้มีโอกาสต้อนรับและพาไปทานอาหารอินเดียที่กรุงมอสโก ท่านได้กรุณาสั่งอาหารที่อร่อยมาก ซึ่งกลายเป็นอาหารจานโปรดของพี่สุชาติและดิฉัน เราทานอาหารอินเดียครั้งใดก็คิดถึงท่าน

ท่านมีความจำที่ดีเลิศในเรื่องผู้คน ความเกี่ยวโยงของครอบครัว และตระกูลต่างๆ ท่านได้ทำให้ดิฉันรู้จักครอบครัวของตนเองดีขึ้น คุยกับท่านสนุก เพลิดเพลิน และได้รับความรู้มากมาย จนถึงบางอ้อหลายครั้ง และอยากคุยต่อไปเรื่อยๆ หนังสือที่ท่านเขียนได้พิสูจน์ในเรื่องนี้เป็นอย่างดี ท่านเขียนหนังสือที่มีคุณค่าน่าติดตามหลายเล่ม มีบางเล่มได้รับรางวัลหนังสือยอดเยี่ยมประจำปี และได้รับพระราชทานรางวัลจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (พระราชอิสริยยศในขณะนั้น)

ก่อนที่ท่านจะออกไปเป็นทูตที่ออกตาวา ท่านกรุณาสนับสนุนดิฉันให้ย้ายไปอยู่ที่สำนักงานเลขาธิการรัฐมนตรี เพื่อทำงานกับท่านรัฐมนตรีพลอากาศเอก สิทธิ เสวตศิลา ซึ่งเป็นประสบการณ์ที่มีคุณค่ายิ่งต่อการทำงานในกระทรวงฯ ของดิฉัน

ต่อเนื่องจากประสบการณ์ที่ได้รับจากการทำงานกับท่าน นอกจากนี้ ตอนท่านเป็นทูตที่ออตตาวา ดิฉันได้มีโอกาสติดตามท่านผู้หญิงธิดา เศรษฐศิลา ไปเยี่ยมท่านที่แคนาดา โดยท่านได้กรุณาขับรถมารับที่เมืองโตรอนโตและพาไปชมน้ำตกไนแอการาด้วย ทริปนี้สนุกสนานเพลิดเพลินและยังประทับใจไม่รู้ลืม

เมื่อท่านเป็นทูตที่บรัสเซลส์ พี่สุชาติและดิฉันได้มีโอกาสไปเยี่ยมท่านและพี่เป็ก ยังจำเมนูอาหารที่ทำเนียบที่อร่อยมากและเป็น signature ของพี่เป็ก นั่นคือ แกงหมูชะมวง และ ผัดขำมโขง เมนูหลังนี้ดิฉันยังได้ลอกเลียนนำไปทำเองด้วย

เมื่อท่านกลับมาเป็นปลัดกระทรวงฯ ดิฉันกลับมาปฏิบัติงานที่สำนักงานเลขานุการรัฐมนตรีอีกครั้ง โดยเป็นผู้ช่วยเลขานุการรัฐมนตรีของท่านรัฐมนตรีช่วยว่าการฯ วิเชียร วัฒนคุณ ก็ได้ประสานทำงานกับท่านปลัดวิทยา ในช่วงนี้ ท่านรัฐมนตรีอาสา สารสิน ท่านรัฐมนตรีช่วยว่าการฯ วิเชียร วัฒนคุณ และ ท่านปลัดวิทยา ได้ร่วมกันผลักดันให้จัดตั้งกรมภูมิภาคสำเร็จ โดยได้นำเรื่องเข้าที่ประชุมคณะรัฐมนตรีครั้งสุดท้ายเพื่ออนุมัติให้ทันก่อนรัฐบาลท่านนายกรัฐมนตรีอานันท์ ปันยารชุนจะหมดวาระ เป็นการปรับเปลี่ยนกรมการเมืองให้เป็นกรมภูมิภาคเพื่อให้เป็นสากลเหมือนประเทศอื่น

ทุกครั้งที่ดิฉันพบท่านวิทยาจะมีความรู้สึกอบอุ่นและซาบซึ้งในความเมตตาและความปรารถนาดีที่ได้รับจากท่านเสมอมา

ทุกๆ ต้นปี พี่สุชาติและดิฉันจะรอคอยวันที่จะไปกราบอวยพรวันเกิดท่านวิทยาวนที่ท่านเปิดบ้านให้เราลูกน้องเก่าได้มีโอกาสไปกราบอวยพรและพบปะกัน ด้วยบรรยากาศแห่งความสุข ความรักใคร่ผูกพัน มิตรจิตมิตรใจ ทุกคนมีแต่รอยยิ้ม และความรักเคารพท่านและพี่เป็กอย่างจริงใจ ซาบซึ้งในความเมตตาปราณี ของท่านทั้งสอง ความรู้สึกนี้จะคงอยู่ตลอดไปชั่ววันจิวันนิตย์

กฤษณาลี ประจิมทิศ





เกศณีย์ ullanungso^{๑๓}

ท่านปลัดวิทยา เวชชาชีวะ นักการทูตในอุดมคติ

...ข้าพเจ้าได้ทำงานกับท่านทูตวิทยา เวชชาชีวะ ในกระทรวงการต่างประเทศครั้งแรก เมื่อออกประจำการที่กรุงวอชิงตัน ดี.ซี. ในปี พ.ศ. ๒๕๓๑ ซึ่งเป็นครั้งแรกที่ข้าพเจ้าออกประจำการต่างประเทศ ข้าพเจ้ามักได้ยินคนต่างๆ ในกระทรวงพูดถึงผู้ใหญ่ในกระทรวงฯ ในแง่มุมต่างๆ ในฐานะที่เราเป็นเด็ก จึงรับฟังไว้ สำหรับท่านปลัดวิทยา ข้าพเจ้าเคยได้รับฟังแต่ในแง่มุมที่ดีเสมอ เช่นว่า ท่านเป็นผู้ใหญ่ที่น่าเคารพยกย่องอย่างไร นอกจากนั้นข้าพเจ้าได้ทราบมาว่าท่านมีสมองเหมือนลิ้นชัก แบ่งหมวดหมู่ได้ตาม พ.ศ. หรือว่าพวกคนที่ไม่ทราบประวัติบรรพบุรุษของตัวเอง อาจลองถามท่านวิทยาดู ส่วนใหญ่ท่านวิทยาจะจำประวัติครอบครัวต่างๆ สืบทอดยาวกว่าที่ลูกหลานตระกูลนั้นๆ จะทราบ ส่วนเรื่องระเบียบ ความพิถีพิถัน และเรื่อง

^{๑๓} เกศณีย์ ullanungso เคยดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูตประจำประเทศเปรู

ท่านทูตวิทยาจึงเป็น role model ของการทูตต้นแบบ
ที่เราในกระทรวงการต่างประเทศ
ควรนำมาเป็นแบบอย่าง และไม่ปล่อยให้
คุณลักษณะที่น่าอนุรักษ์สืบทอดนี้สูญหายไปจาก
คุณลักษณะของนักการทูตอุดมคติของกระทรวงการต่างประเทศ



แบบแผนพิธีการทูต ท่านวิทยาให้ความสำคัญมาก ดังนั้นคนที่ทำงานกับท่าน ควรที่จะตระหนักไว้ในเรื่องความทรงจำที่เป็นเลิศของท่านวิทยา ข้าพเจ้าได้ตระหนักดีตอนมีหน้าที่เป็นหน้าห้องของท่านไม่นานนักหลังจากท่านทูตวิทยาเดินทางมาถึงวอชิงตัน ดี.ซี. เวลาที่มีฝรั่งในวงราชการมาเยี่ยมคารวะท่านทูต ท่านมักจะเล่าประวัติของบุคคล เหตุการณ์ สถานที่ ฯลฯ ได้อย่างน่าสนใจ และส่วนใหญ่แล้วไม่ค่อยได้มีใครจะสามารถร้อยเรียงประเด็นเหล่านี้เข้าด้วยกัน แล้วนำมาเล่าได้อย่างมีแก่นสาร มีเกร็ด และมีข้อคิดเห็นหรือข้อวิพากษ์ประกอบพร้อม แล้วใครเล่าที่จะโชคดีเช่นข้าพเจ้าที่ได้รับฟังองค์ความรู้ที่เหมือนซุพหม้อใหญ่ที่มีทั้งกฎหมาย รัฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ สังคมศาสตร์ และภาษาศาสตร์ ปูจไว้หม้อเดียวกัน

ช่วงที่ท่านวิทยาเดินทางไปรับตำแหน่งเอกอัครราชทูต ณ กรุงวอชิงตัน ดี.ซี. เป็นช่วงที่ความสัมพันธ์ทวิภาคีไทย-สหรัฐต้องเผชิญปัญหาหนักด้านการค้ามากมาย เช่น ปัญหา GSP สิ่งทอ Farm Act ฯลฯ จึงเป็นช่วงแห่งการที่ต้องฝ่าฟันกับทั้งฝั่งรัฐสภา และบริหารของสหรัฐมากที่สุด ท่านเป็นตัวอย่างของการทำงานที่เพียบพร้อม แสดงให้เห็นถึงการที่นักการทูตต้องเป็นผู้ที่ well equipped มีความพร้อมในหลายๆ ด้าน หรือที่เรียกว่าพหุสูตร มีความพร้อมทั้งด้านบุคลิกภาพ อหยาศัย การโอภาปราศรัย การฉลาดใช้คำให้พอเหมาะพอดี ไม่มากไม่น้อย ไม่เกินความจริง





และโดยความที่ท่านเป็นนักกฎหมาย ท่านมีธรรมชาติของผู้ที่รักความจริง และไม่ชอบที่จะปรุงแต่งให้เกินจริง กล่าวคือท่านเป็นผู้ที่อยู่ในโลกของการประเทืองความดีงาม ความยุติธรรม และความถูกต้อง จะว่าไปข้าพเจ้านิยมสิ่งนี้ในตัวท่านปลัดมาก ท่านเคยสอนข้าพเจ้าว่า การพูดนั้น ความแม่นยำเป็นเรื่องสำคัญมาก คำๆ นี้ข้าพเจ้าจำตติใจ จะทำสิ่งใดต้องตรวจสอบข้อมูลให้ถูกต้อง การที่เราเป็นทูตจะให้ข้อมูลคลาดเคลื่อนผิดพลาดไม่ได้เป็นอันขาด อีกอย่างหนึ่งที่ข้าพเจ้าจำตติใจเสมอ คือท่านปลัดวิทยาเคยกล่าวกับข้าพเจ้าว่า “เกิด ไม่ว่าการสอนอะไรๆ ก็ไม่เท่ากับการเรียนรู้จากการทำตัวให้เป็นตัวอย่างแก่คนอื่น ๆ หากว่าเราวางตัวได้ถูกต้อง คนเขาจะเข้าใจเราเอง และนั่นคือการสอนที่ดีกว่ามานั่งบอกอย่างนั้นอย่างนี้”

ท่านทูตวิทยาจึงเป็น role model ของการทูตต้นแบบที่เราในกระทรวงการต่างประเทศควรนำมาเป็นแบบอย่าง และไม่ปล่อยให้คุณลักษณะที่น่าอนุรักษ์ สืบทอดนี้สูญหายไปจากคุณลักษณะของนักการทูตอุดมคติของกระทรวงการต่างประเทศไทย และเนื่องจากท่านเคยทำงานกับผู้ใหญ่ที่สำคัญๆ ไม่ว่าจะเป็นอดีตรัฐมนตรีถนัด คอมันตร์ ท่านปลัดแผน วรณเมธี ท่านอาพันธ์ ปันยารชุน ฯลฯ ท่านได้รับมรดกทางการทูตที่สำคัญจากผู้ใหญ่เหล่านี้ จนสามารถบ่มร่ำประสบการณ์ ความเชี่ยวชาญที่นับเป็นคุณค่าอเนกอนันต์ให้อนุชนทูตต่อไป

ส่วนตัวข้าพเจ้าเองเห็นว่าท่านเก่งกว่าฝรั่งเป็นไหนๆ ปกติข้าพเจ้าก็ไม่ค่อยเห่อฝรั่งอยู่แล้ว เพราะเห็นว่าบางทีหลายครั้งฝรั่งมักพูดมาก ใช้อวดและเหยียดคนชาติอื่นๆ ที่น่าจดจำคือ ท่านปลัดวิทยามักจะโต้ตอบกับฝรั่งได้แบบถึงลูกถึงคน และสามารถทำให้คนไม่รู้จริงหยุดพลาบได้บ่อยๆ ซึ่งมาคิดู ข้าพเจ้าเห็นว่าลักษณะแบบนี้ อนุชนทูตรุ่นหลังไม่ค่อยมี มีแต่การพูดจาแบบน้ำผึ้งใส่กัน ข้าพเจ้าบอกได้เลยว่า ทำงานกับฝรั่งตะวันตก เราจำเป็นที่จะต้องมีทูตที่ออกประดาบกับเขาได้ เขาจึงจะเคารพเรา กรุงวอชิงตัน ดี.ซี. เป็นมหานครแห่งนักกฎหมาย lobbyists นักเศรษฐศาสตร์ (เป็นที่ตั้งของ World Bank) ตอนนั้นพวกเราต้องทำงานกันหลาย fronts ทางฝั่งรัฐสภาและทางฝ่ายบริหาร ก็มีทั้งพวก Congressmen ทั้ง Representatives, Senators อีกทั้งฝั่ง lobbying groups ที่ประกอบด้วยหลายภาคส่วนที่เป็นองค์กรอิสระ ท่านทูตมักจะไม่เคยว่าง แม้เสาร์อาทิตย์ คณะผู้แทนไทยก็เดินทางไปมากมาย ท่านก็พบและเลี้ยงให้ทุกคนะ ส่วนใหญ่พวกเรามักถึงบ้านไม่ค่อยต่ำกว่า

เที่ยงคืนเวลามีเสียง เพราะท่านจะมีการสอบถามพูดคุยกับคณะจากไทยระหว่างการรับประทานอาหารที่ทำเนียบเอกอัครราชทูต ซึ่งในตอนนั้นได้ะอาหารที่ทำเนียบท่านทูตที่กรุงวอชิงตัน ดี.ซี. คือโรงเรียนการทูตชั้นดีของพวกเรานั่นเอง

ข้าพเจ้านึกถึงช่วงที่เราทำงานสำคัญๆ ในยุคที่ท่านวิทยาเป็นทูตที่วอชิงตัน ดี.ซี. ได้แก่ การเสด็จเยือนกรุงวอชิงตัน ดี.ซี. เป็นครั้งแรกๆ (ช่วงปี ๒๕๓๑ เป็นต้นไป) ของทูลกระหม่อมเจ้าฟ้าหญิงจุฬาภรณวลัยลักษณ์ (พระอิสริยยศในสมัยนั้น) และการเยือนสหรัฐอเมริกาอย่างเป็นทางการของนายกรัฐมนตรีชาติชาย ชุณหะวัณ ในปี พ.ศ. ๒๕๓๓

การงานทุกครั้งก็สำเร็จด้วยดี ไม่มีข้อขัดข้องติดขัดใดๆ สิ่งที่ข้าพเจ้าแปลกใจเสมอมาคือ การที่ท่านทูตไม่เคย micro-manage พวกเราเลย แต่ละคนได้รับมอบหมายให้ทำโปรแกรมแตกต่างกัน ท่านก็ไว้วางใจและให้เกียรติลูกน้องทุกคน ต้องอย่าลืมว่าในสมัยนั้นไม่มีโทรศัพท์มือถือมากมาย พวกเราก็ใช้ walkie talkie บ้าง แต่ท่านทูตคงไม่ชอบนัก เพราะมันดูเหมือนพนักงานโรงแรม เราต้องแอบๆ ใช้ มีเหมือนกันที่โปรแกรมที่ทำเนียบขาวและโปรแกรมแยกบางอันถูกเปลี่ยนแปลงในนาทีสุดท้าย วันต่อวัน เราก็ต้องมานั่งทบทวนกัน ข้าพเจ้าไม่เคยได้ยินท่านทูตต่อว่าใคร ท่านทูตกับคณะว่าทุกอย่างผมรับผิดชอบเอง คำนี้ทำให้พวกเราซาบซึ้งใจมาก คุณไกรศักดิ์ ชุณหะวัณ พูดให้ข้าพเจ้าได้ยินว่าพอใจกับผลการเยือนมาก ข้าพเจ้าได้ยินก็โล่งใจจริงๆ

ส่วนการรับเสด็จทูลกระหม่อมเจ้าฟ้าหญิงจุฬาภรณวลัยลักษณ์ ก็ผ่านไปได้อย่างดีทุกครั้ง และทุกครั้งที่มีการทำงานสำคัญๆ ข้าพเจ้าแปลกใจมากที่ท่านทูตไม่เคยแสดงอาการไม่มั่นใจในลูกน้อง ดังจะเห็นได้ว่า ลูกน้องทุกคนนั้นล้วนแต่ออกประจำการครั้งแรกหมดทุกคน ไม่เคยมีประสบการณ์การทำงานในต่างประเทศ แต่ท่านทูตไว้วางใจและให้เกียรติพวกเรามาก นับเป็นความภูมิใจที่เราจะเก็บไว้ภาคภูมิใจตลอดไป

ข้าพเจ้ามีโอกาสดำเนินงานกับท่านวิทยาอีกครั้งช่วงที่ท่านกลับมารับตำแหน่งปลัดกระทรวงการต่างประเทศสมัยท่านนายกรัฐมนตรีอานันท์ ปันยารชุน และมีท่านอาสา สารสิน เป็นรัฐมนตรีต่างประเทศ (มี.ค. ๒๕๓๔ - มี.ค. ๒๕๓๕) ช่วงนั้นมีเหตุการณ์สำคัญๆ เกิดขึ้นมากมายทั้งในและต่างประเทศ ในฐานะปลัดกระทรวง





การต่างประเทศ ท่านวิทยานับเป็นปลัดคนหนึ่งที่ยังมีวิธีการทำงานที่เห็นอกเห็นใจ ผู้ใต้บังคับบัญชาเสมอ จะเห็นได้ว่าการโยกย้ายทูตทั่วโลก ท่านมักจะพยายาม สอบถามถึงความสมัครใจของท่านทูตก่อนส่งไปประจำการในที่ต่างๆ ไม่ว่าท่านจะมีภาระกิจล้นพันตัวแค่ไหน ข้าพเจ้าไม่เคยเห็นท่านละเลยในเรื่องพวกนี้ ท่านมักให้ความสำคัญกับงานบริหารบุคคลอย่างมาก และยังเคารพหลักอาวุโส และให้เกียรติในการทำงานกับคนทุกวัยทุกสถานะ

การที่ข้าพเจ้าได้เริ่มงานในต่างประเทศโดยทำงานภายใต้บังคับบัญชาของท่านทูตวิทยา ทำให้ได้เรียนรู้สิ่งต่างๆ ที่เป็นประโยชน์มหาศาลกับการประกอบอาชีพ การงานในกระทรวงการต่างประเทศ ในทุกช่วงการทำงาน หากข้าพเจ้ารู้สึกว่าจะเจออุปสรรคที่ไม่แน่ใจว่าจะแก้ไขอย่างไร ท่านปลัดวิทยาจะให้คำแนะนำแก่ข้าพเจ้าอย่างเหมาะสมทุกครั้ง และหากว่าท่านพอจะช่วยอย่างใดได้ ท่านจะช่วยข้าพเจ้าเสมอมา เพราะเหตุที่ความสัมพันธ์ที่มีต่อกันนั้น ข้าพเจ้าเห็นท่านเป็นเสมือนญาติผู้ใหญ่ หรือเหมือนพ่อหรือแม่ที่ข้าพเจ้าไม่เคยรู้สึกโกรธเคืองหากว่าท่านจะว่ากล่าวตักเตือน และท่านก็ว่ากล่าวเราด้วยความรักและเป็นห่วงเสมอมา ถึงท่านจะตัดสินใจเกษียณอายุราชการก่อนอายุ ๖๐ ปี และท่านได้ร่วมงานกับภาคเอกชนในฐานะที่ปรึกษา ฯลฯ แต่ข้าราชการที่เคยทำงานกับท่านที่กรุงวอชิงตัน ดี.ซี. ก็ยังไปไหว้ท่าน และพี่เบ็กบ่อยๆ ด้วยความเคารพรัก และสิ่งดีๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตการงานของข้าพเจ้านั้น ท่านวิทยาคือผู้มีพระคุณที่มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการนำทาง หล่อหลอมขัดเกลาให้ข้าพเจ้าได้มีพื้นฐานที่ดีในการรับราชการในกระทรวงการต่างประเทศ トラバจน ข้าพเจ้าทำงานในหน้าที่สุดท้ายในกระทรวงในตำแหน่งเอกอัครราชทูต ณ กรุงลิมา สาธารณรัฐเปรู ข้าพเจ้าก็ยังระลึกถึงความห่วงใยที่ท่านมีให้ข้าพเจ้าเสมอ ซึ่งข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณไว้ ณ ที่นี้

เกษณีย์ ผลานุวงศ์



จักร บุญ-หลง^{๑๔}

...ท่านวิทยาเป็นผู้มีพระคุณในทุกช่วงชีวิตของผม ท่านเป็นผู้บังคับบัญชาที่คอยดูแลเอาใจใส่ผู้ใต้บังคับบัญชา เป็นครูที่คอยพร่ำสอนศาสตร์การทูต และเป็นญาติผู้ใหญ่ที่มีแต่ความเมตตา ทั้งให้คำแนะนำในการดำรงชีวิต โดยเฉพาะในช่วงที่เกิดปัญหาชีวิต

ผมได้มีโอกาสพบกับท่านวิทยาและพี่เป็กเป็นครั้งแรกในช่วงที่ผมทำงานอยู่ที่สำนักงานปลัดกระทรวงในทีมงานเลขานุการท่านปลัดอาสา สารสิน ท่านอาสาได้ขอให้ผมไปดูแลท่านทูตวิทยา ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูต ณ กรุงบรัสเซลส์ และอยู่ระหว่างกลับมาราชการที่กรุงเทพฯ ยังจำได้ว่าท่านทูตวิทยาและพี่เป็กพบกับผมอย่างสุภาพ และให้เกียรติข้าราชการชั้นผู้น้อยอย่างผมเป็นอย่างยิ่ง นับเป็นความประทับใจเมื่อแรกพบ ตอนนั้นผมคิดในใจว่าใครก็ตามที่ได้เป็นลูกน้องของท่านทูตวิทยา น่าจะโชคดีเป็นที่สุด

^{๑๔} จักร บุญ-หลง เคยดำรงตำแหน่งกงสุลใหญ่ ณ นครลอสแอนเจลิส เอกอัครราชทูตประจำประเทศอิสราเอล นอร์เวย์ และเมียนมา





และแล้วโชคชะตาก็เข้าข้างผม เมื่อท่านรับตำแหน่งเอกอัครราชทูต ณ กรุงวอชิงตัน และผมมีโอกาสเป็นผู้ได้บังคับบัญชาของท่านที่นั่น ผมได้ทำงานภายใต้การกำกับดูแลสั่งสอนของท่านอย่างใกล้ชิด ผมได้เห็นวิธีการทำงานของท่านทั้งด้านวิชาการและบริหาร ท่านยังใส่ใจในรายละเอียดความเป็นอยู่ของข้าราชการและเจ้าหน้าที่สถานทูตทุกคน รวมทั้งสำนักงานอื่นๆ ในทีมประเทศไทยและครอบครัวด้วย

ผมได้เห็นการตัดสินใจของท่านวิทยาที่ยึดมั่นในหลักการ ไม่ลังเลที่จะให้ข้อเสนอแนะในสิ่งที่ถูกต้องและชอบด้วยเหตุผลแก่กระทรวงฯ และแก่บุคคลสำคัญของไทยที่มาเยือน หากเห็นว่าเป็นผลประโยชน์ของประเทศชาติ

ผมได้เรียนรู้งานด้านพิธีการทูต และทักษะการให้เกียรติผู้มาร่วมงานเลี้ยง หากมีการเลี้ยงอาหารที่ทำเนียบทูต ท่านทูตวิทยาจะมาดูแลการจัดโต๊ะอาหาร และการจัดที่นั่งด้วยตนเองเกือบทุกครั้ง ผมเคยถามท่านว่า เหตุใดท่านจึงจัดให้หัวหน้าสำนักงานทีมประเทศไทยที่มีอาวุโสค่อนข้างต่ำมานั่งใกล้กับแขกเกียรติยศ ท่านสอนว่าการจัดที่นั่งในโต๊ะอาหารเป็นทักษะที่สำคัญ การให้หัวหน้าสำนักงานทีมประเทศไทยมานั่งใกล้กับผู้บังคับบัญชาของเขา ซึ่งเป็นแขกเกียรติยศ จะทำให้หัวหน้าสำนักงานผู้นั้นมีความภูมิใจที่ได้นั่งใกล้กับนายของเขา และได้ยินด้วยตนเองเมื่อเจ้าภาพพูดถึงเขาด้วยความชื่นชม ซึ่งสร้างความภาคภูมิใจให้แก่ตัวเขา ในขณะเดียวกัน พี่เป็กก็จะกระทำเช่นเดียวกันกับคู่สมรสของแขกเกียรติยศ โดยให้การดูแลต้อนรับเป็นอย่างดี และเมื่อมีโอกาสก็จะกล่าวชื่นชมภริยาหัวหน้าสำนักงานทีมประเทศไทยกับภริยาแขกเกียรติยศเช่นกัน

ในช่วงที่มีเทศกาลการแข่งขันกีฬาที่สำคัญ ไม่ว่าจะเป็นอเมริกันฟุตบอล เทนนิส หรือกอล์ฟ ท่านจะชวนผมและเพื่อนร่วมงานให้ร่วมชมการถ่ายทอดโทรทัศน์ที่ห้องนั่งเล่นที่ทำเนียบ ท่านพูดคุยแลกเปลี่ยนทัศนะในเรื่องต่างๆ อย่างเป็นกันเอง โดยมีพี่เป็กคอยดูแลจัดหาเครื่องดื่มและของว่างให้พวกเราตลอดเวลาที่เรานั่งอยู่หน้าโทรทัศน์ และเมื่อชมการถ่ายทอดกีฬาจบแล้ว ท่านก็จะชวนรับประทานอาหารค่ำด้วย ซึ่งนับเป็นความกรุณาอย่างยิ่งแก่พวกเรา



ที่สถานทูต ณ กรุงวอชิงตัน ผมได้รับมอบหมายให้ทำงานด้านการเมือง รับผิดชอบความร่วมมือด้านยาเสพติดและผู้อพยพ ต่อมาท่านมอบหมายให้ผมรับหน้าที่หัวหน้าฝ่ายกงสุลแทนท่านที่ปรึกษา-พี่อู๋ เมาลานนท์ ด้วยเห็นว่าผมมีหน่วยก้านเหมาะสมในงานด้านนี้ ซึ่งเป็นการทำงานด้านกงสุลเป็นครั้งแรกของผม ทำให้ผมมีประสบการณ์และทัศนคติที่เป็นบวกในด้านงานกงสุล หรืองานดูแลช่วยเหลือคนไทย จนในที่สุดผมได้รับการแต่งตั้งเป็นอธิบดีกรมการกงสุลในเวลาต่อมา

หลังจากที่ท่านทูตได้ปฏิบัติหน้าที่ที่กรุงวอชิงตันครบ ๓ ปี ท่านได้เตรียมการที่จะลาออกจากราชการ แต่กลับได้รับการทาบทามจากท่านรัฐมนตรีอาสา สารสิน ให้มาร่วมงานกับท่านในตำแหน่งปลัดกระทรวงการต่างประเทศ หลังจากนั้น ๖ เดือน ผมก็ครบวาระประจำการ ย้ายกลับกระทรวงฯ ท่านปลัดวิทยาได้ขอให้ผมมาช่วยงานท่านในฐานะเลขานุการปลัดกระทรวง ซึ่งผมถือว่าเป็นโอกาสสำคัญที่สุดอีกครั้งหนึ่งในชีวิตราชการของผม หลังจากได้เห็นการทำงานของท่านมาแล้วที่กรุงวอชิงตัน ครั้งนี้ผมได้เห็นการทำงานอีกแง่มุมหนึ่งของท่านในตำแหน่งปลัดกระทรวง แม้จะเป็นเพียงช่วงระยะเวลาสั้นๆ เพียง ๑ ปี แต่ก็ถือว่าเป็น *intensive course* ที่มีคุณค่าอย่างยิ่ง



ในฐานะปลัดกระทรวงฯ วิทยายังคงยึดมั่นในหลักการ มีจิตวิญญาณของความเป็นครูที่สอนงานแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา ทั้งยังดูแลข้าราชการและครอบครัว แต่ครั้งนี้ท่านดูแลข้าราชการทั้งกระทรวงฯ จะเห็นได้จากการประชุมพิจารณาเลื่อนชั้นเลื่อนตำแหน่งซึ่งท่านได้วางแนวทางในการพิจารณา โดยมองถึงโอกาสความก้าวหน้าในอนาคตของข้าราชการแต่ละคน หากเป็นระดับ ๙ ที่ใกล้เกษียณ ไม่มีโอกาสได้ออกเป็นเอกอัครราชทูต ท่านจะมีนโยบายให้ได้เลื่อนระดับขึ้นเป็นเอกอัครราชทูตประจำกระทรวง (ระดับ ๑๐) เพื่อเป็นเกียรติประวัติในการรับราชการของเขา หากเป็นการโยกย้ายไปประจำการในต่างประเทศ นอกเหนือจากการพิจารณาความรู้ความสามารถของข้าราชการแล้ว ท่านจะคำนึงถึงครอบครัวของเขาเป็นส่วนประกอบ โดยท่านจะพิจารณาให้ข้าราชการที่มีบุตรได้ออกไปประจำการในประเทศที่บุตรสามารถไปเล่าเรียนต่อได้ เนื่องจากท่านให้ความสำคัญกับครอบครัวและการศึกษาของบุตรซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญของการดำรงชีวิตอย่างเป็นสุขของข้าราชการ

ภาพที่ติดตามผมจนทุกวันนี้ก็คือ เมื่อท่านลาออกจากตำแหน่งปลัดกระทรวง ในวันสุดท้ายของการรับราชการในกระทรวงการต่างประเทศ ขณะที่ท่านออกจากห้องทำงาน ชั้น ๕ กำลังจะเข้าลิฟท์ลงมายังชั้น ๑ เพื่อขึ้นรถยนต์กลับบ้าน ปรากฏว่ามีข้าราชการถือดอกไม้ยื่นรอส่งท่านเรียงรายตามบันไดตั้งแต่ชั้น ๕ จนถึงชั้น ๑ ท่านจึงเดินลงบันได รับไหว้ รับดอกไม้ รับคำร่ำลาจากข้าราชการ เหตุการณ์นี้มิได้มีการประกาศหรือนัดหมายกันไว้ล่วงหน้า แต่ข้าราชการทุกคนต้องการมาลาและรอส่งท่านด้วยความรัก ความผูกพัน และสำนึกในบุญคุณที่ท่านมีให้แก่พวกเขา เป็นความประทับใจที่ผมไม่เคยลืม

ทำสวนต้นไม้ก็เหมือนเลี้ยงลูก เลี้ยงเด็ก เลี้ยงผู้น้อย
 เมื่อเขาเจริญเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ เราก็จะภูมิใจกับผลงานของเรา
 ซึ่งขึ้นอยู่กับว่าเราต้องปลูกต้นไม้ในที่ที่เหมาะสม
 ได้แดด ได้ปุ๋ย จนเจริญงอกงาม เลี้ยงลูก เลี้ยงเด็ก เลี้ยงผู้น้อยอย่างไร
 และฉันใดกับต้นไม้ก็อย่างเดียวกันฉันนั้น



หลังจากที่ท่านวิทยาได้ลาออกจากราชการแล้ว ท่านสามารถแบ่งเวลาได้อย่างลงตัว ท่านได้ไปสัมผัสงานในภาคเอกชนซึ่งเป็นของใหม่ที่ท่านปรารถนาจะเรียนรู้ ท่านได้ทำงานกับองค์กรการกุศลเพื่อช่วยสังคม และกลับมาช่วยงานกระทรวงการต่างประเทศ โดยยังได้ใช้เวลากับครอบครัว เดินทางท่องเที่ยว ปลูกต้นไม้ และเขียนหนังสือเป็นงานอดิเรก

ผมยังจำได้ไม่ลืมที่ท่านอธิบายให้ผมฟังเสมอถึงการที่ท่านชอบและเพลิดเพลินกับการปลูกต้นไม้ สิ่งที่ท่านทำดูจะแตกต่างจากความนิยมของคนทั่วไป คือ ท่านไม่นิยมปลูกต้นไม้เป็นต้นๆ ให้มีระยะห่างจากกัน แต่ชอบที่จะทำเป็น “สวน” คือปลูกต้นไม้ขนาดชนิดทั้งไม้เล็กและไม้ใหญ่ ปลูกลักษณะใบดอกต่างกัน แต่ปลูกชิดกัน สลับสีสลับรูปพรรณกันไปใน “ร่อง” หรือที่ฝรั่งเรียกว่า “border” ให้เห็นเป็น “สวน” หรือเป็น “ป่า” แต่ที่สำคัญไปกว่านั้น ท่านยังให้ข้อคิดหรือปรัชญาของท่านด้วยว่า “ทำสวนต้นไม้ก็เหมือนเลี้ยงลูก เลี้ยงเด็ก เลี้ยงผู้น้อย เมื่อเขาเจริญเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ เราก็จะได้ภูมิใจกับผลงานของเรา ซึ่งขึ้นอยู่กับว่าเราต้องปลูกต้นไม้ไว้ในที่ที่เหมาะสม ได้แดด ได้น้ำ ได้ปุ๋ย จนเจริญงอกงาม เลี้ยงลูก เลี้ยงเด็ก เลี้ยงผู้น้อยอย่างไร และฉันใด กับต้นไม้ก็อย่างเดียวกันฉันนั้น”

นับตั้งแต่วันแรกที่ผมได้รู้จักกับท่านวิทยาจนถึงปัจจุบัน ผมถือว่าเป็นบุญของผมที่ได้เรียนรู้แบบอย่างวิธีการทำงาน การดำรงชีวิต และการดูแลครอบครัวจากท่าน ซึ่งยากที่จะไปหาเรียนจากที่อื่นได้ จากวันนั้นถึงวันนี้ ท่านวิทยาเป็นผู้บังคับบัญชาเป็นครู และเป็นญาติผู้ใหญ่ที่ผมและครอบครัวเคารพรักเสมอมา

จักร บุญ-หลง

๓ สิงหาคม ๒๕๖๕





ท่านปลัดวิทยามีความเป็นผู้นำและมี
จิตวิทยาในการปกครองสูง
ท่านส่งเสริมความรักสามัคคี
โดยถือว่าข้าราชการกระทรวง
การต่างประเทศทุกคน
เป็นทีมเดียวกัน

โบชิต จิตรไพบูรณ์^{๑๕}

...ผมโชคดีมีโอกาสดำรงตำแหน่งปลัดรวม 2 สมัย
ด้วยกัน สมัยแรกคือช่วงปี ๒๕๒๓ - ต้นปี ๒๕๒๕ ที่กรมเศรษฐกิจ
ซึ่งมีท่านเป็นอธิบดี และผมเป็นเลขานุการตรี สมัยที่ ๒ คือ
ช่วงปี ๒๕๒๗ - ต้นปี ๒๕๒๙ ที่สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุง
บรัสเซลส์ ซึ่งมีท่านเป็นเอกอัครราชทูตและผมเป็นเลขานุการโท
ผมได้เรียนรู้และประทับใจในวัตรปฏิบัติของท่านหลายประการ
กล่าวคือ

ประการแรก ท่านเป็นผู้ใหญ่ที่มีความรู้ความสามารถ
สูง มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักและยอมรับทั้งในกระทรวงฯ และนอก
กระทรวงฯ ที่กรมเศรษฐกิจและสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุง
บรัสเซลส์ ในยุคที่ท่านเป็นอธิบดีและเอกอัครราชทูตตามลำดับ
จึงมีผลงานโดดเด่นเป็นพิเศษ เพราะได้รับความร่วมมือจาก
ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ประการที่สอง การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ท่านไม่
ถือความคิดเห็นของตนเองเป็นใหญ่ แต่รับฟังความคิดเห็น
ของผู้อื่น รวมทั้งความคิดเห็นของข้าราชการชั้นผู้น้อยเสมอ

^{๑๕} โบชิต จิตรไพบูรณ์ เคยดำรงตำแหน่งกงสุลใหญ่ ณ นครคุนหมิง เมืองฉวนคูเวอร์ และเอกอัครราชทูตประจำประเทศเคนยา

แม้จะเป็นความคิดเห็นที่แตกต่างจากท่าน เทคนิคที่สำคัญอันหนึ่งคือ ท่านชอบจัดให้มีการประชุมกรรมและการประชุมระดมสมอง (brainstorming meeting) บ่อยๆ โดยเปิดโอกาสให้ทุกคนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันได้โดยเสรี เพื่อหาข้อยุติที่ดีที่สุด กรมเศรษฐกิจในยุคของท่านจึงมีบรรยากาศอบอุ่นทางวิชาการ มีการจับกลุ่มเพื่อถกเถียงและปรึกษาหารือเกี่ยวกับประเด็นหัวข้อเศรษฐกิจที่สำคัญอยู่เนืองๆ อาทิ GATT (ปัจจุบันยกฐานะเป็น WTO) UNCTAD, MFAs, WIPO, GSP ปัญหาการค้าข้าว มันสำปะหลัง ยางพารา ซึ่งเป็นสินค้าออกที่สำคัญของไทยในขณะนั้น และสถานการณ์น้ำมันในตลาดโลก ฯลฯ

ประการที่สาม รักลูกน้อง ให้ความเป็นกันเอง และเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ท่านเป็นนายที่รักลูกน้องและสนับสนุนให้ทุกคนมีโอกาสทำงานได้เต็มความสามารถ เพื่อความก้าวหน้าในหน้าที่การงานอย่างเต็มที่ นอกจากนั้น ท่านและพี่เป็กมีความสุขเป็นพิเศษเวลาได้พบปะพูดคุยกับบรรดาลูกน้อง

ดังจะเห็นได้ว่าในสมัยที่ท่านเป็นอธิบดีกรมเศรษฐกิจ ท่านมักจัดงานเลี้ยงอาหารค่ำในวันหยุดสุดสัปดาห์บ่อยๆ ที่สนามหญ้าหน้าบ้านท่าน (ขณะนั้นยังเป็นทีโล่งกว้าง) เพื่อให้พวกเราข้าราชการกรมเศรษฐกิจและครอบครัวรวมทั้งลูกเล็กเด็กแดงได้พบปะสังสรรค์กัน และเมื่อโอกาสอำนวย ท่านยังพาพวกเราไปเที่ยวสังสรรค์กันที่บ้านพักตากอากาศของท่านที่หัวหินอีกด้วย ในงานเลี้ยงสังสรรค์ทุกครั้งบรรยากาศเต็มไปด้วยความอบอุ่นสนุกสนาน ท่านและพี่เป็กจะทักทายและพูดคุยกับพวกเราอย่างเป็นกันเอง

สมัยที่ท่านเป็นเอกอัครราชทูต ณ กรุงบรัสเซลส์ มีคณะผู้แทนไทยทั้งภาครัฐและภาคเอกชนจาก กทม. เดินทางไปเจรจาเกี่ยวกับความร่วมมือทางเศรษฐกิจ การค้า การลงทุน และโครงการความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนากับประชาคมเศรษฐกิจยุโรป (EEC) ซึ่งปัจจุบันยกระดับเป็นสหภาพยุโรป (EU) และเบลเยียมจำนวนหลายคณะตลอดทั้งปี ท่านมักจัดงานเลี้ยงอาหารค่ำที่ทำเนียบ เพื่อเป็นเกียรติแก่คณะผู้แทนไทยเหล่านี้ และส่วนใหญ่มักเชิญข้าราชการสถานทูต ซึ่งรวมถึงข้าราชการสำนักงานที่ปรึกษาการพาณิชย์ และสำนักงานที่ปรึกษาศุลกากร





พร้อมครอบครัวเข้าร่วมด้วย นอกจากนั้น ยามเมื่อมีเวลาว่าง ท่านได้จัดงานเลี้ยงสังสรรค์เพื่อเป็นการพักผ่อนภายในหมู่ข้าราชการสถานทูตซึ่งรวมทั้งสำนักงานที่ปรึกษาการพาณิชย์ และ สำนักงานที่ปรึกษาศุลกากรพร้อมครอบครัวบ่อยๆ อีกด้วย ในงานดังกล่าว นอกจากการพูดคุยสรวลเสเฮฮาแล้ว ท่านทูตและพวกเราหลายคนมีโอกาสร่วมฟังเพลงอันไพเราะ ส่วนใหญ่เป็นเพลงร่วมสมัยของสุนทราภรณ์ เพลงโปรดที่ท่านทูตร้องบ่อยๆ คือ “หยาดเพชร” มีบางเพลงที่ท่านร้องเป็นเพลงเก่ามาก่อน ยุคสุนทราภรณ์ ซึ่งพวกเราไม่รู้จักและไม่เคยฟังมาก่อน และเนื้อเพลงมีความหมายดี

ท่านปลัดวิทยามีความเป็นผู้นำและมีจิตวิทยาในการปกครองสูง ท่านส่งเสริมความรักสามัคคีโดยถือว่าข้าราชการกระทรวงการต่างประเทศทุกคนเป็นทีมเดียวกัน ไม่มีการแบ่งพรรคแบ่งพวก ไม่ถือเขาถือเรา เอาใจเขามาใส่ใจเรา และ win-win approach ท่านจึงเป็นที่เคารพรักและยกย่องอย่างสูงจากข้าราชการทุกคนทุกกรมกอง ดังจะเห็นได้ว่าหลังจากท่านลาออกจากราชการก่อนเกษียณอายุราชการ พวกเราหลายคนได้แวะเวียนไปเยี่ยมเยียนและขอคำปรึกษาแนะนำจากท่านอยู่เนืองๆ และทุกปีในช่วงใกล้วันคล้ายวันเกิดของท่าน พวกเราชาวกระทรวงการต่างประเทศกลุ่มใหญ่จะขนัดไปกราบอวยพรวันคล้ายวันเกิดและวันขึ้นปีใหม่ที่บ้านพักของท่านเสมอ

โดยส่วนตัว ผมและครอบครัวได้รับความเมตตาจากท่านและพี่เป็กโดยตลอด กล่าวคือ ท่านเป็นประธานรดน้ำสังข์ในวันแต่งงานของผมกับต่ายที่โรงพยาบาลสงฆ์ เมื่อปี ๒๕๒๔ และในตอนค่ำของวันนั้น ท่านและพี่เป็กยังกรุณาไปร่วมงานเลี้ยงฉลองแต่งงานของเราอีกด้วย ต่อมา เมื่อ “ลูกหนู” ซึ่งเป็นลูกสาวคนเดียวของผมเกิดในปี ๒๕๒๗ ที่กรุงบรัสเซลส์ ตอนที่ท่านเป็นทูต ผมและต่ายภรรยาได้กราบเรียนขอให้ท่านตั้งชื่อลูกให้เพื่อเป็นสิริมงคล ท่านได้ขอทราบวัน เดือน ปีเกิด



และเวลาตกฟากของลูกหนูอย่างละเอียด เพื่อตั้งชื่อให้ถูกต้องตามตำรา โดยท่านได้ตั้งชื่อว่า “ภาษิณี” ซึ่งมีความหมายว่า “หญิงผู้มีคำพูดด้วยเมตตา” และมอบชื่อดังกล่าวไว้ในวันคล้ายวันเกิดของท่านในปีนั้น เราจึงถือว่าท่านและพี่เป็กเป็น “พ่อทูนหัว” และ “แม่ทูนหัว” ของภาษิณีตั้งแต่นั้น

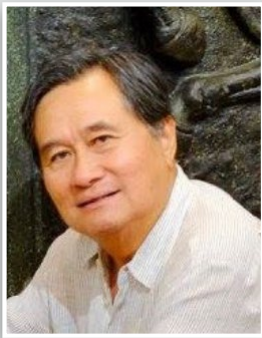
หลังจากพ้นประจำการจาก สอท. ณ กรุงบรัสเซลส์ ผมมิได้มีโอกาสดำเนินงานเป็นลูกน้องท่านอีกเลย แต่ทุกครั้งที่มีโอกาสพบท่าน ท่านได้กรุณาถามว่า “ลูกหนูเป็นไงบ้าง” เมื่อลูกหนูเข้าสู่พิธีแต่งงานกับนาย Philip McLeod ซึ่งเป็นชาวต่างชาติที่กัทม. ท่านได้กรุณาเป็นผู้กล่าวคำอวยพรเป็นภาษาอังกฤษให้กับคู่บ่าว-สาว ซึ่งสร้างความประทับใจให้กับครอบครัวและเพื่อนๆ ชาวต่างชาติของคู่บ่าว-สาวที่เดินทางมาร่วมงานด้วยเป็นอย่างยิ่ง

ตลอดจนถึงปัจจุบัน ทุกครั้งที่มีโอกาสพบท่านและพี่เป็ก ท่านทั้งสองยังคงให้ความเมตตาถามถึงสารทุกข์สุกดิบและการทำงานของลูกหนูและครอบครัว ตลอดจนให้คำแนะนำเกี่ยวกับการใช้ชีวิตที่กรุงลอนดอน ซึ่งนับเป็นพระคุณต่อครอบครัวของเราเป็นอย่างยิ่ง

ไพจิตร จิตร์ไพบูรณ์

๙ กรกฎาคม ๒๕๖๔





ท่านวิทยากรเป็นผู้บังคับบัญชา
ที่มีความรู้ความสามารถลึกซึ้ง
โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ด้านการทูต ภาษา
ความเป็นผู้นำองค์กร ความยุติธรรม
ความเมตตาต่อผู้ใต้บังคับบัญชา

โดมเดช บุนนาค^{๑๖}

...ในช่วงที่คุณวิทยากรเป็นอธิบดีกรมเศรษฐกิจ ผมเป็นเลขานุการโท กอง
สนเทศเศรษฐกิจและการค้า ปี ๒๕๒๐ - ๒๕๒๒ และช่วงที่คุณวิทยากรเป็นปลัด
กระทรวงซ้อนกับช่วงที่ผมเป็นผู้อำนวยการกองอเมริกา กรมการเมือง ตั้งแต่ปี
๒๕๓๓ - ๒๕๓๔ คุณวิทยากรเป็นผู้บังคับบัญชาที่ผมมีความเคารพและชื่นชม
อย่างสูงมากท่านหนึ่ง ทั้งในด้านราชการและส่วนตัว ในด้านราชการนั้น ท่านเป็นผู้
บังคับบัญชาที่มีความรู้ความสามารถลึกซึ้งโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ด้านการทูต ภาษา
ความเป็นผู้นำองค์กร ความยุติธรรม ความเมตตาต่อผู้ใต้บังคับบัญชา ในกรณีของ
ผมนั้น ผมยังจดจำได้ดีคือ เมื่อวันที่ผมและครอบครัวเดินทางไปรับหน้าที่เลขานุการโท
สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ เมื่อปี ๒๕๒๒ คุณวิทยากรได้กรุณาไปส่ง
ที่สนามบินดอนเมือง และอยู่รอจนพิธีการต่างๆ เรียบร้อยแล้ว ท่านจึงเดินทางกลับ

ในช่วงที่คุณวิทยากรเป็นอธิบดีและปลัดกระทรวง ผมมีโอกาสดำเนินงานร่วมกับท่านใน
ประเทศหลายโอกาสซึ่งท่านได้ให้ความเมตตาสอบถามเรื่องหน้าที่การงานและชีวิต
ครอบครัวด้วยความห่วงใยเสมอ

แม้ผมได้เกษียณราชการแล้ว คุณวิทยากรในสมัยที่ดำรงตำแหน่งประธานคณะ
กรรมการจัดหาและบริการดวงตาแห่งสภากาชาดไทย ยังคงมีความปรารถนาดีต่อผม
ให้ช่วยงานสาธารณกุศลด้วยการเป็นกรรมการในคณะกรรมการฯ จนถึงปัจจุบันนี้

ด้วยความเคารพรักและความผูกพัน ผมและครอบครัวได้เยี่ยมคารวะคุณ
วิทยากรอยู่เสมอ

^{๑๖} โดมเดช บุนนาค เคยดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูตประจำประเทศกัมพูชา ออสเตรเลีย และนอร์เวย์

ยุพดี บุณนาค^{๑๗}

โบ (บรรสาน บุณนาค) ได้ออกประจำการต่างประเทศครั้งแรก เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๒ โดยทางกระทรวงฯ ได้พิจารณาให้ไปที่ กรุงวอชิงตัน ดี.ซี. ตอนนั้นเรากียังถือว่ายังเด็กมาก เพิ่งแต่งงานและมีลูกคนแรก คือ “ดิ๋ว” เราได้เดินทางไปทั้งครอบครัว โดยที่ดิ๋วอายุเพียง ๖ เดือน เมื่อไปถึงเราได้รับการต้อนรับที่อบอุ่น ทั้งจากพี่ๆ ที่สถานเอกอัครราชทูตฯ และพี่ๆ จากสำนักงานอื่น



เราได้มีโอกาสได้ไปกราบรายงานตัวกับท่านทูตและภรรยาที่ทำเนียบเอกอัครราชทูต ครั้งแรกที่ได้พบท่านทั้งสองก็รู้สึกประทับใจอย่างยิ่ง รู้สึกได้ถึงความเมตตาและความ เป็นครูที่เราจะได้เรียนรู้จากนี้ไป

โบเคยพูดเสมอว่าการออกประจำนั้น ประเทศที่ได้ไปอยู่ไม่สำคัญเท่ากับท่านทูต ที่เราจะไปอยู่ด้วย เพราะเราจะมีความสุข ได้เรียนรู้ และได้รับประสบการณ์ดีๆ จาก ท่านทูต ซึ่งสำคัญยิ่งกว่า เพราะการผ่านแต่ละ Post นั้น เราจะต้องใช้เวลาอยู่ถึง ๔ ปี ถ้าเราได้อยู่กับท่านทูตที่มีคุณภาพ เราก็จะได้มีโอกาสเรียนรู้ได้อย่างเต็มที่

ตลอดเวลาที่เราได้เป็นลูกน้องของท่านทูตวิทยา เวชชาชีวะ ซึ่งเป็นเอกอัครราชทูต คนแรกของเรา โบได้เติบโตขึ้น ได้ติดตามท่านไปหลายแห่ง โบทำหน้าที่เป็นเลขานุการของท่าน โบได้เรียนรู้ทั้งเรื่องงานและการวางตัว การปฏิบัติตัวของนักการทูตที่ถูกต้องและสง่างาม เมื่ออยู่ใกล้ท่าน เราเหมือนได้เรียนรู้ตลอดเวลา เนื่องจากท่านมีความรู้มากมาย ท่านรู้สึก ซึ่งและถ่ายทอดความรู้ได้อย่างน่าฟัง น่าสนใจเสมอ

ส่วนตัวของดูเองก็ได้รู้จักใกล้ชิดกับพี่เป็ก คุณอรสา เวชชาชีวะ เป็นอย่างยิ่ง ดูจะ สังเกตการแต่งตัว การวางตัว การพูดจาของพี่เป็กเสมอ เพราะดูรู้สึกประทับใจ และเห็นว่า พี่เป็กเป็นผู้ที่วางตัวได้อย่างลงตัวที่สุด ท่านจะแต่งตัวสวย สง่างาม เหมาะสมแก่กาลเทศะ เสมอ การวางตัวและมารยาทในการเข้าสังคม ดูก็ได้ซึมซับมาตลอด และเห็นพี่เป็กเป็น ตัวอย่างของภรรยาทูตที่สมบูรณ์แบบที่สุด จนทุกวันนี้เมื่อดูได้มีโอกาสเจอพี่เป็กในโอกาส ต่างๆ ก็ยังเห็นพี่เป็กยังคงสวยสง่าและเป็นที่น่าเคารพอย่างยิ่งเสมอ

ในโอกาสที่ท่านปลัดวิทยา เวชชาชีวะ มีอายุ ๘๔ ปี พวกเราเหล่าลูกน้อง ที่เคารพนับถือท่านและพี่เป็ก ร่วมใจกันทำหนังสือให้ท่าน ดูรู้สึกภาคภูมิใจและดีใจที่พี่ๆ ได้กรุณานึกถึง ให้มีโอกาสได้ร่วมแสดงความกตัญญูต่อท่านปลัดวิทยา และพี่เป็ก ที่ผู้เคารพเป็นอย่างยิ่ง

^{๑๗} ยุพดี บุณนาค ภริยาบรรสาน บุณนาค อดีตเอกอัครราชทูตประจำประเทศโปแลนด์ สิงคโปร์ ญี่ปุ่น รองเลขาธิการ นายกรัฐมนตรี และที่ปรึกษานายกรัฐมนตรีในรัฐบาลพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา





ธีรกุล นิยม^{๑๔}

...ท่านปลัดวิทยา เวชชาชีวะ ถือเป็นต้นแบบที่ดีของ “ผู้ใหญ่” ทุกคนที่ได้สัมผัสท่านไม่ว่าจะด้วยในฐานะใดก็จะรับรู้ได้ถึงควมมีเมตตา ความยุติธรรม และความใส่ใจ สนใจ พิถีพิถันในทุกๆ เรื่อง ท่านเป็นคลังแห่งความรู้ และมีความจำ เกี่ยวกับเรื่องประวัติศาสตร์ เรื่องกระทรวงฯ และเพื่อนร่วมงาน อย่างยอดเยี่ยม รวมทั้งมีความทันสมัยรอบรู้เกี่ยวกับเหตุการณ์ปัจจุบัน เรียกว่าท่านเป็นผู้ใฝ่รู้อย่างไม่หยุดนิ่ง

ความใส่ใจในคนเป็นคุณสมบัติพิเศษของท่านปลัดวิทยา จะเห็นได้จากตอนช่วงท่านดำรงตำแหน่งปลัดกระทรวงฯ ท่านให้ความสนใจเรื่องบริหารบุคคลากรเป็นอย่างยิ่ง โดยยึดหลักการของการให้โอกาส สร้างความโปร่งใส ยุติธรรม ท่านใส่ใจตั้งแต่กระบวนการคัดเลือกบุคคลากรเข้ารับราชการ การโยกย้าย การเลื่อนระดับ การส่งเสริมสวัสดิการและสร้างขวัญกำลังใจของข้าราชการจวบจนเกษียณอายุ

^{๑๔} ธีรกุล นิยม เคยดำรงตำแหน่งปลัดกระทรวงการต่างประเทศ เอกอัครราชทูตประจำสาธารณรัฐเกาหลี นอร์เวย์ และสาธารณรัฐประชาชนจีน

ท่านให้ความสนใจเรื่องบริหารบุคลากรเป็นอย่างยิ่ง
โดยยึดหลักการของการให้โอกาส
สร้างความโปร่งใส ยุติธรรม.... การวางคนให้ถูกงาน...
ท่านรู้จักข้าราชการเป็นจำนวนมากอย่างลึกซึ้ง



ผมยังจำเหตุการณ์เกี่ยวกับการสอบสัมภาษณ์ ข้าราชการแรกเข้านอกสถานที่
ครั้งหนึ่งที่ผมได้มีโอกาสเข้าร่วม ท่านปลัดวิทยาได้ลงมากำหนดรูปแบบการสัมภาษณ์
อย่างละเอียด โดยให้มีการจำลองการประชุมอธิบดีโดยท่านทำหน้าที่เป็นประธาน
และให้อธิบดีที่เป็นกรรมการสอบสัมภาษณ์เข้าร่วมประชุมสถานการณ์จำลอง เพื่อ
เป็นการทดสอบความสามารถในการสรุปประเด็นและการจดบันทึกการประชุม
ของผู้สอบเข้าแข่งขัน ท่านได้ใช้เวลาอ่าน/ตรวจบันทึกการประชุมของผู้เข้าแข่งขัน
อย่างจริงจัง คืบนั้นผมจำได้ดีว่ากรรมการและผู้เกี่ยวข้องทุกคน ซึ่งรวมถึงผมด้วย
กว่าจะได้เข้านอนก็ตีสามกว่าแล้ว !

ท่านปลัดวิทยา ให้ความสำคัญกับการวางคนให้ถูกงาน ซึ่งท่านทำได้อย่างดียิ่ง
เพราะท่านใส่ใจคน รู้จักข้าราชการเป็นจำนวนมากอย่างลึกซึ้ง ทำให้รู้ถึงจุดด้อยจุดแข็ง
ของข้าราชการแต่ละคนได้อย่างดี ในการพิจารณาให้ข้าราชการออกไปประจำการ
ต่างประเทศ ท่านไม่ได้พิจารณาเฉพาะความสามารถและคุณสมบัติของข้าราชการ
เท่านั้น แต่ท่านพิจารณาคบคลุมไปถึงสภาพแวดล้อมของประเทศนั้นๆ ว่าจะ
เหมาะสมกับครอบครัวของข้าราชการอย่างไรหรือไม่ อาทิ เรื่องโรงเรียน สถานพยาบาล
 ฯลฯ ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญสำหรับข้าราชการที่บุตรยังอยู่ในวัยเด็กและสมาชิกครอบครัว
มีโรคประจำตัว ฯลฯ ในขณะที่ท่านสนับสนุนคนหนุ่มสาวไฟแรงและมีความสามารถ
แต่ก็ไม่ละทิ้ง “คนรุ่นเก่า” ซึ่งไม่ได้มีโอกาสหรือต้นทุนมากนัก แต่ปฏิบัติงานด้วยความ
ตั้งใจ อุตสาหะ ท่านก็ได้สนับสนุนข้าราชการเหล่านั้นให้มีความเจริญก้าวหน้าและ
ดำรงตำแหน่งที่เหมาะสม ดังนั้นแม้ท่านจะพ้นจากราชการไปเกือบ ๓๐ ปีแล้ว ก็ยัง
เป็นที่รักเคารพของข้าราชการรุ่นหลังที่ได้มีโอกาสสัมผัสและร่วมงานกับท่าน

ธีรกุล นิยม





บุษบา บุญนาค^{๑๙}

...ก่อนไปเป็นลูกน้องท่านที่ สอท. ณ กรุงวอชิงตัน ได้พบปะท่านหลายครั้ง ซึ่งท่านจะพูดคุยด้วยอย่างเป็นกันเอง จำขึ้นใจได้ว่าท่านสอนว่า post ที่เหมาะสำหรับข้าราชการแรกเข้า คือสถานทูตในประเทศอาเซียน เพราะจะได้มีโอกาสเรียนรู้งานหลากหลาย ซึ่งก็ได้จำมาบอกเล่าให้เพื่อนข้าราชการรุ่นน้องฟังเป็นข้อคิดตลอด

ช่วงที่ท่านเป็นเอกอัครราชทูตที่กรุงวอชิงตัน ก็ได้ทำงานและเรียนรู้การทำงานของท่านมากยิ่งขึ้น ท่านเป็นคนมีระเบียบวินัย การแต่งตัวของท่านก็เนี้ยบอยู่เสมอ บางครั้งท่านเห็นการแต่งตัว เช่น ใส่รองเท้าผ้าใบเดินในที่ทำงาน ท่านก็จะตักเตือนว่าไม่เหมาะสมและเป็นการไม่ให้เกิดเกียรติต่อสถานที่ราชการ

ท่านมีความจำในเรื่องชื่อของบุคคลในครอบครัวของข้าราชการสถานทูตและสำนักงานต่างๆ ได้เป็นอย่างดี ซึ่งสร้างความประทับใจให้กับผู้ที่ท่านทักทายและถามไถ่ถึงเป็นอย่างมาก

ท่านให้ความเมตตาแก่ข้าราชการทุกระดับชั้น จำได้ว่าเมื่อท่านทราบว่าเจ้าหน้าที่คอมพิวเตอร์ของสถานทูตจะแต่งงาน ท่านก็กรุณาให้จัดงานที่ทำเนียบทูตด้วยความเต็มใจ สร้างความประทับใจให้กับเจ้าหน้าที่ผู้นั้นและครอบครัวพร้อมแขกที่ได้รับเชิญเป็นอย่างมาก

ปัจจุบันท่านก็ยังคงให้ความรักและความเมตตาต่อผู้ที่เคยร่วมงานกับท่านอยู่ อย่างสม่ำเสมอไม่เสื่อมคลาย

บุษบา บุญนาค

๗ กรกฎาคม ๒๕๖๕

^{๑๙} บุษบา บุญนาค เคยดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูตประจำประเทศฟิลิปปินส์ ชิลี และสเปน



ปกศักดิ์ นิลอุบล^{๒๐}

...๑) จำได้ว่าหลังจากกลับจากประจำการที่กรุงเทพมหานคร ในกลางปี พ.ศ. ๒๕๒๓ และได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่เป็นเจ้าหน้าที่โต๊ะเวียดนาม กรมการเมืองอีกคำรบหนึ่งนั้น ผู้เขียนได้รับโอกาสให้เข้าร่วมการประชุมคณะกรรมการพิจารณาการบินผ่านน่านฟ้าไทยแบบไม่ประจำของเครื่องบินต่างชาติซึ่งมีอธิบดีกรมเศรษฐกิจเป็นประธาน (ตำแหน่งที่ท่านปลัดวิทยาดำรงอยู่ในขณะนั้น) ผู้เขียนจึงได้สัมผัสการทำงานกับท่านปลัดเป็นครั้งแรก และสิ่งที่ยังประทับใจในความสุชุมคัมภีรภาพของวิธีคิดและระบบการทำงานอย่างรอบคอบของท่านจนถึงทุกวันนี้ คือ การที่ท่านให้เกียรติสอบถามความเห็นของผู้แทนแต่ละหน่วยงานที่เข้าร่วมประชุมอย่างครบถ้วนในแต่ละหัวข้อการประชุม ไม่ว่าจะเป็นระดับใดก็ตาม เพื่อนำไปประกอบการพิจารณาให้มีประสิทธิผลมากที่สุด

ผู้เขียนได้มีโอกาสเข้าร่วมประชุมดังกล่าวกับท่านอีกราว ๓ - ๔ ครั้ง ก่อนที่ท่านจะเดินทางไปรับหน้าที่เอกอัครราชทูต ณ กรุงฮอนดัว

^{๒๐} ปกศักดิ์ นิลอุบล เคยดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการกองการเจ้าหน้าที่และฝึกอบรม เอกอัครราชทูตประจำประเทศเมียนมา และสวีเดน



ท่านมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี อบอุ่น และมีสุนทรียภาพทางความคิด
ระคนกับความเพียบพร้อมในการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
นับเป็นคุณสมบัติที่หาได้ยาก และถือเป็นทวิคุณ
ในการเป็นกุญแจสำคัญเพื่อสร้างมิตร



๒) ในราวปลายเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๕๒๗ ท่านปลัดได้ย้ายจากกรุง
ออกตาวาไปดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูต ณ กรุงบรัสเซลส์ ส่วนผู้เขียนนั้น ชะตา
ชีวิตได้ลิขิตให้ได้ไปประจำการที่นั่นอยู่แล้วและได้ร่วมทำงานกับท่านอีกราว ๓ ปี
เศษ ซึ่งนับว่าเป็นโชคดียิ่งไม่คาดฝันของผู้เขียนที่มีท่านเป็นผู้บังคับบัญชา
ที่ปราดเปรื่อง ทำให้เห็นว่าแม้ท่านจะเรียนจบด้านกฎหมายมาก่อนก็ตาม แต่โดยที่
ท่านเป็นผู้รักการอ่านหนังสือมาตั้งแต่เยาว์วัย ท่านจึงให้ความสนใจในด้านอื่นๆ
ด้วยอย่างทั่วถึงและรอบรู้ในรอบด้าน สามารถถ่ายทอดประศาสตร์องค์ความรู้
ประสบการณ์ต่างๆ เกี่ยวกับศาสตร์ทางการทูตในภาคปฏิบัติให้แก่ผู้ใต้บังคับ
บัญชาเป็นอย่างดี ท่านปลัดจึงเปรียบเสมือนกับเป็นปรมาจารย์ทางการทูตสำหรับ
พวกเรา “ชาวบรัสเซลส์” ในขณะนั้น

ท่านมักจะเล่าให้ฟังว่า ท่านสนใจอ่านศึกษาชีวประวัติของบุคคลต่างๆ ทั้งไทย
และต่างชาติอยู่เป็นเนืองนิจ เพื่อที่จะเรียนรู้เรื่องราวของสภาพสังคมนั้นๆ ผ่านการ
ใช้ชีวิตของบุคคลดังกล่าว และผู้เขียนมีความเห็นด้วยว่าหนึ่งในพรสวรรค์ของท่าน
ได้แก่ พรสวรรค์ในการ “เข้าถึง” การทำความรู้จักคนอื่นได้อย่างลึกซึ้ง โดยเฉพาะ
การสังเกตภาษากายของคู่สนทนา กอปรกับการที่ท่านมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี อบอุ่น
และมีสุนทรียภาพทางความคิด ระคนกับความเพียบพร้อมในการรับฟังความคิดเห็น
ของผู้อื่น นับเป็นคุณสมบัติที่หาได้ยาก และถือเป็นทวิคุณในการเป็นกุญแจสำคัญ
เพื่อสร้างมิตร ทำให้ท่านมีเพื่อนที่ถาวรไว้ซึ่งมิตรภาพที่ยั่งยืน และคนรู้จักมากมายที่
ให้ความเคารพนับถือ

และอีกหนึ่งในพรสวรรค์ของท่านปลัด ที่จะลืมกล่าวเสียไม่ได้ ได้แก่พรสวรรค์ด้านภาษา โดยเฉพาะภาษาฝรั่งเศสซึ่งท่านมีทักษะในการพูดจาสื่อสารได้อย่างคล่องแคล่ว แดกฉาน อันเหมาะกับโพสต์ที่ท่านเคยประจำการอย่างออตตาวาหรือบรัสเซลล์ ทั้งๆ ที่ในวัยที่เป็นนักศึกษา ก่อนจะเข้ามหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ท่านได้ไปใช้ชีวิตเรียนภาษาของ Molière ที่สวิตเซอร์แลนด์ในช่วงเวลาสั้นๆ เพียงไม่ถึง ๑ ปีก็ตาม

ท่านปลัดได้ย้ายกลับเข้ากระทรวงฯ อีกครั้งหนึ่งในราวปลายปี พ.ศ. ๒๕๓๓ โดยดำรงตำแหน่งปลัดกระทรวงฯ ในขณะที่ผู้เขียนเป็นผู้อำนวยการกองการเจ้าหน้าที่ และฝึกอบรมเป็นปีที่สอง ท่านได้ให้ความสนใจและไว้วางใจแก่ผู้เขียนเสมอมา และบ่อยครั้ง ท่านมักจะ “เรียกใช้งาน” ผู้เขียน ยามต้องการทราบประวัติและข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับตัวบุคคล โดยเฉพาะเมื่อใกล้ฤดูการโยกย้ายข้าราชการระดับสูงของกระทรวงฯ

ปกศักดิ์ นิลอุบล

อดีตเอกอัครราชทูตประจำพม่าและสวีเดน

๑๘ กรกฎาคม ๒๕๖๕





ประดาป พิบูลสงคราม^{๒๑}

...ท่านปลัดวิทยา เวชชาชีวะ เป็นผู้บังคับบัญชาโดยตรงเพียงช่วงสั้นๆ เมื่อปี ๒๕๓๑/๓๒ ก่อนผมครบวาระที่ สอท. ณ กรุงวอชิงตัน ท่านเป็นรุ่นผู้ใหญ่ที่ผมได้มีโอกาสสัมผัสตั้งแต่เข้ากระทรวงใหม่ๆ เป็นรุ่นพี่ของคุณอาผม (นิตย พิบูลสงคราม) ซึ่งพูดถึงบ่อย กลุ่มในกระทรวงที่ท่านใกล้ชิดมีท่านอาสา สารสิน, ท่านทูตโกศล สนิธวานนท์ (อธิบดีผม) ท่านเกรียงศักดิ์ ศรีมงคล (ทูตผมที่กรุงไคโร) ม.ล.พีระพงศ์ เกษมศรี และท่านทูตมนัสพาสน์ ชูโต (สมัยเป็นหัวหน้ากองวิทยุเอเชียเสรี จัดให้พวกเราไปอ่านข่าวที่วิทยุเอเชียเสรี) ท่านเป็นผู้ใหญ่ที่เป็นกันเอง วาจาไพเราะสุภาพเสมอ ผมได้ยินได้เห็นฝีมือและผลงานของท่านหลายครั้งผ่านคุณอนาณีย์ ซึ่งชื่นชมและรู้จักท่านปลัดวิทยาอย่างดี

ท่านปลัดวิทยาเป็นนักการทูตวิชาการ ภาษาอังกฤษเก่งมาก ความจำเป็นเลิศยิ่งเกี่ยวกับใครเป็นใคร หลักคิดที่ผมได้เรียนรู้และนำไปปฏิบัติในการทำงานมีหลายประการ แต่ที่ฝังใจคือ “rationalization” การวิเคราะห์เพื่อหาเหตุผลและคำตอบ ครั้งแรกได้ยืันท่านใช้กับนโยบายของท่านรัฐมนตรีชาติชาย ชุณหะวัณ ซึ่งมีวิสัยทัศน์และความคิดริเริ่มที่สำคัญ แต่ก็ไม่ง่ายนักที่จะ

^{๒๑} ประดาป พิบูลสงคราม เคยดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูตประจำประเทศยังการี สวิตเซอร์แลนด์ นครรัฐวาติกัน และอิตาลี

หากคำว่า “เสมอเสมอ” อยู่นำมาใช้กับบุคคลของผู้อื่นได้
ท่านปลัดวิทยาไม่เคยเปลี่ยน ตั้งแต่เมื่อผมเข้ากระทรวงฯ
จนถึงทุกวันนี้ และวันที่ ๓๑ ธันวาคม ก็ยังเป็นวันสำคัญ
ของท่านกับพวกเราเสมอ



เข้าถึงจิตใจและกระบวนการตัดสินใจ แต่ทุกนโยบายด้านการต่างประเทศต้องอธิบาย
ได้อย่างชัดเจน และท่านปลัดวิทยาสามารถ rationalize หาข้อสรุปให้ได้เสมอ

นักการทูตมีทักษะด้านภาษาเป็นอาวุธ ชัดความสามารถภาษาอังกฤษของท่าน
ท่านปลัดวิทยาเป็นที่ยอมรับกันในกระทรวง เมื่อท่านไปรับหน้าที่เอกอัครราชทูต
ที่สหรัฐอเมริกา ผมก็มีความกังวลเป็นธรรมดาว่าจะทำงานได้ถึงมาตรฐานหรือไม่
เสนอร่างรายงานครั้งแรก ใจก็จดจ่อว่าจะผ่านเกณฑ์ไหม อย่างไรก็ดี ท่านทูตวิทยา
มีจิตวิทยาสูง เป็นผู้บังคับบัญชาที่ช่วยส่งเสริมให้ลูกน้องมีความเชื่อมั่น ร่างรายงาน
ที่ท่านพิจารณาแล้วส่งกลับลงมายังจำหน้าตาได้ เนื้อหาสาระส่วนไหนที่ขาดความ
ชัดเจนท่านก็ตั้งคำถามให้ขยายความ ร่างหนังสือภาษาอังกฤษที่ไวยากรณ์และ
สำนวนไม่ถูกต้องท่านจะไม่ปล่อยให้ออกไป

ที่สถานทูต ผมได้เรียนรู้แบบฉบับการเป็นหัวหน้าสำนักงาน การเป็นผู้บังคับ
บัญชา ได้เห็นการปฏิบัติหน้าที่ของท่านทูตวิทยาที่มีความสมดุล ไม่ workaholic
ไม่หย่อนยาน ถึงเวลาทำงานทุ่มเทเต็มที่ เมื่อหมดภารกิจก็หันไปให้เวลากับเรื่อง
อื่นๆ ที่สร้างสีสันให้กับชีวิต สิ่งดีๆ ที่ท่านทูตรุ่นก่อนๆ ได้วางกรอบไว้ ท่านทูตวิทยา
ก็สนับสนุนสานต่อ การดำเนินงานของ lobbying team เดินหน้าต่อและเสริมสร้าง
พลวัตแข็งแกร่งขึ้น ท่านทูตเป็นหัวหน้าทีมประเทศไทยที่แข่งขัน กระชับเครือข่ายกับ
ฝ่ายบริหาร สภาองค์กร นักวิชาการ สื่อมวลชน กลุ่มผู้นำทางความคิดเห็น รวมทั้ง
กงสุลกิตติมศักดิ์ ทั้งนี้ ภายใต้ความสัมพันธ์ทวิภาคีในบริบทใหม่เนื่องจากสงคราม
เย็นใกล้ยุติลง ภัยคุกคามความมั่นคงและผลประโยชน์ของไทยปรับเปลี่ยนจากการ
ต่อสู้ลัทธิคอมมิวนิสต์เป็นภัยทางเศรษฐกิจจากประเทศคู่แข่งทั้งมิตรและอริ และที่
หนักขึ้นจากสหรัฐอเมริกาด้วยมาตรการกีดกันทางการค้าอย่างต่อเนื่อง และวิกฤติทางการเงิน
ต้มยำกุ้งในที่สุด





ท่านทูตวิทยาเป็นผู้นำซึ่งควบคุมอารมณ์ได้ชั้นเลิศ ไม่เคยเห็นท่านดูหรือโกรธใคร ครั้งหนึ่ง ผมได้รับมอบให้เป็นชุดล่วงหน้าไปเมืองบอสตันเพื่อจัดเตรียมโลจิสติกส์จัดหารถและที่พักสำหรับท่านรัฐมนตรีสิทธิ เสาศิลา และคณะ ทุกอย่างราบรื่นตามแผนที่เตรียมการ ได้นัดขบวนรถให้มาพบกันที่โรงแรม แต่เมื่อถึงเช้าวันที่ต้องไปรับคณะ สิ่งที่ไม่คาดก็เกิดขึ้นคือขบวนรถไม่มาตามนัด รอจนถึงวินาทีสุดท้ายก็ยังไม่มียี่แวว ผมจึงตัดสินใจไปตายเอาดาบหน้า จับแท็กซี่ไปสนามบิน เมื่อถึงก็รีบจ้างแท็กซี่แถวนั้นตั้งขบวนไว้ รอด้วยใจระทึกและเตรียมว่าจะรายงานท่านทูตอย่างไร ไม่ทันไรคณะก็ลงมาจากบันไดเลื่อน ผมก็เดินปรี๊ดตรงไปยังท่านทูต กระซิบถึงปัญหาและเสนอทางออกให้ทราบ ท่านฟังด้วยอารมณ์นิ่งมาก ดูปกติเหมือนไม่มีอะไรเกิดขึ้น ผมมีโอกาสนี้แจ้งรายละเอียดให้ทราบภายหลัง ท่านก็ฟังโดยไม่มีอารมณ์ขุ่นเคือง นับเป็นบทเรียนที่มีคุณค่าและประทับใจมาก ท่านทูตเคยปรารภว่าบางคนแม้ว่าจะพยายามทำอย่างดีที่สุดแค่ไหน แต่มักประสบปัญหาที่คาดการณ์ไม่ได้ หลังจากเหตุการณ์วันนั้น สังเกตได้ว่าท่านทูตไม่มอบงานด้าน logistic ให้ผมทำอีกเลย แม้กระทั่งการรับเสด็จ ผมจะเป็นกองหลังอยู่ที่สถานทูตเสมอ



การเพิ่มพูนความความสัมพันธ์กับชุมชนไทยเป็นอีกงานหลักของสถานทูต รวมทั้งการคุ้มครองดูแลคนไทยในต่างประเทศ และผลักดันผลประโยชน์ของประเทศด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การประชาสัมพันธ์ แม้กระทั่งการเมือง เนื่องจากชุมชนไทยสามารถออกเสียงเลือกตั้งผู้นำฝ่ายบริหารและรัฐสภาทั้งระดับชาติและท้องถิ่น เรื่องนี้ท่านทูตวิทยาเน้นให้ความสำคัญเสมอ และในปี ๒๕๓๑ สถานทูตได้โอกาสทองในการกระชับสายสัมพันธ์ให้ใกล้ชิดมากขึ้น ปีนั้นคุณภรณ์ทิพย์ นาคหิรัญกนก ได้รับเลือกเป็นนางงามจักรวาลคนที่ ๓๗ หรือเป็นนางงามจักรวาลคนที่ ๒ สำหรับประเทศไทย หลังคุณอาภัสรา หงสกุล เมื่อสองทศวรรษก่อนหน้า สร้างความประทับใจและภาคภูมิใจให้แก่คนไทย การประกวดมีผู้ชมกว่า ๕๐๐ ล้านคนในกว่า ๑๙๐ ประเทศ

นับว่าได้ช่วยสร้างภาพลักษณ์ที่ดีงามให้ไทยบนเวทีโลกอีกด้วย ท่านทูตวิทยาได้มอบหมายให้ผมประสานกับองค์กร Miss Universe เชิญคุณภรณ์ทิพย์ไปเยี่ยมเยียนชุมชนไทยที่กรุงวอชิงตัน ดี.ซี. จัดงานเลี้ยงรับรองแสดงความยินดี ตลอดจนจัดให้สัมภาษณ์วิทยุ Voice of America กระจายเสียงให้คนไทยได้รับฟัง และต้องขึ้นชมในบุคลิกภาพที่สง่างาม นิมνωล และท่วงท่าการพูดอย่างชาญฉลาดของคุณภรณ์ทิพย์ สัมกับที่ท่านรัฐมนตรี พลอากาศเอก สิทธิ เศวตศิลา แต่งตั้งให้เป็น Goodwill Ambassador for Thailand

ข้อคิดที่ได้เรียนรู้จากท่านปลัดวิทยา ซึ่งมีผลต่อจิตใจและเป็นสิ่งที่ข้าราชการกระทรวงบัวแก้วควรตระหนัก คือ เรื่องการเลื่อนระดับหรือตำแหน่ง ซึ่งในระดับชั้นผู้น้อย เราอาจมีสิทธิมีเสียงได้บ้าง แต่พอตำแหน่งหน้าที่สูงขึ้นถึงระดับหนึ่งแล้ว การเลื่อนระดับหรือตำแหน่งสูงนั้นอยู่นอกเหนือการควบคุมของเรา

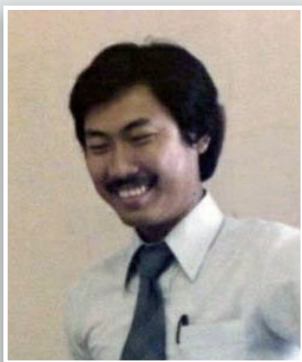
ทำงานกับท่านทูตวิทยาสงอกและสบายใจ สถานทูตเหมือนครอบครัวใหญ่ ท่านมีบุตร ๓ คน พวกเราก็มีลูกเล็กๆ หากโอกาสอำนวย ท่านจะชวนพวกเราไปสังสรรค์ที่ทำเนียบ ณ ห้องใต้ถุนอันลือชื่อมาตั้งแต่สมัยท่านทูตพจน์ สารสิน และท่านทูตทุกท่าน หลังจากนั้นได้รักษาประเพณีเรื่อยมา สำหรับท่านทูตวิทยา highlight คือ วันที่ ๓๐ ธันวาคม ซึ่งเป็นวันเกิดของท่าน และเราจะฉลองวันส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่ และวันเกิดของท่าน

หากคำว่า “สม่ำเสมอ” ผู้น้อยนำมาใช้กับบุคลิกของผู้ใหญ่ได้ ท่านปลัดวิทยาไม่เคยเปลี่ยนแปลงตั้งแต่เมื่อผมเข้ากระทรวงฯ จนถึงทุกวันนี้ และวันที่ ๓๐ ธันวาคม ก็ยังเป็นวันสำคัญของท่านกับพวกเราเสมอ

ประดาป พิบูลสงคราม

๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๔





สิ่งที่ผมประทับใจมากที่สุด
ก็คือ ท่านเป็นผู้ที่มี
ความจำเป็นเลิศ

เปี่ยมศักดิ์ มลิทจินดา^{๒๒}

เมื่อพูดถึงท่านปลัดวิทยา ผมจะนึกถึงลักษณะประจำตัวของท่านหลายอย่าง เช่นความสามารถ คือทั้งปราดเปรื่องและทั้งสง่า ความสุภาพ ความสามารถในการตัดสินใจเรื่องสำคัญ ฯลฯ แต่สิ่งที่ผมประทับใจมากที่สุดก็คือ ท่านเป็นผู้ที่มีความจำเป็นเลิศ

ผมได้เข้ากระทรวงการต่างประเทศในกลางปี ๒๕๒๐ และทำงานที่กรมเศรษฐกิจเป็นแห่งแรก เมื่อผมทำงานได้ประมาณสองปี ก็มีการโยกย้ายอธิบดีตามวาระ และได้ต้อนรับอธิบดีกรมเศรษฐกิจคนใหม่ชื่อวิทยา เวชชาชีวะ ทุกครั้งที่ผมได้พบท่าน ผมก็รู้สึกว่าคุณเป็นคนที่ยิ้มแย้มแจ่มใส มีอัธยาศัยไมตรี สำนึกงานการกระจำ และตลอดระยะเวลาการทำงาน ผมสังเกตได้ว่าท่านอธิบดีฯ สามารถทำความเข้าใจกับประเด็นต่างๆ ได้อย่างแม่นยำ รวมทั้งมีเกร็ดความรู้เรื่องงานและความรู้รอบตัวมากมาย สิ่งนี้ย่อมเกิดมาจากการมีความจำที่ดีโดยรวมแล้วทุกคนทำงานกันอย่างมีความสุขและสบายใจ อีกทั้งข้อคิดที่ได้เรียนรู้และเห็นแบบอย่างของข้าราชการและผู้เป็นนายที่ดีอย่างท่านอธิบดีวิทยา เวชชาชีวะ

นอกจากท่านอธิบดีฯ จะสนิทสนมกับลูกน้องในที่ทำงานแล้ว ท่านยังเปิดบ้านเลี้ยงข้าวเย็น โดยเชิญคู่สมรสและบุตรด้วย ทำให้นายและลูกน้องทุกคนต่างฝ่ายต่างก็ได้รู้จักสมาชิกในครอบครัวของ

^{๒๒} เปี่ยมศักดิ์ มลิทจินดา รองประธานสถาบันวิจัยจุฬาภรณ์ ฝ่ายวิเทศสัมพันธ์ เคยดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูตประจำอิตาลี และสาธารณรัฐประชาชนจีน

กันและกัน หลังจากนั้นเมื่อพบกันในที่ทำงาน ท่านก็จะถามทุกข์สุขของครอบครัว ด้วยเสมอ โดยเอ่ยนามภริยาและบุตรของผมได้ทุกคน ผมได้คุยเรื่องนี้กับเพื่อนๆ ร่วมงาน ต่างก็บอกว่าท่านอธิบดีย่ จำชื่อภริยาและบุตรของเขาได้เช่นกัน เราได้ข้อสรุปร่วมกันว่าท่านอธิบดีวิทยาฯ มีความจำที่ดีมาก

ตอนที่ผมได้โยกย้ายออกไปประจำการในต่างประเทศครั้งที่สอง (ปี ๒๕๓๑ - ๒๕๓๔) ผมประจำอยู่คณะทูตถาวรไทยประจำสหประชาชาติ ณ นครนิวยอร์ก ท่านวิทยาดำรงตำแหน่งเป็นเอกอัครราชทูตประจำสหรัฐอเมริกา และก็มีงานที่ท่านทูตวิทยาจะต้องเดินทางจากกรุงวอชิงตันมานครนิวยอร์กอยู่หลายครั้ง ทุกครั้งที่พบกับผม ท่านก็จะถามทุกข์สุขของครอบครัวผม โดยเรียกชื่อภริยาและบุตรของผมได้เหมือนเดิม

เมื่อต้นเดือนมกราคม ๒๕๖๔ ลูกน้องเก่าของท่านได้ไปกราบสวัสดีปีใหม่ที่บ้านของท่าน และระหว่างการสนทนา ท่านปลัดได้บอกผมว่านามสกุล “มิลินทจินดา” ซึ่งเป็นนามสกุลของผม เป็นนามสกุลที่รัชกาลที่ ๖ พระราชทานให้แก่คนในครอบครัวชื่อ “ผึ่ง” หรือ “พิ่ง” ข้อมูลนี้เป็นข้อมูลใหม่สำหรับผม ท่านปลัดวิทยาคงเห็นผมทำหน้าตางงงวย ท่านจึงไปหยิบหนังสือ “ทะเบียนนามสกุลที่ได้ให้ไป” และเปิดดูก็พบว่านามสกุลมิลินทจินดา ผู้ขอชื่อนายวุฒิ ซึ่งเป็นลุงของผม ทวดชื่อ พระยาอินทราทิตย์ (ผึ่ง) จริงอย่างที่ท่านปลัดวิทยากล่าวไว้ไม่มีผิด นอกจากนั้นยังมีนามสกุลที่ขึ้นต้นด้วย “มิลิน” (เช่นมิลินทคุปต์ มิลินทาทู เป็นต้น) อยู่ ๒๒ ครอบครัว และทั้ง ๒๒ ครอบครัวนั้นมีข้อมูลระบุไว้ด้วยว่ามีบิดาหรือปู่หรือทวดชื่อผึ่งหรือพิ่งทั้งหมด ท่านผู้อ่านคงจะแปลกใจเช่นเดียวกันใช่ไหมครับ ที่หนังสือเล่มนั้นรวบรวมนามสกุลพระราชทานทั้งหมดเป็นร้อยๆ นามสกุล และลูกน้องท่านก็มีมากมาย แต่ท่านสามารถจำได้ว่าผมมีนามสกุลว่าอะไร เป็นนามสกุลพระราชทานหรือไม่ และยิ่งกว่านั้นนามสกุลนี้ยังมีความเกี่ยวข้องกับบุคคลในครอบครัวชื่ออะไร

สิ่งเหล่านี้คือสิ่งที่ทำให้ผมนึกถึงท่านปลัดวิทยาผู้มีความจำเป็นเลิศและในโอกาสที่ท่านปลัดวิทยามีอายุครบ ๘๔ ปีขอให้ท่านห้อมล้อมไปด้วยญาติมิตรและผู้คนที่รักใคร่พบพานแต่สิ่งที่ดีๆ มีสุขภาพดี สมหวังตามเป้าหมายที่ตั้งใจไว้ทุกประการ และมีความสุขมากๆ สุขสันต์วันเกิดนะครับ

เปี่ยมศักดิ์ มิลินทจินดา





ท่านปลัดวิทยา
จึงเป็นแบบอย่างของพวกเรา
ในการดำรงตนอย่างมีศักดิ์ศรี
และมีคุณค่า

พรประไพ กาญจนรินทร์^{๒๓}

...ท่านปลัดวิทยา เวชชาชีวะ เป็นผู้บังคับบัญชาคนแรกของดิฉันในกระทรวงการต่างประเทศ สำหรับคนที่ไม่คุ้นเคยและไม่คาดหวังที่จะได้เข้ามาอยู่ในแวดวงทางการทูต จึงนับเป็นโชคดียิ่งที่สุดที่ได้เริ่มต้นชีวิตการทำงานกับท่านปลัดวิทยา ซึ่งเป็นต้นแบบทั้งทาง “บู๊” และ “นูน” ให้กับพวกเรา กล่าวคือบู๊ที่จะไม่ยอมอ่อนข้อให้กับผู้ใดในประเด็นที่เป็นประโยชน์ของประเทศชาติ และนูนในแง่เป็นสุภาพบุรุษและนุ่มนวลในการเจรจาต่อรองเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย

ดิฉันมีโอกาสดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมเศรษฐกิจ และเป็นช่วงเวลาประเทศไทยกำลังเจรจากับสหภาพยุโรป เพื่อให้ได้โควตาส่งออกมันสำปะหลังไปยังสหภาพยุโรปให้ได้มากที่สุด นับเป็นประสบการณ์ที่ตื่นเต้นและมีความท้าทายสำหรับดิฉัน ที่ได้เรียนรู้วิธีการเจรจาต่อรองและประสานงานกับหน่วยงานทั้งในประเทศและต่างประเทศ จนบรรลุข้อตกลงที่ทำให้ไทยสามารถส่งออกมันสำปะหลังไปสหภาพยุโรปได้ถึงปีละกว่า ๕ ล้านตัน

ท่านปลัดวิทยา จึงเป็นแบบอย่างของพวกเราในการดำรงตนอย่างมีศักดิ์ศรีและมีคุณค่า ในขณะเดียวกันที่ทำงานในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจนสำเร็จจุลลวงด้วยดี

ในวาระพิเศษที่ท่านมีอายุครบ ๗ รอบ พวกเราทุกคนขอร่วมกัน ตั้งจิตอธิษฐานให้ท่านปลัดวิทยามีสุขภาพแข็งแรง สดชื่นแจ่มใสตลอดไป

^{๒๓} พรประไพ กาญจนรินทร์ ประธานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เคยดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูตประจำเนเธอร์แลนด์



พิศาล มานวพัฒน์^{๒๔}

...ผมรู้จักปลัดวิทยยา เวชชาชีวะ ตั้งแต่ผมยังเป็นนักเรียนมัธยมปลายที่อังกฤษ ขณะที่ท่านเป็นอุปทูต ณ กรุงลอนดอน โดยรู้จักผ่านทางหนังสือพิมพ์ชั้นนำของอังกฤษที่ดีพิมพ์หนังสือของท่านที่ตอบได้รายงานข่าวเกี่ยวกับประเทศไทย ผมประทับใจในความสละสลวยของภาษาที่มากกว่าคนเจ้าของภาษาด้วยซ้ำและอดภูมิใจไม่ได้ บอกกับตัวเองว่าชาตินี้คงไม่มีปัญญาจะเขียนได้ดีแบบนี้

เหตุการณ์ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ ในประเทศไทย ทำให้นักเรียนไทยในอังกฤษขณะนั้น ออกมาต่อต้านการทำรัฐประหาร การใช้ความรุนแรง และการละเมิดสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย ถึงขั้นชุมนุมหน้าสถานเอกอัครราชทูตที่ Queen's Gate โดยหลายคนที่เป็นนักเรียนทุนรัฐบาลไทยได้ใช้วิธีสวมหน้ากากเพื่อป้องกันไม่ให้มีผลกระทบต่อตัวเอง หลายปีต่อมาจึงได้รับทราบจากปากของทูตวิทยาเองว่า ท่านในฐานะที่เป็นอุปทูต มีความเข้าใจในสิ่งที่พวกเรานักเรียนนักศึกษาไทยทำไปหน้าสถานทูตเป็นอย่างดี ไม่ได้รู้สึกเสียหน้า ไม่พอใจหรือคิดที่จะเอาผิดกับนักเรียนที่ได้รับทุนจากทางรัฐบาลแต่อย่างใด ท่านเองก็ต้องทำตามหน้าที่เช่นการให้การต้อนรับนายสมเ็จ สุนทรเวช

^{๒๔} พิศาล มานวพัฒน์ เคยดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูตประจำเบลเยียม สหภาพยุโรป อินเดีย แคนาดา และสหรัฐอเมริกา





รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ในรัฐบาลของนายธานินทร์ กรัยวิเชียร ที่เดินสายไปกรุงลอนดอน เพื่ออธิบายแก้ภาพลักษณ์เหตุการณ์ ๖ ตุลาคม ซึ่งได้รับการประท้วงอย่างดุเดือดจากนักเรียนไทยและชาวอังกฤษ จนอุปทูตวิทยาต้องพาหลบผู้ประท้วงออกทางด้านหลังอาคารสำนักงานผู้ดูแลนักเรียน ภายหลังการพบปะที่มีบรรยากาศตึงเครียด

เมื่อผมสำเร็จการศึกษาในปลายปี ๒๕๒๔ ได้บรรจุเป็นข้าราชการที่สำนักงานเลขาธิการอาเซียนแห่งประเทศไทย (กรมอาเซียนในปัจจุบัน) ปลัดวิทยาได้ดำรงตำแหน่งเป็นเอกอัครราชทูต ณ กรุงบรัสเซลส์ ซึ่งเป็นหัวหน้าคณะผู้แทนไทยประจำประชาคมเศรษฐกิจยุโรป (ชื่อในขณะนั้น ปัจจุบันคือประชาคมยุโรป) ทำให้ผมได้มีโอกาสเห็นการทำงานของท่านอย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะตอนที่จัดประชุมระดับเจ้าหน้าที่อาวุโสระหว่างอาเซียนกับคณะกรรมการการประชาคมเศรษฐกิจยุโรป หรือ JCC (Joint Cooperation Committee) ซึ่งไทยเป็นประเทศผู้ประสานงาน ดังนั้น นอกจากเป็นเจ้าภาพจัดการประชุมแล้ว ยังตั้งเอกอัครราชทูตของตนที่กรุงบรัสเซลส์ กลับมาเป็นประธานร่วมกับหัวหน้าคณะจากคณะกรรมการประชาคมฯ ด้วย

ไทยเป็นเจ้าภาพจัดการประชุมที่โรงแรมริเจนท์ชะอำ ซึ่งขณะนั้นเป็นโรงแรมขนาดใหญ่ ใหม่ ทันสมัย ในอำเภอชะอำ เรื่องการจัดการประชุมและงานเลี้ยง ประเทศไทยมีชื่อเสียงมาช้านานแล้ว แต่ครั้งนี้ความประทับใจของฝ่ายที่ไปร่วมประชุมทั้งอาเซียนและคณะกรรมการประชาคมฯ ยังมีมากขึ้นจากบทบาทประธานร่วมของทูตวิทยา

ผมในฐานะเจ้าหน้าที่โต๊ะ ได้เรียนรู้แบบนั่งติดริมเวที ถึงวิธีการทำหน้าที่ ในฐานะทั้งหัวหน้าคณะผู้แทนไทยและหัวหน้าคณะฝ่ายอาเซียน ทูตวิทยาได้ให้โอกาสอธิบดีกรมอาเซียนของประเทศอาเซียนอีก ๙ ประเทศได้แสดงความเห็นและท่าทีของประเทศตนอย่างเต็มที่ และได้ใช้ความรู้ความเข้าใจของขอบเขตอำนาจหน้าที่และข้อจำกัดของฝ่ายประจำที่มาจากคณะกรรมการประชาคมฯ ในการบริหารจัดการการหารือในระเบียบวาระต่างๆ จนผ่านพ้นไปด้วยดี จนถึงระเบียบวาระท้ายสุดที่ทูตวิทยาเป็นคนกล่าวสรุปเป็นคนสุดท้าย ภายหลังที่หัวหน้าคณะฝ่ายประชาคมฯ กล่าวแล้ว

ความรอบรู้ทั้งหลายทั้งปวงที่มีอยู่ในตัวปลัดวิทยา คือคุณลักษณะเด่นที่ทำให้ท่านเป็นนักการทูต นักปราชญ์ ที่เพียบพร้อมของกระทรวงการต่างประเทศ

ตรงนี้ คือความทรงจำที่ไม่มีวันลืมเลือนจนถึงทุกวันนี้ เพราะทูตวิทยาได้กล่าวแบบสดๆ ไม่มีโน้ต ฟังจบท่ามกลางเสียงปรบมือที่ดังยาวนานมากกว่ามารยาทแล้ว อยากกลับย้อนเวลาเพื่อให้มีการบันทึกภาพและเสียงไว้ เพราะเป็นภาพของห้องประชุมที่ผู้เข้าร่วมทั้งสองฝ่ายเต็มห้องประชุมที่ฟังด้วยความตั้งใจ มองมาที่นักการทูตแนวหน้าของไทยกล่าวถึงการหารือในสองวันที่ผ่านมา ที่ฝ่ายอาเซียนมีการเรียกร้องทั้งเรื่องการเปิดตลาด การให้ความช่วยเหลือด้านการพัฒนา ด้านการค้า การเพิ่มขยายสิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากร และความพยายามปกป้องตลาดของฝ่ายประชาคมฯ จบท้ายด้วยความรู้สึกผิดหวังของผู้แทนอาเซียน ซึ่งทูตวิทยาได้เปรียบเปรยว่าอาเซียนนั้นก่อร่างขึ้นเมื่อปี ๒๕๑๐ ช่วงนั้นก็อายุได้เพียง ๑๖ อย่างเข้า ๑๗ ปี การเรียกร้องในเรื่องต่างๆ บางที่ฟังแล้ว เหมือนอาเซียนจะเอาแต่ใจตัวเอง จึงขอให้ฝ่ายประชาคมมองว่าอาเซียนอยู่ในช่วงวัยรุ่น (adolescent) จึงเป็นเรื่องปกติธรรมดาที่วัยนี้จะเรียกร้องอะไรมากมาย แต่ที่ควรมองมากกว่าข้อการเรียกร้องสารพัด คือการที่ฝ่ายอาเซียนมีความเชื่อมั่นและเห็นการรวมกลุ่มที่ประสบผลสำเร็จของประชาคมฯ เป็นแรงบันดาลใจที่จะขับเคลื่อนความร่วมมือของตนไปในทิศทางของยุโรป ซึ่งเป็นสิ่งที่ควรได้รับการประดับประดาสนับสนุนจากหุ้นส่วนที่พัฒนาแล้วอย่างประชาคมเศรษฐกิจยุโรป ที่ผมสรุปเป็นภาษาไทยข้างต้นนี้ เทียบไม่ได้เลยแม้แต่น้อยกับสำนวนการใช้ถ้อยคำที่ร้อยเรียงอย่างเหมาะสมในวันนั้นของท่าน

อีก ๖ ปีต่อมา เมื่อผมประจำการครั้งแรกที่สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงวอชิงตัน ดี.ซี. ผมได้มีโอกาสทำงานภายใต้ทูตวิทยาอย่างใกล้ชิดตลอด ๒ ปีครึ่ง หลังของการประจำการ จำได้ว่ามีครั้งหนึ่งได้เป็นเจ้าหน้าที่ติดตามท่านไปกล่าวบรรยายเรื่องไทยกับการแก้ไขปัญหาก็พู่ชาต่อผู้ฟังในมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง ทูตวิทยาให้โอกาสเรายกวางสุนทรพจน์ของท่านอย่างเต็มที่ และท่านก็คงอยากให้เราเชื่อมั่นใจด้วยการอ่านตามทั้งหมด



สิ่งที่แตกต่างอย่างชัดเจนระหว่างสุนทรพจน์ที่ผมพยายามใช้เวลาयर่างอย่างเต็มที่ กับ ช่วงถามตอบที่ทูตวิทยาตอบเองแบบสดๆ คือระดับความเหนือชั้นของฝีมือนักการทูตที่มากด้วยประสบการณ์ วิชาการ ความรู้ การรู้จักเปรียบเทียบการใช้ประโยชน์จากประวัติศาสตร์ที่คนฟังคุ้นชิน คือนั่นผมทราบดีว่าร่างที่เราคิดว่าดีแล้วถ้าเป็นงานส่งอาจารย์ก็คงได้อย่างมาก C เมื่อเทียบกับ A+ ที่ผมเพิ่งได้ฟังตลอดการตอบคำถามของทูตวิทยาในคำคั้นนั้น

ในช่วง ๒ ปีที่วอชิงตัน ดี.ซี. สิ่งที่ผมได้เรียนรู้จากทูตวิทยาที่มีคุณค่ามากกว่างานวิชาการมากมายคือความเที่ยงธรรม รอบรู้ในงานบริหาร โดยเฉพาะด้านบุคคล และการยึดมั่นในความถูกต้องที่ไม่ถูกใจอย่างมีอาชีพในงานพิธีการเพื่อรักษาเกียรติและความน่าเชื่อถือของประเทศ

งานบริหารเป็นสิ่งที่ท่านทูตใช้วิธีทำให้ประจักษ์ นอกเหนือจากการพูดสอนในโอกาสต่างๆ เช่น การจะพิจารณาให้สองชั้นกับข้าราชการในสถานทูตที่ต่างตั้งใจทำงานด้วยกันทั้งนั้น แต่จะต้องเลือกให้ได้เพียง ๑ - ๒ คนจากสิบกว่าคนที่อยู่ด้วยกัน ปีนั้นผมคาดหวังว่าคงต้องได้ แต่กลับเป็นเพื่อนร่วมงานอีกคนหนึ่งที่ไม่เมื่อเทียบแล้วอาจทำงานทุ่มเทน้อยกว่าได้แทน ภายหลังจึงทราบหลักการคิดของทูตวิทยาว่า เพื่อนร่วมงานคนนั้น ถ้าเขาได้สองชั้นปีนั้น จะทำให้เขาสามารถมีสิทธิ์สอบขึ้นชั้นเป็นซี ๖ ได้ ในขณะที่ปีถัดไป ท่านก็ตั้งใจจะให้สองชั้นกับผมอยู่แล้ว ซึ่งก็เป็นไปตามนั้น

จึงไม่แปลกใจเมื่อท่านดำรงตำแหน่งเป็นปลัดกระทรวงฯ ท่านจึงเป็นปลัดกระทรวงที่มีความพร้อม ความสนใจ และการให้ความสำคัญกับงานนโยบายและงานบริหาร โดยเฉพาะงานบริหารบุคคล การวางพื้นฐานอัตรากำลัง การประสานงานกับหน่วยงานกลาง เช่น สำนักงาน ก.พ. การพิจารณาโยกย้ายเลื่อนชั้น แต่งตั้งคนให้เหมาะสมกับงานและอุปนิสัยตัวบุคคล ท่านกล่าวอยู่เสมอว่าจะส่งใครตั้งใครไปที่ไหนต้องดูให้ถ้วนถี่ทั่วถึง เช่น โอกาสการศึกษาของบุตรในวัยที่เหมาะสมที่จะได้ประโยชน์จากสถานศึกษาในประเทศนั้นๆ

การพิจารณาตัวบุคคลจึงเน้นที่เหตุผลที่สามารถอธิบายได้ ไม่ใช่เพราะเป็นการชอบไม่ชอบส่วนบุคคล แต่เอาผลประโยชน์ของราชการเป็นที่ตั้ง และเอาเรื่องข้อจำกัดด้านอื่นๆ มาพิจารณารอบด้าน ผมนั่งฟังท่านปลัดพูดเรื่องการเจ้าหน้าที่อย่างได้ความรู้เพิ่มทุกครั้ง เพราะเป็นการผสมผสานทั้งมาตรการระดับอินเตอร์ที่เราต้องแข่งขันด้วย และการหยั่งลงไปสู่เรื่องที่จะช่วยสร้างกำลังใจให้ข้าราชการนั้นๆ ในการทำงาน ศาสตร์ด้านการเจ้าหน้าที่ไม่สามารถเรียนรู้จากในชั้นเรียนใดได้ นอกจากความโชคดีที่ได้ซึมซับจากผู้บังคับบัญชา

งานพิธีเป็นอีกด้านหนึ่งที่ท่านปลัดจะพร่ำสอนเป็นประจำ เพื่อให้งานออกมาอย่างเรียบร้อย สมเกียรติ เป็นที่เชิดหน้าชูตา ไม่ว่าจะเป็นงานจัดเลี้ยงระดับเล็กจนถึงใหญ่ การถวายการต้อนรับเจ้านายระดับสูง ทั้งการเสด็จอย่างเป็นทางการและส่วนพระองค์ ซึ่งท่านจะสอนเสมอว่าไม่มีความแตกต่างในการให้ความสำคัญให้มากที่สุด ท่านจะเคร่งครัดเสมอในการรักษาหน้าตาเจ้านาย พระเกียรติยศ ศักดิ์ศรีของประเทศ รักษาความถูกต้องไว้เสมอ แม้จะทำให้ผู้ตามเสด็จไม่พอใจ ทูตวิทยาก็พร้อมจะรับผิดชอบ ไม่ใช่รู้รักษาตัวรอดแบบข้าราชการที่ไม่มีส้นหลังที่พบเห็นได้โดยทั่วไป

ความเป็นตัวของตัวเองอย่างมีหลักการ ไม่คล้อยตามในสิ่งที่ไม่ถูกไม่ควร แม้จะส่งผลดีต่อผลประโยชน์ส่วนตัว มีให้เห็นเป็นประจำ ยกตัวอย่างคราวหนึ่งกระทรวงฯ ได้มีโทรเลขไปยังสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงวอชิงตันว่า

ด่วนที่สุด

ถึง สถานเอกอัครราชทูต

ด้วยกระทรวงกำลังดำเนินการเสนอขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ มหาปรมาภรณ์ช้างเผือกประจำปี ๒๕๓๒ เป็นกรณีพิเศษให้แก่ท่าน และตามระเบียบ จะต้องจัดทำความดีความชอบและชี้แจงเหตุผลเพื่อประกอบการพิจารณาด้วย

จึงใคร่ขอให้ท่านส่งรายละเอียดเกี่ยวกับผลงานที่ท่านปฏิบัติในรอบปีที่ผ่านมาให้กระทรวงโดยด่วน

.....





ทูตวิทยาได้ลงมือเขียนตอบเองดังนี้

ตอบโทรเลขกระทรวงที่ ๗๗๖/๓๒ เรื่องความดำริของกระทรวงที่
จะเสนอขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ให้เอกอัครราชทูตเป็นกรณี
พิเศษ นั้น

เอกอัครราชทูตขอขอบคุณกระทรวงเป็นอย่างยิ่งแต่ใคร่ขอเรียน
เสนอว่าไม่น่าจำเป็นต้องรวมถึงเอกอัครราชทูตเพราะความดีความชอบไม่
ประจักษ์ และถึงอย่างไรเสียก็ไม่อยู่ในวิสัยที่จะแจกแจงรายละเอียดผลงาน
ของตนเอง

วิทยา

.....

ปลัดวิทยาเป็นผู้มีความทรงจำเป็นเลิศแม้ในวัยที่เกษียณจากราชการมากกว่า
๒๐ ปี โดยเฉพาะชื่อคนและเหตุการณ์ต่างๆ ว่ามีใครอยู่ร่วม นั่งด้านซ้ายหรือขวา
ของใคร นอกจากนี้ ความที่ท่านเป็นนักอ่าน สนใจทุกเรื่อง ถ้าไม่ทราบก็พร้อมจะไป
ค้นคว้าหาคำตอบ หาจดหมายเหตุ และซักถามคนที่ทราบ ผลงานการเขียนหนังสือ
ของท่านทุกเล่มจึงเปี่ยมไปด้วยข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ที่ท่านอ่านได้ยาก พร้อม
สำนวนภาษาไทยที่ถูกต้อง การร้อยเรียงที่เรียบง่ายแต่คมคาย เช่นเดียวกับการใช้
ภาษาอังกฤษของท่าน ผู้ที่สนใจสามารถหาอ่านได้ เช่น “เรื่องของตา เรื่องของปู่”
“แผน เพื่อแผ่นดิน” เรื่องราวชีวิตซึ่งพิสูจน์ความดี ความเพียร ความถ่อมตน ย่อมเป็น
หนทางสู่ความสำเร็จอย่างมีเกียรติ ควรแก่การแซ่ซ้อง “ถนนพระยาพิพัฒน์ เรื่องเล่าจาก
ปลายซอย” “บัวบาน ปลัดกระทรวงการต่างประเทศในช่วง ๓๐๐ ปีจากกรมท่าจนถึง
สมัยปัจจุบัน” “บาราศณราดูร นามนี้มาแต่ใด” ใครก็ตามที่ได้มีโอกาสอ่านหนังสือเหล่านี้

จะเข้าใจทันทีว่าความรอบรู้ทั้งหลายทั้งปวงที่มีอยู่ในตัวปลัดวิทยาคือคุณลักษณะเด่นที่ทำให้ท่านเป็นนักการทูต นักปราชญ์ ที่เพียบพร้อมของกระทรวงการต่างประเทศ

ในด้านครอบครัว ผมได้รับความเมตตาจากปลัดวิทยาในคำแนะนำอย่างมาก ถือว่าท่านเป็นยิ่งกว่าผู้บังคับบัญชา และจากพี่เบ็ก คุณอรสา ซึ่งเป็นแบบอย่างที่ดีเลิศแก่คู่สมรสข้าราชการทุกคน ภรรยาผมได้เรียนรู้งานของคู่สมรสเอกอัครราชทูต และประสบความสำเร็จในการสนับสนุนส่งเสริมงานของผม ก็เพราะจากโอกาสในช่วงต้นของการออกประจำการจากพี่เบ็ก เกร็ดเล็กๆ น้อยๆ ที่ผมเองยังไม่ลืมคือการจัดวางถาดอาหารในงานเลี้ยงแบบบุฟเฟต์ ซึ่งพี่เบ็กสอนก็อย่าควรเอาถาดอาหารแห้ง เช่น ผักสลัด ไข่เจียว ปอเปี๊ยะทอด วางไว้ติดขอบด้านผู้ตักอาหาร ส่วนถาดที่เป็นอาหารแบบมีน้ำๆ เช่นพะโล้ แกงเผ็ด ควรวางด้านใน เพราะคนตักอาจไม่ได้ระวังพอ ชายเสื้ออาจจะเลอะจากอาหารที่เป็นน้ำตอนตักได้ ความช่างสังเกตของภรรยาทูตทำให้สามารถจัดดอกไม้ที่ผู้ชมตั้งใจ สร้างความประทับใจแขกเกียรติยศว่าเจ้าภาพให้ความสำคัญ เช่น เลือกลีสดอกไม้ที่เป็นสีธงชาติของแขกเกียรติยศ การคว้านเมล็ดผลเชอร์รี่ ออกแบบที่ก้านยังเสียบอยู่กับผล เพื่อให้สุภาพสตรีสามารถรับประทานได้โดยไม่เลอะเทอะริมฝีปาก ก็มาจากการสังเกตจากที่เก็บภายหลังงานเลี้ยงที่เสิร์ฟผลเชอร์รี่แบบไม่ได้คว้านเมล็ดออกกว่าจานของสุภาพสตรียังมีผลเชอร์รี่เหมือนเดิม

การพัฒนาบุคลากรภายในกระทรวงการต่างประเทศ แม้จะมีโครงการบรรยายฝึกอบรมเป็นหลักสูตรมากมายในยุคปัจจุบัน แต่สำหรับผมก็ไม่สามารถแทนการเรียนรู้จากผู้บังคับบัญชาที่สามารถ ที่มีประสบการณ์ และยิ่งหากได้มีโอกาสทำงานใกล้ชิด ได้สังเกตวิธีการและซึมซับลักษณะเด่นทั้งหลาย ย่อมจะนำมาซึ่งความสำเร็จในชีวิต กล่าวได้ว่าความสำเร็จในชีวิตราชการของผมเป็นผลมาจากโอกาสที่ได้เห็น ได้สังเกต ได้รับคำอบรมสั่งสอนจากผู้ใหญ่เช่นปลัดวิทยาทั้งสิ้น

พิศาล มาณวพัฒน์





เพ็ญศิริ เทพฤกษ์

...กรุงบรัสเซลล์ ประเทศเบลเยียม

๗ มีนาคม ๒๕๖๔

กราบท่านเอกอัครราชทูต วิทยา เวชชาชีวะ

ดิฉัน นางเพ็ญศิริ เทพฤกษ์ เจ้าหน้าที่ท้องถิ่นสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงบรัสเซลล์ ประเทศเบลเยียม

ขอแสดงความคิดถึง ความเคารพรัก และคำขอบพระคุณท่านทูตค่ะ ดิฉันยังระลึกถึงสมัยที่ท่านได้มาประจำดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูตเมื่อประมาณสามสิบปีที่แล้ว ซึ่งเป็นหนึ่งในช่วงเวลาที่ดิฉันเรียกว่าเป็นยุคสมัย “สันติสุข”

ท่านเป็นบุคคลอัจฉริยะ มีบุคลิกภาพที่โดดเด่นมาก สง่าผ่าเผย สุขภาพอ่อนโยน อารมณ์ดี ครอบครัวยุติธรรมเป็นครอบครัวตัวอย่าง ดิฉันประทับใจมากที่ท่านให้ความรักความเมตตากรุณาต่อลูกน้องทุกคนเสมอต้นเสมอปลาย ไม่ว่าจะเป็นทางด้านการงานหรือส่วนตัวท่านให้ความเอาใจใส่ต่อลูกน้องเป็นอย่างดี ทำให้ดิฉันรู้สึกว่าเป็นผู้ที่โชคดีมากที่ได้อยู่ทำงานในร่มบารมีของท่าน

ดิฉันขอขอบพระคุณท่านสำหรับความเมตตา อีกทั้งความเอาใจใส่ดังกล่าวจากวันนั้นถึงวันนี้ ทุกครั้งที่ระลึกถึงท่าน วันเวลาแห่งความสุข ก็ย้อนกลับคืนมาอยู่ในความทรงจำมีรู้ลืม

กราบท่านด้วยความเคารพรักอย่างสูง



วุฒิ วุฒิสันต์^{๒๕}

ท่านทูตวิทยา เวชชาชีวะที่เคารพของผม

...ท่านทูตวิทยา เวชชาชีวะเป็นเอกอัครราชทูต ณ กรุงฮอนดูรา ประเทศแคนาดา โดยเป็นเอกอัครราชทูตและผู้บังคับบัญชาในต่างประเทศคนแรกของผม ซึ่งออกประจำการต่างประเทศเป็นโพสต์แรกในปี ๒๕๒๖ ท่านเป็นทูตที่มีความเป็นสุภาพบุรุษและมีความเมตตาต่อข้าราชการทุกๆ คนทั้งที่เป็นผู้ใต้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงาน รวมทั้งยังสอนสั่งงานให้เข้าใจลึกซึ้งยิ่งขึ้น

ท่านทูตยังมีครอบครัวที่อบอุ่น และพี่เป็กภรรยาของท่านยังให้ความเป็นกันเองแก่ข้าราชการและครอบครัว โดยเฉพาะครอบครัวของผมที่เพิ่งสร้างครอบครัวใหม่และออกประจำการต่างประเทศเป็นครั้งแรก ท่านมักจัดงานสังสรรค์ระหว่างข้าราชการและครอบครัวอยู่เสมออย่างเป็นกันเอง

ที่ผมยังจำได้ดีจนถึงทุกวันนี้คือครั้งหนึ่งท่านทูตได้คุยกันเรื่องเพลงและดนตรีต่างๆ ซึ่งท่านบอกว่าท่านชอบเพลง “เพลิน” ของ ม.ล.พวงร้อย สนิทวงศ์ ณ อยุธยา และท่านได้ร้องเพลงดังกล่าวให้พวกเราฟังกัน เป็นครั้งแรกที่ผมได้ฟังเพลงของ ม.ล.พวงร้อย และมีความประทับใจจนผมได้ไปค้นคว้าเพลงอื่นๆ ในชุดเพลงดังกล่าว และเป็นจุดเริ่มต้นของผมในการสนใจเพลงไทยลูกกรุงอื่นๆ รวมทั้งเพลงของสุนทราภรณ์มาจนทุกวันนี้

ท่านทูตวิทยา เวชชาชีวะเป็นเจ้านายที่ผมและภรรยาประทับใจ เป็นต้นแบบในการทำงาน การให้ความสำคัญกับเพื่อนร่วมงานและกับผู้ใต้บังคับบัญชา มาโดยตลอด จนผมก้าวหน้าในหน้าที่จนเกษียณอายุราชการในตำแหน่งสุดท้ายคือเอกอัครราชทูต ณ กรุงกัวมาตง ประเทศเนปาลเมื่อปี ๒๕๕๙

ท่านเป็นต้นแบบเจ้านายที่ดีและเป็นกันเองกับผู้ใต้บังคับบัญชาและกับเพื่อนร่วมงานมาโดยตลอดจนแม้ผมจะเกษียณอายุราชการแล้วในปัจจุบันก็ตาม

^{๒๕} วุฒิ วุฒิสันต์ เคยดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูตประจำเนปาล





วิบูลย์ กุสกุล ^{๒๖}

โชคดียที่ได้มีโอกาสทำงานกับท่านทูตวิทยา เวชชาชีวะ

...การที่ได้มีโอกาสทำงานกับท่านเอกอัครราชทูตวิทยา เวชชาชีวะ ถือเป็นความโชคดีอย่างมากของผู้เขียนในการประจำการที่สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงวอชิงตัน ประเทศสหรัฐอเมริกา ท่านทูตวิทยาเป็นคนที่มีความสามารถสูงรอบด้าน มองปัญหาต่างๆ ตามภาวะวิสัยอย่างที่เป็น ทำให้มักเห็นทะลุปัญหาพร้อมทางออก การเห็นปัญหาพร้อมทางแก้ไขหรือทางออกนั้น ผู้เขียนคิดว่าเป็นคุณสมบัติสำคัญมากอย่างหนึ่งของนักการทูต เป็นหัวใจของงานด้านการทูตอย่างแท้จริง

ผู้เขียนเมื่อไปรับหน้าที่ที่สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงวอชิงตันในปี ๒๕๓๓ ได้รับมอบหมายให้ทำงานพิธีการทูต มีหน้าที่ดูแลด้านเอกสิทธิ์ความคุ้มกันทางการทูต และสิทธิประโยชน์ต่างๆ ของเจ้าหน้าที่การทูตไทยทุกสำนักงานของสถานเอกอัครราชทูต ซึ่งต้องติดต่อประสานงานโดยตรงกับทาง Office of Foreign Missions ที่ดูแลงานพิธีการทูตของกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐฯ ครั้งหนึ่งจำได้ว่าสำนักงานผู้ช่วยทูตแห่งหนึ่งภายใต้สถานเอกอัครราชทูต ขอให้สถานเอกอัครราชทูตร้องขอกับทาง Office of Foreign Missions ให้ช่วยขยายเอกสิทธิ์และสิทธิพิเศษทางการทูตให้กับผู้ช่วยทูตสำนักงานนั้น ให้เพิ่มครอบคลุมถึงผู้ที่อาวุโสลำดับที่สาม ซึ่งช่วงนั้นตามกฎหมายของประเทศเจ้าบ้านจะให้การปฏิบัติที่เป็นสิทธิพิเศษทางการทูตถึงแค่ผู้ที่อาวุโสลำดับที่หนึ่งและสองของสำนักงานฯ คือ ผู้ช่วยทูต และรองผู้ช่วยทูต เท่านั้น ฝ่ายประเทศเจ้าบ้านอ้างเป็นแบบปฏิบัติที่ใช้กับทุกประเทศ หลัง

^{๒๖} วิบูลย์ กุสกุล เคยดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการใหญ่ สำนักงานการค้าและเศรษฐกิจไทย-เอกอัครราชทูตประจำอิตาลี จอร์แดน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และสาธารณรัฐประชาชนจีน

ท่านมีหลักในการทำงาน กล้ายืนหยัดในสิ่งที่ถูกต้อง กล้าคัดค้านในสิ่งที่เห็นว่าผิด หรือไม่เหมาะสม โดยมีหัวใจต่อผู้มีอำนาจทางการเมือง

นำเสนอเรื่อง ท่านทูตวิทยาหาทางออกโดยแนะนำให้ยกระดับผู้ที่อาวุโสลำดับที่สาม ขึ้นมาเทียบตำแหน่งเท่ารองผู้ช่วยทูตฯ เพื่อแก้ปัญหาโดยไม่ไปฝ่าฝืนระเบียบปฏิบัติของประเทศเจ้าบ้าน พร้อมแนะนำให้ยกระดับเป็น (เพียง) ตำแหน่งท้องถิ่นที่เป็น local rank ซึ่งไม่ซับซ้อน ไม่ผิดกฎ เพราะไม่เกี่ยวกับตำแหน่งหน้าที่ที่แท้จริงทางต้นสังกัด ในประเทศไทยของเจ้าหน้าที่สำนักงานนั้น ที่สำคัญ การให้มีตำแหน่งท้องถิ่นเป็นเรื่องที่อยู่ในดุลยพินิจของหัวหน้าสำนักงานฯ ที่จะเสนอต้นสังกัดแล้วเพียงแจ้งประเทศเจ้าบ้านหากเห็นเหมาะสม เป็นการแก้ปัญหาตามความจำเป็นที่ไม่ซับซ้อน และที่สำคัญ สอดคล้องกับกฎเกณฑ์ของประเทศเจ้าบ้านที่กำหนดให้สิทธิพิเศษทางการทูตเฉพาะกับผู้ช่วยทูตฯ และตำแหน่งรองฯ แต่ไม่ได้ระบุจำนวนไว้ นอกจากนี้ การให้ตำแหน่งท้องถิ่นดังกล่าวก็ไม่ผูกพันบุคคลหรือหน่วยงานสามารถยกเลิกได้ทุกเมื่อตามความจำเป็นเช่นกรณีข้างต้น บางครั้งอาจมองว่าเป็นเรื่องธรรมดา แต่อันที่จริงสิ่งสำคัญที่จะเน้นในที่นี้คือ เรื่องลักษณะนี้ยังสะท้อนวิถีคิดและดุลยพินิจที่เป็น judgement ของคนที่เป็นเอกอัครราชทูตหรือหัวหน้าสำนักงาน ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญ หัวหน้าสำนักงานถ้ายึดติดไม่ยืดหยุ่นและไม่สามารถมองทะลุกรอบทางออกนั้นก็จะเป็นทางตันทันที นอกจากจะเข้าใจและสนับสนุนแล้ว ท่านทูตวิทยาฯยังช่วยคิดหาทางออกให้ ด้วยบุคลิกลักษณะและวิธีการทำงานที่ practical เช่นนี้ กอปรกับการที่ท่านเป็นผู้ใหญ่ที่จิตใจกว้างขวาง ตรงไปตรงมา เข้าใจ และพร้อมช่วยเหลือคลายปัญหา อีกทั้งยังมีเมตตา พร้อมส่งเสริมการพัฒนาดตนเอง และความก้าวหน้าของผู้ใต้บังคับบัญชา ท่านจึงเป็นเอกอัครราชทูตที่ได้รับการยอมรับนับถือมากจากทุกสำนักงาน เป็นหัวหน้าทีมประเทศไทยที่มาก่อนกาลเวลา ตั้งแต่สมัยนั้น โดยไม่จำเป็นต้องให้ภาคนโยบายมากำกับหรือจำกัดความให้ปฏิบัติ



นอกจากที่กล่าวถึงข้างต้น ท่านทูตวิทยายังเป็นผู้ใหญ่ที่มีหลักในการทำงาน กล้ายืนหยัดในสิ่งที่ถูกต้อง กล้าคัดค้านในสิ่งที่เห็นว่าผิดหรือไม่เหมาะสม โดยมีวันวิตกต่อผู้มีอำนาจทางการเมือง จำได้ว่าครั้งหนึ่ง ผู้เขียนเคยเห็นโทรเลขที่ท่านทูตวิทยาเขียนอธิบายชี้แจงอย่างชัดเจนตรงประเด็นให้บุคคลในรัฐบาลทราบ และตระหนักถึงหลักปฏิบัติที่ถูกต้องควรทางการทูตในการเยือนระดับสูงของบุคคลในรัฐบาล ซึ่งทำให้ผู้เขียนรู้สึกทั้งในความตรงไปตรงมาของท่าน และเห็นว่าน่าจะเป็นแบบอย่าง ที่ฝ่ายข้าราชการประจำต้องกล้าที่จะนำเสนอในสิ่งที่ถูกต้องและเป็นประโยชน์ต่อประเทศโดยรวม แม้อาจเป็นสิ่งที่ฝ่ายการเมืองไม่พึงประสงค์จะรับฟังก็ตาม

ที่ควรกล่าวถึงอีกส่วนคือ ท่านปลัดกระทรวงวิทยา เวชชาชีวะ ใช้ชีวิตหลังวัยเกษียณอย่างมีความหมาย ท่านผลิตผลงานคุณภาพที่มีคุณค่าทั้งงานแปลและงานเขียนออกมาสม่ำเสมอ แม้สุขภาพช่วงหลังจะไม่ค่อยอำนวย ซึ่งผู้เขียนติดตามอ่านด้วยความชื่นชมมาตลอด ช่วงไม่กี่ปีก่อนหน้านี้ ท่านปลัดฯวิทยายังได้ริเริ่มโครงการแปลพระราชนิพนธ์ในสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เกี่ยวกับกลุ่มประเทศอาเซียนเป็นภาษาอังกฤษ ซึ่งผู้เขียนก็ได้รับเกียรติอย่างมากให้ร่วมทีมแปลในส่วนที่เกี่ยวกับประเทศลาว ในฐานะที่เคยเป็นเอกอัครราชทูตประจำสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวมาก่อน ท่านปลัดวิทยาเป็นพลังที่ไม่เคยหยุดนิ่งที่จะคิดและทำในสิ่งที่สร้างสรรค์และเป็นประโยชน์ตลอดมา พลังที่สร้างสรรค์ของท่านมีเพิ่มขึ้นพร้อมกับวัยวุฒิอย่างไม่ถดถอย ถือเป็นแบบอย่างที่น่าประทับใจและน่าชื่นชมสำหรับพวกเรา

วิบูลย์ คุสกุล

สิงหาคม ๒๕๖๔



ดร.ศุภวุฒิ สายเชื้อ^{๒๗}

ผมถือว่าผมเป็นคนที่โชคดียังยิ่งในชีวิตการทำงานที่กระทรวงการต่างประเทศเพราะมี “นาย” ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรอบรู้ ความเชี่ยวชาญและเป็นที่น่านับถือถึง ๒ ท่าน คือ ท่านวิทยา เวชชาชีวะ และท่านอาสา สารสิน

ท่านวิทยามารับตำแหน่งเอกอัครราชทูต ณ กรุงวอชิงตัน สืบเนื่องจากท่านอาสาซึ่งผมก็ได้รับรู้มาก่อนหน้าแล้วว่าท่าน วิทยาเป็นนักการทูตชั้นนำของไทย ชื่อเสียงของท่านเป็นที่เลื่องลือ ท่านรับตำแหน่งอันสูงส่งมาก่อนหน้าการมารับตำแหน่งที่ วอชิงตัน ดังนั้นจึงรู้สึกดีใจอย่างยิ่งที่ได้รับโอกาสที่หายากเช่นนี้

ท่านวิทยาเป็นนักการทูตที่ทุกคนเห็นพ้องต้องกันว่าเป็น ผู้ที่มีความสง่างามน่าเคารพนับถืออย่างยิ่ง ประเทศไทยโชคดี ที่ได้ท่านเป็นผู้แทนของประเทศ สิ่งที่ทำให้พวกเราประทับใจ มากที่สุดคือความรอบรู้และความจำอันเป็นเลิศหลายเรื่อง แม้ว่า ผมเป็นเจ้าหน้าที่โต๊ะที่เป็นเจ้าของเรื่อง แต่ท่านจะจำภูมิหลัง และรายละเอียดที่สำคัญได้อย่างแม่นยำและครบถ้วน ท่านจึง กรุณาแก้ไข สั่งสอนและปรับปรุงการทำงานของผมมาโดยตลอด ท่านเป็นผู้ใหญ่ที่มีความกรุณากับลูกน้องและช่วยเหลือทุกข์สุข ของพวกเราเป็นอย่างดีตลอดมา

^{๒๗} ศุภวุฒิ สายเชื้อ ที่ปรึกษาสถาบันวิจัยภัทร กลุ่มธุรกิจการเงินเกียรตินาคินภัทร เคยรับราชการกระทรวงการต่างประเทศ ที่กรมเศรษฐกิจ สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงวอชิงตัน สำนักงานปลัดกระทรวง และกองแปซิฟิก กรมอเมริกา





พวกเรามักจะจับกลุ่มคุยกันบ่อยครั้งโดยยกย่องความเชี่ยวชาญ ความรอบรู้ และความละเอียดถี่ถ้วนของท่านวิทยาในทุกๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องทางวิชาการ ส่วนของพิธีทางการทูต วิธีการพูดและการเรียบเรียงคำพูดให้มีความหนักแน่นและ น่าฟัง ตลอดจนการวางตัวและประพฤติตัวให้เป็นที่น่าเคารพ ซึ่งแน่นอนว่าเมื่อพวกเรา รู้สึกประทับใจในตัวท่าน เจ้าหน้าที่ระดับสูงและผู้ใหญ่ของสหรัฐ ก็ย่อมต้องรู้สึก ประทับใจเช่นเดียวกัน จึงทำให้สามารถพูดได้เต็มปากว่าท่านวิทยาเป็นนักการทูตที่ เป็นที่นับถืออย่างกว้างขวาง ทำให้พวกเราที่เคย “ดูดี” ไปด้วยและการทำงานในการ ส่งเสริมและรักษาผลประโยชน์ของประเทศนั้นทำได้อย่างมีประสิทธิภาพอย่างยิ่ง

ผมรู้สึกแปลกใจแต่ก็ปลื้มใจและรู้สึกเป็นเกียรติอย่างยิ่งที่สุดเมื่อทราบว่าท่าน วิทยาสั่งให้ผมรับตำแหน่งหัวหน้าสำนักงานปลัดกระทรวงต่างประเทศหลังจากที่ ผมกลับมารับราชการที่กระทรวงฯ ในช่วงที่ท่านดำรงตำแหน่งปลัดกระทรวงการ ต่างประเทศ ผมจำได้ว่ารู้สึกไม่มั่นใจว่าจะสามารถทำงานให้ได้ตามมาตรฐานและ การคาดหวังของท่านปลัดวิทยาได้ เพราะท่านเป็นบุคคลที่มีความสามารถสูงกว่าผม อย่างมาก ผมจึงได้พยายามทุ่มเททำงานรับใช้ท่านอย่างเต็มความสามารถ แต่ก็มี หลายส่วนที่ควรทำให้ดีกว่าที่ได้ทำไป ซึ่งท่านปลัดวิทยาก็ได้กรุณาสั่งสอนการทำงาน และกล่าวตักเตือนข้อผิดพลาดด้วยความหวังดี ทำให้ผมเป็นข้าราชการที่มีคุณภาพ มากขึ้น และประสบการณ์ที่ได้ร่ำเรียนจากท่านจึงเป็นส่วนสำคัญในการทำให้ผม ประสบความสำเร็จในการทำงานในภาคเอกชนในเวลาต่อมา

สมัยผมเป็นเลขาของท่านปลัดวิทยานั้น ผมโชคดีที่ได้ทำงานกับท่านอย่าง ใกล้ชิด ผมได้เข้าประชุมกับท่านและจดบันทึกการสนทนาเมื่อมีผู้ใหญ่จากต่างประเทศ มาเข้าพบท่านบ่อยครั้ง ซึ่งผมถือว่าเป็นกำไรชีวิตที่ได้เห็นด้วยตัวเองว่าท่านวิทยามี ความสามารถเฉพาะตัวที่พิเศษจริงๆ ท่านมีศิลปะ มีไหวพริบและมีชั้นเชิงทางการ ทูตที่ทำให้ท่านวิทยาเป็นปลัดกระทรวงที่มีความโดดเด่นอย่างยิ่งในสายตาผม ท่านวิทยามีความสง่างาม และท่านวางตัวให้เป็นที่ยื่นชมและน่านับถือ ท่าน เป็นนักการทูตที่ผมรู้สึกประทับใจอย่างที่ไม่จะมีวันลืม

ดร.ศุภวุฒิ สายเชื้อ



สีหศักดิ์ พวงเกตุแก้ว^{๒๔}

...สำหรับผมท่านปลัดวิทยา เป็นนักการทูตที่เป็น “role model” และเป็น “scholar diplomat” ทุกครั้งที่ผมได้มีโอกาสทำงานกับท่าน ได้ฟังความเห็นของท่าน ผมก็ได้เรียนรู้มากมาย จากประสบการณ์ทางการทูต คำแนะนำและข้อคิด และมุมมองต่างๆ ที่เฉียบคมของท่าน อันนับว่ามีคุณค่ายิ่งต่อการทำงานของผมนับแต่ยังเป็นระดับเจ้าหน้าที่จนขึ้นมาเป็นระดับผู้บริหารของกระทรวงฯ

เท่าที่ผมได้ทำงานกับท่านหรือสังเกตการทำงานของท่านปลัดวิทยา สิ่งที่ผมประทับใจคือ ท่านเป็นนักการทูตที่ครบเครื่อง ไม่ว่าจะเป็นด้านวิชาการหรือธรรมเนียมปฏิบัติทางพิธีการทูตที่ท่านมีความแม่นยำเป็นอย่างยิ่ง ท่านให้ความสำคัญทั้งเชิงยุทธศาสตร์ และรายละเอียดในทางปฏิบัติ

ทุกคนมักจะกล่าวว่าท่านเป็น “institutional memory” ของกระทรวงฯ แต่ผมเห็นว่าท่านไม่เคยหยุดนิ่งในกระบวนการเรียนรู้ของท่านเอง และท่านเป็นผู้ที่สามารถเชื่อมโยงอดีตกับปัจจุบันของการต่างประเทศไทยได้อย่างเป็นภาพที่ต่อเนื่องที่น้อยคนจะสามารถทำได้

ผมมีหลายสิ่งหลายอย่างที่ประทับใจในตัวท่าน ซึ่งเป็นแรงบันดาลใจและเป็นแบบอย่างในการทำงานของผม สิ่งแรกคือความเป็นนักการทูตมืออาชีพของท่าน ที่จริงเรื่องนี้ผมก็ไม่เคยเล่าให้ท่านฟัง อาจเป็นเหตุการณ์ที่ไม่ยิ่งใหญ่สัก แต่เป็นการเรียนรู้ที่สำคัญอย่างยิ่งสำหรับผมและอยู่ในความทรงจำจนทุกวันนี้ จำได้ว่าผมได้มี

^{๒๔} สีหศักดิ์ พวงเกตุแก้ว เคยดำรงตำแหน่งปลัดกระทรวงการต่างประเทศ เอกอัครราชทูตผู้แทนถาวรประจำสำนักงานสหประชาชาติ ณ นครเจนีวา ญี่ปุ่น และฝรั่งเศส





ท่านปลัดวิทยา เป็นนักการทูตที่เป็น “role model” และเป็น “scholar diplomat”



โอกาสเดินทางไปพร้อมกับคณะท่านนายกรัฐมนตรี พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณในการไปเยือนสหรัฐอเมริกาอย่างเป็นทางการ ซึ่งในขณะนั้นท่านปลัดวิทยาเป็นเอกอัครราชทูต ณ กรุงวอชิงตัน ในระหว่างการเยือนก็ได้มีการพบปะกับสมาชิกรัฐสภาสหรัฐซึ่งผมเข้าร่วมด้วยในฐานะผู้จัดบันทึก มีการหารือในประเด็นหนึ่งที่ท่านนายกชาติชายได้หันไปหาท่านทูตวิทยา เพื่อขอให้ชี้แจงท่าทีของไทยเพิ่มเติม จำได้ว่าวิธีการตอบการซึ่งถ้อยคำที่ใช้ในการตอบในประเด็นที่มีความละเอียดอ่อน เป็นแบบฉบับของนักการทูตจริงๆ นับเป็นการเรียนรู้ครั้งสำคัญของผม

อีกเหตุการณ์หนึ่ง เป็นช่วงที่ท่านเป็นปลัดกระทรวงฯ สมัยรัฐบาลท่านนายกอานันท์ ปันยารชุน ท่านจัดให้มีการหารือแบบ “brainstorm” เพื่อร่างสุนทรพจน์ของนายกอานันท์ ที่จะกล่าวในที่ประชุมสุดยอดของอาเซียน ที่สิงคโปร์จะเป็นเจ้าภาพ ในเดือนมกราคม ค.ศ. ๑๙๙๒ ซึ่งเป็นสุนทรพจน์ที่สำคัญมาก เพราะไทยกำลังผลักดันข้อริเริ่มให้มีการจัดตั้งเขตการค้าเสรีของอาเซียน การหารือในบรรยากาศที่ไม่ค่อยเห็นบ่อยในกระทรวงฯ เป็นการหารือที่เรียกว่า “collegial” เป็นไปอย่างเปิดกว้าง ท่านปลัดวิทยาเปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเต็มที่ ทำให้การประชุมสามารถตกผลึกในแนวทางและประเด็นที่เป็นสาระสำคัญที่ไทยจะนำเสนอในสุนทรพจน์ของผู้นำไทย โดยผมได้รับมอบหมายให้เป็นผู้ยกวาง ทำให้รู้สึกตื่นเต้นไม่น้อย เพราะจะต้องผ่านการตรวจแก้ของท่านปลัดวิทยาซึ่งมีมาตรฐานที่สูง แต่ผมคิดว่าสอบผ่านในครั้งนั้น

นอกจากความสามารถของท่านอันเป็นที่ประจักษ์แล้ว สิ่งที่ผมรู้สึกประทับใจในท่านปลัดวิทยาที่สุด คือ ความเมตตา กรุณา ความห่วงใย และความเป็นกันเองที่ท่านให้กับลูกน้องทุกคนที่เคยร่วมงานกับท่าน ท่านสามารถจำชื่อทุกคนได้อย่างไม่น่าเชื่อ และท่านยังจำได้อีกด้วยว่าใครเคยทำงานกับท่านช่วงไหนบ้าง ท่านจะสอบถามทุกข์สุขของทุกคน รวมทั้งบุคคลในครอบครัวด้วยความใส่ใจอย่างแท้จริง

สินศักดิ์ พวงเกตุแก้ว



สุจิตรา หิรัญพานิช^{๒๑}

...ดิฉันพบท่านปลัดวิทยาครั้งแรกสมัยที่ท่านดำรงตำแหน่ง เอกอัครราชทูต ณ กรุงฮอนดูรา โดยดิฉันเป็นส่วนหนึ่งของคณะเจ้าหน้าที่ผู้ติดตามพลเอก เปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี ในการเยือนแคนาดาอย่างเป็นทางการ พร้อมกับภาคเอกชน กลุ่มใหญ่ วัตถุประสงค์ของการเยือนคือการประชาสัมพันธ์เรื่อง Eastern Seaboard ดิฉันอยู่กองเศรษฐกิจระหว่างประเทศ จึงรับผิดชอบการจัดทำกำหนดการของภาคเอกชน ที่จำได้แม่นยำ คือ ตอนที่คณะภาคเอกชนจะต้องไปปฏิบัติภารกิจที่เมืองโตรอนโต ท่านทูตวิทยาได้มาร่วมและไปยังสถานที่ประชุมกับภาคเอกชน ซึ่งอยู่ไม่ไกลนักจากโรงแรม คณะตกลงกันว่า จะเดินไป ท่านทูตเลยต้องเดินไปกับพวกเราด้วย จำได้ว่าท่านมีอัธยาศัยนุ่มนวล เป็นกันเอง พอเดินจริงๆ โกลเหมือนกัน คณะเริ่มจะเหนื่อย แต่ท่านทูตก็ไม่ได้ว่าอะไร ไม่ได้บ่นว่าทำไมไม่เช่ารถ เดินไปคุยไปจนถึงที่ เป็นความประทับใจเล็กๆ น้อยๆ ที่แม้วันนี้ก็ยังจำได้ ท่านปลัดวิทยาเป็นผู้ใหญ่ที่น่ารัก มีเมตตาและเสมอต้นเสมอปลาย

^{๒๑} สุจิตรา หิรัญพานิช เคยดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูตประจำรัสเซีย มาเลเซีย ออสเตรเลีย และเนเธอร์แลนด์





ดร.สมเกียรติ อริยปรัชญา^{๓๐}

ท่านปลัดวิทยา เวชชาชีวะ

ปฐนียบบุคคลของชาวบัวแก้ว

...ผมมีความยินดียิ่งที่ได้รับเชิญให้เขียนความทรงจำเกี่ยวกับประสบการณ์ที่ผมได้มีโอกาสทำงานภายใต้ท่านปลัดวิทยา เวชชาชีวะ ในกระทรวงการต่างประเทศ ในโอกาสที่ท่านมีอายุครบเจ็ดรอบในปี ๒๕๖๔ ผมรู้จักท่านมาเป็นเวลายาวนาน ตั้งแต่ผมเข้ารับราชการที่กระทรวงใหม่ๆ ในขณะนั้นท่านดำรงตำแหน่งเลขาธิการของท่านปลัดกระทรวงการต่างประเทศ จุฬารักษ์ อิศรางกูร ท่านทูตและพี่เบ็กให้ความเมตตาความสนิทสนมคุ้นเคยต่อผมและครอบครัวมาโดยตลอดจนถึงปัจจุบัน ผมได้มีโอกาสทำงานใกล้ชิดกับท่านประมาณ ๓ ปี ๕ เดือน (ตุลาคม ๒๕๖๗ - เมษายน ๒๕๖๙) ขณะที่ท่านดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูต ณ กรุงบรัสเซลส์ และผมดำรงตำแหน่งอัครราชทูตที่ปรึกษา/อัครราชทูต เป็นเบอร์ ๒^{๓๑} โดยที่เนื้อที่จำกัด ผมจะขอเล่าถึงประสบการณ์เฉพาะในช่วงที่ท่านปฏิบัติราชการที่สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงบรัสเซลส์ เท่านั้น

^{๓๐} ดร.สมเกียรติ อริยปรัชญา เคยดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูตประจำโปแลนด์ เบลเยียม ประชาคมยุโรป สิงคโปร์ และออสเตรเลีย

^{๓๑} เบอร์สองเป็นภาษาทูตที่ใช้เรียกเจ้าหน้าที่การทูตที่ดำรงตำแหน่งอาวุโสเป็นที่สองในสถานเอกอัครราชทูตองจากเอกอัครราชทูต ซึ่งจะได้รับมอบหมายเป็นผู้ทำหน้าที่อุปทูตเวลาที่เอกอัครราชทูตไม่อยู่ในประเทศที่ประจำการ

ท่านเป็นผู้หนึ่งที่เรียกได้ว่าเป็นปูชนียบุคคลของชาบบัวแก้ว
ท่านทศวิทยามีปรัชญาและวิธีการบริหารงาน
อุปนิสัยและการครองตนที่ดียิ่ง
ถือความสุจริตและถูกต้องเป็นที่ตั้ง
ท่านมีความจำเป็นเลิศ โดยเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ
กระทรวงการต่างประเทศ เรียกได้ว่า
ท่านเป็นความทรงจำขององค์กร



เราชาบบัวแก้วมักจะใช้สรรพนามท่านว่าท่านปลัดฯ ตามชื่อตำแหน่งสุดท้ายของท่านก่อนเกษียณอายุราชการ (ท่านดำรงตำแหน่งปลัดกระทรวงการต่างประเทศ (ระหว่าง ๒๒ เมษายน ๒๕๓๔ - ๒๙ ตุลาคม ๒๕๓๕) แต่ในบทความนี้ ผมขออนุญาตใช้สรรพนามว่าท่านทศวิทยา หรือท่านทูตเพื่อความกระชับ ท่านทศวิทยาคือเป็นที่เคารพรักของพวกเราชาบบัวแก้ว ท่านเป็นผู้หนึ่งที่เรียกได้ว่าเป็นปูชนียบุคคลของชาบบัวแก้ว ท่านทศวิทยามีปรัชญาและวิธีการบริหารงาน อุปนิสัยและการครองตนที่ดียิ่ง ถือความสุจริตและถูกต้องเป็นที่ตั้ง ท่านมีจิตใจดีงาม เมตตา กรุณา มีความห่วงใยในข้าราชการและบุคคลทั่วไป จริยวัตรของท่านถือเป็นแบบอย่างที่ดียิ่งของนักการทูตและบุคคลทั่วไป สิ่งที่ผมได้เรียนรู้จากท่านซึ่งมีมากมาย ก็ได้นำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตราชการและส่วนตัวจนถึงปัจจุบันนี้ ท่านมีการศึกษาที่ดีเลิศ จบปริญญาโทจากมหาวิทยาลัย เคมบริดจ์และฮาร์วาร์ด หลังจากท่านทศวิทยาเกษียณอายุราชการ ท่านยังใช้ชีวิตเข้มข้น เป็นที่ปรึกษา/กรรมการในแวดวงต่างๆ การกุศล วิชาการ และธุรกิจ และยังเป็นนักเขียนอีกด้วย มีผลงานมากมาย ทั้งยังได้รับรางวัลนราธิปพงศ์ประพันธ์ในปี ๒๕๕๙ รางวัลนี้เป็นรางวัลที่ทรงเกียรติสำหรับนักเขียน ผมชอบอ่านหนังสือของท่าน ได้ทั้งความรู้และความบันเทิง เนื้อหาสาระอันเป็นประโยชน์ยิ่ง สิ่งที่ผมประทับใจมากคือท่านมีความจำเป็นเลิศ โดยเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกระทรวงการต่างประเทศ เรียกได้ว่าท่านเป็นความทรงจำขององค์กร (institutional memory) ถ้ามองอะไร ท่านจำได้หมด





เอกอัครราชทูต ณ กรุงบรัสเซลส์จะมีหมวกสามใบ คือ ดำรงตำแหน่งสามตำแหน่ง ตำแหน่งแรก ได้แก่เอกอัครราชทูตไทย ประจำประเทศเบลเยียม ตำแหน่งที่สอง ได้แก่เอกอัครราชทูตไทย ประจำประเทศลักเซมเบิร์ก ตำแหน่งที่สาม ได้แก่เอกอัครราชทูต ผู้แทนถาวรไทยประจำประชาคมเศรษฐกิจยุโรป^{๓๒} หมวกแต่ละใบก็นำมาซึ่งหน้าที่ที่ต้องใช้ความรู้ความสามารถ และทักษะทางการทูตในการบริหารจัดการเพื่อนำไปสู่เป้าประสงค์หลัก คือ การส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับเบลเยียม ไทยกับลักเซมเบิร์ก ไทยกับประชาคมเศรษฐกิจยุโรป ให้แน่นแฟ้นขึ้น เป็นประโยชน์กับทั้งสองฝ่าย ทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ซึ่งมีมากและหลากหลาย ผมเองในฐานะเบอร์สอง ท่านทูตเมตตาให้โอกาสร่วมประชุมและติดตามไปราชการทั้งในกรุงบรัสเซลส์หรือต่างประเทศ ผมจึงได้เห็นแนวคิดแนวทางปฏิบัติที่ท่านใช้บริหารราชการไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในบางครั้งท่านได้แก้ไขปัญหาต่างๆอย่างแยบยล ชนิดที่ไม่มีเขียนไว้ในตำรา ซึ่งผมได้เรียนรู้และนำมาใช้เป็นแนวทางปฏิบัติในชีวิตราชการโดยเฉพาะในสมัยที่ผมได้รับแต่งตั้งเป็นเอกอัครราชทูต ณ กรุงบรัสเซลส์ (ปี ๒๕๓๗ - ๒๕๔๑) แต่ด้วยเนื้อที่จำกัด ผมจะไม่พูดถึงผลงานของท่านทูตวิทยาในเรื่องการค้า การแก้ไขปัญหาหนี้ล่าช้าหลัง การแก้ปัญหา GSP เรื่องการเมืองในประเทศในเขตอาณานิคม เรื่องงานกงสุล ฯลฯ ซึ่งเป็นภารกิจสำคัญและยุ่งยากของสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงบรัสเซลส์ในห้วงนั้น เพราะท่านผู้อ่านสามารถอ่านได้จากแหล่งอื่น แต่ผมขอเล่าเกร็ดเหตุการณ์ที่ผมอยู่ในเหตุการณ์เพียงสองเรื่อง ณ ที่นี้ ที่จะชี้ให้เห็นถึงบุคลิก ตัวตน ความเป็นนักการทูตมืออาชีพของท่านทูต ที่เปี่ยมไปด้วยความรู้ ความสามารถ แก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้เป็นอย่างดี

^{๓๒} สมัยที่ท่านทูตวิทยาประจำการที่กรุงบรัสเซลส์นั้น สหภาพยุโรปยังไม่เกิด มีแต่ประชาคมเศรษฐกิจยุโรป ซึ่งต่อมาประชาคมเศรษฐกิจยุโรปได้ขยายจำนวนสมาชิกตลอดทั้งขยายขอบเขตกิจกรรม การรวมตัวมากขึ้น และต่อมาสถาปนาตนเองเป็นสหภาพยุโรป เมื่อปี ๒๕๓๖

เหตุเกิดที่ขบวนรถไฟจากสตราสบูร์กมาบรัสเซลล์

ภารกิจในฐานะที่ท่านทูตวิทยาเป็นหัวหน้าคณะผู้แทนไทยประจำประชาคมเศรษฐกิจยุโรปทำให้ท่านทูตต้องเดินทางจากบรัสเซลล์ไปราชการที่สตราสบูร์ก^{๓๓} เป็นครั้งคราว เพื่อปฏิบัติการทางการทูต พบปะเจรจากับบุคคลสำคัญของสภายุโรป เข้าสังเกตการณ์การประชุมสภายุโรป ฯลฯ ครั้งหนึ่งเป็นช่วงฤดูหนาว หิมะตกหนัก ผิดปกติ ท่านทูตเลยตัดสินใจเดินทางไปกลับสตราสบูร์กโดยรถไฟ ซึ่งต้องใช้เวลาเดินทางแต่ละเที่ยวนานพอสมควร ประมาณสี่ชั่วโมงเศษ ท่านทูตให้ผมและคุณสุรพล ศรีวิทยา เลขานุการเอก ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่โตะดูแลเรื่องสภายุโรป ติดตามไปด้วยเพื่อช่วยปฏิบัติการ ปรากฏว่าในครั้งนั้นการปฏิบัติการตามภารกิจได้สำเร็จตามความมุ่งหมายทุกประการ คณะเราจึงนั่งรถไฟกลับบรัสเซลล์ด้วยความอิมใจ ในตู้รถไฟที่คณะเราเดินทางกลับบรัสเซลล์นั้นจะมีเอกอัครราชทูต นักการทูต ประเทศต่างๆ ที่เดินทางไปสตราสบูร์กเช่นเดียวกับเรา นั่งกันอย่างเนืองแน่น เจ้าหน้าที่ตรวจตั๋วก็มาตรวจตั๋วตามปกติ ก่อนที่ขบวนรถไฟจะเข้าเขตประเทศเบลเยียมประมาณหนึ่งชั่วโมง เหตุการณ์ที่ไม่คาดฝันก็เกิดขึ้น ได้มีเจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองฝรั่งเศสสองนายตัวสูงใหญ่มาตรวจเอกสารการเดินทางผู้โดยสาร^{๓๔} คณะเราก็ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี หลังจากนั้นเจ้าหน้าที่คนหนึ่งที่เข้าไปที่กระเป๋าดำเดินทางของคุณสุรพล และขอให้เปิดกระเป๋าเดินทาง

ต่อไปนี้จะขอเล่าสรุปเป็นบทสนทนาซึ่งในขณะเกิดเหตุเป็นภาษาฝรั่งเศสเพื่อให้เห็นชัดเจนถึงสถานการณ์ขณะนั้น

^{๓๓} สตราสบูร์กเป็นเมืองเก่าแก่โบราณทางตะวันออกติดกับชายแดนเยอรมนี เหตุผลสำคัญที่สมาชิกประชาคมเศรษฐกิจยุโรปรวมตัวเป็นประชาคมฯ หลังสงครามโลกครั้งที่สอง ก็เพราะต้องการจะทำเรื่องสงครามในยุโรประหว่างประเทศต่างๆ โดยเฉพาะระหว่างฝรั่งเศสและเยอรมนีให้จบไป เห็นว่าการรวมตัวทางเศรษฐกิจขึ้นมาก่อนจะทำให้ประเทศสมาชิกมีผลประโยชน์ร่วมกัน พึ่งพาซึ่งกันและกัน และรู้จักมักคุ้นกันมากขึ้น โอกาสที่สงครามจะเกิดขึ้นระหว่างประเทศสมาชิกก็จะยากขึ้น ในการก่อตั้งประชาคมฯ ก็ต้องมีการก่อตั้งองค์กรหลักขึ้นมาเพื่อทำงานสนับสนุนกิจกรรมประชาคมฯ ในด้านต่างๆ กระจายไปในประเทศสมาชิก เช่น ที่กรุงบรัสเซลล์ ประเทศเบลเยียม ที่ประเทศลักเซมเบิร์ก ที่เมืองสตราสบูร์ก ประเทศฝรั่งเศส เมืองสตราสบูร์กถูกกำหนดให้เป็นที่ตั้งของสภายุโรป เพราะสตราสบูร์กเป็นเมืองที่ในอดีตเป็นสัญลักษณ์แห่งความขัดแย้งระหว่างฝรั่งเศสและเยอรมนี ซึ่งช่วงชิงการเป็นเจ้าของสตราสบูร์กมาตลอด ประชาคมฯ จึงหวังว่าประวัติศาสตร์ความขัดแย้งของสตราสบูร์กจะเตือนใจสภายุโรปให้ตระหนักถึงภารกิจสำคัญของประชาคมฯ คือสันติภาพในยุโรป

^{๓๔} ในห้วงนั้นประชาคมยุโรปยังไม่ได้เป็นเขตปลอดพรมแดนเหมือนในปัจจุบันที่สามารถเดินทางเข้าออกประเทศสมาชิกเขตเชงเกน (Schengen) ได้โดยไม่ต้องมีการตรวจเอกสารการเดินทาง





เจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองพูด “ขอเปิดกระเป๋าใบนี้ด้วย” พร้อมชี้ไปที่
กระเป๋าเดินทางคุณสุรพลซึ่งวางอยู่บนชั้นวางกระเป๋าเหนือศีรษะ

ท่านทูตตอบด้วยสีหน้าและกริยาที่เรียบเฉย นิ่งมาก ๆ ว่า “Non.”

.....

เจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองพูด “ขอเปิดกระเป๋าใบนี้ด้วย” พร้อมชี้ไปที่
กระเป๋าเดินทางผมซึ่งวางอยู่บนชั้นวางกระเป๋าเหนือศีรษะ

ท่านทูตตอบด้วยสีหน้าและกริยาที่เรียบเฉย นิ่งมาก ๆ ว่า “Non.”

.....

เจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองพูด “ขอเปิดกระเป๋าใบนี้ด้วย” พร้อมชี้ไปที่
กระเป๋าเดินทางของท่านทูตเองซึ่งวางบนชั้นวางกระเป๋าเหนือศีรษะ

ท่านทูตตอบด้วยสีหน้าและกริยาที่เรียบเฉย นิ่งมาก ๆ ว่า “Non.”

.....

เจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองทั้งสองคนเริ่มหัวเสีย ปรีกษานำหรือกัน
และเรียกร้องขอให้ท่านทูตเปิดกระเป๋าเดินทางของคณะเราให้ได้

ท่านทูตตอบด้วยสีหน้าและกริยาที่เรียบเฉย นิ่งมาก ๆ ได้อธิบายเป็นภาษา
ฝรั่งเศสอย่างฉะฉานให้เจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองว่า ตามอนุสัญญากรุงเวียนนา
ว่าด้วยความสัมพันธ์ทางการทูต ปี ค.ศ. ๑๙๖๑ เกี่ยวกับเอกสิทธิ์และความคุ้มกัน
ทางการทูตนั้น เจ้าหน้าที่รัฐผู้รับไม่มีสิทธิที่จะเปิดกระเป๋าของนักการทูตได้ แต่หาก
ต้องการจะเปิดจริงๆ เพื่อแสดงความบริสุทธิ์ใจ ท่านก็จะอนุญาต ถ้าเจ้าหน้าที่ตรวจ
คนเข้าเมืองจะเอาข้าราชการกระทรวงการต่างประเทศมาร่วมเป็นสักขีพยานในการ
เปิดกระเป๋าด้วย

เจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองถอยไปห่างๆ ชูชิบปรีกษากันว่าจะเอาอย่างไรดี
กับคณะเรา สักพักหนึ่งก็เดินกลับมาหาท่านทูต

เจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองพูดซึ่งขังเสมือนพูดด้วยเสียงดัง เหมือนต้องการจะ
ให้ผู้โดยสารคนอื่นๆ ในตู้รถไฟทั้งตู้ได้ยินด้วยว่า “หากท่านไม่ยินยอมให้เปิดกระเป๋า
ก็จะสั่งให้รถไฟจอด จนกว่าท่านจะยอมให้เปิดกระเป๋า แล้วท่านก็จะเสียเวลา ผู้โดยสาร
อื่นๆ ก็จะเสียเวลาไปด้วย”



ท่านพูดด้วยสีหน้าและกริยาที่เรียบเฉย นิ่งมาก ๆ ว่า
“Comme vous voulez.” (ถ้าจะแปลเป็นภาษาอังกฤษก็คือ
“As you please.” แปลเป็นไทยก็คือ “แล้วแต่ท่าน”)

เจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองเจอฉันนี่ก็งัดเก๋ ถอยกลับไปซุกซิบปรึกษาหารือ
กันต่อ

ท่านพูดหันหน้ามาถามผมเป็นภาษาไทยว่ารถไฟเข้าเขตประเทศเบลเยียม
หรือยัง ผมเรียนท่านว่าเข้าเขตประเทศเบลเยียมแล้วครับ ท่านพยักหน้ารับทราบ

สักครู่ เจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองทั้งสองคนก็เดินหัวฟัดหัวเหวี่ยงออกจากตู้
โดยสารของคณะของเราไป

ต่อมา เอกอัครราชทูตประเทศอื่นๆ จากบรัสเซลส์ที่ไปประชุมสภายุโรปที่
สตราสบูร์กและร่วมเดินทางกลับมาบรัสเซลส์ในตู้รถไฟเดียวกันกับคณะเราหลายท่าน
แสดงความยินดีกับท่านทูต และบอกท่านทูตว่าเขาคอยฟังดูด้วยใจระทึก จดจ่อ
ว่าคณะทูตไทยจะจัดการกับสถานการณ์เช่นนี้อย่างไร และขอชมท่านทูตว่าจัดการ
ได้ดีมาก รักษาเกียรติภูมิ ศักดิ์ศรี ปกป้องเอกราชและอธิปไตยและความคุ้มกันทางการทูต
ตามอนุสัญญากรุงเวียนนาฯ ของคณะทูตได้เป็นอย่างดี ด้วยความสุภาพเรียบร้อย
เป็นนักการทูตมืออาชีพสุดยอด

เหตุการณ์นี้อยู่ในความทรงจำผมอย่างชัดเจน ผมได้ใช้เป็นตัวอย่างประกอบการ
การสอนเรื่องเอกราชและอธิปไตยและความคุ้มกันทางการทูต หลังจากผมเกษียณอายุราชการ
และไปเป็นคณบดีผู้ก่อตั้งสถาบันการทูตและการต่างประเทศ มหาวิทยาลัยรังสิต
เป็นเวลาสิบปี ขอสรุปสั้นๆ เพื่อประโยชน์ของท่านผู้อ่านที่ไม่คุ้นกับเรื่องกฎหมาย
ระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องว่าสิ่งที่ท่านทูตทำไปถูกต้องตามอนุสัญญากรุงเวียนนาว่า
ด้วยความสัมพันธ์ทางการทูต ปี ค.ศ. ๑๙๖๑ ทุกประการ โดยเฉพาะมาตราที่ ๒๔
ซึ่งระบุว่า “บรรณสารและเอกสารของคณะผู้แทนจะถูกละเมิดมิได้ ไม่ว่าเวลาใด
และไม่ว่าจะอยู่ ณ ที่ใด” ในฐานะที่คณะเราเป็นคณะทูตของประเทศไทย
ประจำประชาคมเศรษฐกิจยุโรป ลักเซมเบิร์ก และเบลเยียม ย่อมได้รับเอกราช
และอธิปไตยที่จากอนุสัญญากรุงเวียนนาว่าด้วยความสัมพันธ์ทางการทูต
ปี ค.ศ. ๑๙๖๑ ท่านทูตทราบดีว่าคณะเราจะได้รับการคุ้มกันตามกฎหมาย
ระหว่างประเทศอย่างเต็มที่ และเป็นทวีคูณหากคณะเราอยู่ในอาณาเขตของประเทศ
ที่คณะเราเป็นคณะทูตประจำอีกด้วย ในกรณีของคณะเราคือประเทศเบลเยียมและ





ประเทศลักเซมเบิร์ก ท่านแม่นในกฎหมาย จะเห็นได้จากคำถาม ท่านที่ว่ารถไฟเข้าอาณาเขตประเทศเบลเยียมหรือยัง ท่านมีสติ คิดก่อนพูด ก่อนทำ แล้วตอบสั้นๆ ชัดเจนในการเจรจากับเจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองฝรั่งเศสนั้น โดยที่ท่านมีความรู้แตกฉาน ในกฎหมายระหว่างประเทศ และทราบว่าคณะเราปฏิบัติถูกต้อง ตามกฎหมายระหว่างประเทศทุกประการ ท่านก็ไม่หวั่นไหว ถึงแม้เจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองฝรั่งเศสจะขู่ว่าจะสั่งให้ขบวนรถไฟ จอดก็ตาม

เหตุเกิดที่ทำเนียบเอกอัครราชทูต ณ กรุงบรัสเซลส์

บ่ายวันหนึ่งของวันเสาร์หรือวันอาทิตย์ จำไม่ได้แน่นอน ในฤดูร้อน อากาศกำลังเย็นสบายดี ประมาณ ๒๐ องศาเซลเซียส ท้องฟ้าสีครามสดใส ส.ส. ท่านหนึ่งมีชื่อเสียงโด่งดังในวงการ เมืองไทยขณะนั้น กับผู้ติดตามประมาณ ๓-๔ คน มาเยี่ยมคารวะท่านทูตที่ทำเนียบ ตามปกติถ้าเป็นวันทำงาน ท่านทูตก็จะให้พบที่ทำการสถานเอกอัครราชทูต ในกรณีนี้ท่านทูตชวนผมไปนั่งคุยช่วยต้อนรับแขกด้วย หลังจากทักทาย คุยกันเรื่องทั่วๆ ไป เป็นการโหมโรงสักครู่ ส.ส. ท่านนี้ก็เอ่ยปากเรียนท่านทูตว่ามายุโรปคราวนี้ อยากพาคณะไปเที่ยวประเทศใกล้เคียงเบลเยียม เช่น ฝรั่งเศส เยอรมนี ด้วย ประมาณ ๓-๔ วัน ใครขอให้สถานเอกอัครราชทูตช่วยสนับสนุนเรื่องรถและคนขับพาคณะไปเที่ยวด้วย ก็จะเป็นพระคุณ ท่านทูตตอบอย่างเรียบเฉยนิ่งมาก ตามสไตล์ของท่านว่า “คงไม่สามารถดำเนินการตามที่คุณขอได้เพราะผิดระเบียบราชการ แต่หากจะขอเล็กๆ น้อยๆ เช่น ช่วยพาคณะไปส่งที่สนามบิน หรือสถานีรถไฟ ในกรุงบรัสเซลส์ ก็พอจะอนุเคราะห์ได้ เพราะกรณีอย่างนี้อันุโลม ถือว่าเป็นการช่วยเหลือคนไทยในต่างประเทศ” ส.ส. ท่านนี้กล่าวตอบทันควันว่า “ผมเองในอนาคต คงจะได้เป็นรัฐมนตรี”

ท่านทูตก็กล่าวตอบเรียบเฉย หนึ่งหลายๆ ว่า “ถึงวันนั้น แล้วค่อยคุยกันอีกทีครับ” หลังจากนั้นท่าน ส.ส. ก็ไม่พูดเรื่องขอรถยนต์และคนขับอีกเลย ได้เวลาพอสมควรก็ขอเวลานำคณะกลับไปโรงแรมที่พัก

เหตุการณ์ที่ ๒ นี้ก็เช่นเดียวกับเหตุการณ์ที่ ๑ ซึ่งแสดงถึงความแม่นยำของท่านทูตในเรื่องกฎระเบียบเกี่ยวกับภาระหน้าที่ของสถานเอกอัครราชทูต แสดงถึงความรู้ความสามารถ ความมีสติและไหวพริบในการตอบการร้องขอที่เกินเลยอย่างสุภาพ นุ่มนวล บัวไม่ให้ช้ำ น้ำไม่ให้ขุ่น

หลังจากคณะ ส.ส. ลากลับไปแล้ว ผมคิดในใจว่าถ้าเรื่องทำนองนี้เกิดขึ้นกับผม ผมจะทำอย่างไรนะ แต่ตอนนี้ทราบแล้ว ก็จะใช้ “วิทยา โมเดล นี้แหละ”

เห็นหรือยังครับว่าท่านปลัดวิทยาเป็นนักการทูตมืออาชีพสุดยอด น่าภูมิใจไหมครับ?

ดร.สมเกียรติ อริยปรัชญา



สมบุรณ์ เสี่ยงมบุตร^{๓๕}

...ท่านวิทยานิพนธ์เป็นนักการทูตที่มีความสามารถทั้งด้านกฎหมายและเศรษฐกิจ โดยทั่วไปนักกฎหมายจะไม่รู้เรื่องเศรษฐกิจ นักเศรษฐกิจจะไม่รู้เรื่องกฎหมาย คนที่จะทำงานเพื่อผลประโยชน์ของประเทศชาติได้ดีที่สุดต้องรู้ทั้งกฎหมายและเศรษฐกิจ สมัยที่ท่านวิทยานิพนธ์ปฏิบัติงานอยู่ที่กรมสนธิสัญญาและกฎหมายได้ให้ความเห็นในเรื่องต่างๆ ซึ่งผมได้มีโอกาสไปอ่านแฟ้มของกรมสนธิสัญญาฯ แล้วได้พบความเห็นของท่านวิทยานิพนธ์ที่อธิบายปัญหากฎหมาย สำหรับงานด้านเศรษฐกิจ ท่านเคยเป็นอธิบดีกรมเศรษฐกิจและเป็นเอกอัครราชทูตประจำประชาคมเศรษฐกิจยุโรปด้วย สองตำแหน่งนี้มีงานด้านเศรษฐกิจที่ต้องใช้ความรู้ทางด้านกฎหมายด้วย เพื่อหาทางออกในการแก้ปัญหาและการเจรจา

^{๓๕} สมบุรณ์ เสี่ยงมบุตร เคยดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูตประจำสวิตเซอร์แลนด์ ออสเตรีย อิตาลี และสาธารณรัฐเกาหลี



สรยุทธ พรหมพจน์^{๓๖}

...หลังจากผมย้ายจากทำเนียบนายกรัฐมนตรีมาเข้ากระทรวงต่างประเทศจนลาออกจากราชการ มีผู้บังคับบัญชาที่ได้ร่วมทำงานใกล้ชิดน้อยมาก และทำงานกับแต่ละท่านสั้นมาก ผมอยู่กรมเศรษฐกิจ ๔ ปี ได้ทำงานกับท่านอาสา สารสิน ท่านช่วยกรรมวัฒน์ และกับท่านวิทยาไม่ถึงปีก็ย้ายไปทำงานที่สถานทูต ณ กรุงโตเกียว

ประสบการณ์ที่ได้ทำงานกับท่านวิทยาคือ ท่านเป็นสุภาพบุรุษ แต่งตัวเนียบ ความจำเป็นเลิศที่สุดที่เคยพบมา มีเมตตากับผู้ใต้บังคับบัญชาทุกคนเสมอ อ่อนน้อม ตรงไปตรงมา และที่สำคัญ “เด็ดขาด” เมื่อถึงคราวจำเป็น

น่าจะจำไม่ผิดว่าผมเริ่มทำงานกับท่านวิทยาที่กรมเศรษฐกิจในปี ๒๕๒๒ ตอนเป็นเลขานุการโท ผมในวัย ๒๐ เศษกำลังห้าว มั่นใจตัวเองสูง สู้ยิบตาในทุกเรื่อง ได้ทำบันทึกโต้แย้งผู้ใหญ่ในกระทรวงระดับสูงกว่ากรม ๒ ครั้ง ครั้งแรกท่านอธิบดีวิทยาผ่านขึ้นไปให้ จนถูกตำหนิรุนแรงลงมา ด้วยความมุ่งมั่นว่าชอบด้วยเหตุผล ผมจึงทำบันทึกฉบับที่สองขึ้นไปอีก คราวนี้ท่านวิทยาเรียกผมเข้าพบ ยังจำได้เกือบทุกประโยคที่ท่านกรุณาสั่งสอน “สรยุทธ บันทึกรของคุณ ผมเห็นด้วย จึงได้ผ่านขึ้นไปในครั้งแรก แต่เมื่อข้างบนไม่ยอมรับเหตุผลและรู้สึกเกรง หากคุณยังโต้แย้งอีก ผมเกรงว่าจะไม่เป็นผลดีกับตัวคุณ ผมจึงขออย่าแย้งบันทึกนี้ และอยากเตือนว่าอย่าเตือนใครก็ตามให้จนมุม เพราะความอาฆาตมาดร้ายของคนถูกเตือนจะย้อนกลับมาทำร้ายคุณอย่างคาดเดาไม่ได้”

^{๓๖} สรยุทธ พรหมพจน์ เคยดำรงตำแหน่งผู้ช่วยปลัดกระทรวง เอกอัครราชทูตประจำฟิลิปปินส์ ออสเตรเลีย รัสเซีย และเยอรมนี





นับแต่นั้น ผมจดจำสิ่งที่ท่านเมตตาสอน และปรับปรุงตัวเองให้เย็นลง สุขุมลง จนถึงทุกวันนี้

ตอนมาทำงานกับท่านอธิบดีวิทยานี้เป็นปีที่ผมใกล้จะออกประจำการ ท่านให้ค่อยๆ ผ่องถ่ายงานส่วนใหญ่ที่รับผิดชอบอยู่ไปให้ทีมท่านกษิต ภิรมย์ (ซึ่งเป็นเลขานุการกรมเศรษฐกิจ) แล้วมอบงานวิจัยเรื่องพลังงานให้ผมศึกษา ทำรายงาน

วันหนึ่งผมถูกเรียกเข้าพบอีก คราวนี้ท่านดูเคืองและกล่าวว่า “พูดเจเนียวทำหนังสือถึงผม ขอตัวคุณไปประจำการ ถ้าคุณอยากไป ทำไมไม่มาคุยกับผมในฐานะผู้บังคับบัญชาโดยตรง” จึงได้ชี้แจงต่อท่านทันทีว่า “ท่านอธิบดีครับ ไม่ใช่นิสัยผมที่จะไปวิ่งเต้นขออะไรลักษณะนี้ เข้าใจว่าท่านพูดคงเห็นผมไปประชุมที่เจเนียวบ่อยๆ ปีละหลายครั้ง คงไม่ทราบว่าเป็นเหตุที่ผมไม่เคยขอขานพหุภาคี และไม่มีวันชอบ ท่านพูดจึงเขียนถึงท่านอธิบดีด้วยเจตนาดีต่อผม แต่ไหนๆ ผมถูกท่านตำหนิในสิ่งที่ไม่ได้ทำไปแล้ว จึงขออนุญาตเรียนท่านว่าผมสนใจอย่างยิ่งที่จะไปประเทศที่ทำทนายอย่างญี่ปุ่น”

ผมได้ออกไปประจำการที่สถานทูตโตเกียวในปี ๒๕๒๓ ภายใต้ท่านทูต วิเชียร วัฒนคุณ นับเป็นโชคที่ได้ทำงานกับท่านตลอดสี่ปีอย่างมีความสุข สนุกกับภารกิจดังหวัง ระหว่างนั้นยังได้มีโอกาสต้อนรับท่านวิทยาที่แวะพักโตเกียวหนึ่งคืน เพื่อเปลี่ยนเครื่องบินไปรับตำแหน่งที่กรุงฮอนดูรัส พร้อมครอบครัวของท่าน

ปี ๒๕๓๓ ผมเลื่อนตำแหน่งเป็นเอกอัครราชทูตประจำกระทรวงภายใต้ท่าน ปลัด ม.ร.ว.เกษมสโมสร และท่านรัฐมนตรีสุบิน ปิ่นขยัน จนถึงปี ๒๕๓๔ จึงได้มีโอกาสทำงานกับ ๓ อดีตผู้บังคับบัญชา คือ ท่านรัฐมนตรีอาสา ท่านรัฐมนตรีช่วยฯ วิเชียร และท่านปลัดวิทยา

ขณะนั้นในตำแหน่งทูตประจำกระทรวง ผมรับผิดชอบดูแลงานบริหาร กองคลัง กองพัสดุ และฝ่ายราชการต่างประเทศ งานในกรอบ ๓ กองนี้ ท่านวิทยาและท่าน รัฐมนตรีทั้งสองท่านได้ให้การสนับสนุน ผลักดัน และเปลี่ยนแปลง ซึ่งเป็นแนวทางที่มีประโยชน์ต่อกระทรวงต่างประเทศและข้าราชการ ด้วยความปรารถนาดี

งานกองคลัง ท่านปลัดวิทยาลัยสนับสนุนการปรับปรุงระบบกองคลังในการจัดงบประมาณให้สนองงานกระทรวงฯ และสวัสดิการข้าราชการโดยเฉพาะที่ประจำการในต่างประเทศ รวมทั้งการจัดซื้อจัดหาสถานทูตสถานกงสุลให้เป็นสมบัติของรัฐบาล แทนการเช่าจนสำเร็จ

ได้กรอบงานของฝ่ายราชการฯ ท่านปลัดวิทยาลัยและท่านรัฐมนตรีอาสาเข้าใจดี ถึงแรงผลักดันทางการเมืองให้ประมูลขายสถานทูตสิงคโปร์ที่ถนน Orchard จนบริษัทในเครือ Eva Air ชนะประมูล ทั้งสามท่านได้มีฉันทามติให้ยกเลิกการประมูล ไม่นำเข้าสู่การพิจารณาของคณะรัฐมนตรี

ในกรอบงานกองพัสดุ ท่านวิทยาลัยสนับสนุนแนวทางที่กระทรวงฯ ร่วมกับกรมธนารักษ์ เว้นที่ดินเพื่อการสื่อสารกว่า ๔๐๐ ไร่ เพื่อจัดทำโครงการศูนย์ราชการ ถนนแจ้งวัฒนะ โดยกรมธนารักษ์ได้มอบที่ดินผืนใหญ่ริมถนนแจ้งวัฒนะ เพื่อย้ายกองหนังสือเดินทางออกจากอาคารถนนศรีอยุธยา (ตึก สปอ. เดิม) มาเตรียมการไว้ก่อนที่จะจัดตั้งกรมการกงสุลหลังจากนั้น

ยังจำได้ด้วยความแปลกประหลาดหลังจากคณะกระทรวงฯ มาสำรวจที่ดินผืนนี้ ท่านวิทยาได้ให้เกียรติไปแวะเยี่ยมบ้านของผมซึ่งห่างไปไม่ถึง ๒ กิโลเมตร

หลังจากทำงานกับท่านเกือบปี ท่านวิทยาได้กรุณาเสนอแต่งตั้งผมไปดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูต ณ กรุงมะนิลา เมื่อปี ๒๕๓๕

นานาความเมตตาของท่านวิทยา ที่ถึงแม้จะได้อยู่ทำงานกับท่านในระยะเวลาสั้นๆ แต่มีคุณค่าทางจิตใจ ทำให้ผมได้เรียนรู้แบบครูพักลักจำจากท่านเหลือคณานับ จนถึงบัดนี้

ในกลุ่มมิตรสหายสนิทที่กระทรวงฯ เวลาคุยสัพเพเหระถึงท่านวิทยา ผมมักจะเล่าถึงท่านว่าท่านวิทยามี unique pattern ที่จัดการกับผม คือให้ผมทำงานด้วยไม่ถึงปีให้ ๒ ชั้นสองครั้ง กับเตือนไม่ให้ทำงาน active & aggressive มากเกินไป แล้วท่านก็ปล่อยเกาะให้ผมไปอยู่ที่ญี่ปุ่นและฟิลิปปินส์

สรยุทธม์ พรหมพจน์





อดิศักดิ์ ภาณุพงศ์^{๓๗}

...ผมได้มีโอกาสเป็นผู้ได้บังคับบัญชาของท่านปลัดวิทยา และได้ทำงานอย่างใกล้ชิดทั้งที่ สอท. ณ กรุงบรัสเซลส์ และในกระทรวงฯ เมื่อท่านมาดำรงตำแหน่งปลัดกระทรวง ซึ่งแนวความคิดในการทำงานและการครองตนของท่านในฐานะผู้บังคับบัญชา เป็นส่วนสำคัญของแรงบันดาลใจและแบบอย่างในการทำงานของผมตลอดมา ทั้งในเรื่องการมีภาวะผู้นำ เมตตาธรรม วิสัยทัศน์ และความรอบรู้ในมิติต่างๆ ที่กว้างไกลและทันสมัย ความพร้อมที่จะรับฟังความคิดเห็นและให้ความสำคัญต่อความรู้สึกของผู้อื่น โดยคุณลักษณะที่เด่นชัดที่สุด คือ การมีภาวะการนำตัดสินใจที่ดีและกล้าที่จะเปลี่ยนแปลงเพื่อทรงไว้ซึ่งเกียรติภูมิ และศักดิ์ศรีของกระทรวงการต่างประเทศ ผมระลึกเสมอว่าท่านปลัดวิทยาเป็นหนึ่งในตำนานอันทรงคุณค่าและความภูมิใจของพวกเราชาว “บัวแก้ว”

^{๓๗} อดิศักดิ์ ภาณุพงศ์ ที่ปรึกษาพิเศษสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (องค์การมหาชน) เคยดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูตประจำสิงคโปร์ เดนมาร์ก ออสเตรีย และแคนาดา



อัจฉรา เสรีบุตร^{๓๔}

...ก่อนที่ท่านรองปลัดสุธี ประศาสน์วินิจชัยจะย้ายไปรับตำแหน่งเอกอัครราชทูต ณ กรุงบอนน์ ท่านรองสุธีได้กล่าวแก่ดิฉันซึ่งทำหน้าที่เป็นเลขานุการว่า ได้ฝากฝังดิฉันให้กับท่านอธิบดีวิทยา เวชชาชีวะ ซึ่งเป็นเพื่อนสนิทของท่าน ให้ดิฉันย้ายไปปฏิบัติงานที่กรมเศรษฐกิจ ท่านกล่าวว่า “วิทยาเป็น คนดี”

ในขณะนั้นดิฉันเป็นเลขานุการตรี ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าฝ่ายงานความร่วมมือทางเศรษฐกิจและวิชาการ สมัยนั้นกระทรวงฯ ยังไม่มีการแบ่งส่วนเป็นกรมภูมิภาค งานความตกลงทวิภาคีด้านเศรษฐกิจทั้งหลายอยู่ที่กรมเศรษฐกิจทั้งหมด อาทิ ความตกลงด้านการบิน ความตกลงด้านการท่องเที่ยว ความตกลงด้านการส่งเสริมการลงทุน ความตกลงด้านการเก็บภาษีซ้อน ความตกลงว่าด้วยความร่วมมือทางเศรษฐกิจและวิชาการ เป็นต้น ดิฉันจึงได้เห็นท่านอธิบดีวิทยาทำหน้าที่เป็นหัวหน้าคณะผู้แทนฝ่ายไทยในการเจรจาร่างความตกลงกับคณะผู้แทนต่างประเทศ และเป็นประธานการประชุมหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องเพื่อจัดทำร่างความตกลงหรือจัดทำร่างตอบโต้ (counter draft)

^{๓๔} อัจฉรา เสรีบุตร เคยดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูตประจำอินโดนีเซีย และสเปน



ความที่ท่านอธิบดีวิทยาทำหน้าที่เป็นหัวหน้าผู้แทนฝ่ายไทยในการเจรจา
ร่างความตกลงต่างๆ กับคณะผู้แทนต่างประเทศ และเป็นประธานการประชุม
หน่วยราชการที่เกี่ยวข้องเพื่อพิจารณาร่างความตกลงและร่างตอบโต้ที่ฝ่าย
ต่างประเทศเสนอมา ด้วยความเชี่ยวชาญและความจำอันเป็นเลิศของท่าน ท่านจำ
ได้หมดว่าความตกลงใดระบุเรื่องอะไร ไม่ระบุอะไร เพราะเหตุใด ความตกลงเรื่องนั้น
ติดขัดปัญหาใด ท่านสามารถหยิบยกประเด็นหรือข้อบทในความตกลงที่ทำกับประเทศ
ต่างๆ เหล่านั้นมาเปรียบเทียบได้ ทั้งยังสามารถให้ความเห็นด้านกฎหมาย และประเด็น
ทางเศรษฐกิจในประเด็นที่เกี่ยวข้อง การเจรจาจัดทำร่างความตกลงกับคณะผู้แทน
ต่างประเทศ และการประชุมหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง จึงได้ผลสรุปที่ใช้เวลาไม่มาก
ด้วยความเจนจัดและความแม่นยำของท่านอธิบดี เป็นความสามารถปราดเปรื่อง
ที่ไม่มีผู้ใดเลียนแบบได้

ในเรื่องการบิน เวลานั้นมีปัญหาเรื่องการบินไม่ประจำ กล่าวคือเครื่องบิน
ราชการ ทั้งเครื่องบินทหาร เครื่องบินของทางราชการ รวมทั้งเครื่องบินพาณิชย์
มาขอลงจอดและขอบินผ่านโดยแจ้งกระชั้นหัน ท่านอธิบดีวิทยาจึงริเริ่มให้จัดตั้ง
คณะกรรมการเพื่อพิจารณาเรื่องการบินผ่าน มีอธิบดีกรมเศรษฐกิจเป็นประธาน
และมืองค์ประกอบจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้ง สมช. ฝ่ายทหารอากาศ กรมการบิน
พาณิชย์ เป็นต้น และให้มีการประสานทางโทรศัพท์กับเจ้าหน้าที่กระทรวง
การต่างประเทศในการให้ clearance ทำให้งานด้านการบินเป็นระบบระเบียบมากขึ้น

ท่านไม่เคยทำให้ลูกน้องลำบากใจในการเขียน speech มีคณะผู้แทนเบลเยียม
เดินทางมาประชุมคณะกรรมการร่วมไทย-เบลเยียม ดิฉันเป็นเจ้าหน้าที่ ถามท่านว่า
จะให้ร่างถ้อยแถลงเปิดปิดการประชุมให้ท่านหรือไม่ ท่านบอกว่าไม่ต้อง ท่านคงคร้าน
จะแก้ภาษาอังกฤษของเรา แล้วท่านก็ดันเองสดๆ ด้วยภาษาที่สละสลวย เชียบคม
ได้ใจคณะผู้แทนกว่าอ่านร่างจืดๆ ของพวกเราเป็นไหนๆ

งานกรมเศรษฐกิจนั้น ต้องติดต่อสัมพันธ์กับกระทรวงพาณิชย์เป็นอันมาก
มีงานที่อาจจะทับซ้อนหรือล้ำเส้นกันบ้าง แต่ในช่วงที่ท่านเป็นอธิบดีกรมเศรษฐกิจ
ความสัมพันธ์กับกระทรวงพาณิชย์เป็นไปอย่างราบรื่น เพราะท่านเป็นผู้ที่มี
มนุษยสัมพันธ์เป็นเลิศ ท่านเป็นเพื่อนสนิทกับท่านอธิบดีพชร อิศรเสนา และท่าน

อธิบดีจเร จุฬารัตนกุล และยังคงคุ้นเคยกับท่านอธิบดีอรนุช ไสยสถานนท์ ท่านอธิบดีสุคนธ์ กาญจนาลัย และท่านอธิบดีดิ้นัย ดุละลัมพะ ทางด้านกรมวิเทศสหการ ท่านก็สนิทสนมกับท่านอธิบดีอภิลาส ไสยสถานนท์ ดิฉันเคยเห็นท่านอธิบดีวิทยา ยกหูโทรศัพท์คุยประสานกับท่านอธิบดีเหล่านี้ ทำให้ปัญหาหรือข้อติดขัดต่างๆ ลุล่วงไปได้อย่างง่ายดายและรวดเร็ว

ในด้านการบริหาร ท่านอธิบดีวิทยาเมตตาใส่ใจดูแลลูกน้องทุกอย่าง ท่านมีหลักเกณฑ์ในการให้ ๒ ชั้น นอกจากจะพิจารณาจากผลงานและความตั้งใจในการปฏิบัติงาน ประกอบกับการเลื่อนระดับของข้าราชการนั้นๆ แล้ว ท่านจะแจ้งเหตุผลให้ข้าราชการทราบว่าท่านจะให้ ๒ ชั้น หรือให้ไม่ได้เพราะอะไร ท่านเคยเรียกดิฉันไปพบและกล่าวว่าท่านอยากจะให้ ๒ ชั้นแก่ดิฉัน แต่ปีนี้ท่านต้องการให้ ๒ ชั้นแก่ข้าราชการผู้อื่นที่กำลังจะออกประจำการต่างประเทศ เพราะโอกาสที่เขาจะได้ ๒ ชั้นที่สถานทูตจะเป็นไปได้ยาก และท่านจะให้ ๒ ชั้นแก่ดิฉันในปีหน้า ซึ่งท่านก็ทำเช่นนั้น

ในการพิจารณาโยกย้ายข้าราชการไปประจำการต่างประเทศ ท่านจะชี้แจงให้ข้าราชการทราบถึงเหตุผลที่ท่านอยากให้เขาเหล่านั้นไปประจำการในประเทศนั้นๆ หรือชี้แนะให้เห็นความเหมาะสมหรือประโยชน์ที่ได้รับหากไปประเทศนั้นๆ เพื่อให้ข้าราชการเลือก หากข้าราชการมีบุตรเล็ก ท่านก็จะพิจารณาให้ไปประเทศที่ไม่ต้องเสียค่าเล่าเรียนบุตร หรือประเทศที่มีสถานศึกษาสำหรับบุตรได้ไปเล่าเรียน ข้าราชการชายที่โสดก็อาจจะให้ไปประจำการในประเทศที่ลำบากเล็กน้อย ทุกคนที่ได้รับทราบเหตุผลก็จะรับทราบคำชี้แนะด้วยความเข้าใจ แม้เมื่อท่านเป็นปลัดกระทรวงก็ยังจดจำใส่ใจลูกน้องเก่าที่กรมเศรษฐกิจ ท่านยังดูแลเรื่องการโยกย้ายและการเลื่อนระดับตามความเหมาะสมด้วยความปรารถนาดี

เรื่องที่ดิฉันจดจำความเมตตาของท่านได้ไม่ลืม คือ วันหนึ่งดิฉันลาป่วยพักอยู่บ้าน มีโทรศัพท์มา ปรากฏว่าเป็นท่านอธิบดีวิทยาโทรศัพท์มาแจ้งว่า มีทุนฝึกอบรมที่ญี่ปุ่น ถามว่าดิฉันสนใจจะรับทุนนี้หรือไม่ ดิฉันรีบตอบรับด้วยความตื่นเต้นดีใจ พอวางหูโทรศัพท์แล้วมานั่งคิดว่าท่านเป็นถึงอธิบดียังกรุณาใส่ใจ โทรศัพท์มาแจ้งเราเรื่องทุนด้วยตนเอง ทั้งๆ ที่เราก็นั่งอยู่บ้านไม่ได้ไปทำงาน จะให้เลขานุการโทรมาก็ได้ หรือรอให้ดิฉันหายป่วยกลับมาทำงานก่อน





ปรากฏการณ์ที่ข้าราชการกรมเศรษฐกิจสมัยนั้นประทับใจคือ ท่านอธิบดีวิทยาพาข้าราชการทั้งกรมไปสังสรรค์ที่บ้านพักชายทะเลของท่านที่หัวหิน พี่เป็กนำแม่ครัวแม่บ้านไปทำอาหารทะเลสดๆ ให้พวกเรารับประทานอย่างอิมมืหน้าสำราญ พวกเรากว่า ๒๐ คน ทั้งสายการทูตและสายสนับสนุน แล้วยังชวนเพื่อนจากกรมอื่นไปด้วย ท่านก็ไม่ว่า ทุกคนค้ำแรมบ้านท่านทั้งหมด การค้ำแรมครั้งนี้ทำให้ข้าราชการในกรมที่ไม่เคยพูดกันเลยได้มีโอกาสพูดคุยรู้จักกัน ผู้ที่รู้จักกันแล้วก็ใกล้ชิดสนิทสนมยิ่งขึ้น เป็นการสร้างมิตรภาพความผูกพันและความสามัคคีของข้าราชการกรมเศรษฐกิจ

ก่อนท่านจะเดินทางไปรับตำแหน่งเอกอัครราชทูต ณ กรุงออตตาวา ท่านเชิญข้าราชการกรมเศรษฐกิจและครอบครัวสังสรรค์ที่บ้านของท่านเพื่อเป็นการอำลาและส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่ ซึ่งตรงกับวันคล้ายวันเกิดของท่านคือวันที่ ๓๐ ธันวาคม พวกเราได้ไปสังสรรค์ ร้องเพลงเล่นเกมสันทนาการอย่างสนุกสนาน มีพี่เป็กกรุณาดูแลอาหารให้อย่างไม่ขาดตกบกพร่อง

ข้าราชการกรมเศรษฐกิจในยุคนั้นมีความสุขสนุกสนานกันมาก เพราะมีท่านอธิบดีเก่ง รอบรู้ เป็นที่ยอมรับนับถือในวงราชการ ท่านโอภาปราศรัยกับทุกคนด้วยถ้อยคำที่ไพเราะนุ่มนวล ท่านมีความจำเป็นเลิศ ท่านจำชื่อนามสกุลข้าราชการได้ทุกคน เคยพบใครที่ไหน อย่างไร จำได้ทุกอย่าง จำได้จนถึงบิดามารดาและวงศ์ญาติของข้าราชการ ท่านจะได้ถามทุกขุสขของบิดามารดา คู่สมรสและบุตรของข้าราชการเสมอ แม้แต่กับข้าราชการหน่วยงานอื่นที่ท่านพบระหว่างการประชุม ทำให้ผู้ที่ได้รับการทักทายปลาบปลื้มใจว่าท่านจำพวกเขาได้ ท่านเป็นคลังแห่งความรู้ความจำ ทุกวันนี้หากดิฉันติดขัดเรื่องเก่าๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระทรวงฯ จะยกหูโทรศัพท์เรียนถามท่าน ท่านจะตอบได้เสมอ

ท่านวิทยาเป็นผู้ใหญ่ที่ทักทายข้าราชการเสมอ ไม่ว่าผู้นั้นจะสังกัดกรมใด แม้ว่าจะเป็น การพบครั้งแรก ท่านก็จะทักทายได้ถามเขาเหล่านั้นอย่างเป็นกันเอง และ ความที่ท่านมีความจำเป็นเลิศ แม้ข้าราชการผู้นั้นจะไม่เคยทำงานกับท่านโดยตรง ท่านจะทราบภูมิหลังและความโดดเด่นของเขา ดิฉันคิดว่าไม่น่าจะมีผู้ใหญ่ท่านใดในกระทรวงฯ ที่รู้จักและจำข้าราชการกระทรวงฯ ได้ดีและมากเท่าท่านวิทยา

เมื่อมีข่าวว่าท่านจะย้ายไปเป็นทูตที่ออสเตรเลีย พวกเราข้าราชการกรมเศรษฐกิจ อดครวญด้วยความเสียดาย ดิฉันถึงกับไปเรียนเล่นๆ กับท่านปลัดกระทรวง อรุณ ภาณุพงศ์ว่า ข้าราชการกรมเศรษฐกิจจะประท้วง ไม่ให้ท่านอธิบดีวิทยา ออกนอก เมื่อท่านปลัดวิทยาขอลาออกจากตำแหน่งปลัดกระทรวง เพื่อไป ประกอบอาชีพอื่น ลูกน้องเก่าที่ทราบข่าวทั้งตกใจและเสียดายอย่างยิ่ง

ทุกๆ ปี ลูกน้องเก่าของท่านที่กรมเศรษฐกิจ ออสเตรเลีย บรัสเซลล์ และ วอชิงตัน ดี.ซี. จะนัดกันไปกราบอวยพรปีใหม่ท่านปลัดวิทยาและพี่เป็กที่บ้าน ซอยสวัสดิ์ พี่เป็กจะเตรียมอาหารว่างไว้ให้ ท่านจะเตรียมแซ่ไวน์ขาวไว้ให้พวกเรา ท่านจะดื่มไปทักทายพูดคุยเรื่องต่างๆ กับทุกคนอย่างออกรสและมีความสุข

ท่านปลัดวิทยา เวชชาชีวะ ในวัย ๔๖ ปี ยังคงรักและผูกพันกับกระทรวง การต่างประเทศเสมอ หากโอกาสและเวลาอำนวย ท่านจะไม่พลาดที่จะไปร่วมงาน ข้าราชการเกษียณ งานสราญรมย์ หรืองานใดๆ ที่กระทรวงฯ จัดเสมอ รวมทั้ง งานแต่งงานข้าราชการหรือบุตรข้าราชการที่ท่านรู้จักมักคุ้น รวมทั้งงานเศร้า เช่น งานศพ ท่านยังคงใส่ใจกับข้าราชการรุ่นใหม่ บทบาท และภาพลักษณ์ของ กระทรวงการต่างประเทศเสมอมา

ชีวิตในวัยเกษียณของท่านปลัดวิทยาไม่เคยหยุดนิ่ง ท่านเขียนหนังสือ หลายเล่มเกี่ยวกับชีวิตครอบครัวของท่านเองให้ลูกหลานของท่านอ่าน คือ “เรื่องของตา เรื่องของปู่” เรื่อง “บาราศนราดूर นามนี้มาแต่ใด” เกี่ยวกับชีวิต และเรื่องราวของพระบาราศนราดूर (บาราศ เวชชาชีวะ) บรรพบุรุษของท่าน และ “ถนนพระยาพิพัฒน์ เรื่องเล่าจากปลายซอย” เกี่ยวกับคนในละแวกถนนสีลมและ ถนนสาทร ซึ่งเป็นถิ่นกำเนิดของท่าน

หนังสือเกี่ยวกับนักการทูตอาวุโสของกระทรวงการต่างประเทศที่ชาวกระทรวงฯ ควรอ่าน คือ “Through the heat and the cold” เกี่ยวกับชีวิตและงาน ของท่านรัฐมนตรี พลอากาศเอก สิทธิ เสวตศิลา “แผน ของแผ่นดิน” เกี่ยวกับชีวิต และงานของท่านปลัดแผน วรรณเมธี ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่นประจำปี ๒๕๕๘ ของกระทรวงศึกษาธิการ และรางวัลนราธิป “บัวบาน” ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ





ในช่วง ๓๐๐ ปี จากยุคกรมท่าจนถึงสมัยปัจจุบัน” เป็นประวัติของกรมท่า จนถึงกระทรวงการต่างประเทศ และเรื่องของปลัดทูลฉลองกรมท่าตั้งแต่ สมัยอยุธยาถึงรัตนโกสินทร์ รวม ๓๗ ท่าน

เรื่อง “มิใช่อื่นไกล” เกี่ยวกับชาวจีนโพ้นทะเลที่มาตั้งถิ่นฐาน ในสยามตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงรัตนโกสินทร์ และความผสมกลมกลืน ของคนจีน-คนไทย

ท่านได้ขอพระราชทานสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี แปลพระราชนิพนธ์ การเสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศอาเซียน เป็นภาษาอังกฤษ โดยมอบหมายให้เอกอัครราชทูตที่เคยประจำการในประเทศอาเซียน เป็นผู้แปล และข้าราชการกระทรวงฯ ร่วมแปล นับเป็นเกียรติที่ท่าน ได้มอบหมายให้ดิฉันแปลพระราชนิพนธ์การเสด็จพระราชดำเนินเยือน อินโดนีเซีย ในฐานะที่เคยเป็นทูตประจำอินโดนีเซีย เป็นชุดหนังสือ ๑๑ เล่ม ที่ท่านตรวจแก้เองทุกเล่ม ทรงพระราชทานชื่อหนังสือชุดนี้ว่า “ASEAN’s Cultures: The Glorious Past and the Vibrant Present”

ล่าสุด ท่านเขียนหนังสือเกี่ยวกับชีวิตของท่านนายกอานันท์ ปันยารชุน เรื่อง “นักสู้ อานันท์” ในโอกาสที่ท่านนายกอานันท์มีอายุครบ ๙๐ ปีในเดือนสิงหาคม ๒๕๖๕ ท่านไปสัมภาษณ์ท่านนายกอานันท์ ที่บ้านหลายสิบครั้ง และได้เปิดตัวหนังสือเมื่อเดือนตุลาคม ๒๕๖๕

หนังสือทุกเล่มที่ท่านปลัดวิทยาเขียน เป็นหนังสือที่มีคุณค่าทาง ประวัติศาสตร์ ท่านไปค้นคว้าหาข้อมูลด้วยตนเองที่หอสมุดแห่งชาติ สำนักจดหมายเหตุแห่งชาติ หอสมุดดำรงราชานุภาพ หอชิวาวันสุธรรม สยามสมาคม หอสมุดของมหาวิทยาลัย สัมภาษณ์ผู้รู้ และอ้างอิง วิทยานิพนธ์ของนักศึกษาปริญญาโทและเอก ฯลฯ ถ้อยคำภาษา สละสลวย มีเกร็ดทางประวัติศาสตร์และเรื่องเล่ามากมาย อ่านแล้ว ได้ความรู้และเพลิดเพลิน



ในโอกาสที่ท่านปลัดวิทยามีอายุครบ ๗ รอบ ดิฉันขอน้อมคารวะท่าน
ปลัดวิทยา เวชชาชีวะ ขอให้ท่านเจริญด้วยจตุรพิธพรชัย มีพลานามัยแข็งแรง
สมบูรณ์ เป็นความร่มเย็นแก่ลูกน้องเก่าทั้งหลายอย่างไม่เสื่อมคลาย

ัจฉรา เสรีบุตร

ช่วงระหว่างปี ๒๕๒๓ - ๒๕๒๔ ที่ท่านวิทยาเป็นอธิบดีกรมเศรษฐกิจ
รองอธิบดี : สมจิตต์ อินสิงห์ สมพงษ์ ฝ่ายจำปา

สำนักงานเลขานุการกรม : กษิต ภิรมย์ สุโข ภิรมย์นาม พิชัย พงษ์แพทย์ จิตริยา ดิงศภักย์
กฤษณาสี ประจิมทิศ สุรศักดิ์ เจือสุนนท์ทิพย์ พรประไพ กาญจนรินทร์

ผู้อำนวยการกองเศรษฐกิจระหว่างประเทศ : ชวix อรรถยุกติ สมพงษ์ ฝ่ายจำปา ม.ร.ว.สุทิสวาท กฤดากร

เจ้าหน้าที่ : อภิพงศ์ ชัยนาม จีวรวรรณ เทพเรืองชัย เปี่ยมศักดิ์ มลิณฑจินดา โฆษิต ฉัตรไพบูรณ์
สุภาณี เลิศฤทธิ์ สิริพร ไทยตรง ปัญจรี เพ็ญเจริญ ัจฉรา เสรีบุตร นิลวรรณ งามอุโฆษ
สุทัศน์ัย วัชรสินธุ์ สุวัฒน์ จิราพันธ์ ศันสนีย์ สหสสรังสี บุญเลิศ ว่องพิบูลย์ สุพันธ์ ศุภดิเรกุล

ผู้อำนวยการกองสนเทศเศรษฐกิจและการค้า : กำธร (จิตต์คงไทย) อุดมฤทธิจุ
ธงฉาน โชติกเสถียร วิเชียร ชาติสุวรรณ

เจ้าหน้าที่ : โดมเดช บุณนาค สรยุทธม์ พรหมพจน์ สุชาติ ประจิมทิศ บุญทัน มั่นกลาง อังสนา สีหพิทักษ์
สมศักดิ์ สุริยวงศ์ ชีรเทพ พรหมวงศานนท์ กฤต ไกรจิตติ วีระยุทธ อยู่ทองคำ สุพงศ์ วิบูลเศรษฐ์
สุรพล เพชรวรา วิจักขณ์ ขิตรรัตน์





อุม เมาลานนท์^{๓๙}

“ทุกเรื่องต้องมีคำอธิบาย”

...แต่ไหนแต่ไรมา กองการเจ้าหน้าที่และฝึกอบรมเป็นกองสำคัญกองหนึ่งของกระทรวงการต่างประเทศ (ปัจจุบันได้ยกสถานะเป็นสำนักบริหารบุคคล) เพราะนอกจากงานทะเบียนราษฎรที่เสมือนเป็นสำนักงานเขตหรือที่ว่าการอำเภอ รวมทั้งการติดต่อประสานงานกับสำนักงาน ก.พ. ในเรื่องการพัฒนาทรัพยากรบุคคลแล้ว กองการเจ้าหน้าที่ เป็นที่รวมของปัญหาและผลประโยชน์ของข้าราชการทั้งในและนอกประเทศ เป็นที่ปรึกษาและช่วยเหลือข้าราชการตั้งแต่แรกเข้าจนถึงเกษียณอายุราชการและหลังเกษียณ

เมื่อตอนผมเข้ารับราชการที่กระทรวงฯ ใหม่ๆ ผมมักได้ยินเพื่อนข้าราชการรุ่นพี่เรียกกองการเจ้าหน้าที่ ว่าเป็น “แดนสนธยา” บ้าง เป็น “กองมาเฟีย” บ้าง จึงไม่ค่อยมีใครอยากเข้าไปติดต่อกับกองนี้ถ้าไม่จำเป็น แต่มาในยุคหลังๆ ภาพลักษณ์ของกองการเจ้าหน้าที่ เปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น มีความโปร่งใสและมีการเข้าถึงข้าราชการมากขึ้น

^{๓๙} อุม เมาลานนท์ เคยดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูตประจำประเทศเมียนมา มาเลเซีย และนิวซีแลนด์

ท่านเน้นเสมอว่าทุกเรื่องต้องอธิบายได้
ต้องรู้ที่มาที่ไป ไม่รู้ก็ต้องหาข้อมูลมาให้ได้
ถูกถามเรื่องใดต้องตอบให้ได้
พร้อมเหตุผลและความเป็นมา



กองการเจ้าหน้าที่และฝึกอบรมสมัยท่านปลัดวิทยา เวชชาชีวะ (พ.ศ. ๒๕๓๔ - ๒๕๓๕) จุดเด่นสำคัญคือการเน้นการบริหารจัดการเพื่อผลประโยชน์ของข้าราชการอย่างเป็นระบบ โปร่งใสและเป็นธรรม มีการปรับปรุงหลักเกณฑ์และวิธีการคัดเลือกข้าราชการที่ถึงวาระจะไปประจำการในต่างประเทศอย่างเหมาะสม โดยผ่านคณะกรรมการและคณะกรรมการกลั่นกรองในระดับอธิบดีเพื่อพิจารณาโยกย้ายข้าราชการ มีการปรับปรุงหลักเกณฑ์การเลื่อนระดับตำแหน่งข้าราชการตามบัญชีอาวุโส โดยผ่านคณะกรรมการซึ่งมีท่านปลัดเป็นประธานและรองปลัด ๔ ท่าน เป็นกรรมการ (เรียกกันติดปากว่า “Big Five”)

ในการพิจารณาเลื่อนระดับตำแหน่งข้าราชการให้สูงขึ้น ท่านปลัดวิทยา จะสั่งการให้กองการเจ้าหน้าที่ รวบรวมข้อมูลและประวัติบุคคลเพื่อประกอบการพิจารณา โดยจะหารือกับท่านรองปลัดอีก ๔ ท่านอย่างใกล้ชิด แม้บัญชีอาวุโสจะเป็นส่วนประกอบสำคัญในการพิจารณา แต่มีปัจจัยอื่นๆ ที่นำมาเกี่ยวข้องด้วย เช่น ประวัติการทำงาน ความถนัดในงานด้านใดด้านหนึ่งเป็นพิเศษ ถนัดด้าน logistics หรือด้านวิชาการ ด้านพิธีการหรือการติดต่อสัมพันธ์ ภาษาที่สามที่ถนัด เป็นต้น ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความละเอียดถี่ถ้วนในการพิจารณาในแต่ละกรณีไป





ท่านปลัดวิทยาจดจำทุกเรื่องได้อย่างแม่นยำ ไม่ว่าจะเป็นประวัติบุคคล ทั้งชื่อและนามสกุล อายุ พ.ศ./ค.ศ. เหตุการณ์และสถานการณ์ของโลก ผลการประชุมต่างๆ ท่านจำได้ทุกเรื่อง ทั้งๆ ที่ท่านมีภารกิจมากมาย ผู้ปฏิบัติจึงต้องตื่นตัวตลอดเวลา ถ้าไม่รู้หรือไม่แน่ใจ ควรตอบท่านว่าไม่ทราบดีกว่าเดาหรือทำเป็นรู้

มีเรื่องหนึ่งในหลายๆ เรื่องที่ผมประทับใจในหลักการที่ท่านปลัดวิทยาวางไว้ให้ปฏิบัติ คือ ท่านเน้นเสมอว่าทุกเรื่องต้องอธิบายได้ ต้องรู้ที่มาที่ไป ไม่รู้ก็ต้องหาข้อมูลมาให้ได้ ถูกถามเรื่องใดต้องตอบให้ได้พร้อมเหตุผลและความเป็นมา ไม่เช่นนั้นจะถูกสงสัยว่าทำอะไรแบบงูบงิบ ยิ่งเป็นเรื่องผลประโยชน์ด้วยแล้วยิ่งต้องระวังใหญ่ หลักการนี้แสดงถึงความโปร่งใสและตรงไปตรงมา ดังนั้น ในการรายงานผู้บังคับบัญชา และในการประชุมต่างๆ ผู้ปฏิบัติจึงต้องมีความละเอียดและจดจำได้ทุกเรื่อง แม้หลายครั้งผมจะพลาดพลั้งหรือหลงลืมไปบ้าง แต่ไม่เคยผ่านด่านท่านปลัดไปได้เลย

ถ้าไม่ติดราชการเร่งด่วน ท่านปลัดวิทยายินดีให้ข้าราชการทุกระดับเข้าพบได้เสมอ ข้าราชการจึงมี access เข้าถึงท่านปลัดได้ อย่างไรก็ตาม หากมีเรื่องราวร้องทุกข์ต่างๆ ทั้งจากในกระทรวงฯ หรือจากต่างประเทศ ก็ต้องผ่านกองการเจ้าหน้าที่ เพื่อกลั่นกรองขั้นหนึ่งก่อนเพื่อการแก้ไขปัญหาในระดับต้น และนำเรียนเสนอท่านปลัดต่อไป

ในช่วงเวลาแค่ปีเศษๆ ที่ปฏิบัติหน้าที่ที่กองนี้ ผมได้รับความรู้และประสบการณ์มากมายจากท่านปลัดวิทยา ผมรู้สึกตื่นตัวตลอดเวลา การเตรียมเอกสารและข้อมูลเสนอท่านต้องจัดเตรียมให้ดี พร้อมทั้งจะอธิบายได้ทุกเรื่อง เพราะท่านปลัดมีความจำเป็นเลิศ จำชื่อและนามสกุลได้ทุกคน ท่านจำเหตุการณ์ต่างๆ ได้แม่นยำ จนวันหนึ่งผมตัดสินใจถามท่านตรงๆ เลยว่า ท่านจำสิ่งต่างๆ ทั้งชื่อคน อายุ พ.ศ./ค.ศ. ประวัติบุคคล ผลการประชุมต่างๆ ท่านจำได้อย่างไรทั้งๆ ที่มีงานและภารกิจมากมาย ท่านเกือบจะไม่ตอบ ได้แต่ยิ้มๆ จนผมเดาในใจว่าท่านคงจะรักษาน้ำใจที่จะไม่ตอบว่า ถ้าเอาใจใส่ในสิ่งต่างๆ มากขึ้นสักหน่อยก็คงจำสิ่งต่างๆ ได้ดี แต่ในที่สุด ท่านก็เล่าให้ฟังว่า มีเพื่อนท่านคนหนึ่งสงสัยว่าจำวัน เดือน ปี เกิดของเขาได้อย่างไร ท่านตอบว่า ก็มันตรงกับวันที่ จอห์น เอฟ. เคนเนดี ถูกลอบสังหาร ! ผมเลยถึงบางอ้อ

ท่านนำเหตุการณ์สำคัญๆ หรือภาพที่น่าจดจำมาประกบกับสิ่งต่างๆ ที่ท่านต้องการจะจำ ผมไม่แน่ใจว่าเข้าใจถูกหรือเปล่า แต่ก็ชื่นชมและดีใจที่ท่านปลัดมีความจำดีเหมือนเดิมแม้ในปัจจุบันที่ท่านมีอายุมากแล้ว

การได้มีโอกาสทำงานกับท่านปลัดวิทยา ไม่ว่าใครก็ต้องได้รับความรู้และประสบการณ์จากท่าน เป็นการซึมซับโดยไม่รู้ตัว ผมเองกลายเป็นคนที่มีความละเอียดรอบคอบมากขึ้น รู้จักความสำคัญของหน้าที่รับผิดชอบมากขึ้น ผมได้นำหลักการ “ทุกเรื่องต้องมีคำอธิบาย” ของท่านมาใช้ในการทำงานในระดับที่สูงขึ้นไป และทุกครั้งที่ผมถ่ายทอดหลักการนี้ให้แก่ผู้ร่วมงานหลายคน ผมนึกถึงคำพูดและสีหน้าของท่านปลัดวิทยาที่อบรมสั่งสอนผมตลอดมา

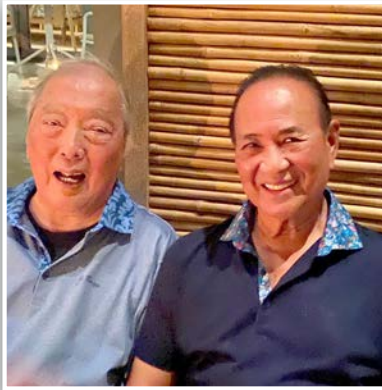
กราบขอบพระคุณท่านปลัดวิทยา เวชชาชีวะ

อัม เมาลานนท์

ผู้อำนวยการกองการเจ้าหน้าที่และฝึกอบรม

ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๔ - ๒๕๓๕





อาสา สารสิน^{๔๐}

...ผมรู้จักวิทยาเมื่อเข้ากระทรวงการต่างประเทศ เราใกล้ชิดสนิทสนมกันมาก เพื่อนรุ่นราวคราวเดียวกันนอกจากวิทยาแล้วก็มี สุทธิ ประศาสน์วินิจัย ม.ร.ว.เทพกมล เทวกุล เกรียงศักดิ์ ศิริมงคล ชวาล ชวณิชย์ และอีกหลายคนที่เราพบปะทานข้าวด้วยกันเป็นประจำ

วิทยาเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ เป็นคนที่เฉลียวฉลาดมาก เราู้กันในกระทรวงการต่างประเทศว่าวิทยาเป็นคนที่เรียนหนังสือเก่งมาก เรียนที่โรงเรียนอัสสัมชัญ จากประถม ๔ ข้ามชั้นไปมัธยม ๒ จากมัธยม ๒ ข้ามชั้นไปมัธยม ๔ สอบมัธยม ๘ ได้ที่ ๔ ของประเทศไทย ก็ไม่ใช่คนธรรมดา ความรู้ความสามารถไม่ต้องพูดถึง จบจากฮาร์วาร์ดแล้วไปต่อที่เคมบริดจ์

ผมออกไปประจำการเป็นเลขาเอกที่กัวลาลัมเปอร์ วิทยาอยู่ที่สิงคโปร์ ต่างคนต่างขับรถพาครอบครัวไปมาหาสู่กันตลอด ตอนที่มีการแข่งม้าที่กัวลาลัมเปอร์หรือสิงคโปร์ เรามักจะพบกันเป็นประจำ ซึ่งจะมีบ่อยครั้งมากที่ผมไปนอนค้างที่สิงคโปร์ เราอนคยกันจนถึงหกโมงเช้า ค่อยเรื่องโน้นเรื่องนี้สารพัดเรื่อง สนุกสนาน ต่อมาด้วยวิธีของข้าราชการกระทรวงการต่างประเทศ พวกเราก็ต้องแยกย้ายกันไปประจำการต่างประเทศในหลายประเทศด้วยกัน แม้ต่างคนต่างอยู่ต่างประเทศ ความสนิทสนมก็ไม่ได้จืดจางห่างเหิน

^{๔๐} อาสา สารสิน เคยดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูตประจำเบลเยียม ผู้แทนไทยประจำประชาคมเศรษฐกิจยุโรป สหรัฐอเมริกา ปลัดกระทรวง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ๒ วาระ ในรัฐบาลนายกรัฐมนตรีอานันท์ ปันยารชุน ราชอาณาจักรไทย ในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร และประธานกรรมการบริษัทผาแดง อินดัสทรี จำกัด (มหาชน)

ผมถือว่าผมโชคดีเป็นอย่างมากที่มีวิทยาซึ่งเป็นคนดีมากๆ
และเป็นคนที่มีความสามารถเช่นนี้
เป็นทั้งเพื่อนรักและเป็นเพื่อนร่วมงานของผม



เราได้มาทำงานใกล้ชิดกันมากก็เมื่อเกิด crisis ในกระทรวงการต่างประเทศ
ท่านรัฐมนตรีถนัด คอมันตร์ พ้นจากตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
ตอนนั้นท่านจุฬารัตน์ อดิสรานุรักษ์ อดีตรองนายกรัฐมนตรี เป็นปลัดกระทรวงใช้อำนาจรัฐมนตรี
ว่าการกระทรวงการต่างประเทศ มีท่านรองปลัดแผน วรณเมธี เป็นผู้ใหญ่ที่สุดที่
เราเคารพนับถือ เป็นหัวหน้าคณะของพวกเราหนุ่มๆทั้งหลาย ซึ่งได้ร่วมมือกัน
ทำงานอย่างเต็มที่ภายใต้ท่านรองปลัดแผน ต่อมาก็ถึงวาระที่ต่างคนต่างไปประจำการ
ต่างประเทศอีก

วิทยากับผมทำงานใกล้ชิดกันมากอีกครั้งเมื่อผมก็ได้รับโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็น
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ วิทยากลับมาจากวอชิงตัน บอกจะลาออก
จากกระทรวงการต่างประเทศ ผมบอกว่าออกไม่ได้ต้องกลับมาทำงานด้วยกัน
มาเป็นปลัดกระทรวง เพราะผมเชื่อว่าวิทยามีความสามารถที่จะบริหารงานในฐานะ
ปลัดกระทรวงได้ การร่วมงานของเราคงจะเดินหน้าไปด้วยกันได้อย่างมั่นคง ซึ่งเขา
ก็ตอบรับ และเราก็ได้ร่วมงานกันอย่างใกล้ชิดมาก

สมัยผมเป็นปลัดกระทรวง ผมทำงานกับท่านรัฐมนตรีสิทธิ เสวัตศิลา ท่านดู
เรื่องนโยบาย ผมดูเรื่องการบริหาร เรื่องสำคัญๆ ผมก็เรียนให้ท่านทราบเป็นประจำ
ตอนที่ผมเป็นรัฐมนตรีต่างประเทศ วิทยาเป็นปลัดกระทรวง เราก็แบ่งแยกหน้าที่
ความรับผิดชอบกันชัดเจน ผมไม่ได้แตะต้องเลยเรื่องการบริหาร ซึ่งเป็นงานของปลัด
ผมดูแลเรื่องนโยบาย ต่างคนต่างรู้หน้าที่ของตนและกันอย่างชัดเจน มีอะไรก็ปรึกษา
หารือกันเป็นประจำ





ในการหาหรือในที่ประชุม Morning Prayer ทุกเช้า วิทยาจะให้ความเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม การทำงานร่วมกันของเราเป็นความร่วมมือที่ดียิ่ง บรรลุผลสำเร็จอย่างมาก วิทยามีพลังสูงมากในการบริหารราชการ ทำให้ผมสบายใจมากจริงๆ และทำให้เรามีความใกล้ชิดสนิทสนมกันมากยิ่งขึ้น ในด้านการงาน วิทยาได้ปฏิบัติหน้าที่ในฐานะเอกอัครราชทูตและในฐานะปลัดกระทรวงได้อย่างดียิ่ง

วิทยาเป็นคนที่มีความจดจำเป็นเลิศ จนบัดนี้ อายุ ๘๖ ปีแล้วยังจำเรื่องต่างๆ ได้อย่างแม่นยำ ความจำของเขาจนบัดนี้ยังเป็นทีรำลึกของพวกเราข้าราชการกระทรวงฯ มีเรื่องอะไรที่ติดขัด เป็นต้องยกหูโทรศัพท์ถาม “แอ๊ด” เขาตอบได้หมด น้อยคนนักที่อายุเท่าเขาแล้วยังมีความรู้ความสามารถและมีความจำดีเทียบเท่ากับเขา

เขาเป็นคนที่มีความรู้ในหลายๆ ด้าน มีทักษะในด้านการเขียน เขาเขียนหนังสือหลายเรื่อง ทุกเรื่องน่าอ่าน น่าสนใจ น่าชื่นชม เขียนเรื่อง “แผน เพื่อแผ่นดิน” เกี่ยวกับท่านปลัดแผน วรณเมธี ก็ได้รับรางวัล เขียนเรื่องเกี่ยวกับท่านนายก อานันท์ ปันยารชุน ทราบว่าท่านนายกอานันท์ ให้ความเห็นชอบเรื่องราวที่เขาเขียนแล้ว กำหนดเปิดตัวหนังสือนี้ภายในปี ๒๕๖๕

จนถึงบัดนี้ความสัมพันธ์ระหว่างผมกับวิทยาไม่มีความเสื่อมถอยลง ยังรักกันอย่างไม่เสื่อมคลายแม้แต่น้อย ไม่ใช่เฉพาะกับตัวผมเท่านั้น ครอบครัวของเราทั้งสองก็มีความใกล้ชิดสนิทสนมกันอย่างมากเช่นกัน ผมถือว่าผมโชคดีเป็นอย่างมากที่มีวิทยาซึ่งเป็นคนดีมากๆ และเป็นคนที่มีความสามารถเช่นนี้ เป็นทั้งเพื่อนรักและเป็นเพื่อนร่วมงานของผม

อาสา สารสิน





ขณะเป็นประธานคณะกรรมการตรวจสอบและประเมินผลภาคราชการ
ของกระทรวงการต่างประเทศ (คตป.) ระหว่างการเยือนกรุงมอสโก

คำกล่าวจากความทรงจำของบุคคลต่างๆ
ที่ได้เคยสัมผัสและร่วมงานกับวิทยา
สะท้อนให้เห็นถึงบุคลิก คุณลักษณะ
และมโนทัศน์ของวิทยา
ที่ทำให้ได้รับความยกย่อง เคารพนับถือ และจดจำ





วิทยา เวชชาชีวะ

ปราชญ์ - นักการทูต

วิทยา เวชชาชีวะ เป็นนักการทูตพหุสูต ที่รอบรู้ในศาสตร์การทูต
 ปราดเปรื่องในวิทยาการ ทั้งประวัติศาสตร์ การต่างประเทศ
 สังคม เศรษฐกิจ และกฎหมาย เป็นเอกทัศคณาด้านภาษา
 มีความจำเริญเลิศ เป็นผู้นำที่ซื่อสัตย์สุจริต มีวิสัยทัศน์
 ยึดมั่นในหลักการ กล้าตัดสินใจ กล้าที่จะเสนอแนะ
 และไม่ยอมอ่อนข้อในเรื่องที่ถูกต้องที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
 และประเทศชาติ โดยไม่เกรงกลัวต่ออำนาจหรืออิทธิพลใดๆ
 เป็นสุภาพบุรุษที่นุ่มนวลในการเจรจาต่อรองเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย
 เป็นผู้บังคับบัญชาที่เที่ยงธรรม เมตตากรุณา
 และเอื้ออาทรต่อผู้ใต้บังคับบัญชา
 เป็นครูที่สอนศาสตร์การทูตแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา
 เป็นนักการทูตสุภาพบุรุษที่เฉียบคม
 เป็นนักเขียนที่ลึกซึ้ง เป็นปราชญ์ ...นักการทูต

วิทยา เวชชาชีวะ ได้ดำรงตนอย่างมีศักดิ์ศรี
 และมีคุณค่ามาตลอด ๘๔ ปี
 เป็นนักการทูตต้นแบบในอุดมคติที่ชาวบัวแก้วภาคภูมิใจ
 และให้ความเคารพรักนับถือเสมอมา









อดีตปลัดกระทรวงการต่างประเทศ ๙ ท่าน

(แถวนั่ง จากซ้าย) เดช บุญนาค วิทยา เวชชาชีวะ อาสา สารสิน อานันท์ ปันยารชุน
ม.ร.ว.เทพกมล เทวกุล นิตย พิบูลสงคราม

(แถวยืนจากซ้าย) ที่ ๑๐ ๑๒ และ ๑๓ ชีรกุล นิยม กฤษณ์ กาญจนบุญชู และ อภิชาติ ชินวรรณ



ม.ร.ว.เทพมงคล เทวกุล อาสา สารสิน และวิภา เวชชาชีวะ กับข้าราชการกระทรวงการต่างประเทศ
ในงานเปิดตัว e-book “คุณชายของดีฉัน” ไข่มุกโดย คุณหญิงขวัญตา เทวกุล ณ อยุรยา
เมื่อ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๓ ณ ห้องอาหาร Blue Elephant ถนนสาทรใต้



The Three Musketeers

Arsa, Thep and Vitthya – “The Three Musketeers”

have been loyal and loving friends for years.

From the very beginning, they were rising stars of MFA.

Each excels in his own, special way.

Arsa is widely recognized for his leadership and diplomatic skills

in times of challenges – be it political or economic field.

An ideal diplomat, a man of principle and integrity,

that's what Thep is known to be. Vitthya is a real guru in history

and no one surpasses him in institutional memory.

These three gentlemen are truly MFA's precious gems

that deserve a place in our Hall of Fame,

for younger generations to learn and take after

so that our beloved MFA will continue to prosper.

Varaporn Phuankketkeow

30 November 2022

จนถึงบัดนี้ความสัมพันธ์ระหว่างผมกับวิทยาไม่มีความเสื่อมถอยลง
ยังรักกันอย่างไม่เสื่อมคลายแม้แต่น้อย
ไม่ใช่เฉพาะกับตัวผมเท่านั้น ครอบครัวของเราทั้งสอง
ก็มีความใกล้ชิดสนิทสนมกันอย่างมากเช่นกัน
ผมถือว่าผมโชคดีมากที่มีวิทยาซึ่งเป็นคนดีมากๆ
คนที่มีความสามารถเช่นนี้ เป็นทั้งเพื่อนรัก
และเป็นเพื่อนร่วมงานของผม

อาสา สารสิน

ISBN 978-616-94135-1-6

